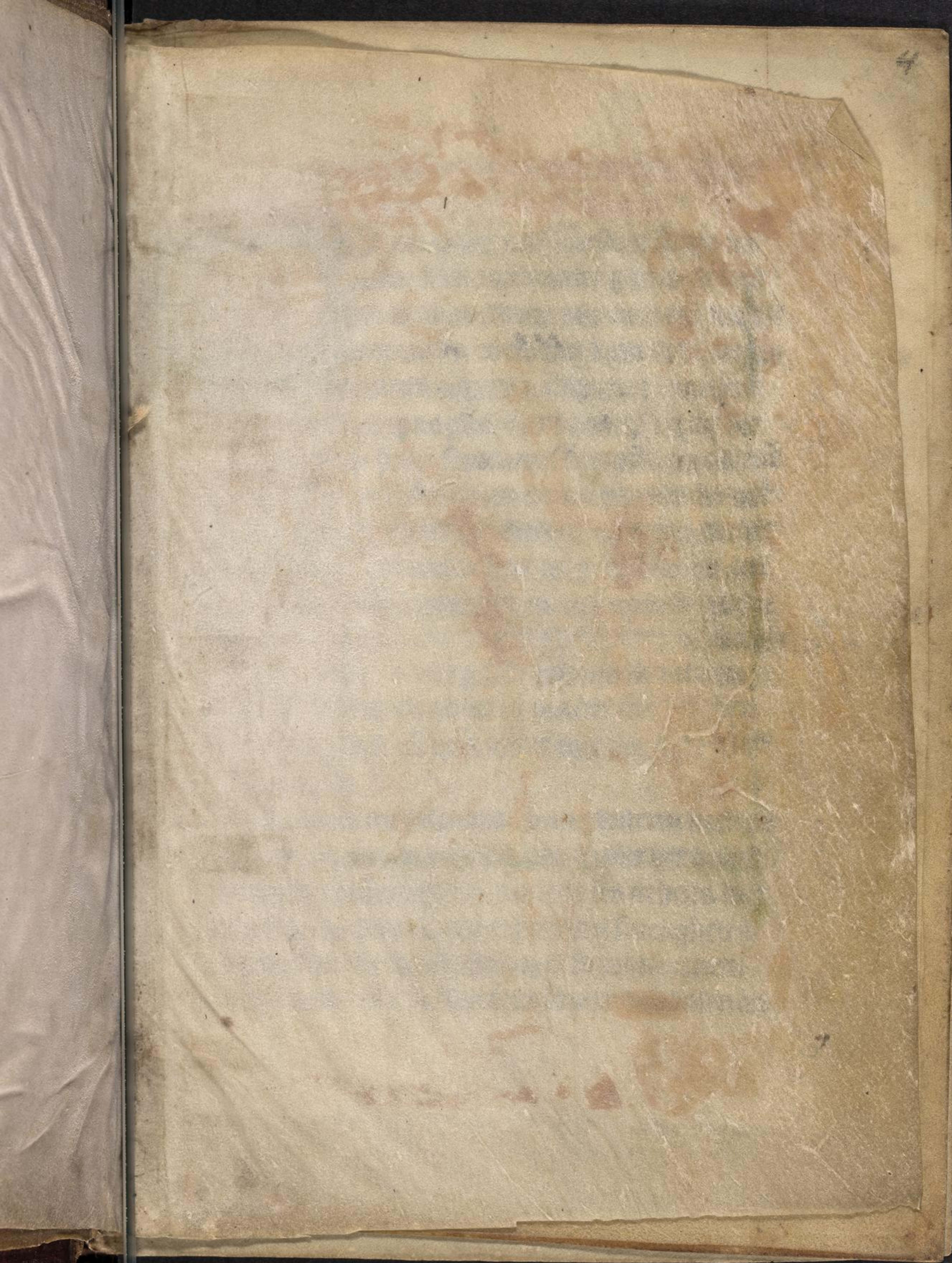

[illegible] Marie der zusteren van sinte Agniten huse binnen Delf mit heren Jan Lambrechts [illegible]
[illegible] alsoe van [illegible] Lambrechts dochter [illegible] die inden [illegible]
[illegible] en betalen voir haer beider [illegible]
[illegible] den lesten penninc mit [illegible]
[illegible] solden van der [illegible]
[illegible] meer voor anderhalf hondert [illegible]
[illegible] geselike [illegible] an goede [illegible] en [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] als veel [illegible]
[illegible] mogen [illegible] wille [illegible]
[illegible]
[illegible] goede [illegible] Gysbrechts [illegible]
[illegible] pater [illegible]
[illegible] den [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Hier beghint cheremons derde collacie vander
bescerminge gods die dertiende collacie

Doe wi weder nae een lutelkyn slaeps tot
metten desen ouden vader ghevonden had
den: doe was germanus van ene dinghe
noch meer te wetene ende begaen. Want wi
inder selven disputacien vander volcomenre reinicheit
die ons onbekent was ghehoort hadden Hoe dat die
heilighe vader in sinre sentencien bewysde. dat die men
sche ho seer dat hi uut al sinen crachten pijnt totter vol
comenre reinicheit niet machtich en is te comen: het
en si dattet hem uut mildicheit der godliken gratien
ghegheven worde. Doe wi dese twivelachtighe questie
al begaen in ons selven overtoghen quam die salighe
cheremon uut sinre selle gaende ende merkte dat ons
noch wat scheelde: ende ghinc ende maecte sijn ghebede
corter dan hi plach: ende quam weder ende vraghede wat
ons deerde. iij.

Germanus die disputacie van ghisteren heeft ons
bi nae een meer twivel overgheven. Want het dunct
ons vreemde wesen datmen dat loen des arbeits daer
men die reynicheit in neerstigheit den swetighen ar
beiden niet toe en scrivet. Exempel so wanneer een
acker bouman al sijn vlitichheit soude ophouden des

arbeits doet scinen hem dan die bequame vrucht niet toe
Cheremon uutten seluen exempel iij legghen
dat ghi selue voort ghebrocht hebt ist claerlic te be
wisen dat die cloecheit des arbeits sonder die hulpe go
des niet uolderen mach. Want een bouman als hi al
sijn arbeit opten acker heeft ghedaen soe en mach hi
dat wassen des coorns ende die vruchtbaerheit rechte
voert sijnre wijsheit niet toe scriuen. Maer hi heeft
dicwijl ondervonden vaer dat sake dat die ghebou
de acker ghien reghen noch tidich weder en had dat al
sijn arbeit te vergheeues waer. Want wi sien dat lon
tijt ripe vrucht alse god niet voort salighen wil on
der die handen der arbeiders verderuet wort. Ende
daer om also die godlike goedertierenheit den usin
menden bou luden die haer acker[illegible] mitter ploech niet
verleent en eren ghien vruchtberheit des coerns en verneme
also en mach oec den arbeiders al hoor sorchuoudicheit
niet helpen. Het en si dat hem die ontfermherticheit go
des te hulpe come. Nochtant sel die menschelike houer
die der ghenaden gods in ghenre wijs ghelijken of me
de menghen dat hi als van hem seluen yet daer toe heeft
ghedaen dat die vrucht ghewassen is. Hi besie ende mer
ke wel toe dat hi den arbeit opten acker niet en had
moghen doen had hem die guedertierenheit godes die
craft niet ghegheuen. Ende al heeft hi ghesontheit der
leden ende ossen ende ander beesten ende al dat hi tot
bouwinghe behoeft vanden heer ontfanghen. Nochtant
ist hem noet te bidden dat aller ghelaerene staet die

hemel niet coperē worde noch dat aertrijc yseren. En
dat die sprint hane of anders enich ghedierte die vruch
te opter aerden niet en verderuen. Ende al waer die
vruchte al inder scuren ghebrocht of op die vloer noch
mochte hi se mit menigher hande ongheval verliesen
beschermdse god niet. Hier in machmen claerlike mer
ken dat si niet alleen tbeghin der goeder werken van on   niet
sen here god en is. Maer oec mede tbeghin van allē goe
den ghedachten. hi en gheeftet in ons tbeghin des heili
ghen willes en gheeft ons macht ende stede ende stonde te
rechte te volbrenghen dat wi begheren. want alle goe
de gauen ende alle volcomen ghiften sijn vandē vader d'
lichten van bouen neder dalende hi beghint dat goede
en vervolchtet en volbrenchtet in ons. Als sinte pauwels
seit die dat sacrament sayen gheeft die sel oec broot teten
gheuen ende vermenichuoudighē u saet en doen was
sen die vruchten uwer gherechticheit. Het hoort ons toe
dat wi die gracie goods die ons alle daghe tot hoer tier
lic oetmoedelic nae volghen of wi sellense alser ghe
saruen staet mit hertnecticheden en mit onbesnedē
oren weder staen. en horē moetē dat Jeremias seit die
daer valt en sel niet opstaen. en die daer of keert is en
sel niet weder keren. Waer om is dit volc in ihrlm
mit enen stiken ofkeer ofghekeert. en hebbē hare nec
ken ihardet en wouden niet wedir keren iiij

Geruciuums al en moghen wi desen sin niet weder
sprenen. nochtant schijntet dat die vriheit des wil

seit
len hier ieghen Want wi sien dat veel heidene die die
ghenade der godlike hulpe niet en verdienē niet alle
ne mitten dogheden der redelicheit eñ der tijdsamheit
mer dat noch mere wonder is mitten doghede der rei
nicheit versiert sijn. Hoe selmen ghelouen dat hem de
se doghheden van gode ghegheuē sijn eñ si niet dan min
ners der wereltliker wijsheit en sijn. ende kennē die ghe
nade gods niet alleen Maer vanden waerachtighen
gode selue en weten si oec niet te segghen Ende also als
wi bescreuen vinden soe hebben si die reinicheit wt
hoors selues arbeit vercreghen v
Cheremon het is mi lief dat ghi die mit also groter
minnen die waerheit begheert te kennē oec sommighe
onhebbelike dinghen voort brenghen Met welken
voortbrenghen die cracht des kersteliken gheloues
te proeuelikere eñ te claerliken bewijst mach werden
Want wat wijs mensche soude aldusdanighe onge
like contrarie redene bi malcander setten. Dat hi die
hemelsche reinicheit daer wi ghisteren of spraken
ende ghi selue lieden datse ghien mensche sonder die
sonderlinghe ghenade goods ontfanghen en mochte.
Ende nu soudt ghelouen. eñ houdē dat die heydē mit
hoors selues macht dese seluē reinicheit souden mo
ghen vercrighē Maer want ghijt daer mi niet an
en twijfelt om die waerheit te ondervindē dese redē
hebt voort ghebrocht Soe merct wat wi hier of
beuoelen. ten eersten so hebben die heydensche phi

losophen alsulke reinicheit des ghemoeds in ghien
re wijs ghehaet als van ons gheeyschet wort. Want
ons is niet alleen beuolen die onsuuerheit te laten.
maer datter oec gheen onreinicheit in ons ghenoemt
en worde. Maer si hadden een cleen deelkijn der reinicheit
ende dat was alleen onthoudinghe des vleisch dat si
hem van onsuuerheden uut ghewelde dwonghen. Mar
dese ewighe inwendighe volcomen puerheit des ghe
moeds ende des lichaems en mochten si niet nutten in
ken ia nutten ghedachten after volghen. Want soma
tes die een die vermaer ste onder hem luden was ghe
hiete die selue. doe hem een iongheline inweten hadde
dat hi een verderuer der maghedén was. en sine discipu
len haers meesters inwijt wouden wreken. doe dwanc
hise daer of. en gaf dese sentencie ende seide. O ghesellen
laet dat of. want ic bin maer ic onthoude mi. Aldus
hebben wijt vanden philosophen selue bewijst. dat die
passien en die begheerlicheden in haren harten bleuen
Maer dat si uut ghewelde van buten hem seluen op hil
den. en hier mede ist ghenoch bewijst dat onse besundighe
die inden gheest is. niemant dan alleen vter gracien gods
besitten mach. en alleen inden gheuen is. die gode mit aller
bedrucheit des gheestes dienen. VI

Ende hier om al machmen in vele dinghen ia in allen
dinghen bewisen. dat die mensche der hulpe gods in
alle dien dat tot hore salicheit dient niet moghen ontberen
mar sonderlinghe inden vercrighinghe en inder behuedinghe

der ierpincheit Want wie al is hi vuerich van gheest
mach liden die torheit der voestmen. dat droghe broet.
ende dorst nae water. Inden morghen stout sijn slaep te
breken. mer vier uren te slapen. veel te lesen. vele te
arbeiden. ghien tijtlic ghewinne te soeken sonder die
sonderlinghe ghenade gods Alsoe als wi al dese voer
seide oefeninghe sonder dat in gheesten gods niet be
gheren moghen Alsoe en moghen wise oec niet sonder
sijn hulpe volbrenghen. Het ghevalt dicke dat wi een
oetvaerlic duer begheren te doen. daer wi grote minne ende
sterken wille toe hebben. dat ons nochtant een cleyn
crancheit dat beneemt. ende connens niet ten eynde bren
ghen. heren si dat ons dat volbrenghen vander ont
fermherticheit gods ghegheuen worde Dat ghetal der
gheenre die ten duechden betruwelic begheren aen te
vanghen is groet. mer dat ghetal der gheenre die
daer in volherden ende dat volbrenghen. selfs seer clein
vinden. Nochtant dat hem allen willen si dat si moghen
te volbrenghen van gode wort ghegheuen. Al sulcken
tertijt si somtijt niet ghewelde daer of worden ghe
toghen. daer of sinte pouwels of spreect. Wi wouden
tot u ghecomen hebben. mar een warf ende ander
warf heefter ons die viant belet Alsoe wort die men
sche somtijt vander oeffeninghe gods in sinen loep
ghehindert om sijns besten wille. Als sinte pouwels
op een ander stede bewijst. daer hi den heer drie werf
bat dat hem een becoringhe afghenomen soude werden

ende hem was gheantwoert. mijn ghenade is di ghe
noech. Want die docht wart in crancheiden volbro
cht. Ende op een ander stat seit hi. dat wi bidden souden
naer dat behoerlic is en weten wi niet vij
Dat op set gods daer hi den mensche om maecte eewelic
te behouden ende niemment te verliesen. dat blijft eewelike
stille staende. eñ soe wanneer sijn guedertierenheit een
clein vonkelkijn des goeden willes in ons siet blenckē
of dat hi selue een sprankel uten harden kiselsteen ons
hertē gheslaghen heeft. dan blaest hi ende verwectse eñ
maectse mit sijnre nighestinghe starc. Ende wil dat al
le menschen behouden werden. ende tot kennisse der
waerheit comen. Want het en is des vaders wille niet
die inden hemel is datter een van desen cleinē verderue
God en wil die siel niet verderuē. maer ouerleuende
denct dat hi niet mit allen verloren en blive die ver
worpen is. hi en wil dat ghecnaschede riet niet brekē
noch dat rokende vlas niet wt blasen. God is waer
achtich ende lichte niet. eñ heeft mit starken voerwar
den gheseit. leue ic spreect god die heer soe en wil ic
die doot des sonders niet. mer dat hi bekeert worde eñ
leue. die niet en wil datter een verloren blive. Hoe
soude men sonder grote sonde vermoeden dat hi niet eñ
sonighe mensche behouden wil. Hier om so wie ver
loren wort die wort teghen sinen wille verloren. want
hi roept altoes tot enen ighelijken van hē allen.
keert weder van uwen bosen weghen. ende vā quaet

† horen

⁘ kauende

doen leert wel doen O huse van isrl' waer om wildi ster
uen. hoe menich warue woude ic dijn kinderen verga
deren als een henne hoor kuken vergadert onder † vloe
ghelen en du en woudes niet Ende waer om is dit volc
van ihesu of ghekeert mit enen kinder tokeringhe
si hebben hoor aensichten verhardet ende woudē niet
weder keren Nochtans staet die ghenade xpi altoes bereit
en roept te gader sonder enighe wtnemminghe alle mē
schen ende seit Comet tot mi alle die daer arbeit ende
verlaft sijt ic sal u vervaken Ende soe wie datter tot hē
niet en coemt. ende verloren blijft dat is soe teghē sinen
wille dat die scrifte daer of seit. dat hi die doot niet ghe
maect en heuet, noch hi verblijt hem niet in dat verlies
der menschen Ende hier wt coemtet dicwijl als wi te
ghen onser salicheit bidden dat onse ghebet traechlic of
niet mit allen ghehoort wort Ende dicwijl gheeft ons
die heer als een goedertieren medicus teghens onsen
danc dat ons nut is. ende wanen datter ons hinderlic is
Ende dicwijl weder roept hi ons ende hindert ons vā onsē
scadeliken opset Ende als wi der doot ghenakē weder
haelt hi ons totten leuen ende trect ons dicwijl daer wijs
niet en weten uten kinbacken der hellen viij

Welke voorsichtighe versorghinghe oseas die prophe
te inder figuren des ghemeens wijfs van ihesu ons
claerliken bewijst hoe dat si seide Ic wil minen minres vol
ghen die mi gheuen mijn broet. mijn water. mijn wolle
mijn vlas mijn olie. en mijn dranc Die godlike waer

dicheit antwoerde hare salicheit. eñ niet horen wille Siet
ic sel horen wech mit doornen betunen. eñ om bemueren
si sal haer minnaers soeken eñ niet vinden. Ende dan sal si seg
ghen. ic wil weder keren tot mijn eerste man. Want mi was
dat doe bet dan het nu is. Al ist die goedertierenheit eñ die minne
gods aldus in ons ghehindert wort nochtant beghevet ons
die godlike bescerminghe niet. Want is alsoe groet altoes bi
ons. dat si ons niet alleen nae en volghet. mar dicwijl voer
comt dat die prophete wel vernomen hadde doe hi seide Mijn
god sijn ontfermherticheit sel mi voer comen. Ende so wan
neer hi enich beghin des goeden willen in ons ghewaer
wort rechte voort verlicht hi den wille. eñ maecten stark eñ
verweckten tot meren voortganc eñ gheeft hem den waesdom
eñ niet alleen so gheeft hi goedertierlic die begheerten. mar
oec die oersaken des levens ende die bequaemheit des goeden
werks Ende bewijst den dwalende den voortganc des salighen weges

Niet lichtelic ist te onderscheiden hoe dat ic werts
die heer den biddende ghift vanden soekende ghevonden
wort ende den cloppers opdoet Ende hoe hi vanden ghenen
ghevonden wort. dies niet en soeken ende openbaert hem
claerlic onder die ghene die daer niet en vraghen. Ende alden teen:
dach recket hi sijn handen wt tot ongheloveghen volc ende
die hem wederspreken Die hem weder staen ende verre
van hem sijn roept hi ende die onwillighe trect hi totter
salicheit. ende die gheerne sondighen soude ontrect hi
die oersake. eñ die hem gheerne ghewraken soude weder
staet hi goedertierlic al is hi lichtelic te vinden Ho want

die salicheit onsen vrien wille toe ghewijst d' of ghescre
uen staet ist sake dat ghi wilt en̄ mi hoort dat guede d'
aerden suldi eten Ende daer oec ghescreuen staet niet an
den ghenen die den wille heeft. noch anden loper maer
anden ontfermenden gode Ende wat is oec dat alser ghe
screuen staet. god sal een yghelic nae sinen werkē lonen
ende god ist die in ons den wille werct. ende dat volbren
ghen om den goeden wille. en̄ dat niet van ons seluen
Maer het is gods gaue. niet uten werken op dat hem
niement en verheffe Ende wat is oec dat daer of ghescre
uen staet Ghenaket den heer. ende hi sel u ghenaken.
en̄ op een ander stede staet niement en coemt tot mi het
en si datten die vader die mi ghesent heeft tot hem tre
ke Ende wat ist dattet ghescreuen staet. make dijn
voeten rechte lopinghe ende stier dine weghe En̄ wat
wi ist dat al biddende segghen bestier minen wech in di
re teghenwordicheit en̄ volbrenghe minen voort
ganc in dinen toe paden. op dat mijn voetstappē niet
twe beweghet en werden Ende wat is oec dat daer wi ver
maent worden Maect u een nuwe harte. en̄ ons toch be
louet is. ic sal hem een nuwe herte gheuen Ende nuwē
gheest sel ic in horen inghewoeinte gheuen. en̄ nemen
dat stenen hart van horen vleische. en̄ gheuē hem een
vleischlich hert. op datsi in mijn ghebode wanderen
en̄ mijn oerdel behoeden Ende wat ist oec dat die here
begheerde doe hi seide O ihrlm wasche dijn herte van
boesheden op datu behouden wordste Ende die pphet

bidt selue vanden hē. o god scep een rein hert in mi du
selte mi wasschen ende ic sal wit werden bouen snee
Eñ wat ist dat tot ons ghesproken wort verlicht. is dat m
licht der wetenheit. Ende daer van gode ghescreuē staet
dat hi den mensche wetenheit leert. eñ verlicht dē blinde
ende alden dach bidden wi mitten prophete verlicht mijn oghē
op dat ic nẏmmermeer inden doot ontslaep en warde. In
alle dese voerscreuen scripturē die veghes malcander als
seinmen te liden is die gracie gods ende die vrijheit des wil
les claerlic bewijst. Mer dat een mensche van sijns selfs
beweghen somtijt die doghden begheren mach nochtā
behoeft hi der hulpe gods altoes. Want een mensche en
mach der ghesontheit niet ghebruken als hi wil noch
vander siecte verlost werden nae sijnre begheerten. Mar
wat batet die ghenade der ghesontheit te begheren. het
en si dat die heer die dat leuen ghegheuen heeft die ghe
sontheit mede verlenen wil. als sinte pouwels seit. die
wille leit mi an mer dat goede te volbrenghē en vinde ic
Die vrijheit ons willes bewijst x ‖ niet
ons die scriftuer daer si seit. Mit alre behoetheit
behoet dijn herte want dat leuen comet daer wt. Mar
die eenicheit bewijst ons sinte pouwels daer hi bit. die
here moet v herte behoeden eñ iu verstandenisse in xp̄o
ihū. Vander cracht des vrien willes seit dauid. Jc heb
mijn herte gheneighet om dine ghebode te doen. Ende
vander eenicheit seit hi oec. neyghe mijn herte in dijn
ghebodē eñ niet in der ghiericheit. salomoen die hē

neighet onse herten tot hem. op dat wi in sinē weghe
wanderden ende sijn ghebode hilden. Vander moghent
heit seit die p̄pheet verbiet dijn tonghe van quade. ende
dijn lippen dat si ghien loesheit en spreken. Vander
cranchcheit des willes seit hi oec. daer hi bit heer set in
nen mont een behoedenisse en̄ een door der ōmestande
nisse minen lippen Vander vrijheit ons willen spreect
die here door den p̄pheet. ghevanghē dochter van syon
ontbinde die banden des hals Vander crancheit seit die
p̄pheet herē du hebste mijn bande te broken ic sal di offe
ren een offerhande des loues In der ewangelien roept
ons die here dat wi nuttē vrien wille tot hem sellē co
men. daer hi seit coment tot mi alle die daer arbeit en̄
verlast sijt ic sal u vermaken. Maer vand' crancheit
soe roept hi oec daer hi seit Niement en mach comen
tot mi het en si dattet die vader trecke die mi ghesent
heeft Totter vrijheit ons willen nnvert ons sinte pou
wels daer hi seit loept alsoe dat ghijt begripet Maer
vander crancheit tughet sint ian baptista. en mensch
en mach van hem seluen niets niet ontfanghen het
en si dattet hem van den hemel ghegheuen worde Een
p̄pheet ghebiet ons dat wi onse zielen ernstelic sul
len behoeden Wt dien seluen gheest seit een ander pro
pheet het en sie dattie herē die stat bewaert hi waect te
vergheues die se behoet Vander vrijheit des willen
seit sinte pouwels daer hi seit met ontsich en̄ mit
vresen werct u salicheit Maer vander cranch' seit

hi op een ander stat. het is god die in u den goeden wille
werct ende dat volbrenghen inden goeden wille. XI

Aldus sijn dese twe vermoghen ende vrancheit des vrien
willes mit malcander vermenghet. dat vele lude
vele questien daer of maken weder dat god onser ontfer
met. om dat wi hem tbeghin des goets willen gheboden
hebben. dan dat wi tbeghin des guets willes vercrighen
Want hi onser ontfermet. veel menschen want si daer
meer toe seyghen wouden dan recht was sijn in meni
gherhande dwalinghe ghevallen Want seyghen wi dat
tet beghin eens goets willes ons to behoert. wat ant
woerde hebben wi dan van Saulo den vervolgher. ende
van matheo den publiken die beide totter salicheit ghe
toghen worden Ende seyghen wi dattet beghin eens goe
des willes altoes vander ghenaden gods in gheweest :-
woer. wat antwoerde hebben wi dan van zacheus ghe
one. vanden moordenaer inden cruce die mit haer be
kheerten dat hemelrijc ghewelt deden. ende voer quamende
onderlinghe vermaninghe des roeps daer si in gheroepen
worden Seit dat wi dat volbrenghen der doechden. ende dat
vervolghen der gheboden gods onsen vrien wille toe
scriven. hoe bidden wi dan o god verlichte dattu in ons
ghewrocht hebbeste. ende sullen dat werc onser handen
ouer ons. Wi weten dat balaam die prophet ghehuert
was om israel te vermaledien. hi woudet ghedaen heb
ben. maer het en was hem niet verhenghet. Die co
ninc abimalech was behoet dat hi rebeccam ysaacs

gescendet
wort :-

wijf niet en dede Joseph was van sime broedere nidicheit
vercoft op datte kinder van isr'l in egipten souden co
men. ende doe si van des broeders doot spraken. wort
die toecomende honghere voorsorcht. Als ioseph selue
tughet doe hi sinen broederen toe sprac. en wilt niet ver
vaert wesen noch en latet v niet hart dunken dat
ghi mi in desen lande vercoft hebt. Want om uwer
salicheit willen heeft mi die here voir v ghesent. op
dat ghi behouden mocht werden opter aerden ende
spise mocht hebben te leuen. Niet wt uwen rade
maer vten wille gods bin ic ghesent. die mi gemaect
heuet recht als pharaons vader. en een heer van al
sinen huse. ende een prince in al dat lant van egip
ten wilt niet ontsien. Mochten wi den willen gods
verwerpen. ghi dacht quaet ieghens mi. mar god
heeft dat int goede ghekeert. op dat hi mi verheffen
soude als ghi nv sien mocht. ende veel volkes behou
den. Dauid hi riep enen hongher op der eerden. en alle
vastichei des broets heeft hi te breuen. hi heuet enen
man voer hem ghesent ende ioseph is als een knecht
vercoft. Die ghenade gods ende die vrie wille scinen
malcander contrarie te wesen. nochtant dat si ouer
draghen. Want als ons god tot rechten sien gheneyg
ghet soe comet hi ons te ghemoete. hi sinert ons hi
keert ons. Want totter stemme dijns roepens hoort
hi rechtevoert ende antwoert di. Als hi door den prophet
seit inden daghen der tribulacien roept mi an sprac hi

ic sal di verlossen ende du sulte mi eren. Ende ist sake dat
hi ons onwillich ende traech siet. soe vermaent hi ons
mit scarpe vermaninghe daer die guede wille in ons
mede verwect wort. xij

God en heuet die mensche alsulc niet ghemaket
dat hi dat guede niet willen soude noch vermoeghen
Want waert also so en had hi ghienen vrien wille. Al
soe en isser gheen twivel an in elker sielen is dat saet
der doechden naturlic vanden scepper in ghesaeit.
Maer het en mach totten wasdom der volcomenheit
niet comen. het en si datter vanden mede hulpe gods
verwect worde. Als sinte pouwels seit die daer plant
en is niet. noch die daer nat maect en is niet. Mer
god ist die dat voort wassen ghift. Elc mensche sijn al
toes twe enghelen bi een goet enghel ende een quaet. ende
het staet in des menschen keer te kiesen welc hi wol
ghen wil. ende in hem blijft altoes een vrien wille dat
hi die ghenade gods versumen of behouden mach. Als
sinte pouwels tot thymotheum scrijft. En wil die ghena
de gods niet versumen die in di is. Om deser sake wille
vermaen ic di. dattu die ghenade gods verwecste die in di
is. ende wi bidden dat ghi die ghenade gods niet te ver
ghecs ontfanghet. Altoes vermaent ons die here hier toe
als hi seit. alden dach heb ic mijn hande wtghereect totten
onghelouighen volke ende dat mi weder spreect. Alsus no
det hi ons ende wort van ons ghenodet. als die propheet
seit. alden dach heb ic mijn hande wtghereect tot di. Hi
beit ons als die propheet seit. op dat hi onser ontfarme

eñ hi wart van verbeit. als wi mitten pphete segghē
al verbeidende heb ic den heer verbeit eñ hi heuet mi ane:
ghesien. die here maect ons starc eñ hi vermaent ons dat
wi ons seluen souden starc maken. Jhesus roept so wie
dorst heuet die come tot mi eñ drinc. wi roepen weder
om drinken tot hem. als wi mitten pphete moghē seg
ghen. al roepende heb ic ghearbeit. eñ mijn kinbacken
sijn haes gheworden. mijn oghen begheuē mi als ic hope
+ Dauid· in minen god. die heer soect ons hi seit. Ic heb ghesocht
eñ daer en was ghien man. Ic heb gheroepen eñ daer en
antwoerd mi niement. Hi wart weder van ons ghe
socht als wi mitter brunt moghen segghen. In minen
beddekijn heb ic des nachts ghesocht die mijn siel mint:
Ic sochten eñ en vants niet. Ic riep eñ hi antwoerde mi

Aldus mede werct die ghenade xiij niet
altoes mit onsen vrien wille. eñ helpt haer ende b:
scheermtse in allen dinghen eñ ersichet somtijt wat n:
aerhede des goeds wil[illegible]es ende beyter daer nae. op dat hi
den slapende. eñ den tragheit. ende den ongheschickeden hi
gauen niet schijnt te gheuen. eñ soect oersaken daer
toe. nochtan dat die ghenade gods niet van sũdienten
mer ujt ander ghenaden ghegheuen wort als hi om cle:
nen sneden toe keer die glorie dˀ ouersteflicheit. eñ die
gaue [illegible] ewigher salicheit van sijnre onsprekeliker
milt heit verleent. Daer om hoe seer dat die menschelike
cranchheit hoor pijnt. nochtan en mach si nae waerden
den toecomende [illegible]euen niet ghelijc wesen die ghenade
en wert van ghenaden ghegheuen. eñ daer om al was

sinte pouwels vander ghenaden gods een apostel ghe
worden als hi seit vander ghenaden gods bin ic dat ic bin
Hi weder antwoerde der ghenaden gods als hi seit ende
sijn ghenade en heeft in mi niet ydel gheweest Mer ic heb
hem allen oueruloedeliker ghearbeit niet ic mer die ghe
nade gods mit mi xiiij
Ende dit selue vinden vinden wi in iob den gheproef
den kemp. doe die viant mit hem begheerde te strijdē. wāt
had hi alleen mitter wapen gods ghewapent ghewe
set ende niet mit sijns selues wijsheit hi had sonderlinch
ten der lijdsamheit weder woten striden ghekeert Dattie
heer somtijt onse ghelone te proeuen pleecht op dattet
sterker ende edelre worde bewijst ons centurio in d' ewā
gelien. al mocht hi sijn sieke kint mitter craft sijns woorts
van verre ghesont ghemaect hebben. Nochtant had hi he
ver lichaemelic daer bi te comen doe hi seide Ic sal comē
eñ makent ghesont. eñ wt dien wert centurio vuerich
int ghelone eñ seide Here ic en bin niet waerdich dattu on
der minen dac coemste Mer sprec alleen mitten woerde
eñ mijn kint sel ghenesen Die here wonderde hem hier of
eñ prijsden ende setten bouen alle die ghene die van isrl' ge
loueden. ende seide voerwaer wwaer seg ic v In isrl' en heb
ic alsoe groet niet ghevonden. Het en waer ghien prijs ghelone
waerdich in centurio had xp̄c alleen gheprijst dat hi hem
ghegheuen hadde Mer want centurio een merewerken
was. in den ghelone dat hem god gaf Welke ondermindin
ghe des ghelones wi oec vinden inden grotē patriarchen

Want daer staet ghescreuē dat god abrahams ghelove
tempteerde. niet dat ghelove dat hem eens god in ghe
gheeft had. maer dat hi vanden hē vlucht mitte vaen wil
le bewisen mocht. daer in wart standachticheit sijns ghe
loves gheproeft. Doe wart hem gheseit steec dijn hant niet
an dinen kint noch en doet hem niet. Want nu weet ic
dattu den here ontsieste eñ dattu dinē ghemindē soen om
mi niet ghespaert en hebste. Ende hier in wart die iodien
te des gheloves gheproeft eñ ghemeert als ghescreuen
staet. Ist sake datter een ꝓpheet of een waer segghere ondʳ
u op staet ende seit dat hi een visioen ghesien heeft ende
het ghescie oec alsoe ghelooft dies ꝓpheten woordē niet
Want al proeuende heuet u die here gheproeft. weder dat
∴ hem ghi ∴ in al uwer hertē mint eñ sijn gheboden hout of niet
Die guedertierenheit goods als sinte pouwels seit en laet
niement tempteren bouen dat hi vermach. Maer gheeft
mit elker temptieringhe moghentheit te weder staen. ist
sake dat onse vrie wille sijnre hulpe mede consentiert
Eñ hier hebben wi een figuer inden ouden testament
dat een manier vā heidene altoes onder die kindʳ van
isrl̄ te tuie bleuen. om die oefeninghe eñ om die const
des strijdens te behouden. Recht als wi sien van een voed
ster minnen soe wanneer dat si langhe een kint optē arm
ghedraghen heuet eñ ten lesten wil leren gaen eerst laet
sijt cruipen dan hoort sijt op eñ leedtet. dan laet sijt allēē
staen eñ besiet oft yet alleen voort treden can. Maer ist
sake dattet vallen wil soe steket si hoor hande daer ondʳ

op dattet hem niet en quetse eñ voorter sachtelic van
den val op. eñ alst ouder eñ starker is eñ wel gaen
mach so ghift si hem wat te draghen niet daert ond'
valt, mar gheoefent warde. Wele meer soe helpt die : te
mensche naden die hi inden hoec sijnre ghenaden dra
ghet dien hi inder vriheit des willes in sijnre leghen
woerdicheit totter doecht oefent. Aldus helpt hi den
arbeiden eñ hoort den roepen eñ laet hem soeken niet
after. eñ verlosten dicwijl daer hijt niet en weet. XV

Dat aldus die oerdele gods onbegripelic sijn. eñ sijn
weghe onbekinnelic. daer hi den menschen tot saliche
den mede treet. dat moghen wi mitten exempelē d' ewan
gelien bewisen. hoe dat hi petrū ende andream eñ die and'
apostelen sonder voortgaende sidiente. hoe hi om hoer sa si
licheit niet en sorgheden willichlic tot apostelē coes. Hoe
dat hi sach ende doe hi opten boem clam niet alleen en ont sacheus +
fine. Maer oec in sijn huus ghinc eñ benedide. hoe dat
hi den weder spannighen saulū tot hem toech. Hoe dat hi
enen ionghelinc alsoe gheboet hem bi te bliuen dat hi
sinen vader niet mocht eñ most graven. Hoe dat hi corne
liū die stadelic bat eñ aelmoese gaf den wech des levens
openbaerde. ende gheboet hem bi enen enghel dat hi pe
trum soude halen. ende horen die woorde der sa[illegible] eñ na
hem. Aldus [struck-through word] die menichvoudighe wijsheit gods : begreep
enen ygheliken naden maten sijns ghelooues eñ na dat
hi ontfanclic is. Den ghelovighen [illegible]bschē man wast
ghenoech dat hi seide ic wil wden gheërnacht een ander

quam ende bat hem dat hi sijn hande op sijn dode dochter
leide. ende verwecse. Daer quam hi toe in sijn huus eñ dede
als hem ghebeden was Een ander quā eñ bat dat hi al
leen een woort sprake ende sijn kint soude ghenesen die
antwoerde hi. gaen eñ aldu gheloveste ghescie di ~~ende~~ een
ander hoepte mocht hi alleen die soem van sinē cleder
raken hi soude ghenesen ende dat ghesciede oec also Die
sõninghen waert hi ghesont want sijs baden. die sõni
ghen al baden sijs niet. die sõninghen ōnam ende hi dat
si hopen souden. ende seide wiltu ghesont werden Die
soninghe quā hi te hulpe dies niet en hoepten. want de
sõninghen eer dat hi haren wille voelde vraghede hi wat
wildi dat ic doe Die sõninghen die den wech niet en kenden
daer si in varighen mochten dat si begheerden. dien wijs
te hi den wech guedertierlic ende seide Ist dattu ghelove
ste du sulte die glorie gods sien. Onder die sõninghe wort
hi die ghenade der ghesontheden. also onloochelic wt
dattie ewangelist daer van seit Hoe wie tot hem quā
die wort van alre quade ghenesen Onder die sõninghen
wort die ongheweten afgrond ic der weldaden xpi also
besloten. dat ihūs ghien miraculē onder hem lidē wer
ken mocht om haer ongheloveche(n) wille Ende alds wort
die milheit gods nader ontfanclicheit der menschen
ghelove wtghewrocht. dat hi den suken seit di ghescie
na dinen ghelove. Den anderē gaen eñ aldu ghelovet
hebste ghescie di Den anderē di ghescie aldu wilte. den
anderē dijn ghelove heeft di ghesont ghemaect. xvi

Nochtant en sal menniet v̄ moeden dat onse ouīste salic
heit inder ṽdiente des gheloues alleen gheleghen is
Maer dicwile vloeit die ghenade gods. eñ ouergaet die
cleinheit ons couden gheloues dat wi inden cleynē coninc
daer dat ewangeliū of seit ghewaer moghen wrden Hi v̄
moede dat sijn siecke soen lichteliker was te ghenesen dan
enen dode te v̄werken Ende begheerde die ieghenwordich
des hēn. dat hi haestelic neder daelde eer sijn soen sturue Al
was sijn cleine ghelooue niet desen naeuolghēdē woordē
berespt. daer hem die heer antwoerde. het en si dat ghi tei
ken ende wonder siet ghi en ghelouet niet. nochtant en
bewijsde hi hem met sijn godlike ghenade nader crancheit
sijns gheloues. noch en quā niet sijnre menscheliker ye
ghenwordicheit tot sijn soen niet als hi ghewaent had
ende maecten also ghesont. mer mitten woerden sijnre mo
ghentheit doe hi seide ganc dijn kint leuet Dese ouervloedic
heit der ghenaden die onse ghelooue gaet bouē die vinden
wi oec inden ṽgichtighen man. die alleen om ghesontheit
des lichaems bat Maer die ghesontheit der zielen was
hem een ghegheuē. doe hi seide. kint heb ghetrouwē dijn
sonden sijn di vergheuen Ende doe die scriben niet en ghelo
ueden dat hi die sonden ṽgheuen mochte. seide hi voort om
hem haer ongheloue te bewisen Waer om denct ghi
quaet in uwen harten Wat is lichter te segghen di wordē
dijn sonden vergheuen. of te segghen staet op eñ wandert
Maer op dat ghi weten moghet dat die soen des menschē
macht heeft inder aerden die sonden te vergheuē Doe seide

hi den ghichtighe man. staet op voort op dijn bed eñ gaet
in dijn huus. Des ghelijc vinden wi inden man die acht
ende dertich iaer siec had ghelegen eñ op dier piscinen
niet en beclaghede dan dat hi gheenen mensche en hadde
die hem nae dat die enghel dat water beroerde daer
in ghehulpen hadde. Onse here en dede hem niet nae sine
cleine ghelove. mer oversach al sijn onbekentheit ende
seide. staet op voort op dinen bedde eñ gaet in dinē huus
Ende wat wonder ist dat die here selve in sijnre ghenaden
aldus overvloedich is. als wi vinden dat sijn knechten des
ghelijc hebben ghewrocht. Want doe petrus eñ iohannes
inden tempel ghinghen. eñ een man die cropel gheborē
was ende te mael niet gaen en conde een aelmis bat.
doe en gaven si hem ghenen snode pēninghe als die cropel
begheerde. maer si maecten ghesont. hi begheerde dat
snode ghelt. ende boven al sijnre hopen wort hi mit ghe
sontheden rijc ghemaect. doe sinte pieter sprac. gout eñ
silver en is niet mit nu. maer dat ic heb dat gheve ic di
In den naem ihu xpi van nazareth staet op eñ wander

Bi desen ende ander exempelen moghen wi xvij
claerlike merken dat god in menighen ongheleken
wisen ende in onbevindelikē weghen der menschen salicheit
werct. Die sōndighen die willich sijn ende nae volcomenheit
dorst die nodet hi tot meere vuericheit. Die sondighe die on
willich sijn die maket hi die sondighe die hi salighe dingē
begheren siet die geipen hi. Alse nu ghift hi tbeghin der hei
ligher begheerten. Alse ghift hi nu dat volharden des gue

den werc. Ende hierom hieten wi hem in onse ghebede som
tijt een bescermer. Somtijt een behouder. somtijt een hul
per. somtijt een ontfangher. Want in dien dat hi ons eerst
weckt en̄ ons onwetende ende onwillich siet ende nochtant
tot onser salicheit trect so is hi een bescermer. en̄ een behou
der. In dien dat hi ons te hulpe coemt als wijt begheren.
en̄ ons ontfanghet. ende bescermt. als wi onse toevlucht
tot hem maken soe is hi onse hulper en̄ onse ontfangher
Dese menichvoudighe mildheden der scaffinghe gods over
dochte sinte pauwels in sijnre herten. en̄ sach hem seluen
in enen groten ongheineten afgront der godliker goeder
tierenheit. doe hi riep en̄ seide O hoecheit der rijcheden der
wijsheit ende der wetenheit gods. hoe onbegripelic sijn ~~sijn~~ Din
oerdele. en̄ hoe onbevindelic sijn ~~sijn~~ weghe. Wie heuet die Din:
sin des heren bekent. Aldus en mach niemant die afgront
der scaffinghe gods daer hi der menschen salicheit in werct
te vollen begripen noch wtspreken mit woorden als die
here selue door den propheet seit. Mijn ghedachte en sijn niet als
uwe. noch mijn weghe en sijn niet als uwen weghe Want
also als die hemele vanden aerden verheuen sijn. also sijn
mijn weghen verheuen van uwe weghe en̄ mijn ghedachte
van uwe ghedachte. Dese scaffinghe der godliker minnen
daer ons die here mit stadigher goedertierenheit begheert
mede te bevauen en toende hi ons ghenen ~~gueden~~ dinghe m:
dat neder naturen is bet ghelijken dan der moederliker min
nen. Daer hi door den propheet of seit. Mach een wijf hoor
kint vergheten dat si sijns niet en ontferme. Ende mit

deser ghelikenisse liet hi hem niet ghenoeghen maer hi
ghinc daer bouen ende seide. eñ al waert dat si hoor kint
vergaet ic en sel dijns niet vergheten xviij

Hier bi machmen claerlic niet mit vele woerdē mar
mit ondervinden ghewaer worden dat die grootheit
der ghenaden gods niet altoes na maten des ghelooues
of na maten des vrien willen des menschen ghemeten
wort. Want den lichten wert den loep niet ghegheuen
noch den starken den strijt. Noch den wisen dat broot.
noch den vroeden rijcdom. Noch den constighen die ghenade
Maer alle dese dinghe werct een gheest. ende deilt een ygheli-
ic als hi wil. eñ als een goedertieren vader eñ meister
werct hi in al. Alse nv gheeftet hi die beghinne der salicheit
ende saeit in enen ygheliken die vruchtheit des goedē
willen. Alse nv ghift hi nv dat voortgaen des werkes
ende dat volbrenghen der doechden. Alse nv weder roept
hi die onwillighe. eñ maer sijt niet en weten vanden
valle die hem na bi is. Alse nv gheeft hi hem oersaken
der salicheit. eñ weder houtse vanden doothen valle
Die sommighen die onwillich sijn ende hem ontlopen
willen ontfanghet hi. Die sommighen die wederspan-
nich sijn trecket hi totten goeden willen. Aldus dattie
vruchtbaerheit onser salicheit niet der verdientē onser werkē
mar der ghenaden gods toe te scriuen is. als een yghelic
te mit des heren worde ons leret daer hi seit ghi sult
ghedenckē uwer weghe ende uwe sonden daer ghi
in beulect sijt. Ende ghi sult v mishaghen voor uwē

oghen in al uwer quaetheit die ghi ghedaen hebt. en̄ weet
dat ic een heer bin. als ic v om mijns selfs naem wel doe
niet nae uwen quaden weghe noch nae uwen bosen
sonden des huses van israel. Hier om ist vanden heilighē
vaders ouerdraghen dat die volcomenheit des harten
altoes vanden godliker ghenaden coemt. In den eersten
dat een yghelic van hem ontfinct wort al datter goet
is te begheren. Mar nochtant in alsulker wisen dat hi m
doen of na laten sijn vrien wille behout. Ten anderen
mael dattet vanden ghenaden gods coemt die voerseide
oefeninghe ter doechden voertbrenghen te moghen. Mar
in alsulker wisen dat die moghentheit des vrien wil
les niet te niet ghedaen en wort. Ten derden mael hoer
tet oec der gauen gods toe. datmē die v̄creghen doechde
behouden mach. Mer nochtant also datme vryheit des
willes onbedwonghen blive. Aldus selmen houden dat
alre creaturen god alle dinc in alle dinghen werket. hi
verwect. hi bescermet. hi vestighet. Nochtant also dat hi
den vrien wille die hi eens ghegheuen heuet niet weder
en neemt. Hoe wat eenighe menschelike beuindenghe
teghens desen sin arguweren wil dat selmen sauwen. Want
wi hebben dat ghelone vanden verstande niet. Maer dat
verstaen verdient men ouermits den ghelone alser ghescr
uen staet. Hebben si dat ghi niet ghelouet ghi en sels niet
verstaen. Want dat god al in allen dinghen werct. en̄ hoe
hoe datmen alle dinc den vrien wille toe scriuen dat en
mach niemant mit menscheliken sinne als ic v̄moed

te uollen begripen. Doe die heilighe cheremon ons mit
deser spisen ghespiset hadde dede hi ons den arbeit des
woestijn weghes seer vergheten. Hier beghint des
abts nesteros eerste collacie vander gheestelijker
wijsheit. Dat eerste capittel ..

Dat eerste capittel :

Dese ordinancie onsen beloeftē ende die voort
ganc ons weghes eischet nu dattie leringhe
des heilighen abts nesteros hier nae volghe
die in allen dinghen een man van groter wijsheit was
Doe hi v̄nam dat wi vander heilgher scriftueren mon
ser memorien wat onthouden hadden ende die v̄stande
nisse daer of begheerden began hi ons mit aldusdanighē
woorden te leren. Het sijn menigherhande manierē van
consten in deser werelt Jae alsoe menich als die ambocht
ten menigherhande sijn Mer al sijn si sōmich ōnutte
of datsi licht ten tijtliken ghewinne dienen Nochtāt
heuet een yghelic haer ordinancie. en̄ haer wech visin
ghe daer mense bi leren mach Vele te meer behoeuet
onse consticheit. of onse wijsheit. een recht ordinancie
ende een recht aenwisinghe die daer tot gheenen tijtlike
ghewinne dient Mer daer die hemelsche suuerheit
mede te vinden is ende dese is twierhande Die eerste is
een werckeliker wetenheit. daer die seden des menschē
of ghereghelt worden ende daer die mensche van sinē
sonden ende ghereinicht wort Die ander is een smakelike
of een weselike wijsheit die daer inder scouwinghe der

godliker dinghen. ende inder kennisse der heilighen sin
nen ghelegghen is ¶

Ende soe wie die tot deser smakeliker wijsheit comē
wil die moet van node eerst uut alre ijlicheit die
eerste werkelike wetenheit verwerven. Want werke
like wetenheit mach men sonder smakelike wijsheit
hebben. Mar smakelike wijsheit machmen sonder
werkelike wetenheit in gheenre wijs besitten. Want
het sijn sommighe grade also gheordineert dat die men
schelike oetmoedicheit tot hoghen op climmē mach dighen:
Ende ist dat dese grade malcanderen volghen als wi ghe
seit hebben so mach die mensche totter hoecheit comē
daer hi nummermeer toe comen mochte waert dat hi
den eersten graet achter liet. Hier om die inder ieghen
woerdicheit gods op climmen wil. hi arbeit te verghe
ves ist dat hi die ghebreke niet en schuwet. Want die
gheest gods vliet den gheveinsden ende en sel inden
lichaem dat den sonden ondersdanich is niet wonen ¶

Dese werkelike volcomenheit staet in twe manieren
Die eerste is datmen die natuer van allen ghebre
ken. ende wat medicijn daer toe hoort bekenne. Die
ander is datmen die grade der doechden also ondersceidē
ende dat onse ghemoede inder doechden volcomenheit
also gheschicket stae. datmen den doechden voort an niet
ghewelde noch niet bedwanghe niet en diene. Mar dat
tet inden doechden ghenoechlike ghewoent twaer. recht
als in sinen eyghenen natuerlikē goede eñ den hoghē

enghen wech mit ghenoechlicheden op climmē Want
ho soude iemant dat wesen inder doechden die die and'
gader inder werkeliker wetenheit is. of die inburghē
heit der gheesteliker hemelscher dinge. die inden hoch
sten grade der smakeliker wijsheit ghelegen is ver
crighen moghen. die die wortele sijnr ghebreke nie
en kende. noch en pijnde wt te roden Want ho soud
yement hoghe climmen die op dat slechte niet wan
deren en can. In twie manieren salmen arbeidē die
ghebreke te verwinnen. en̄ om die doechden te vercri
ghen ende dat niet wt onser ghissinghe Mar van des
gheeus sentencie die daer sprac. sich huden heb ic di ghe
set ouer dat volc. ende ouer die rike datu wtroedē. en̄
verderuen. en̄ verstroien. en̄ verscueden. en̄ stichtē. en̄
planten selve. Inder verdriuen der ghebreke seit hi van
vier manieren. ende inder plantinghe der doechden en̄
seit hi maer van twien. als van stichten en̄ planten
Hier in merkemen dat die oude ghewoenlike ōnaert
der naturen veel arbeideliker is te verdriuen dan die
doechden sijn weder te planten iij

Dese werkeliker wetenheit die aldus in desē twie
manieren ghelegen is wort in menigherwijs ghe
oefent Want die sōmighe soeken die puerheit des des hertē
mit alre vlitecheit in die heimelike woestine. als hier
voortijt helias. en̄ heliseus en̄ in onsen tiden sinte antho
nius Ende vele ander die onsen hē god in die stille woesti
ne harde heymelic anhenghen Die sōmighe soeken mit

alre sorchuoudicheit in gheselscap der broederen haren
tijt te leiden. ende die te helpen stichten. Als die abt iohā
nes die een groet gheselscap vergadert hadde hier na bi die
hi regierde Ende sommighe ander manne die wi kenden vā
der seluer meninghe te wesen. ende trecken achter ghelijc
den apostelen Die sommighe pijnden hem die gasten te
ontfanghen ende dat nummer were hem te bewisen.
Daer abraham die patriarche ende loth den heer beha
ghelic in waren ende nv tort die heilighe macharius die
een man van sonderlinghe sachtmoedicheit eñ ghedā
heden was ende regierde een gasthuus bi alexandrien
also dat niement bouen hem in al die woestine te reke
nen was Die sommighe vercoren die sieken te dienen
Die sommighe troesten die bedructe ende die ellendighen
Die sommighe leren die ongheleerde. die sommighe sijn ghe
set op die aelmoese te gheuen Ende een ygheliic nae ~~sijn~~ vuericheit
sijnre minnē wort onder die grote mannen ghekent
Hier om ist enen ygheliken niet eñ noet v
dat hi die wise ende dat opset, mer hi toe gheroepen
is inden ghenaden gods die hi mer toe ontfanghē he
uet. niet dat begonnen were totten volcomē einde
brenghen moghen. ende van ander lude doechden sel hi hē
verwonderen. ende prisen die elc in sinen graet Maer
dat hi eerst voorghenomen heeft daer en sel hi in gheē
re wijs of sceiden Ende merken als sinte pouwels seit
dat die heilighe kerke maer een lichaem heeft eñ vele le
den. ende elc lit sijn sonderlinghe ghenade onderscheiden

nanden anderen. Dat een lit heeft die ghenade der prophecien
ontfanghen. dat ander die ghenade te dienen. sommich te
leren. sommich te vermanen. Sommich mildelic te gheuen
Sommich veel ontfarmharticheit te hebben. Sommich sorch
voudicheit voer ander lude te draghen. Ende dat een lit
en is niet sculdich. die officie an te nemen dat den ander
lede beuolen is. Want die oghen doen der handen werc
niet. noch die oren dat die voeten beuolen is. Ende hier
om en waren si niet alle propheten. noch alle apostelen
noch alle leraers. noch alle dat si miraculen deden. noch
alle en spraken si niet mit allen tonghen. Mar elc had
sijn sonderlinghe ghenade ontfanghen. vi
Soe wie in sinen weghe daer hi toe gheroepen is en
die hi voergheuomen heeft. niet te recht ghesou
dert en staet. als hi alrehande werchen in andere men
schen hoort prisen. soe wort hi daer of beweghet ende
wil hem rechteuoort volghen daer die menschelike
crancheit in arbeit te vergheefs. Want het is ommo
ghelic dat een mensche mit allen voerseiden werchen
vervuert soude moghen warden. Ende wil hi veel wi
sen volghen soe sel hi ghienre wise recht moghen
doen. Want soe wie veel ambochten leren wil die
en sel ghiens ambochts goet meester werden. Het si
veel weghe die tot goede leiden ende daer om sel een ighe
lic biden weghe die hi eerst voer ghenomen heeft. op
dat hi daer in volcomen worde totten eynde toe in bli
uen. Want die onghestadicheit des harten pleghet

+die abt iohãnes sel

den mont in sinen voortganc groten scade te doen
Het sijn veel dinghen die die een mensche vn
wel te recht tot sinen oerbaer doet. dat sõmich
ander hande auentuerlic waer woude hi dat selue vol
ghen. Als wi in enen exempel hebben. dat die abt iohã
nes te vertellen plach. om te verwonderen eñ gode daer
of te louen. Maer dat exempel niet te volghen. Het quã
ceus een man in waerliken cledere totten voerseiden
abt iohannes. ende brochte hem wat vã sinen vruchtẽ
mer want hi enen man ghebonden bi die swaerlic vãde viant
ende die viant hadder hem beueint dat hi nummerme beseteñ was
te gen des abts vermaninghe. noch ghebodes wille
uten beseten lichaem gaen soude. Maer doe dese man
uten waerliken schijne quam. was die viant ver
vaert ende seide lichtelic van dien. Hier in verwonder
de hem die oude vader niet luttel ende also veel te meer
dat hi alsulke sonderlinghe ghenade in dien waerlikẽ
man vernam. Ende began hem van sijnre oefeninge
ende van sinen leuen te ondervraghen. Hi antwoer
de dat hi waer een waerlic man ende inder echtscap
an enen wiue ghebonden. die heilighe vader datter dochte
siner een man van groter ghenaden was ende vraghe
de naerstelic wat sijn hanteringhe plach te wesen
Hi seide hi waer een grof ghebuer ende plaghe daghe
lix uut sinen handen winnen daer hi of leuede ende en
wiste niet dat hi yet goets plach te doen. Mar so wãneer
hi des morghens vro te velde ghinc om sinen arbeit

te doen Of des auonts thuus quam plach hi altoes inder
kerken te gaen ende gode te dancken. ende te bidden om
sinen daghelix broet Ende altoes plach hi gode van si
nen vruchten te offeren eer hi selue daer of at Ende so
wanneer hi sijn ossen voer ander lude coern plach te
leiden plach hi hem monde toe te binden op dat hi nie (+ hoer)
ment ghenen scade en dede Ende doe die oude vader doch
te dat al dese antwoert niet ghenoech en was alsulke
macht mede te vercrighen den viant uut te werpen.
brocht hijt hem mit vraghen ende mit ondersoeken
alsoe na dat die man daer niet verbi en mochte Si
began hem te segghen. hoe dat hi ouer elf iaren. doe
hi gaerne een monnic hadde gheweest van sinen ou
ders mit ghewelde ghedwonghen was een wijf te
nemen. daer hi sonder yements weten als mit sijnre
suster mede gheleuet had. ende in reinicheit behoet
doe die oude vader dat weert ghehoert had wort hi van
groten verwonderen beweghet Ende seide openbaerlic
dattie viant die hi niet verdriuen en mochte wel mit
rechte voer alsulke mans reghtewoerdicheit moste
rumen Want alsulke werc was in sijnre ioghet vre
van hem. ende noch en dorste hijt in sijnre outheit van
wesen der reinicheit niet bestaen Ende al was dat die
abt iohannes dit werc mit groten verwonderen prijsde
Nochtan en dorste hijt niemant raden te besoeken. want
hi wist wel dat veel dinghen vanden sommighen wel
ghedaen worden. die sommighen ander verselic waren

te beghinnen Het en is alle menschen niet moghe
lic te vertighen. dat die heer den ionghen mit son
derlinghe ghenaden ghegheven heeft viij

Hier voer hebben wi gheseit hoemen die werke
like wetenheit in menigher wijs pruuf te verkri
ghen Nu willen wi voort vander smakeliker wijs
heit scriven die daer in twie manieren ghedeelt is
als die wise man seit. alle die huus ghenoten sijn mit
dubbelden cledren ghecleet Die eerste manier is die histo
rie te vertellen nader letter als ghesciet is als sinte pou
wels op eenre stat spreect. hoe dat abraham twie kinde
ren hadde. een vander eyghenre deernen. dat ander van
der vrier. vander deernen was naden vleische ghebo
ren. vander vrier overmids der beloften Die ander ma
nier vander smakeliker wijsheit is gheestelic Alsmen
die woorde der heilgher scrifturen tot enen anderen
sin treet dan si luden Want sinte pouwels seit daer na
dat die twie abrahams kinder. sijn die twie testame
ten Of alsment noch hogher vander hemelscher hei
licheit verstaet als sinte pouwels daer na in brenghet
ende seit. dat iherusalem dat daer bouen is. is vri ende is onse
moeder Of alsment nae sedeliken doechden ende wijshe
den bedunt. recht of men bi desen twie testamenten ver
staen woude. die werkelike wetenheit. ende die sma
kelike wijsheit. of datmen bi iherusalem. of bi syon verstaen
woude die sielen des menschen. als die prophet seit Iherusalem
loue den heer. syon loue dinen god Of wil wi dese vier

manieren in een te gader breughen. so moghen wi bi desen
vier dinghen merken nae der hystorien soe ist een stat daer
die ioden in woenden. Naden anderen sin soe ist die kerke go
des die inden hemel onser alre moeder is. naden vierden sin
des menschen siele. die dicwijl onder dese name vanden heer
ghelastert is of ghepriset wort. ¶
Hier om wildi totten lichte der gheesteliker wijsheit met
uut vermetelheden. mar wt minnen der beteringhe co
men. soe pijnt u die salicheit te besitten daer of ghescreuen
staet. Salich sijn die reine van herten want si sellen gode
sien. Ende wil di totter wijsheit comen daer die enghel gods
daniel of seide. Die daer gheleert sijn sullen blenken als een
claerheit des firmaments. Ende die veel menschē totter ghe
rechticheit bewoeden. die sellen wesen als die sterren in die
ewighe ewicheit. Soe moet ghi behouden die nutticheit die
in nv dunct dat ghi totter heilighen scriftueren hebt. ende
haest u die wereldlike wetenheit eerst in te wollen te ver
crighen. want sonder die als wi voorghesprokē hebben
en machmen der weseliker puerheit der smakeliker wijs
heit niet ghenaken. die die ghene nae veel arbeides voor
hoor loen ontfanghen. die niet alleen van anders luten
woorden. mar van eygheume volcomenheit gheleert woor
den. want si ontfanghen die verstandelheit der ewen go
des niet uten woorden. Mar uten vruchten der werken
Ende als alle die passien ghetroket en̄ verdrivet sijn.
moghen si valic mitten propheet segghen. wt dinen ghebo
den heb ic verstanden. ic sel loven ende versmaen inden on

beuleckten weghe Want die loner eñ verstaet dat daer ghe
songhen wort die inden onbeuleckten weghe inden voort
ganc des puerren harten arbeit Ende daer om wil ghi der
gheesteliker wijsheit een heilich tabernakel in uwen
harten bereiden Soe purgiert u eerst van alle vlecke
der sonden ende sorchuoudicheit deser werelt. Want het
is onmoghelic een siel die mit waerliker sorchuoudic
heit becommert is Die gaue der smakeliker wijsheit
te ontfanghen. of een woender der gheesteliker sinnen
te worden. of die menighe der heilgher scrifturen te
onthouden Ende daer om du iohannes die een iong
man biste. di behoert inden eersten alre meeste te ont
houden dattu di segghen sel Wilstu dinen arbeit eñ
dijn begheerte die du inder heilgher scrifturen hebs
te. niet ydelic verliesen. dattis dattu bouen allen din
ghen dijn mont spaerste. eñ niet veel woorde en he
ueste. Want ditis die alre eerste ingang der werlic
liker wetenheit Ende dattu alder ouder vaders leringe
eñ sententien mit naerstigher harten. eñ recht als
mit enen stommen monde ontfanghest. ende vlitelic
die in dijnre harten begrauest ende haesten di dat
vele meer te doen dan te leren Want in allene dat te
leren is die scandelike ydel glorie ghelegen. ende in dat
doen sel die vrucht der gheesteliker wijsheit wassen
Ende so wanneer du mitten ouden vaders inder colla
cien biste. en seltu ghien dine voortbrenghen noch
innghen. dan daer di onderseen ghebreect of daer di

die noch toe divinghen te weten. Als die ionghe van
rechter ptchte gloriën hem veinsden of sijt niet en wis
ten Ende iaghen dat hem te voren wel condich was
Want het was hem onmoghelic die gaven der gheest
telikere wijsheit te ontfanghen die om der menschen
lof te nernighen inder heilighen scriftueren arbeit ende
soe wie mitter passien ghebonden is die moet van noot
mit stueren ghebraken ende sonderlinghe mit hou
dien ghebonden bliuen Ende is hi also inder werke
likere weteliheit neder gheworpen. soe mach hi die
smakelike wijsheit die daer wt gheboren wort niet
nernighen Daer om wes altoes snel te horen ende traech
te spreken. op dat van di niet en ghesae dat salomoen
seit. Sietstu enen man die snel van worden is. so isser
meerre hope tot enen dwasen mensche dan tot hem
Ende neruuet di niement mitten worden te leren dat
tu te voren mitten werken niet bewijst en hebste Als
ons inden exempel ons heren bewijst staet die eerst
began te doen ende nae te leren Ende wachti dattu van
dien lude ghetaelt niet en wordste. daer inden ewangelie
of ghescreuen staet. so wat si iu segghen dat onthout
ende doet Maer nae horen werken en wilt niet doen
want si segghen ende doent selue niet. ende binden
swaer ende ondrachlike borden te gader ende legghense
opter menschen scouderen. Mar si en willense selue niet
haren vingher niet roeren. want dat die ghene die een
dat minste bot breket. ende die menschen alsoe leert die

ghe

minste in hemelrijc gheheten sel werden. Hoe isset te duch
ten dattie ghene die veel groter ghebode versumet. ende
nochtant hem vermet te leren. dat hi minste niet in he
melrijc. Maer die meeste in die helle sel wesen. Daer om
moetstu di wachten. dattu in dat leren der gheenre ex
empel niet en volghes. die die cloecheit der disputerin
ghe ende die toevloeinghe der woerden vercreghen heb
ben. Also dat si ~~al dat si~~ willen cierlic ende overvloedelic
mit woorden wt baren connen. also datmen waent dat
si alre gheestelijcken wijsheit onderscheit hebben. Noch
tant dat si van haren ansien ende van hair vruchten
niet en weten. Want het is een ander dinc conste des
monts ende schijnsel der woorden te hebben. Ende het
is een ander dinc in den aderen. ende inder vettichheit ende
inden merghe der hemelscher woorden te treden ende die af
grondighe verborghen heymelike sacramēte mit enē
pueren oghe des harten te scouwen. dat ghien mensche
like leringhe. noch werltlike wijsheit gheven mach
Maer dat alleen die puerheit des harten ende minnen inluch
tinghe des heilighen gheests pleghet te verdienen.
Wiltu totter waerachtigher wijsheit der heiligher
scrifturen comen. Soe moetstu voir alle dinc ten eers
ten die onbeweghelike oetmoedicheit des harten hebben
want het is onmoghelic die gheestelike wijsheit anders
te vercrighen. Daer nae soe moetstu di pinen als allē
sorchvoudicheit ende aertsche ghedachten wt ghedrevē
sijn. dattu di stadelic ende ernstelic totter heiligher

sanctuarien ghevest. tot eut dijn ghemoede die aughetoge
hebbe. ende ghefourmeert recht als tot eenre ghelikenisse
hoors selves Ende dan salstu vander ghedachten der
heilgher sanctuarien een arke des testaments maken
daer die twe tafelen des testaments ouden. ende des nuwē
testaments in sijn Ende een gulden ammer daer dat he
melsche broot in was. dat is een puer reyn ghehuech
nisse. daer die gheestelike smake der ewigher hemelscher
soeticheit ende der enghelen broot in onthouden wort
Ende aarons roede dat is des waerachtighen oversten
bisscops ons heren ihesu christi salighe banniere inder
on sterfliker memorie altoes groen bloiende. Want dit
is die roede die nae dien tacke vander wortel verre of
ghesneden was. ende ghedroghet vele levender weder te
live wort Al dese voirscreven dinghen worden mit
twien cherubinnen dat is mitter historien ende mitten
gheestelike sinnen daer of bedecket. Want cheru
bin bedudet volheit der wijsheden die die arke des
herten altoes sel bedecken. ende van alre inbrekin
ghe gheesteliker boesheit beschermen Ende soe sel di
nen herte niet alleen inder arken des ouden testame
tes Maer oec mede inden priesterlikē communie ghe
noet werden Ende sel oitmoets die onnoselike be
gheerte der puerheit van gheesteliken dinghē recht
verstonden worden. ende vernomen alse des bisscops
ghebot Dien gheboden was inder heiligher stede niet
te gaen op dat hi niet en bevlecke die sanctuarie
ghe

gods Dats sijn herte daer die heer ghelouet heeft al
toes in te wonen. daer hi seit Ic sel in hem wonen ende
wandelen onder hem Om twierhande saken scinen sta
telic die ghedachten inden heilighen scrifturen hebben
Die eerste sake is menen verdrijften dunne ghedachten en̄
quade inualle merke Die ander sake is al vermaectnesse
ten eersten men on̄mits datter ghemoede in dier tijt
uut ander dinghen becom̄ert is. op een ander tijt als
hi hem daer teghen bereit en̄ ledich maect en̄ sonder
linghe meer stilheit des nachts so selse hem claerlic
voer ghehouden worden xi

Nae dien dat die vernuwinghe ons ghemoets ouer
mits der vorsprokenre witicheit wasset soe sel oec
dat aensicht der heilgher scrifturen vernuwet worden
ende die scoenheit des hemelsliken verstants sel recht mit
ten voortgaende menschen voort gaen en̄ op wassen
Want nader ontfaenlicheit der menscheliker sinne. soe ghedachtē
pleghet haer die gheedente der heilgher scrifturen
te scicken Also dat si den vleischeliken menschē aertsch
ende den gheesteliken menschen godlic schijnt te wesen
Ende al schijnt si den iongheren eerst in grof en̄ slecht
te wesen en̄ recht mit veele verduustert. daer nae
inden voortgaen soe en moghen si haer subtijlheit niet
begripen. noch haer blenkende schijnsel liden Exem
pel van enen ghebode daer wi alle die ander hemelsche
ghebode nae onser maten in moghen merke Daer
staet ghescreuen in moyses eve. du en selste ghien

onsuuerheit doen. Een waerlic mensche die noch mit
vleischeliker passien ghebonden is verstaet dat een suuver
dat naden ghelude der letteren. Ende ander mensche die van
dien onpuerheit ghenesen is dat en suuver dat niet alle die
ne mar hi grater meer wonder in. dat hi afgodie ende
heidensche wise. ende wichlinghe. ende der manen ende
der planeten loep. ende al dat die puerheit des ghelo
ves bevlecken mach dat hout hi in sijnre herten een
onkuuscheit te wesen dat verboden is. Van deser on
kuuscheit wast dat onse here ihesus berespte ende sei
de In allen hoghen berghen ende onder alle tackighe
bome hebstu onkuuscheit ghedaen. Naer my comen die
waersaghers ende die wichelaers die inden sterren pla
ghen te sien. ende die toecomende dinghen daer uut te
boetscappen. ende behoudende den gheest der onkuuscheit
heeftse bedroghen ende sijn van horen gode ghesceiden. Hier nae volghet een derde onkuuscheit. die mo
loden wichlinghe plach te wesen. Daer sinte pouwels
of seit. ghi neemt der daghen waer. ende der maenten
ende der tiden ende der iaren. Ic duchte dat ic te vergheefs
in u arbeit heb. Hoe wie dat meer u wel hadde sonder
twivel onkuuscheit van xpo ghedaen. Ende en indienaer
van sinte pouwels niet te horen. Ic heb u als een reyne
maghet enen man ghetruwet in xpo te bieden. Ende ic
duchte also als dat serpent eua bedroech dat u sinnen
also verdervet sel warden vander simpelheit die in xpo
ihu is. Hier nae volghet noch een vierde onsuuerheit

in

dat is dat ouerspul des ghelooues Daer die apostel of
seit. ic weet wel datter gripende wolue onder u comen
sellen als ic van u ghesceiden bin ende sel u niet sparen
Ende wt u seluen sellen manne opstaen ende spreken ver
keerde dinghen. ende sellen discipulen nae hem leiden. Hier
nae volghet noch die vijfte ende die subtijlste onkuuscheit
die hem daer voer hoeden mach die hoede hem ende dese is
ghelegghen inden dwalenden onnutten ghedachten Want
niet alleen die leuke. maer oec mede die ledighe ghedach
ten. hoe clein dat si van gode schinen te leiden. nochtant
sijn si van enen volcomenen manne alsoe onreyne onsu
uerheit ghereckent xii

Germanus doe ic dit hoorde wort ic beweghet ende seide
al swaerlic versuchtende. van dat ic nu ghehoort heb
bin ic meer beghanghen dan ic te voren was want voer
van dat ic noeit niet ghehoort heb van waerliken histo
rien of van striden. of van menigherhande anders onlede
die ic ghehoort of ghesien heb Daer wort mi alsulken
beelde of voer ghehouden dat mijn ghemoede inden ghe
bede also hinderlic is als ic mijn ghesichte opwaert stue
ren sel. dat ics mit ghienen dagheliixen sacien verdriuen

Nestros van desen seluen dinghe xiii Nau
die di dese moeylicheit doet mach di een snelle ende
een haestighe medicijn of comen Ist dattu die selue vn
ticheit die du inden waerliken historien hadste in die
studieringhe der heilgher scrifturen nu voert an wilste
setten Want dat ghemoede moet van node inden peisen

historien becommert bliuen theint hem wat anders daer
voor ghegheuen wort Dat menschelike ghemoede en
mach hem tot allen ghedachten niet gheuen. ende daer
om soe moetet hem daert in op ghetoget is. altoes becom
meren ende daer wacht te gaen theint datter hem tot ghees
telijker nutscheit ghiene, ende sijn toeulucht daer toe make
Op dattie smakelike wijsheit in di ewelic gheuestiget
worde. ende du haer nae vergancliker wise voort an niet
en ghebruucste als die ghene diese niet uut haren arbei
den Maer uut vreemden woorden vercreghen hebben
Ende op dat si in dijn wijsheidecuppe vercht nō comen
begripen ende ghesmaect worden Hoe moetstu di uut
alre naersticheit wachten al hoorstu wat in collacien
of in sermoenen voortbrenghen dattu te voren wel wi
te dattu dat niet verdrietelic en ontfanghest noch en
versmaedste te horen alse eerst. Want di niet nuwes
voort en brenct Maer dattu dat uut sulker ghierichet
in dijne herten vestichste alsmen die begheerlike woorde der salicheit
uut oren sculdich is te horen of uut monde sculdich
is te spreken. Want al worden die woorden der hei
ligher scrifturen dicwijl ouerhaelt ende ouertoghen
nochtant en mach die satheit daer of ewiler zielen die
nae rechter wijsheit dorstet nemmermeer een walghinge
maken Maer dagheliex ontfanghet sise niet als oude
mar als begheerlike nuwe woorden Ende hoe dat si
se dicker hoort hoe datse begheerliker horen ende
weder wtspreken sel Ende een waerheit dicke te horen

maect alsulker sielen een sekere vetticheit ende ghien
verdriet. Want het is den versaeden ende den honger di
ghen harte een openbaer teyken dat hem die ea
dighe medecijn der salygher woorden om mits ghewoen
licheit verdrietlic maect als die wise man seit. Een
versade siel tredt op die honich raten. mar eenre hon
gheryger sielen sijn bitteren dinghen soete. Ist dattu
dit vlitelic ontfanghelic ende in dat heymelic dijns ghe
moeds verberghest eñ mit enen heymeliken swighe
beleghelike. Soe sel dit uten vate dijnre borsten als
een levende wtdrukende roke die daer van gierenheit
des sins ende van oetmoet der lijdsamheit wel ghewert
is voort wt ghebaert worden. Ende sel recht als een
ewighe fontein uten aderen der besorchtheit door die
vette rivieren der doechten uten afgront dijnre harte
vloeien. Ende men sel in di ghesien dattie wise man
totten ghenen die dit mit werken bewijsde sprac. Drinc
dat water wt dinen vaten ende uter fonteinen dijnre
putten wt dijnre fonteinen laet di dat water wt vloe
ien. ende in dinen straten sel dijn water lopen. ysaias
du sulte wesen recht als een nat vochtich hof. Eñ recht
als een fonteine der wateren. daer ghiens waters ghe
breken sel. Ende in di sellen ghestucht werden die woes
tinen der werelt. Ende selste die fondamente der gheslach
ten in werken ende du sulste hieten een stichter der tuinen
of wende die toepade der quaetheit. Hier sel di toe comē
die salicheit daer die selve propheet of seit. Die heer eñ

sel voert an dijn leer van di niet laten sceiden Ende dinen o
ghen sellen dinen meister sien. ende dinen oren sullen horē
dat woort des gheens die di after den rugghe vermaent.
Dit is die wech wandert hier in. ende niet te rechterhant
noch ter luchterhant Ende aldus sel ghescien dat niet alle
ne alle aenwisinghe ende ghedachten des harten Maer
oec mede alle wtwanderinghe. ende ōmeloopinghe der ghe
dachten sellen di wesen also een heylighe anhalinghe
Heer ewen gods xiiij
Het is ōmoghelic als wi ghesect hebben dat enich on
besochte mensche dese dinghen soude moghen bekennen
ende voort ander lude leren Want die niet ontfanghen is
wert te ontfanghen. hoe sel hi bequaem worden dat voort
wt te leveren Ende mit dat hi hem des yets vermiet te lerē
dat hi eerst aldus ontfanghen niet en heeft sijn leringhe
sel sonder twivel ōnutte ende onachtich wesen en̄ niet
vorder dan totter menschen oren moghen comen Ende
die onvruchtbaer ydelheit die wt vermetelheit comt
en mach die harten niet beroren Want het en comt niet
van der goeder consciencien niet Maer wt ydele verme
telheit Ende het is onmoghelic dat een onrein siel hoe seer
dat si pijnt gheestelike wijsheit soude vercrighen. Want
niemant en doet edele salue noch costelike dranc in enen
onreinen vat Die welrukende salve wort lichtelike ver
anghet van een onreinen vat. dan een onreinen vat van haer
verbetert wort. Want dat reine wort lichtelike onreint
dan dat onreine ghereinicht mach werden Also ist vnitē

vate ons harten het en si dat dat alre eerst van alle onrei
nicheit ghepurghiert worde het en sel die salve der benedijn
ghe niet ontfanghen. mer die prophet of seit. als een sal
ue inden hoeft die daer neder daelt inden baerde in aarons
baert die daer neder daelt inden soem van sinen clede.
noch oec die gheestelike wijsheit. noch die uutspraken der
scriftueren. die daer soet sijn boven honich ende honich
raten. en mach hi niet onbevlect houden Want wat me
de delinghe is der gherechticheit mitter boesheit. of wat
gheselscap is der dunsternisse mitten lichte Of wat ghe
lijc is der tuschen xpristus ende belial xv

Germanus dese sentencie en schijnt op ghene proeve
like reden te staen Want het is openbaer dat al die
ghene die dat gheloue xpi niet ontfanghen en hebben
of die dat mit ongheloue in breken willen dat si onreyn
van herten sijn Hoe coemter dat vele ioden ende veel
onghelouighe Ja veel ghelouighe menschen mede.
die mit menighen sonden becommert sijn hem vermeten
dat si die groetheit der gheestelike leringhe ontfanghen
hebben Ende i veel heylighen mannen wies harten van
alre sonden vlecken ghereinicht sijn hem mit puerheit
des simpelen ghelouens laten ghenoeghen Ende en weten
van der heimelicheit der verburghenre consten niet. Ho
sal dan dese sentencie te verstaen wesen. datter niement
gheestelike wijsheit en ontfanghet dan die alleen puer
van herten sijn xvi

Nestros van desen onderscede vraghen si worden

die alle die voersproken woorden vander voerghaende
sentencien te rechte niet ghemeinen en hebben. Wi hebbē
ghesecht dat aldus scalighen menschen alleen een conste
der disputieringhe ende een scoen ghelaete des vtspre
kens hebbens. Mer dat si inden ateren der heiligher
scrifturen. ende in die heimelicheit der gheesteliker sin
nen niet in gaen en moghen. Want die waerachtighe
wijsheit en woent en woert van niemant dan vanden
waerachtighen ofenaren gods beseten die dit volc
sijn en niet en heeft daer die prophete of seit. Hoor dwase
volc die daer ghien harte en hebste. Ghi hebt oghen
ende siet niet. ghi hebt oren ende en hoort niet. Ende op
een ander stat daer ghescreuen. Want thi die wijsheit
verworpen hebste. soe sel ic di verwerpen dattu mi die
priesterscap niet ghebruken selste. Want in xpo alle
die scatten der wijsheit ende der wetenheit verborghē
is soe sel hi die xpm versmaet ende sochten en te vindē
of die hem blasphemeert als hi en ghevonden heeft
of die dat corsten ghelove mit onreine werkē bevlec
ket. Hoe sel die die waerachtighe wijsheit vercrighē
Want die heilighe gheest vliet der ghevensche ende
sel niet wonen inden lichaem dat den sonden onder
ghewerpen is. Hier om en machmen totter gheeste
liker wijsheit niet comen anders dan als een der pro
pheten merkelic bewijst heeft daer hi seit. Saeyet v
tot gherechticheden. ende maect die hope des leuens
verlicht v dat licht der wijsheit. Eerst salmen saeyē

totter gherechticheit dat is totter werkeliker volcomen
heit mitten werken der gherechticheit Daer mede selmē
maeyen die hope des leuens dat is die vrucht der gheest
teliker werchden mit enen wtdriuen der sonden te ver
gaderen Ende also moghen wi ~~is~~ dat licht der wijsheit ver v in :·
lichten Van deser ordinancie staet inden psalme ghescreuē
salich sijn die onbevlecte inden weghe die daer wanderen
in die ewe ons heren Salich sijnse die sijn ghebode onder
soken Ende daer nae. salich sijnse die daer wanderen indē
weghe Maer eerst seide hi salich sijn si die daer wanderen
inden weghe. Hier mede bewijst hi claerlic. dat niemant
comen mach die ghebode gods te ondervinden Het en si dat
si eerst inden weghe xpi mitter werkeliker volcomenheit
onbevlect voort gaen Daer om hebben dese daer ic of
gheseit hebbe die wijsheit des oprechten naems daer sin
te pauwels of seit O thymothei behoede dat di beuolen
is. ende scuwe die ydel nuweit der woorden. en die weder
settinghe der wijsheit der valscher namen Van desen die
daer een beelde der wijsheit schinen te vercrighen ende
vanden ghenen die die heilighe scrifture in hare memo
rie naerstelic vestighen ende die vleischelike sonden
nochtant niet en laten Daer spreect die wiseman mer
kelic of recht als een gulden rinc an die oren der sueghen
alsoe betaemt enen onsedighen wiue der scoenheit
Want wat bated dat yemant die cierheit der hemelscher
woorde. ende scoenheit der costeliker scrifturen vercrighet
in dat hi se mit onreinen werken onder die aerde graue

hi en seide niet eerst salich sijnse die die
ghebodē godes ondersoeken :·

oiunts sijn onkuische leuen te beulecken eñ dan ghe
sciet dat si daer mede niet gheeert mar ongheeert of
wort. Want dat lof niet scoen en is inden sonders mont
als die pphete seit. Waer om uertelstu mijn gherech
ticheit ende neemste mijn testament in dijn mont. Sach
stu enen dief du liepste mit hem ende mitten ouerspe
lers uerteerstu dijn goet. Van aldusdanighen mensche
die die wijse gods [illegible] niet en besitten. daer of ghe
screuen staet. die wijse des heren is leringhe eñ wijsh'
seit. die wise man merkelt wert daer den onwisen
tijtdoem. Een mensche die van sinre herten ghekeert is
mach die wijsheit niet besitten. Van die weerteliker
wijsheit die mitten vulnisse der vleischeliker sonden
beulect wort. so wort dese waerachtighe gheestelike
wijsheit also verre verscheiden. dat wi weten dat si in
sommighen ongheleerden menschen die niet wel spre
ken en conden wonderlike ghewrocht heeft. Want en in
den apostolen ende in veel ander heilighe mannen
claerlic bewisen mach. Die inden ouersten ele der wel
le philosophen ghien vermoghen en hadden vr
bouen hem. onder die waerachtighe [illegible] der
gheestelike wijsheit. Daer inden apostelen wert
staer of ghescreuen doe si sayhen sinte pieters eñ sint
ians stantafticheit. ende vernamen dattet mensche
waren sonder letteren eñ ongheleert. doe verwon
derden si hem. Ende hier om gaettet di ter herten
dattu tot hoochre onuergankeliker gode toe comme

wijst. soe arbeit ten eersten mit allen vlite datti vande
hem puerheit der reinicheit vercrighe. Want niemant
daer noch die vleischelike passien ende sonderlinghe daer
ouwelerheit in regneert en mach dese gheestelike wijsh
vercrighen Want in dat quade harte sel wijsheit niet en die:
ende die quade ontfeet sel wijsheit vinden mitter gherech
ticheit. Die selue ordinancie leert ons die heilighe apos
tel daer hi seit. in waken. in vasten. in reinicheit. in wijs
heit. in lanckmoedicheit. In soeticheit. en inden heilighe
gheest In ongheueinsder minne. In deser ordinancie der
werchten wil hi ons leren datmen van waken en van
vasten comt tot reinicheiden. van reinicheit tot wijsheit
Van wijsheit tot lanckmoedicheit. van lanckmoedicheit
tot soeticheit. van soeticheden totten heilighen gheest
vanden heilighen gheest tot ongheueinsder minnen totter loven:
Dan mit deser ordinancien alsoe totter gheestelicker wijs der.
heit vercomen [illegible] Want en settu sonder twiuel als wi
ghesegt hebben gheen onvruchtbaer noch onluchtighe ler. nuchte
Mer een leuende vruchtbaer leringhe hebben ende dat
saet des heilighen woorts Ende soe waer dat van di in die
harten des horers ghewonnen wort Daer selt die navolghe
de mildereghen des heilighen gheests vruchtber maken
Ende dan sal als die propheet seit dijn saet reghen worde
ghegheuen. soe waer dijnt inder aerden saeiste Ende dat bro
ot der vruchten van dier aerde sel vet en vruchtber wesen dinne:

Wachti oec alstu in dinen ouden daghen xvii
leuen selste datti voor niet mit arbeide en mit ond

minen vermeghen hebste dattu van der ideler glorien niet
: vladt ~~verheffet~~ en wordste. den onwisen menschen in te dragē
datsi niet waerdich en sijn te begripen. Dattie wise mā
oec verboden heeft daer hi seit. en wilt den ongherechti
ghen en totten gherechtighen mans weghen niet leiden
Noch en laet di vander satheit des buucs niet bedriegē
Want den dwasen en vorderen die weelden niet. Noch
het en behoort niet die wijsheit uut te storten daer ghiē
sinne en sijn te outfanghen. Het is meer een onweten
heit te rekenen want en hart leuertijt en sel van ghie
nen woorden verbetert worden. eñ al versmaet hijt hi
en sels niet volghen. Ende en wil niet spreken inden on
wisen lude oren. op dat die wise lude dijn leringhe niet
bespotten. ende ghif den honden dat gheheilichde niet
Ende en werpet w margariten niet voer den verken
op datsise niet horen voeten niet vertreden eñ hem omke
ren ende scoren w. Alsus moetmen alsulcdanighe lude
die verborghenheit der gheesteliker sinnen wijslic
bedecken ende segghen vutten propheet. Ic heb dijn lerin
ghe in mijnre harten verborghen op dat ic di niet be
sondichte. Maer du moghest licht segghen eñ wien
seinen die sacramenten der heilighen scriftuuren aen
scaffen. Dat leert di die wise man daer hi seit gheeft te
ghenen die in droeuicheden sijn al dat te drincken daer
si drincken of warden moghen. Ende den ghenen die in
rouwicheden sijn. dien ghevet wijn te drincken. op dat
si haer armoede vergheten ende haers rouwē niet en

ghedencken Dat is soe wie van rouwicheden der
voorleden werken. ende van droevicheden te seer ver
dancket sijn. dien scenket overvloedicheit die wolicheit
der gheesteliker dinghen Dat is die wijn die des menschē
harte verblidet. en̄ vermaect die mitter wetscappen des
heilighen woorts. op dat si van te veel droevicheden en̄
van der scadeliker wanhopen niet te seer vernedert en
bliven die aldustanich sijn. Den anderen ghenen die in
lauheden ende in versumelheden sijn ghesét. ende van
ghienre selicheit haer herten ghecp nicht en worpen
staet ghescreven Die daer soete ende sonder selicheit is die
sel in armoeden wesen Wt alre ydelicheit wacht di
~~[illegible]~~ om der ydelre glorien wille. niet mit den ghenen deelach
tich worden ~~moghestu~~. dien die prophet lovet dat hi sijn moghestu
ghelt niet wt en gaf te woeker Want soe wie die le
ringhe gods daer die prophet of seit. dat si rein sijn en̄
inden vier ghe proevet Om enich lof der menschē wt
scaffet. die ~~[illegible]~~ sijn ghelt te woeker. daer hi ghenē dat seltet
meer ontfanc of ontfanghen sel xviij

Om twien saken wil en̄ hoort die leringhe der
gheesteliker dinghen niet Die eerste is als die pre
dicaer onbesochte dinghen mit lichtudighen ghecierder
der woorden ten horen leren wil Die ander is als
die horer boes is ende mit vele ghebreken bevanghen
dat hi die salighe heilighe leringhe des gheesteliken
levens mit sinre verharder herten niet ontfangē
en can. daer die prophet of seit Dat herte van desen

volke is verblint ende si hebben swaerlic mitten
oren ghehoort. Ende hoor oghen hebben si toe ghesło-
ten dat si se mitten oghen niet en sien. ende mit haren
oren niet en horen. ende mitter harten niet en verstaen
ende bekeert worden. op dat ics se ghesont make.
Mar somtijt wortet vander milder vaheit xix
ons heren gods verleent die wil dat alle mensche
behouden worden. ende tot kennisse der waerheit co-
on: men. dat hi den sommighen die verspelic leuet die
ghenade der gheesteliker leringhe om veel menschē
salicheit verleent. Des ghelijcs gaf hi oec voortijts
den sommighen die ghenaden den menschen ghesont
te maken. den sommighen den viant te verdriuen.
Daer wi die ander collacie vanden eten tavont of be-
ghinnen willen. Want dat woort altoes vrucht ten
ker mitten harten ontfanghen. soe wartmen nallen
ken sonder alte groten arbeit des lichaems te leven
pleghet. Hier beghint des abts nesteros ij collacie
vanden werke der waerachtigher colla miraculē i. capl'
Doe alle die ghetiden des auonts volmaec
ghinghen wi te gader als wi ghewoenlic
waren op een matte sitten. ende verwach-
ten naernstelic vader collatien die ons dese vader
beloeft hadde. Ende doe wi een luttelkijn tijts om
die eerwaerdicheit des ouden vaders ghesweghen
hadden. voor quam hem dat swighen onser stamel
heit ende seide aldus. Die voerghenoemde collacie heeft ter

eñ wonder deden :·

belovet dat wi uw die saken ende die waeromme
der gheestelijker gracien goods souden openbaren die vader
onser vaders leringhe in drien gheteelt is Die eerste sake
waer om dat onse here god die gracie der miraculen gaf
dat was ~~dat was~~ die verdiente der heilicheit der heilighē
Ende des gheliic waren die apostelen. ende anders der hei
lighen veel. die miraculē ~~ende worden~~ als hem die heere
bevolen hadde Doe hi seide maer die sieken ghesont
vernieuwet die doden. reinicht die malaetsche. werpt die
vianden wt. ghi hebbet te vergheeffs ontfanghen. gheeft
het te vergheeffs Die ander sake is om stichticheit der
ghemeenre kerken. ende der gheenre die nauwe sijn staet
int ghelove te maken. so is somtijt sommighe sondaren
ende ongherechtighe menschen ghegheven die gracie
miraculen te doen Daer onse heer inder ewangelien
of seit. veel selter comen ende segghen tot mi in dien da
ghen Here hē hebben wi in dinen naem niet ghe profe
tiert. hebben wi in dinen naem die vianden niet wtghe
worpen Ende veel miraculen gheurocht. ende dan sel ic
hem segghen ic en heb u nie ghekent. scheidet van mi
ghi werkers der quaetheit Ende somtijt ghescieret oec
dattie sieken die gheurocht worden. ghien ghelove en had
om den, dat daer om haer ghelovicheit willen ghien miracu
len gheurocht mochten werden Daer wart maer ewā
gelien of seit. ihesus mocht onder hem niet ghien
miraculen doen om haer onghelovicheit willen Daer
waren oec vele malaetsche manne in isrl' onder eliseo

den propheet ende niement van hem allen en was ge
reinicht dan naaman sirus alleen Die derde manier
van miraculen te doen comt der vot verstallinghe
ende bedrieghenisse der boser gheesten als yement
die in openbaren sonden leuet om dat verwonderen
der miraculen. ouer een heilich knecht gods ghehou
den wort Ende alsoe dan dat naevolghen sijnre sondē
mede gheeinden wort Ende meer der in oetmoedighe
wise ende heilighe gheestelicheit onder die ioden ghe
treden Of op die ghene die die gauen der miraculen
waent te ontfanghen hebben ouermids houerdie
des herten te swaerliker neder gheworpen worden
Aldus comet dat mit aenroepinghe der onbekenden
namen datmen ghien werche of en weet dat hem
comt die bose gheest in ghenenstheden wept, ic ber
ne. ende heeft hem recht of hi tot enen beseten lichaem
verdreuen worde meer of ghescreuen staet in een van
moyses boecken Ist datter een propheet onder u opstaet
of yement die hem vermeet dat hi een visioen ghesien
~~ghesien~~ heeft ende u te voren seit dat teyken eñ dat
wonder datter noch ghescien set ende het ghesciet oec also
nae sinen woerden Ende segt di laet ons gaen eñ dienē
den vreemden goden. eñ volghen hem die du niet en
kenste En hoor des propheten of des dromers woordē niet
Want u heer u god proeft u op datter openbaer
worde weten dat ghi hem in al u wer harten eñ in al
uwer sielen minnet of dat ghijs niet en minnet.

Inder ewangelien staet oec dat er valsche korstene ende
valsche prophetten op selen staen ende grote teykene ende
wonder doen. dat men in dwalinghe gheleit sullē wor
den ja oec waer moghelic die vutuercoren gods.
Hier om en sellen wi die ghene die dit begheeren in
hen selven miraculen met verwonderen. Maer nauwe
merken of si haer ghebreke verwonnen hebben. Ende
in verbeteringhe hoere seden volcomen sijn. dat menet
om eens anders ghelove noch om enigherhande saken
wille. maer naer eens ygheliex nutticheit vanden ghena
den gods verleent woert. Dit is die gheestelike wijsheit
die van sinte pouwels caritate gheheten is. Ende heeftse
bouen allen tonghen der menschen ende der enghelen bo
uen alle volheit des ghelones. dat oec die berghe mach
doen versetten. bouen alle consten ende prophecien bouen
al dat goet den armen te gheuen. ende bouen die pine
der martelaren ghesett. Want doe hi menigherhande ma
nieren der gauen gods onderscheiden hadde. Doe dat den
enen ghegheuen waer leringhe der wijsheit. den anderē
woorde der consten. den derden ghelove. den vierden die
ghenade der ghesontheit. den vijften miracule te wer
ken. Ende doe hi van deser caritaten segghen soude set
hi se bouen alle desen gauen. als ghi merken moghet
daer hi seit. Noch wiseic u bouen maten enen hoghe
ren wech. daer hi claerlic in bewijst. dat die ouerste
volcomen salicheit niet inden miraculen te werken
maer inder puerheit der caritaten ghelegheen is. Wāt

alle die snoden gauen sellen te niet gaen. Maer die min
naer sel ewelic bliuen. Hier om plaghen onse vaderen
die werke der natuerlicen niet te begheren. Ende al had
se hem god ghegheuen si woudense niet oefenen. Het
en was datse die uterste noot der si niet derui en mochte
daer toe dwanc. iij
Als ons ghedencken mach dat die abt macharius
die inder woestinen woende enen tijt verwecte. Want
doe een ongheloueghe man mit scalker consten die puer
heit des gheloues pijnde te weder vechten. Ende een groot
deel volcx daer in bedroghen had. was dese vader vande
rechten gheloueghen ghebeden: dat hi die simpelheit des
volcx van egipten van desen ongheloue verlossen wou
de. Ende doe dese ongheloueghe man arestoteles subtile
consten voort woude halen. ende daer mede disputeren
antwoorde hem dese heilighe macharius mit corten
woorden daer hi mede verwonnen wort. Dat sinte pouwels
seit dat rike gods is inden woorden niet ghelegen.
Maer inder cracht der werken. laet ons gaen tot enen
kerchoue. ende aenroepen den naem des heren opten eers
ten dode die wi vinden. ende laet ons als ghescreuen staet
uten werken onse gheloue bewisen. op dattie leringe
des rechten gheloues ende die clare wijsheit niet dispu warheit mit
tieren der woorden. Maer mit crachten der miraculen bewi
sen moghen. Doe dat die hereticus hoorde wort hi voor
al dat volc mit groter scamenten beuanghen ende scheen
of hi die voorwaerde aen woude gaen. Mer verbeiden tot

tes anderen daghes. Doe alle dat volc totter selver stede
om dat te sien vergadert was. wort hi van sijns selves on
ghelovicheit suaert ende vloech wt egipten. Ende doe die
heilighe macharius mit allen volke totter voersien tot na
hem gheantwoert hadde ende vernam dat hi heule ghelopē
was. nam hi dat volc datter bedroghen was. en ghinc
daer mede tot enen grave. Nu was in egipten een ma
nier dattet water dat lant alle iaer een langhe tijt plach
te bevloien datmen ghien doden begraven en mochtmen
Maer alle die ghene die sturven plachmen te balsamen
hent dat water nae sijnre tijt wech ghelopen was. Doe
ghinc die heilighe macharius bi een vanden doden staen
die langhe ghestorven was. ende seide o mensche of die
heretinus die een kint der verdoemenisse is hier mit uns
ghecomen had. ende ic voer hem den name xpi onses
gods an gheroepen hadde. Opstu voor al dat volc dat van
hem bedroghen was yet op woude die aen. Doe stont
hi op ende antwoorde hem ia hi. doe vraghede hem die
abt macharius wat hi plach te doen doe hi des levens
ghebruucte of in wat tiden dat hi was. ende of hi die na
me xpi bi sijnre tijt yet bekent hadde. Hi antwoorde dat
hi vier ouder coninghen der ghelevet had. Maer namē
name xpi en had hi bi sijnre tijt nie ghehoort. Doe sei
de hem die heilighe macharius slaep weder in vreden
mitten anderen in dinen grave. hent dat du van xpo in
dat eynde der werlt weder verwecket wordste. Dese ghe
dade ende grauen der navolghen also verre dat in hem

was sonder licht altoes verholen hebben ghebleuen had
de die noet des ghemeens lants dat in iaersen was Ende
die grote deuocie ende die reyne minne die hi tot xpm
had tot desen mirakel niet ghedwonghen Ende hier toe
en mochten die idel glorie niet ghebrocht hebben Mar
dat hi wort vanden minnen xpisti ende vanden orber
des volcx daer toe ghebrocht Aldus ghelijc leesmen inde
coninghen boec hoe dat helyas vier vanden hemel bat
daer die offerhande of barnde. op dat hi dat volc van
den valscher prophetien leringhe verlossen mochte iiij
Des ghelijcs vinden wi van enen vader die om [illegible]
sijnre onnoselheit willen die simpel abraham
ghehieten was Ende op een tijt uter woestinen in egip
ten quam wort hi om beringhet van enen wive en
mit veel scarpens ghedwonghen Want haer kint
was van ghebreke bi naest doot si en had hem niet
te suken te gheuen Doe nam hi een kelc mit water
ende sloech daer een teiken des heilighen cruus ouer en
gaffet hoer te drinken Ende terstont worden hoer
droghe borsten van dien dranc wondersic van melc vlo
Dese selue abraham quam op een. v [illegible] Lieude
Dat hi in een dorp [illegible] hi van veel volcx die hem bespot
ten om beringhet was ende wijsden hem enen mensche
[waren] die niet gaen mochte Want sijn been ~~was~~ ouer menich
iaer verdorren Ende seiden abraham vader laet ons nu
sien of du een knecht gods biste en neme desen ghesont
op dat wi den naem xpi die du acteruste niet gheloven

moghen Doe riep hi den naem xpi an ende leide des mans
verdorde arme bien wt ende rechte voert wort hi ghesont
Ende ghinc al blide van dien dat hi in menighen iaren
te voren niet en dede vi Dalen

Dese manne en streuen hem seluen van al dese mira
len niet toe ende gheleerden datter wt die ontfarmh
ticheit gods quam ende niet wt haer verdiente Also ind
werken der apostelen staet ghescreuen Daer si seiden ghi
manne ghi broeders wat verwondert ghi iu in desen of
wat sie ghi ons an alse recht of wi mit onser kracht dese
mensche hadden doen wanderen Also dat sijt altemael
gode ende niet hem seluen toe screuen Mar somighen
menschen die van binnen ghebroken sijn ende vanden
ghelove te seriten doen oec miraculen. als hier voer ghe
seit is Daer die apostel wonen claechden ende seiden
ghebieder wi saghen enen man den viant wt werpen
die ons niet en volghet ende wi verboden hem. ende
alsict dat hem die here doe antwoerde en seide verbiedet
hem niet want soe wie niet teghen iu is die is mit iu
Nochtan seide hi daer nae van alsulke menschen voir
waer ic heb iu niet bekent scheidet van mi ghi werkers
der quaetheit Ende daer om waerschuwede hi die ghene
die hi die gauen der miraculen om der verdienten der
heilicheit ghegheuen had. dat si hem daer niet in verhef
fen souden. ende seide en verblidet iu niet dat iu die viande
onder gheworpen worden Mar verblijt iu dat iu namen
inden hemel ghescreuen sijn vii

clı:

Ten lesten doe die meister der miraculen eñ der doechtē
sijn iongheren uut seinde riep hi se tot hem eñ bewijsde
hem claerlic wat hi woude dat sijn uutvercoren waerach
tighen naevolghers souden leren. ~~Doe hi seide coemt eñ~~
~~leert van mi niet dat ghi den malaetschen reyn maket~~
Doe hi seide coemt ende leert van mi. niet dat ghi den
viant uut werpet. niet dat ghi den malaetschen reine
maket. niet dat ghi den blinden doet sien. niet dat ghi
den doden verwecket. Want al ist dat ic al dese dinghē
doe vol cōmelijc van minen knechten werken. Nochtant
en sel hoor die menschelike crancheit dat in ghienre
wijs toe scriuen. dat den god niet glorien alleen toe
hoort. Mar dit leert van mi dat ic sachtmoedich bin
ende oetmoedich van herten. Want dat is alle menschē
ghemeenlijc wel moghelic te leren ende te oefenen. Mi
raculen te werken en is altoes ghien noet eñ is oec
alle menschen niet ghegheuen. Hier om is oetmoedicheit
alre doechden meester. ende van alre hemelscher stichtin
ghe een vast fondament. si is een eighen grote gaue go
des. Doe wie een gheoefenden heer niet in grootheiden
der teikenen. Mar in lijdsamheit eñ in oetmoedicheiden
volghet die [illegible] die miraculen sonder scade werken
Maer die hem seluen [illegible] in heft of verheft. al ist dat hi
den naem xpi aenroept. Nochtant en hoort hi xpo niet
toe. Want hi die meester der oetmoedicheit niet houer
dien niet en volghet. Want doe xpc totter rechter hant
sijns vaders op voer liet hi sine iongheren alousdanghē

testament doe hi seide Dit ghebot gheue ic iu dat ghi
malcander minnt Ende daer an sellen alle mensche kennē
dat ghi mijn iongheren sijt. ic dat ghi onderlinghe mī
ne hebt. hi en seide niet ic dat ghi alle teiken eñ mira
kel doet Maer ic dat ghi waerdighe minne tot malcā
der hebt. die niemant houden mach dan die sachtmodich
ende oetmoedich sijn. Hier om plaghen onse vaders te
segghen dattet nemmermeer vrome monken waren
noch der welker glorien leoich die hem beswaerden der vian seluē
ten voer den menschen maken Ende beroemden hem
dat si die of die ghenade ontfanghen hadden Ende daer
om soe wie enich deser mieraklen doet. dat en is hi en
niet te louen Maer ic sake dat hi oetmoedich is ende
die leden der caritaten besit Als sinte pouwels seit daer
nae selmen vraghen viij

Ende inder waerheit den onnaert der onkuuscheit
uut desen eyghenen vleische te roden is meerre dan
die vlaun uut vreemden lichamen te verdriuen Ende
die verwoede toernicheit mitter doechden der lijdsaemheit
te bedwinghen is een groot teiken dan den prince der
lucht te ghebieden Die snodelike droefheit ons ghemoe
des uut ons seluen te sluten is meerre [illegible] anders
lichamelike siecte te ghenesen Het is een ouer hoghen
doechde ende een meerre wonder sielen qualen te ghe ouser en
nesen dan eens vreemden lichaem Want alsoe vele is ghewe
onser zielen salicheit edelre als si bouen den vleische is
Ende hoe si van edelre substancien is so haer val snode

likeit is ix

Van desen miraculen was der heylighen apostelē
ghesciet dat si niet souden verbliden dat hē die
vianden onderdanich waren Want dat wrocht hoer
macht niet Mer die crachten des namen gods Ende
daer om so mosten si hem seluen des niet antrecken
dat alleen die godlike moghentheit werct Mer si
mosten hem wel verbliden vander innerster puerheit
haers harten ende haers leuens daer haer namen
om inden hemel verdienste ghescreuen te wesen ¶
Der selue betuucht ons die heylighe pachonius
die vanden enghel gods onderwiset was Dese
vader had alsoe menich iaer in groter strengheit ghele
uet dat hi ghewaent had van allen strucken der vleische
liker beghecrten altemael verlost te wesen Want hi
die becoringhe der vianden daer hi langhe mede ghestre
den had bouen ghecomen was Op een tijt doe sommige
heylighe vaderen tot hem ghecomen waren ende hi
hem nader ghewoenten pap of bri bereiden soude
verbarnde hi sijn hant Doe wort hi seer drouich en
began ouer te dencken ende te segghen in hem seluen
Waer om dattet vier ghien vrede mit hem hadde En
noch der vianden bestridinghe die stoute waren voor
hem weken Of ho sel nu inden ewelijcken oerdel gods
dat onlesschelike vier laten liden ende nv mi dat tijt
like cleine vier van buten niet ghespaert en heeft
Doe hi in aldusdaninghen ghedachten bedruct sat

wort hi ontsliep ende daer quam een enghel. ende sei
de pafonctius waer om bistu aldus droevich Dat dit
aertsche vier di niet mit vreden laet. ende noch die vleische
like beweghinghe noch in dinen lichaem scuult ende
is noch niet alte vollen ghedodet Ende also langhe als
die wortelen des onnaerts in dinen morghe leven soe
en sel dit materilike vier nemmermeer mitti versoenē
theit du alle die inwendighe beweghinghe in di seluē
bevoelste ghelesschet te wesen Ende wiltu die waerheit
weten oft also is so gaet ende nym een naecte sinner
like maghet bi di ende alstu die hebste moechstu dan
die stilheit dijns herten onbeweghelic houden Ende du
ghevoelste dat alle vleischelike begheerlicheit in di
ghedodet blijft. dan sel die vlamme des tijtliken viers
onsceadelic wesen ende goedertieren als si den drien
kinderen was die te babilonien in nabugodonosors
ouen ghewo rpen waren Doe dese oude vader vandē
enghel aldus onderwijst was en wonde si alsulke
tekene niet onder vinden ende alsoe besochten Maer
hi vraghede sijn eighen conscientie ende ondersochte
die puerheit sijns harten en vant dat hi hem seluē
van alsulke reynicheit niet versekeren en wiste. ende
seide het en is ghien wonder al win ic die striden
der bosen gheesten. die ic om meerre hilt dan die strijt
des vleisches dat ic die barnynghe des viers noch
bevoele Want het is een meerre vechte ende een
hogher ghenade den wortelen der onsuverheit mit

·) & op een mensche valle

vleische te lesschen van die anstekinghe der vianden
·: buten die van binnen al vallen inden macht der werchden
gotes te verdriven. Hier eynde dese vader die collacie
vanden werken der waerachtigher miraculen
Ende seinde ons voort totten ouden iosephus celle die
bi mae ses milen van daer stont Hier beghint des
abts iosephs eerste collacie vanden waerachtighen
vrientscap Dat eerste capitel.

Dese heilighe ioseph wies collacien wi nu
beghinnen willen was van groten gheslach
te ende die overste van een stat die thynnis
hiete. ende is ghelegen in egipten Ende was niet al
leen inder sprake van egipten Maer inder griexsche
talen meer gheleert also dat hi mit ons eñ mit anderen
luden die die tale van egipten niet en conden. niet als
die ander vaders pleghen Maer sonder voerspreker
of middelaer selve mit ons sprac Doe hi ghewaer
wart dat wi sijnre heilighen leringhe begheerden
vraghede hi eerst of wi natuerliken ghebroederen
waren Ende doe hi van ons hoorde dat wi niet ghien
te natuerliker mer mit gheesteliker broederscap
te gader ghebonden waren Ende wi altoes vanden
beghinne dat wi die werelt gheerne verlaten had
den. inden cloester daer wi in stonden. ende in desen
reisen altoes onverscheiden ghesellen hadden ghe
weest Doe beghan hi sijn collacie aldus ij
Het sijn veel manieren der vrientscappen end'

ghesescappen maer die menschelike gheslachte in men
gherhande wijs van minnen te gader in ghebonden
staet Die sommighe maken ghesescap ende vrientscap mit
malcander omme des gauen die si malcander gheuen Die
sommighe omme des neringhe of consten. of ridderscap of
ambochten. of eenigherhande dinghen die si mit malcan
der te doen hebben maer haer harte also mit vrientscap
ghebonden worden. dat dieue ende moerdenaers mal
cander onschuldighen ende bescermen Die sommighen
omme des maechscap ende nabeit der natueren. daer si haer
ouders ende hoor beide ghenoten. ende haer kinder ende haer
maghen in minnen Ende dese vrientscap en is niet alleen
onder den menschen Maer oec mede onder alle onredeli
ke dieren ende voghelen die hoor ionghen van natuer
liker vrientscap also lief hebben dat si haer leuen dic
wijl daer voer setten Jae menigherhande felle beesten
ende venijnde serpenten die allen dieren scadelic sijn sonder
alleen dat van haren gheslachte is Maer alle dese ma
nieren der minnen daer wi of ghesecht hebben also als si den
gueden ende den quaden den dieren ende den serpenten
ghemeen sijn. alsoe en moghen si oec totten eynde toe vol
duren Want tghescheit der steden ijtelike uerghetelheit
ghewin ende verlies ende menigherhande ander saken
pleghen dicwijl dese vrientscap te scoren iij
In alle desen is maer een ouerstanelike manier der minnen
die noch van paise noch van lone. noch van ghiften noch
van ghelijcheit der ambochten. noch van eenigher

maect:·

noch der naturen ghesaect wort. Maer die alleen die
gheliicheit der wercken maect. Dese minne en mach ghe
ne ghesceit der steden. noch der tiden noch der doot. noch
ghien aventuer die daer op valt en mach se scheiden. Dit
die:· is waerachtighe ongebroken minne die wtte ghelike
werchte ende ghelikere volcomenheit der vrienden gods
pleghet op te wassen. ende als si eens te recht begonnē
is en selse van menichvoudicheit der begheerte. noch
van onghelicheit der willen niet weder ghebrokē wor
:gheweest den. Nochtant hebben somich die wt groter barnender
liefden gods in deser minnen vergadert waren. diese
nochtant totten ende toe niet ongebroken connen houden
den. Want al verbonden sijn in eenre ghelikere minnen si
en ghinghen niet ghelijc voort ende onder hem een tijt
Beclicht like soeticheit also datte minne an beiden siden niet
ghedeelt wort. Ende al wort si van den enen ghetru
welic ghehouden. van des anders crancheit en onblivē
wort si te broken. Want al connen die starke ende
die volcomender crankere crancheit en haer lanive
noortgaus gheerne liden nochtant connen die mēsche
hem selven niet liden. Want si hebben die materie en
die oersaken der onvredelicheit in hem selven die niet
rusten en laten. Recht als die ghene die siec sijn inder
maghen. ende niet wel verdriven en moghen. en dat
van die coken of den der spisen willen rotten. Ende hoe
[illegible] nauwe dat men dese onvolcomen crancken diene
en waer neemt die crancheit die in hem is en beuolē

si niet ende willen hinder enen anderen witen Hier
om en mach gheen nouwe onderscheidelike vrient
scap ghehouden worden dan in ghelijken voortganc
der wijsheit als die prophete seit Die here doet se inden
huse wonen die van ghelijken seden sijn Aldus mach
dese vrientscap alleen inden ghenen ongebroken
ghehouden werden die van enen opset van enen wille ende na werde:
enen onwille sijn Ende wildi dese vrientscap onghe
broken houden soe moet ghi voor alle dinc u ghebrec
ke inwinnen ende doden uwen wille ende niet ghelike voort
ganc inwollen als die prophete seit Siet hoe goet ende hoe
vroelic ist dattie broederen in een wonen. datmen niet
nader stede van buten. maer gheestelic verstaen sel Wat
batet in enen huse te gader wonen ist dattie seden ende die
wille der menschen niet en overdraghen Ende wat sca
det na den steden ghesceiden te wesen, alsmen in eenre
minnen ghefondiert staet Want voor gode sijn die
broederen vergadert overmits eendrachtichheit der seden
niet overmits eenheit der steden Ende soe waer anderheit
der willen is en mach nemmermeer ghehelheit des
vredes ghehouden worden iiij

Germanus ende of een mensche wat doen woude
dat hem voor gode salich ende guet dochte wesen
ende een ander ~~dat~~ dat niet consenteren ende woude we
der stemmen dat yeghen des broeders wille doen of selve
dat guede werc after laten v

Joseph daer om seiden wi hier te voren dat volcomē

vrienscap tusschen niement bliven mach dan onder volco-
men mannen die van enen wille en̄ van ghelijken
voortganc ende bevoelen sijn in dien dinghen die totte
gheesteliken leven behoren. Ende beghinnen si een lie-
vinghe teghen malcander op te staen, soe ist kenlic dat
si in deser vrientscap daer in of spreken niet eendrach-
tich en sijn. Maer want niement enighe in vander volco-
menheit hebben mach, het en si dat hi dat vanden vere-
sten fondament eerst beghinne. Ende ghi en hebbet noch
nae hoere grootheit niet ghemenighet. Maer hoemen
daer toe comen mach begheerdi te weten. Daer om ist
nut een regule en̄ enen wech daer in te setten op datmen
te lichteliker daer toe comen mach. vi

Dat alre eerste fundament der waerachtigher vrient-
scap is dat wi al dat wi hebben ende dat inder werelt
vergancklic is versaken en̄ versmaden. Ende dat niemen
meer boven der costeliker broederliker minnen te setten.
Dat ander is dat een yghelic sijn wille also grondelic
mitten wortelen wt rode of wt snide dat hi hem selvē
noch wijs noch vroedich en houde, also dat hi altoes liever
eens anders wille dan die sijn volghe. Dat derde is dat
hi alle dinc hoe groet of hoe oerbaerlic dat si hem dunkē
wesen achterlate als daer minne of vrede te broken soude
warden. Dat vierde dat hi om ghemeenrehande sakē wil
hoe gherechtich of hoe ongherechtich dat si sijn in toor-
nicheden verwerret en worde. Dat vijfte is dat hi sijns
broeders toornicheit die hi nochtant sonder reden op hē

heeft pijn te versonen alsoe wel als hijt of ieghen
sinen broeder verdient had mit rechte toornich op hem
te wesen. Want beide ist hem scadelic. het en si dat hi
sine daer toe doe. Dat seste is dat hi alle dinghe v̄moede
te sterken ende dat sel sonder twiuel veel ghebreke in
hem ouerwinnen. en laten ghien toornicheit noch begheer
licheit den sonnen inder harten raken. Ende ghesciet
dit alsoe niet soe sel die wedersaet der minnen sijn
venijn des swetens seghghens allencken inder vrienden her
ten storten. en dwenne verrouden en van binnen also ver
sweren dattet ten lesten in lanmighe wt sellen breken
Maer soe wie ~~die~~ dese ses graden aldus voortghinghe
hoe soude hi ymmermeer mit sine vrienden moghen twi
ten. als hi die eerste oersake des strijts die van cleynen
snoden dinghen dicwijl pleecht te comen. Also grondelic
ofsnede. dat hi ghinen dinc van alder werelt nomen sijn
hilde. Als inden werke der apostelen ghescreven staet
Dat niement niet als dat sijn besat. Maer alle dinghe
waren ghemeen. Of hoe soude van hem enighe twi
ghe comen die nemmermeer sijn eighen wille volghet
Mar altoes eens anders wille dede. Ende volghet den ghe
nen die daer seit. Ic bin niet ghecomen minen wille te
doen mer sijn wille die mi ghesent heeft. Of hoe soude hi
enighen onvrede maken die bi sijnre wijsheit ende bi
sinen sin niet en blijft. Maer altoes sinen broeder oec
moederlic volghet. ende seit niet als ic wil mer alsdu
wilste. Of hoe soude yement van hem bedroghen worden

die die eendrachticheit ende die broederlike minne altoes
begheert ende niet en neighet datter ghescreuen staet
Daer sellen alle menschen in kennen dat ghi mijn io-
gheren sijt. Ist dat ghi onderlinghe minne hebt en̄ mittē
teiken heeft xp̄c die sine sonderlinghe wt gheteikent
Of hoe soude hi enighe toornicheit in hem houden of
sinen broeder toornich maken. die om ghiener hande
saken wille gherechtich noch ongherechtich varen
en wt ende sijn broeders meer besorghet ghelijc die sine
Alser ghescreuen staet. Ist dattu dinen offerhande bren-
ghest ten outaer ende daer ghedenckende wordes dat
dijn broeder wat tieghen di heeft soe laet dijn offerhā-
de bliuen voor den outaer. ende ganc versoen eerste
mit dinen broeder. Ende dan selstu comen ende brenghē
dijn offerhande. Want het en baet di niet al bistu
niet toornich te swollen datter ghescreuen staet
En laet die sonne op uwen toornicheit niet gaē
onder. Ende soe wie op sinen broeder toornich die
is sculdich des ordels. Ist dattu yemant anders toerni-
nich eenen sinnelijcken ghemoede niet rechtelic dien
stu mit dijnre sachtmoedicheit sculdich voerierste
te sachten. Want in beiden worden een ouerva-
ter des willen gods selue teghen dinen broeder in
toorne te wesen ende dinen broeder. ende dinē broeder
anders beteren mochtstu in [illegible] teghen di te latē
bliuen. Want wat onderscheit is daer in voor onse
here god die alle menschen behouden wil waer dat

ẽu:

tu selue of dijn broeder verloren worde Ende alsoe vele
weert hi gheoneert in dijns broeders verlies als in dijns
selues verlies. ende die bose gheest die alre menschen
verlies begheert verblijt hem ghelijc hier in Ende sijn
ghewin is also groet van sijns broeders doot als van d'
dinc of hoe soude hi sinen broeder quetsen wesen in
enighen dinghe die alsoe es die doot nochtan oghen draghet
ende hem dunken laet recht of hi huden van desen da
ghe sterven soude vij

Ende alsoe als bouen der minnen ghien dinc te be
gheren is also seluen toern en onvrede bouen allen
dinghen hoe guet of hoe nutte dat si schinen sauwen
Ende men selue alle arbeit ende wederheit gherne
liden op dattie stilheit des vreeds ende der minne onghe
broken ghehouden mach werden Want ghien dinc
mach oerbaerliker wesen dan die minne en ghien
dinc scadeliker dan onminne viij

Alsoe als die bose gheest arbeidet menschelike broe
deren om een luttelkijn sonder aertscher hauen
toe uut allen van malcander scheiden Alsoe maket
hi oec onder die gheestelike broeders als si uut haer
verstande niet eens bevoelen willen een twijnghe
sonder twivel. als sinte pouwels seit. maer stridinghe
ende scheldinghe der woorden of coemt Ende alsoe
pleghet die bose gheest alsulcu te tide niet en voor hoe
te die oetmoedighe broederen te lesten uut allen te
scheiden Want die wise man seit kriuinghe der woor

den maect nidicheit. Maer die ghien dair te samen
setten maect behouden vrientscap ix

Het en is niet ghenoech die waerachtighe vrient
scap altoes niet heel te houden dat men den eer
sten hinder of doe die daer te comen pleghet van den
eyghenscap der sinnen hauen. Maer dat men oec mede
ten anderen hinder of sunde. die daer te comen pleeght
onder die ghemeente der gheesteliker sinnen aldus of
alsoe die dinghen te verstaen ende elc bi sinen begrijp
te bliuen. Ende dat wi oec den ootmoedighen sin ende
enen eendrachtighen wille pinen te hebben x

Mi ghedenct noch wel van voorleden tiden. doe ic in
om mijnre ioncheit willen was gheraden ond'
die broeders te wonen. dat wi somtijt uter heilighe
scrifturen of uut anderen scriften of natuerliken
redeninghen enen sin vinden die ons also waerach
tich ende alsoe claerlic voor ghehouden wort. dat ons
duchte datter niet beters op te vinden was. Maer als
wi mitten ouden vaders totter collacien quamen ende
onse sentencie weder ende voort ouerghehaelt worde
so worden si daer ander sinnen uutghetoghen. dat onse
eerste sin alle niets niet waerdich scheen te wesen. Jae
harde scadelic hadden wi daer bi ghebleuen die noch
tant ons te voren vanden viande also claer voir wor
den ghehouden. dat wi licht onder ons uut groter twi
dinghe daer om ghescheiden souden hebben. Hadden
ons die ouden besochten vaders als uten godliken ghe

voer alle kunninghe wt eighen sinnen niet vnboden
Ende meer om verboden sijn als een valsche reghel te hou
den dat niemant hem seluen bet dan sinen vader en
soude ghelouen die van der simpelheit des bosen gheests
niet bedroghen en worde werden. xi
Want menich wartne ist ghevallen als sinte pou
wels seit dat hem die viant ouerformt in een enghel
des lichts ende die dunsterheit der sinnen mit ene
valschen lichte beghauet Ende het en sie datmen mit ene
oetmoedighen harte den besochten broederen of den oude
vaderen laet onderscheiden of datment welcher wise of mit
allen niet ontfanghe Ende die enghel der dunsternisse
voor den enghel des lichts een waerdicheit bewise men
seller swaerliker mede vallen Welken val yemant on
moghelic is te ontgaen die sinen eighenen hoefd boue
alle menschen ghelouet. het en si dat hi een minne der
waerachtigher oetmoedicheit worde Ende mit alre be
draecheit des herten een werken der leringhe worde
die sinte pouwels seit, isser enighe troest in xpo isser
enighe vermaecheit der caritaten Ist enighe inge
weinde der ontfermherticheden. soe vervollet mijn vroi
den dat ghi een smaect dat ghi een minne hebt Dat
ghi oetmoedich een bevoelt niet ouermits stridinghe
niet ouermits ydele glorien Maer in oetmoedicheden
malcander in v seluen ouer v ouersten te wesen te
houden Ende niet soecht malcander in eren op dat een
ighelic sinen broeder meer wijsheden meer werdheden

bekenne van hem selven xvj

Het ghevalt somtijt dat die alre scaepste van ver
stande sonder enighe bedrieghenisse des viants of
verleidinghe der menschen wat ontfanghen in hem sel
ven dat onrecht ende valsch is. Ende dat die ghene die
traghere ende plomper van sin is ende minre van scientie
hem bet ende waerachteliker bevoelt. Daer om en sel
:: wt hem niement hoe wijs dat hi is. dat houdic laten dun
ken dat hi niemants onderscheit en behoevet. Want
al ist dat die bose gheest sinen sin niet bedroeghen en
hevet hi en sel die stricke sijns selfs hovardie ende ver
meteltheit niet moghen ontgaen. Want wie soude he
dat sonder grote scade toe moghen scriven. als dat wi
weten vā sinte pouwels. Daer xp̄c als hi selve tughet
of sprac tot ihrlm allene daer om quam dat hi mit sine
mede apostelen dat euangelium dat hi onder die heide
p̄dicte mit heimeliker ondervindinghe soude verspre
ken. Hier in wort bewijst datmen aldus niet alleen
die oetmoedicheit ende die eendrachtichheit en behout
maer datmen oec mede alle die laghen ende alle die
stricke des viants verleidinghe daer mede ontvliet.

Die weerdicheit der minnen wort also lovelic oec xvij
ghepriset. dat se sinte Jan die apostel niet alleen
een dinc gods en hiet te wesen maer god selve daer hi
seit. God is die minne ende die inder minnen blijft
die blijft in gode. Ende wi sien dat si dan gode alsoe
godlic is. dat wi sinte pouwels wort an ons claerlic

uoelen leuen Daer hi seit die minne gods is in uwen
harten ghestort ouermits den heilighen gheest die in
u woent die daer mit onsprekelike suchten uoir ons
tadingher als wi niet en weten wat wi bidden sellen
Want die die herten ondersoect weet wat die gheest
begheert Ende nae den willen gods biddet hi uoer die
heilighen xiiij
Het is wel moghelic die werkelike minne alle men
schen te bewisen. daer sinte pouwels of seit die wile
dat wi den tijt hebben. soe laet ons tot allen menschen
dat guede werken Maer sonderlinghe totten huus
ghenoten des gheloues Dese minne sel alle menschen
also ghemeen wesen dat mense den viant niet sel be
wisen Mar dat toeneighen der minnen wort alleen den
ghenen bewijst. die in ghelijcheden van seden ende in ghe
liker gheselscap van doechden mit malcander verbonden
sijn Ende schijnt dat si in groten onderscheit staen. wat
anders werden die ouders ghemint. anders die bed
de ghenoten. anders die broeders. anders die kinders
Ende niet noch deser toeneighinghe is een groet onder
scheit. Want die minne der ouders en is niet ghelijc
formich tot haren kinderen als men in iacop den patri
archen proeuen mach Want al was hi een vader van
twaelf sonen. ende hi se alle mit vaderliker liefte be
seten hadde. nochtant soe minde hi ioseph mit sulke
sonderlinghe toeneighinghe. dat die scrift daer of seit
dat iosephs broederen hem benijden om dat hem sijn

vader bouen den anderen lief hadde. Met die gherech
tighe man iacob hi en minde al sinen kinderen harde
seer. Mer mit eenre sonderlinghe toeneighinghe der
want het in eenre figueren ghescaecte so was hi tot
ioseph vaderliken ~~ontsteken~~ Alsoe ghelijc vinden wi
van sinte ian ewangelist dicwijl bescreuen dit is die
iongher die ihesus minde. Nochtan dat ihesus die ander elue
wtvercoren hadde ende lief nae dat hi selue seit als
ic ghemint heb soe mint malkander. ende alre ghelaer
nen [illegible] daer hi minde die sine die inder werelt wa
ren al totten eende toe. Alsoe dat die minne totten
eluen tes te wonder niet en was. dat hi sinte ian om
sijnre reinicheit. ende om sijnre puerheit willen
mit sonderlinghen vordel der minnen beseten hadde
Niet dat hi die ander. want si alsulc niet en waer
ict daer om te leiden hadde al was daer een bloiende ghe
nade der vruchtbaerre minnen mit sonderheden an
sinte ian bewijst. Aldus ghelijc vinden wi dat die brui
niden boec der minnen seit hi heeft die minne in mi
gheordineert. Want dit is een waerachtighe ordineer
de minne. Niemant te haten die sommighe om hoor
doechden wille bouen sōmighe ander te minnen. En
al ist dat si alle goede menschen mint. nochtan mit
sonderlinghe toeneighinghe soe kiest si die sōmighe
daer wt. Ende noch naerwere wt dien die mensche
wtvercoren heeft soe moet hi wel die sōmighe daer
wt lesen. xv

Wi hebben sömighe broeders bekennet die ic
wonde ~~die ic wonde~~ dat icx niet ghekennet en
hadde. die van sulker herder hardicheit waren. Als si
teghen yement of yement anders teghen hem ghemoeit
waren. soe ghinghen si uut gheveenster onwaerdicht
lesen of beden. recht of si daer onbeweghet in waren
ghebleven. Ende die si sculdich hadden gheweest mit
soeten woorden te vreden te setten. die maken si mit
ten swighen meer verwaert. Ende also willen si haer
deme minne ende haer hovardie bedecken. ende voerde
die versaken der sonden meer dan si die wortelen uut ro
den ende ghedenken niet datter ghescreven staet. Soe
wie dat toornich op sijn broeder woert die is sculdich
des oerdels. ende worstu ghedencke ende dat dijn broeder
wat teghen di heeft. soe laet dijn offerhande voor den
outaer. eñ ganc ende versoen eerst mit dinen broeder
ende dan com ende brenc dijn offerhande xiij

Alsoe seer mint god den onderlinghen vrede ist dat
enich broeder yet teghen ons heeft dat hi onse
gave. dat is onse ghebet niet gheoffert en wil hebbē
theent dat wi onse broeders h onvrede het is dat hi mit
recht of mit onrecht toornich is. of ghetaen hebbē
hi en seide niet mach hi mit recht hem van di bekla
ghen. soe laet dijn offerhande d' bliven. Mar hi seide
ist dat dijn broeder iet teghen di heeft. al ist clein en
niet veel waert daer dijn broeder in ghemoeit is
ende dat dan in dijnre memorien coemt soe en bistu

die gauen des gheestelijken ghebeeds niet sculdich
te oefenen. Het en si dattu eerst mit enen guedertiere
wolden den onurede ho hi oec ghecomen is. wt
dijns broeders harte verdreuen hebste. Of ons dan
dese cleine dinghe gheboden sijn aldus te versoenen
Wat sel onser ghewoorden die daer grote saken mit
houaerdigheit dwalinghe. eñ mit vientliken hou
dien in ons houden. als wi ons om ander luden te
vreden te setten scamen te veroetmoedighen. Ende
verontweerdent mit enen wederspannighẽ gheest
recht oft in onser macht niet en stonde te volbren
ghen. Ende worden als sinte pouwels seit ghien vol
kers. maer verdelaers der erven gods xvij

Dat is mit tranen te beschreien dat somighe broeders
als si mit een onghelijc woordekijn ghemoeit
sijn niet lichtelic weder te vreden te setten sijn. Ende
segghen hadet mi een heiden of een waerlic mensche
ghedaen of ghesecht ic hadet gheleden. Want wie sou
de dit van hem liden moghen. Recht of men die lijd
samheit den heidenen of den onghelouighẽ alleen
ende niet alle menschen soude bewisen. dat wt on
wetenheit haers verstans coemt. Want hi seit mer
keke die daer op sinen broeder toornich wort die is
sculdich des ordels xviij

Ende wat ist dat wi somtijt wanen seer lijdsam
wesen alse wi niet en antwoorden. Maer mit onsen
bitteren swighen of mit onser spotliken wisen õse

ghemoede broeder meer vertoornen dan of wi hem gheant
woordt hadden Ende wanen dat wi voor gode niet sculdich
en sijn Want wi mitten monde niet ghesproken en hebbē
daer ons die menschen in betughen moghen. recht of
onse heer god die woorde alleen ende die wille niet en
kende. ende dat weer der sonden oerdel ende die mede de
sake der sonden niet Ende recht of men iuden oerdel allē
vanden sonden diemen mitten woorden doet alleen um
ghen sonde. ende niet vanden sonden die mit swighen
ghesaet sijn Wat onderscheit is daer an weder dat ye
ment mit enen swaerde sinen broeder heeft doot ghesla
ghen. of dat hi en mit enighen ander boesheit ter doot
heeft ghebrocht. alst wt sinen borsten is ghecomen
daer hi om ghesturven is Al heeft hijt mit sijnre eighē en
re ~~wille~~ hant niet ghedaen Ic laet dat wesen hi waer
sculdich den ghenen die in enen put lopen woude te
weder houden Die en is niet alleen misdadich die ye
mant hanghet Maer oec dien enighe reescap toe doet
of hijt niet en beneemt als hijt benemen mach Aldus en
laet ons dat swighen niet bedrieghen. swighen wi
daer om dat wi mit swighen onsen broeder meer ver
toornen willen Hier teghen heeft een propheet een male
duchte ghesproken daer hi seit Wee dien die sinen vrient
te drincken gheeft ende sijn galle daer mede menghet
op dat hine dronken make op dat hi sijn naectheit
sien mach Si hebben hoer tonghen wtghestrect als
enen boghe der loghen ende niet der waerheit Ghe

neusde hi dsamheit maect dicwijl meer doods dan ver
witende woorden der vrienden wonden waren beter te
liden dan die smekinghe der bespotters Als die pphect
seit sijn woorden sijn sachter dan oly Ende het sijn scar
pe scutten. ende aller ghescarpen staet. Inde monde spre
ket hi vrede mit sinen vrienden. en̄ na heimelic leit
hi laghen. Daer die bedrieghe nochtant meest in be
droghen wort Want vore sijns vrients aensicht is
een strick bereit die strickt dat om sine voeten ende
die sinen naesten een grauue grauet die valt daer selue
in Doe daer een grote scare mit swaerden en̄ mit
colven quamen om onsen heer te vanghen en was
daer niement inden meester des leuens mischadich
dan iudas Die hem alleen mitten ghevensden eten
des gods groetens vonghinc ende mitter scalcheit
des kussens hieet Doe seide die he tot hem iuda mitte
cussen verraetstu des menschen soen. dat is die bitter
heit der veruolghinghe ende dijns vijs heeft dat der
sel anghenomen Daer die soetheit der waerachtigh
minnen mede bewijst soude wesen Vander grootheit
deses rouwes seit die pphect Hadde mi mijn viant quaet
ghesproken ic hadet gheleden Ende hadde die ghene
die mi hatede grote dinghen ouer mi ghesproken mi ic
had mi licht verburghen van hem Maer du een
moedighe mensche mijn leider en̄ mijn bekende die
soete spise mit mi naemst en̄ mit enen ouerdracht
wanderden wi inden husen gods xix

noch isser een

Nu isser een ander scandelike manier des toorns
daer ic niet of ghesecht en woude hebben had
ic van sommighe broederen niet onder vonden. Soe
wanneer datte sommighe bedruct of toornich ghe
maect sijn soe en willen si recht of sijt der spisen
wonden wreken wt harnestichheden niet eten. Ja ic
en laes oec sonder scaemte niet segghen dat si op
ander tiden als si wel te vreden sijn claghen hoe datsi
mitten broederen ter noenen toe niet en moghen vasten.
Mar wanneer dat si van druc of van ongheschictheden
vervolghet sijn. soe vasten si wel twe daghen lanc
ende nochtan en ghevoelen si ghienen hongher. also
is hem die nijt vervolghen. datte toornicheit hoer spi
se gheworden is. ende dats een viantlike sonde. als si
gode te eren en om oetmoedicheit te vercrighen vasten
souden sijn si teder ende crane. Mar als si wt duvelike
op gheblasenheit vasten sijn si starc ghenoech. Ende is
recht of si haer ghebede ende haer sacrificie niet gode
mar den vianden wonden brenghen. Als moises seit si
hebben den duvelen gheoffert ende gode ~~mitten~~ goede niet den
die si niet en kenden. xx

Noch isser een ander verkeerde manier des toorns
die onder die ghedaente der gheveinsder lijdsamheit
in sommighen broederen ghevonden wort. dies niet alleen
somtijt en verdienen datmense mit woorden schelt.
Mar datmense oec mit slaghen castien moet. en als
si dan een luttelkijn ghecastijt worde an die een side

bieden si wt eenre verbolghenre hartmoedicheit dat
mense an die ander side des lichaems mede slaen soude
recht of si daer mede die volcomenheit der ewangelien
vervollen wanen Daer of ghelerenen staet slaet di ye
ment an dijn rechter kinbac biet hem die ander Ende
en weten vander macht ende vander meninghe der heili
gher scriftueren niet allen niet Want si waren vinden son
de des toorns die sonden te gronde te verdrivene Ons is
niet alleen die wrake ende die verwinghe des gheens die
ons moeit verboden Maer oec mede dat wi die verbolghe
heit des slaghers mit lijdsamicheden des twierhande on
rechts sellen versmelten xxi

Germanus ende hoe is hi te begripen die daer niet al
leen die gheboden der ewangelien ghenoech is dat
hi niet wreken wil Maer dat hi oec bereit is dat onrecht
ghedubbelt te liden xxii

Ioseph als wi een luttel hier te voren ghesecht hebben
Men sel niet alleen aensien dat dinc datter ghedaen wort
mar oec mede dat opset ende die meninghe des gheens die
dat doet. Ende daer om ist dat ghi mit sampticheden des h
ten merct dat van een ighelic ghedaen wort wt wo sulken
ghemoede ende wt wat begheerten datter ghesciet ghi
sultet sien dat die gheest der lijdsamheit ende der ghelatenheit
in ghiere wijs vinden gheest der onlijdsamheit die daer
contrari teghen is vervolt en mach werden Onse heer ende
onse behouder op dat hi ons totter aflivdighen doechde
der lijdsamheit ende der ghelatenheit mochte brenghen dat

.: want
die lydsaē
cheit der
heilighen
ewangeliē
te vervul
len: om
die sonde
des toorēs
te gronde
te vdriuē

wise niet alleen mitten lippen beliden Mar in die innerl
te heimelicheit onser zielen op hemelen. soe heeft hi
ons dese forme der ewangelien volcomelic ghegheuen
Ist dat iemant slaet an die rechter kinbac biet hem die
ander Dat is sonder twivel te verstaen die ander rechter
kinbac van dat aensicht des inwendighē menschs.
Want daer mede machmen alle die oersake ende die wor
telen des toorns uter afgrondicheit der heimelicheit der
sielen roien als die uutwendighe rechter side den slach
ontfanghen heeft. eñ die inwendighe mensche dan uut
eren mede bevoelen der oetmoedicheit sijn rechter side biet
te slaen. Ende mede doecht der pinen des ∵ wendichs menschē uut:
eñ neder sinket eñ onderwerpet sinen lichaem onder den
slagher Dat hi vanden slaghen des uutwendichs menschē
al stille swighende van binnen niet ghemoiet en worden
Die ghi nu wel datte volcomenheit der euangelien die
lijdsamheit niet alleen inden woorden. mar inder innerl
ter stilheit des herten leert houden Ende ghebiet ons als
ons wat beleghent dat wi ons seluen niet alleen hoeden
sullen vorden toorn Mar dat wi oec mede ons onder haer
onrecht die volghen sijn ghegeuen sellen Ende pinē haer
verbolghentheit uut onser sachtheit inwinnen Ende al te:
soe sullen wi vervullen. dat sinte pouwels leert. en wil
vanden quaden niet verwonnen wesen. mar verwin dat
quaet mit guede Dattie sonnghe niet vervollen moghē
die inen gheest ende in stallter op blasenheit woorde der ghe:
oetmoedicheit spreken datsi mitten woorden eens an

ders toorn uut allen niet en lesschen Mar veel te meer
in hem seluen ende in enen anderen doen ontfunken Ende
al mochten si al seine sanch ende vreedsamich bliuen
nochtant en souden si ghenen vrucht daer van op boren Want
si uanden stade hoors broeders die glorie der lydsamheit
hem an willen trecken ende om dat dese sijn si harde
vreemde uander caritaten Daer sinte pouwels of seit
die daer niet en soect dat haer toe hoort mar dat ander
lude ane gaet Want die caritate en begheert die tijt
wem niet also dat si haer ghewin van eens anders
scade maken wil Of maken enen anderen bloet om
haer seluen te decken xiij

Het is te weten dat hi en starcke victorie doet die sijn
eighen willen gheuet om die ghene die sinen sin uut
harnestacheden houden ende beschermen wil Want die hem
onder sinen enen menschen houden ende liden can die is
starc ende ghesont Mar die enen in sijnre eenwillicheit
liden moet die is siec ende cranc alsoe datmen somtijt
uut hem sineken moet ende weten hem guedertieren
om hoors vreedes willen Daer om ghene die dat doet
niet en verliest van sijnre volcomenheit Mar veel
an wint om sijnre lanckmoedighen lydsamheit willen
Want sinte pouwels die ghebiet Ghi starcke lidet
der crancken lude cranchheit ende draghet malcanders last
also seldi die ewe xpi veruollen. die een crancke en
mach den anderen niet draghen noch leiden Ende die
een ~~siec~~ siecke en mach den anderen die des ghelijc siec

om sijns broeders wille

is niet ghenesen Mar die der cranchet selue niet on
der worpen is die mach den cranken hulpe doen xiiij
Het is oec te merken dat der cranker lude natuere
altoes aldus staende is dat si licht ende bereit sijn
ander lude om recht te doen ende kriuinghe te maken
Mar selue en willen si mit gheenre wederheit bevoert
wesen ende tot eenre onuerdraghelijker vrijheit spreken si
ander lude swaer lasten ende draghen toe Mar selue en
willen si een clein woordelijn niet liden Hier om na
der voerseiden onser vader sentencie. mach die mynne
staetlic ende onghebroken niet duren Want onder die
mynne die van ghestadiker doechde ende volcomenheit sijn
Want si moet van node ghestoort werden in eenigher tijt
hoe nauwe dat hi hoer een alleen bewaren mach xv
Germanus waer in stondet dan die tijdsamheit eens
volcomenen mans palen of ... den cranken
niet liden en can xvi
Joseph ic en hebbe niet ghelesen dat ieman der ghenen
doechde ende tijdsamheit die daer staet en warachtich
is yet verwonnen mach Waer dat die snode onreinicheit
des cranken die daer of ghevoet wort vanden onder
stant des ghenen die daer ghesont is Ende wat hi daer
toe doet daghelijcx in een anigher ghuet die verdienet en
baert die saken waer om dat mens niet sculdich en is
voort te liden Of somtijt meert die cranke selue die
mismaectheit sijnre ontijdsamheit ende dat liden dat
sinen euen mensche van hem heeft en heuet somtijt

heuet en wech te gaen dan altoes van enen anderen ghe
leden te wesen Dit is vanden ghenen die die vrientscap
des gheselscaps onghebroken houden willen. Voor alle
dinc waer te nemen. dat een yghelic als hi mit enighē
onrecht ghemoeit is niet allene swighe mar oec dat
meeste der worden sijns monts sal houdē Ende woelt
hi dat hi yets wat ontsaet is so sel hi mit alre stilheit
hem seluen onthouden Als die pphect seit ic bin onghe
starket ghewordden ende en hebbe niet ghesproken Ic
hebbe gheseit dat ic mijn weghe behouden soude op dat
ic in mijnre tonghen niet en misdede ic hebbe mijnen
monde een hoede ghesett Doe hem die sondaers teghen
mi versetten doe bin ic vernedert ende ic en sprac niet
Ic sweech van gueden dinghen. eñ mijn rouwe is
vernuwet Hi en sel oec die teghenwoerdighe tijt niet
aensien. ende segghen mit mit woorden dat sijn verbol
ghenheit in dier vren ghecerne segghen soude Mar hi
sel ghedencken der vorleden vrienscap die gheweest hebbe
Ende ghedencken des ghehelen vreeds die lichte weder
toe comen sel Ende als hi hem aldus totter soeticheit der
eendrachticheit hout so en sel hi die bitterheit der teghen
woordigher onguunsticheit niet beuoelen Ende dattie
minne al datter te broken is versoenen mach Ende ald⁹
sel hi vervollen dat die pphect seit Inder toornicheit ~~en~~
Heb ic der ontfarmherticheit ghedocht xxvi
Het is oec behoerlic dat wi alle die beweghinghe
des toorns dwinghen ende matighen mitter bescheiden

heit. Als salomon seit. Een dwaes sprect al sinen toorn
tot enen mael wt. Mar een wijs man sciet sijn toorn
berechten. Een dwaes wil hem seluen meer tijt des toorns
rechteuoert wreken. Mar een wijs man verduwet den
toorn en verdrijft mit verbeiden. Alles gheliic seit der
sinte pouwels. Alre heilichsten wi en sellen ons seluē niet
wreken. Mar gheeft der toornicheit en stede. dat is in gheē
rewijs en selt u toorn wreken. Mar gheuet hem een
stede. dat u herten mit oetmoedicheden. eñ mit onlijd
samheden niet alsoe beruuwet en sijn. dat si die onuer
sichtighe storm vlaghen. als si comen in hem niet her
berghen noch liden moghen. Mar weest in uwen herten
wide ontrumet. dat ghi die wederheit des toorns ontfan
ghen moghet mitten wijtheiten der caritaten.
Die daer alle ding verdraghet ende alle ding lidet. ende
alsoe wort u ghemoede mitter exectheit der lanckmoedic[heit]
ende der lijdsamheit alsoe wide ontrumet. datter die salighe
voersienicheghe des raets hebben mach. Ende als daer die
duuster weer der toornicheit in ghestort ende ontfanghē
wort. so sel hi rechte voert te niet gaen. Of aldus machmen
verstaen gheeft den toorn stede. alsoe menichwarf als wi
ons onder een anders toorn mit enen oetmoedighen
stillen ghemoede ondergheuen. ende ghelien dat wi alles
onrechtes wel waerdich sijn. soe dienen wi des ū toorn
den menschen onlijdsamheit. Mar die sinte pouwels
sin van desen woorden also nemen dat si en wech
gaen ende also der toornicheit stede willen gheuē. Die

donckren en die toorn niet ūwinnen maer uermeren
Salomon seit oec des ghelijc en wil niet haesten in di
nen gheest toornich te werden Want die toorn rust ind'
wiser lude scoot Een dwaes sprect sinen toorn uter seluer
vren rechtenoert wt Mar die wijs is die beidet sijns selfs
saechte Want dat is die natuer des toorns alsmen daer
mede uerbeit quellet hi ende gaet te niet alsmen daer
mede werken wil wort hi soe lanc so meer ontsinnet
Hier om selmen die hertē rumen ende wide waerkē ende
en laetse die ontydsamheit niet also benauwen · die toorn
en moghe daer mede stede vinden . als die pphet seit . gods
ghebot is seer wijt . ic liep den wech dijnre ghebode . doe
du mijn herte ontrumtiste Die wise man seit een lanc
moedich man is groet in die wijsheit Mar een haestich
man is seer onwijs Daer om staet van salomoen ghe
screuen dat hem die heer grote vroetheit ende wijsheit gaf
en̄ wijsheit des herten recht als dat ongheteldet sant des meers
Het is dicke ghevonden datsi niet cunde in xxvii
ghemeenewijs eendrachticheit ~~en~~ houden ~~Ende dat om~~
~~des willen dattie minne~~ der volcomenheit ~~noch dat ghe~~
bot ~~der minnaten~~ Daer sinte ponuels of seit die oersa
ke niet en waren Hier om is der besochter uaderen leerē
ne dattie waerachtighe eendrachticheit . ende dat onghe
sceiden gheselscap niet dan onder ghelijken seden . en̄ onder
mannen die nan gheliker volcomenheit sijn staende en
mach bliuen Dit leerde ons die salighe ioseph van der
vrienscap ende uermaende ons dat wi die minne des

en cōnen
die nderen
beghinen
in elcand'
swoeren ·
vriēscap
tē houdē
en̄ dat om
des willē
dat die mi
nne der vol
comēheit
noch dat ghebot der
caritaten

gheselscaps eernstelike souden houden Hier beghint
des abts iosephs anderde collacie van den loften
Dat eerste capittel :

Doe die voergaende collacie gheeyndet was
ende wi vanden heilighen abt ioseph inder
nacht tot enen anderen celle gheleit waren
Was daer overmits sinen woorden alsulken vier
in onser herten verwecket. dat wi van al dier nacht
niet slapen en mochten. doe ghinghen wi omtrint hō
dert voetstappen wt dier cellen in een heimelic stedekijn
te gader sitten spreken Ende germanus begon swaerlic
te versuchten ende seide ij

Wat sellen wi doen ic sie dat wi an beiden siden
swaerlic besinghelt sijn Want het waer ons an
die een side alre salichste onder dese heilighe vaders te
bliven. ende an die ander side en moghen wijs niet doē
Want wi hebben ghelovet weder thuus te comen Eñ
dede ons die beloefte wi souden overmits exempel deser
heilighen mannen tot meerre volcomenheit comen
Hoe doe wi dan mit onsen vaders die ons anders ghien
oerlof ghegheven en hebben. dan die cloesteren eñ dat
leven deser heilighen mannen van desen lande te besien
Doe wi aldus saten versuchten wi swaerlic eñ wi
wisten niet wat wi vanden staet onser salicheit uitkē
desen tween best verkiesen mochten Wi meinden ons
onse beloefte te breken an die een side Wi ontsaghen ons
onse naesten niet te ~~ver~~volghen an die ander side iij

Het is best dat wi al onse banghicheit daer wi in
beuaen sijn desen oude vader ontdecken. Ende soe wat
sentencie dat wi wt sinen monde vernemen connen. daer
willen wi als op een hemelsche godlike antwoerde al
onse dinghen mede sluten. Want sonder twiuel god
onse heer sel doer des heilichs mans mont om sijnre
verdienten wille nae sijnre ghewoenten goedertiere
heit den salichsten raet hier in gheuen. Doe germanus
desen raet ghehoort had wort hi blide ende en ontfenc die
woorde niet van en men van gode. Cort daer nae was
die metten ghedaen ende die heylighe vader quam weder
tot ons nae sijnre ghewoenten. Ende nae een cort ghebe
dekijn ghingen wi te gader op die selue matten sitten
daer wi des nachts op gheruust hadden. iiij

Doe die eersamighe vader ioseph sach dat onse aen
sichten droeuigher waren dan si plaghen merckte
hi wel datter sonder saken niet en waren ghecomē. ende
vraghede ons. waer om sijn u aensichten bedructer
dan si plaghen. Wi antwoerden het en is mit ons niet
als mit des conincx pharaons ghevanghen was. die een
visioen saghen ende niement en hadde die hem dat visioen
bedude. Maer wi hebben desen nacht mit banghicheden
der ghedachten sonder slapen toe ghebrocht ende niement
en mach ons den last verlichten. Het en waer dat ons
die heer door dijnre bescheidenheit te hulpe quaem. Doe
seide hi broeder iu ghedachten daer ic uwort int lichte
die godlike goedertierenheit is wel machtich mit onse

vader iu te hulpe te comen. v

Germanus wi hadden ghehoept met allen van iu
wen heilighen te verbliden leven. Maer oec mede ghe
sticht ende verbetert wesen. en als wi weder thuus quā
men dat wi hier ghesien of ghehoort hadden yet wat
wi voleghen mochten. Ende doe ons oerlof was ghegheven
hier te comen mosten wi dat oec onsen vaders beloven
weder te comen. ende daer wi of waenden te verbliden
daer sijn wi of bedroeft. Want wi merken wel dat wi
alduslanghe volcomenheit daer niet beleven en moghe
Aldus is ons banghe an beide siden. Want doen wi dat
wi ghelovet hebben ende comen weder thuus soe en moghē
wi dat volcomenste niet vervolghen. Doe wi des niet
ende bliven hier soe en houden wi onsen woort niet
ende vallen in die sonden der loghen. en al quamen
wi thuus ende oerlof begheerden hier weder te comen
Wi weten wel dat et ons in gheenre wijs ghegheven
en soude werden. vi

Hier toe antwoerde die heilighe ioseph doe hi een lut
tel tijts ghesweghen hadde. ende seide weest des seker dat
in desen lande een meerre [illegible] in gheesteliken
dinghen ghegheven soude moghen worden. vii

Germanus al ist dat wi onse vaders groten danc en
waerdicheit sculdich sijn Want si ons van onse
kintscheen daghen in [illegible] leringhe [illegible]
hebben en dat [illegible] verlanghen der volcomenheit die
wi hier ghesien ende ghehoort hebben niet te [illegible]

Daer wi niet alleen u nutighe arbeiden. Maer oec
mede die bequaemheit vanden steden toe gheholpen
heeft. Ende wi en twivelen daer niet an. also sami
ghe volcomenheit dat wise eyghent vervolghen
conde moghen dan al hier onder dese vaders. Vm
Joseph. Het is onse leuen behoorlic dat wi onse belof
ten trouwelic volbrenghen. Daer om en sel die mo
nic sonder groet beraet ghien dinc te wille belouen
op dat hi van dwanghe niet doen en moet dat hi
onwijslic ghelooft heuet of als hi eens beters te rade
wort, een ouertreder sijnre beloften worde. Op desen tijt
en ist ghien behoef na uwer maghen vander meester
volcomenheit raet te ghieuen. Want vander twivelach
tigher volcomenheit daer ghi nu in verweert staet.
Hier om wanneer u vervant ghien noch beloste en
dwinghet soe seldi dat u best dienen mach kiesen.
Maer wanneer ghi ouermits beloften een wederheyt
der staden noeit, soe seldi den minsten scade verkiesen.
Ende want ghi u vander uwen woorden ouermits uwe
onuersichtighen beloften ymmer men scade an moet
gaen. soe seldi verkiesen den minsten scade. of datmē
lichtelichste boeten ende beteren mach. Ende daer om
vermoeti ghi meere volcomenheit in desen lande
te vercrighen dan ghi in uwes selues cloester soudt
ende ghi u beloste sonder groten scade niet volbrenghē
en moghet. Soe waert beter en merke te aneuen
ten dienen vanden beloften te breken ontfenghe

Daer niet meer quaets nae en volghede. dan inden
staet des volmaecten leuens te vallen ende daer altoes
in te bliuen Want het is gheuaerlijc in loueliker een on
uersichtighe belofte te wandelen. ist datmen tot ene
salighen staet daer mede comen mach. ende dat is ghene
ouertredinghe der volstandicheit Mar een vulbrenghe
der eerster meninghe die heilighe scriftuer tughet ons
claerlic hoe scadelic datet meninghe mensche heeft ghe
weest bi sinen eighenen eersten voornemen te bliuen
Ende hoe oerbaerlic dattet den menighen heeft gheweest
dat si hem daer of niet berichten ix
Dit ghetughet ons sinte pieters exempel ende iudas
die xpm v'riet Want ouermits dat sinte pieter sijnre
onuulsichtigher saken die ontuael. doe hi seide heer du en sels
te minen voeten emmer niet wasschen soe verdiende hi
niet gheselscap mitte heilicheit te wesen Daer hi sonder
twivel of ghesneden soude hebbe worden. had hi inder har
dicheit sijns opsets ghebleuen Ende want iudas ouermits
hartnecticheit in sijnre beloften bleef soe is inder ewigher hi:
doot verdoemt Daer hi sonder twivel of verlost had ghe
worden hadde hi sijn woort ontuallen ende sijn belofte
ghebroken Aldus ghelijc hebben wi inden ewangelien
van twien ghebroederen. die een ghelouede sijns vaders
wille te doen ende en deeds niet Die ander weygherdet
den vader ende naemaels berouwet hem ende dedet Den eersten
en batet die oetmoedighe antwoerde niet doe hi des vaders
ghebot niet en volbrochte Noch den anderen en scade dat

eerste weder segghen niet Want hi hem naemels bet be
riet. ende brac sijn eyghen sentencie. die hi dwaeslic ghe
gheuen hadde. ende dede des vaders wille Ende oec dat
exempel des bloedighen coninx herodes. die om den onbe
raden eet te houden sint Jans baptisten hoeft of dede slaē
ende en woude niet meeuedich werden. ende daer om
verdoemde hi hem seluen inder ewigher doot Ten eerste
selmen dat beste menen te doen Mar valtet anders wat
in soe moet men dat wel in enen beter v̄wandelen Oec
selmen in allen dinghen dat ynde aensien en̄ daer nae
den voortganc maken Want alsmen eens beters in ghe
waer wort. soe ist nut dat eerste opset te v̄wandelen dan
bider eerster sentencien te bliuen. en̄ niet swaren ghebre
ken ghebonden te staen x

Germanus nae onser begheerten soe wouden wi wel
om den volcomensten wech te v̄volghen bi uwer ghe
selscap bliuen Want comen wi weder tot onsen cloester
soe en sellen wi niet alleen van deser pueritie menin
ghe of ghiden Mar oec om̄mats lauheit dien ghesel
scap in veel scaden vallen Mar nv veruaert ons der
ewangelien ghebot alte seer daer ghelarnen staet uw
woorden sullen wesen ja ja. neen neen. en̄ wat daer
en bouen is dat is van quaden haluen Ende wi duch
ten dattuen die ou̅tredinghe van also groten ghebode
niet lichtelic en mach verbeteren. ende dattet int eyn
de niet wel v̄gaen mach dat mit enen quaden beghin
ne eerst begonnen was xi

IOseph in allen saken als wi gheseit hebbē xi
en seimen den voortganc des werx: niet aensien na
den wille des werkers ēn en vraghen niet rechtevoert
wat een ghedaen heuet Mar wt wat meninghe dat
hijt ghedaen heuet Het hebben die sōnighe ghewe
set die van horen werken v̄eel guets of quam die wi
nochtans om dier werken willen verdoemt vinden
ende die sonighen horen na berispeliken werkē die
tot hoghen loen ghecomen sijn Den eersten en vorderde
dien orbaerliken voortganc der dinghen niet Want hi
dat werc wt eenre quader meninghe began daer om en
ontfenc hi die vrucht niet mer sijn meninghe was sijn
loen Den anderen en scade dat berispelike beghin niet eyn
de niet Want hijt niet mit versmadinghe gods. noch
mit meninghe te sondighen en began. mar om die
noottruftichheit ende een salich eynde te vercrighen so leet
hi hem in dat berispelic beghin Dit moghen wi mit
exempelen der heilighen scriftueren bewisen xii
Wat mocht alle die werelt salygher ēn oerberliker
wesen dan die salighe vrucht der heilighen passien
ons heren Nochtans niet alleen so en vorderet den ūra
der niet. ommits wien dat ~~dat~~ verworuen wort Mar het
was hem also scadelic datter of ghescaruen staet Het waer
hem beter datthe mensche niet gheboren hadde gheweest
Want die vrucht die daer of quam en wart hem naden
werken niet toe ghereket. mar na dien dat hi doen won
de. of ghedaen waende hebben Ende wat mochte lachterlik

uenels:

boesheit ende loghen wesen dan dat iacob die patri
arche ysaac sinen vader. ende esau sinen broeder vader
benedictien te ontfanghen also behendelic versnachte
Nochtant en wort hi daer om niet verdoemt. noch ver
weerde van sinen vader berispt Mer hi was daer om
in die ervenisse der ewigher benedictien vrij ghemaect
Want hi en begheerde die benedictien sijns broeders
niet wt ghierichede des tijtliken ghewins ~~Ende hier~~
~~om is elc van desen tween~~ Mar uten ghelove der ewi
gher heilicheit Ende iudas en verriet onser alre behou
der niet om der menschen salicheit. mar om sijnre sali
ghiericheit heit willen Ende hier om is elc van desen tween die
vrucht sijns werx na sijnre meninghe. ende na opset
sijns willes toe ghescreven Want iacob en meende
ghien bedrieghenisse. noch iudas en meende gheen
salicheit te werken Ende daer om was iacob vande
gherechtighen rechten gheen sculdighen en vander
werken der sonden onthouden Want hi anders tot
der benedictien niet comen mochte Siet ghi nu wel
dat voor gode nae den voortganc des werx niet ghe
mer na der wracht en wort Dit laet wi aldus hier mede staen
meninghe des op dat wi totter eerster questien weder moghen keren
ghenens do- daer alle dese dinghen om ghesproken sijn Nu begher
ic dat ghi eerst antwoort om wat saken dat ghi u
G uutten bande der beloften gebonden hebt xiii
ermanus die eerste sake als wi ghesiet hebben
was dat wi ons scemeden onse vaders droevich te make

in haren gheboden te weder staen Die and' sake is wi
waenden als wi wat volcomens of wat goets van u
ghehoort of ghesien hadden als wi weder thuus quamē
dat wi dat selue souden moghen thuus inuolghen xv

Joseph als wi voor gheseit hebben die meninghe des ghe
moets v̄doemet of behoudet den mensche als ghescreuen
staet Die ghedachten sullen onderlinghe wroeghen ende
bescermen inden daghen als god die heimelicheit der
menschen ordelen sel Ende op een ander stat staet ghescre
ven ic come om hoor werken eñ haer ghedachten te
v̄gaderen mit alle heidenen eñ mit allen tonghen Hier
om als mi dunct so heb di u tot begheerten der volcomē
heit mit desen bande der beloften ghebonden Doe ghi waen
de dese volcomenheit thuus in duudschengher ordinanciē
moghen beleuet hebben ende nu ghi tot meerren onder
scheide comet sie ghi wel datet u thuus niet moghelic
en is Hier om en hindert niet wat hier ongheliker in
schijnt te wassen is dat sake dat die eerste meninghe
niet v̄wandelt eñ wert Want daer om en blijft des tymmer
mans huus niet ongetimmert al slijpt hi sijn bilen
Ende daer om en is die voertganghe van traecheden niet
te berispen. als hi enen rechteren corteren toe pat v̄kiest
alsoe ghelijc in desen deel een v̄beteringhe eens onv̄sichtighē
beghins en is ghien ouertredinghe eenre gheestelike belof
ten te rekenen Want wat men om die caritate gods
eñ om die minne der god dienstachticheit doet die een
beloefte heeft des leuens dat nu is ende toe comen sel

al schijntet van ongheliken beghinne te wesen Nochtant
en ist niet te lachteren mar te prisen Want daer om so doen
wi alle dinc op dat wi gode een rein herte moghen bieden
ende moghen ghi dat in desen steden lichtelike vercrighen Die
verwandelinghe der beloften die van iu ghenomen was
en sel iu niet hinderen op dat die eerste meninghe der vol
comenre puerheit daer iu belofte eerst om ghedaen was
nae den wille gods te volcomeliker vercreghen worde
Want dese verwandelinghe en selmen ghien loghen tellen
te wesen. mar een salighe verbeteringhe Alsoe ghelijc ist
mit onsen inwendighen mensche. eerst sijn wi kinder
nae ionghelinghe Daer nae volwassen manne Die kin
der die ionghelinghen. ende die manne. en worden niet
mit enen voetsel op ghevoet Ende dese verwandelinghe
inder naturen en is voor ghien loghen ghehouden Alsoe
ghelijc wort onse inwendighe mensche vander kinder
voetsel ghespeent. als hi tot sterkheden en meeren voert
gane op wasset Ende als hi den totter graeheit der sinne
ende totter volheit der outheden christi tot enen volcomen
manne op ghewassen is. soe laet hi al after datten kinder
toe hoort Hier en is ghien menichvoudicheit der loghene
in. mar volliccheit der volcomenheit Alsoe ghelijc graciane
woert vanden gheboden des ouden testaments totten rade
der heilighen ewangelie. Die een vervollinghe ende een vol
comenheit der heilighen gheboden sijn ghien of laten niet
volcomeliker te beleven ghien of doen mar een toe doen
ghien verwandelen mar een meerre voortganc Als onse

heer inder ewangelien seit. en wilt niet wanen dat ic
ghecomen bin om die ewe te breken mar om te vervollē
dat is niet om dat oude wet allen te niet te maken. mer
om dat onvolcomenheit tot volcomenheit brenghen xvi
Germanus al sijn dese redene wel en wijslic bi ghe
brocht. Nochtant en connen wi des wroeghens
niet binnen niet lichtelic quijt ghewerden. het en ver
vaert ons alle seer. Dat wi den jonghen en den cranc
ken eens oersake des lieghens hier mede sellen schinen
te gheuen. menen si dat si haer beloften in enigher
wijs moghen breken. Ende die prophete spreect doch har
te vervaerlic of daer hi seit du selste alle verdoemē die
loghen spreken. en die mont die daer lieght verslaet die siel
Joseph saken ende oersaken der verdoemeniss xvij
Wisse en moghen den ghenen niet ontbrekē die
verloren sellen worden. na die hem seluen verkiesen willē
Men sel die ghetughe der heilgher scrifturen niet ver
worpen noch int allen of scrappen al ist dat daer die
onghelovighe hem mede troesten. of daer der ioden
hardicheit mede verhart wort. of daer die hovaerdi
ghe wijsheit der heidene mede bescheruet wort. Mar
men sel die exempele der heilighen scrifturen guedertier
lic ghelouen. ende onbeweghelic houden en nae waer
heden leren hoe dat si nae der historien te beleuen sijn
ende in wat wisen dat si ghesaect sijn guedertierlic be
duden. Mar den ghenen die quaet menende sijn en sel
men die weghe der loghen hier mede niet moghen

stoppen Want wat sellen hem die exempele der scriftu
ren deeren die alleen der uerdertfenisse hoors eighens
willes ghenoech is uerdoemt te worden xviii

Wi vinden dat sommighe guede menschen ghenade
lic ghelogen hebben Alse raab die een ghemeen
wijf ~~was~~ voortijts te wesen plach om dat si die ver
spiers. die die kinder van isr'l inden lande van belofsten
ghesendet hadden. mit eenre loghene vander doot verloste
Soe wort si onder dat volc gods ghetelkent Eñ van
haren gheslachte nederwart dalende soe wort onse be
houder xpc gheboren Alles ghelijc van iacob den patri
arche die mit eenre ghenadeliker loghen die benedix
die heyl ie vercreech Want en is niet alleen een ond'scheiden
der woorden eñ der werken Maer oec mede des opsets eñ
der meninghe Siet hi dat die ewighe salicheit een sake
van onsen werken ende van onser belofnisse is al dūc
ket den menschen hart eñ ongherechtich wesen Noch
Des herte tant siet hi die vaderlike guedertierenheit an. eñ en
ordelt naden ghelude der woorden niet. mer naden be
gheerten des willes Ende daer en twivelde iacob die pa
triarke niet an. hi en soude die vlecke der loghen mitter
oetmoedicheit der vaderliker benedixien hebben of
wasken Ende soude vanden winde des heilighen gheests
recht als een cleen wolcxkijn op ghenomen warden xix

Germanus heer en is ghien wonder. dat aldusdanighe
dinghen inden ouden testament bet gheoorloft
waren dan nv Ende dat die heilighen somtijt ghena

delliken plaghen te lieghen Want hem waren inder tijt
veel meer dinghen gheoorloft Doe dauid vanden coninc
saul uten lande verdreuen was en̄ hem achimalech den
priester vraghede waer om dat hi alleen quā en̄ niemant
mit hem. antwoorde hi aldus Die coninc saul heuet mi
gheboden ende seit niement en moet die sake weten daer
du om ghesent biste Ende dauid vraghede den priester voort
hebstu eneich speer of swaert Want ic en heb mijn swaert
noch mijn wapene niet mede ghebrocht. om dat des coninx
haestich was Op een ander tijt veinsde hem dauid recht of
hi onwroet gheweest hadde Nochtant dat hem niet en deer
de. si mosten oec wel inden ouden testament veel eighen
re wiue ende vriendinne mit oerloue ghebruken. dat hem
tot ghemene sonden ghereckent was Si mosten oec hoer vi
anden bloet mit horen eighen handen storten Dat bider ewā
gelien tiden altemael v̄boden is. datment sonder grote son
de niet doen en mach Aldus ghelijc is elke loghen hoe dat si
oec gheuerwet is. enen ygheliken v̄boden. als die heer selue
seit u woort sel wesen ia ia neen neen. en̄ so wat daer bo
uen meer is dat is van quaden haluen Ende sinte pouwels
seit en wilt malcander niet lieghen xx

Joseph die vriheit der wiuen ende der veel vriendinnen nv
dat einde der werelt ghecomen is en̄ men die innerlijghe
ten ghedachten niet en behoeuet soudmen billix metter
ewangelien volcomenheit of houden Want tot dier tijt
toe was hoor benedictie in die kinder winninghe ghe
leghen Alser ghescreuen staet wasset en̄ v̄menichuoudi

ghen ende v'volcht die aerde Mer nu ist behoorlic dat die
bloemekijns der enghelscher reinicheit spruten ende
die welrukende vruchte der kuuscheit in die heilighe
kerke ghebaert worden Die loghen was inden ouden
testament claerlic verboden alser ghescreven staet du
seltese alle v'liesen die loghen spreken Ende op een and'
stat dat broet der loghen is den mensche soet. eñ nae
sel sijn mont vol eenen bernenden steen vervult worden
Mar so wanneer datmen van twien quaden een quaet
kiesē moet soe ist ghenadelijcker een lichtelike loghen te segghen dan
offer meer quaets of quaem. alsmen vint inder rom̄
schen boec. dat een wijf een deel mannen die mit onrecht
op hoor lijf ghesocht ende v'volcht waren in een droeghē
put v'barch ende spreide daer een cleet over. ende ghinc
daer over sitten hoor toorn Daer was ghevraghet
of si die mannen yet ghesien had. si antwoorde datsi een
luttel waters ghedronken hadden. ende waren voort
heen ghegaen Ende mit alsulke loghen v'loste dat wijf
vander doot Ic bid v antwoerdet mi nu of iu binnen
die ouder der ewangelien sijt aldus ghelike saken beye
ghevit waren wat wond ghi daer toe den weder had ghise
liever mit eenre ~~ghenadeliker~~ loghen also te v'lossen alser
genadelijcker
ghescreven staet vlossen die ghene die totter doot ghelet
werden. of had ghise liever te melden. ende brenghense also
en help den genē die v. sl. u. te. n. hebbē
totter doot Die apostel seit toch. dat niement dat sijn
soeken en sel Want die minne en ~~soect~~ soect dat haer
niet Ende op een ander stede seit hi van hem seluen. ic en

soet met dat um niet is Maer dat vele lude orbaerlic is op
dat si behouden worden want sochten wi dat onse ende
wonden onse vordel niet hardicheden behouden. en̄ wi dā
op alsulken vraghe mosten antwoorden. wi souden niet
waerheit der manslachte sculdich werden Ende hier om en
mochten wi ghien volle minne hebben ende sinte pouwels
leringhe volghen Het en si dat wi onse strenghe volcome
heit om ander menschen nuttheit een luttelkijn laten
gliden ende worden mitten cranken mede cranc op dat wi
die cranken moghen winnen xxi

Aldus ghelijc hevet sinte pouwels menichwaerue ghe
daen als hi selue seit. Ic bin den ioden recht ghewordē
als een iode om die ioden op dat ic die ioden winnē mocht
Ende den ghenen die onder die oude ewe waren recht of
ic onder hoor ewe ghewest hadde op dat icse winnen moch
te. ende den ghenen die sonder ewe waren bin ic ghewor
den recht of ic gheen ewe en had Nochtant dat ic sonder
die ewe xp̄i niet en was op dat icse winnen mocht Ic bin
mitten cranken cranc ghewordē op dat ic die cranken
winnen mocht Ic bin alle menschen al ghewordē op dat
icse mocht behouden Wat bewijst sinte pouwels anders
hier in dan dat hi nae alre menschen ghestaut en̄ cranch
hem seluen altoes neder daelde ende ghelike makede ende
verlichte die strenghe volcomenheit yets wat na dien
dat sinen cranken broederen dienen mochte. Vraghet
yement waer om sinte pouwels alle menschen aldus ghe
worden is Ende eerst inden ioden als een iode dat wil ic di

bewisen Hi scrijft tottien van galathas op eenre stede
ende seit Siet ic paulus segghe iu ist dat ghi besnedē
wort xp̄c en sel iu niet vorderen Nochtant dat hi in thy
motheus besnidinghe die ioedsche ewe scheen te houdē
Daer veelre menschen salicheit an lach als der apostelē
werc bewijst Mitten ghenen die ghien ewe en haddē
scheen hi sonder ewe te wesen want doe hi totten heidenē
tot athenen quam. ende haren dienst ~~ende hare~~ der af
goden sach. en began hi sijn sermoen niet xp̄c noch niet
moyses woorden met maer mitten woorden haers selfs
philosophen. daer si niet weder segghen mochten Eñ
doe hise binnen hadde began hi sijn boetscap te doen
Hoe dat wi niet sculdich en sijn die godlicheit enighē
goude of siluer of costelic ghesteente. nader menschen
ghedachten te ghelijken mitten wercken was hi saēc
doe hi niet nae ghieboden. mer oerlof. den gheenen die
hem niet onthouden en conden weder thet here totten
seluen Ende doe hi dien van corinthien. niet niet har
ter spisen mar niet melc voedede. Alle menschē was
hi al daer hi seit. die daer et en sel den nathende niet
versmaden Ende die daer niet en et. en sel den etende niet
verdelen Ende die sijn macht die niet rein blivē en
wil te mame helpt hi doet wel. ende diese daer niet
doe en draghet hi doet bet Eñ daer hi seit. wie is daer
cranc ic en ben niet crank Wie wordet scandaliseert
ic en berne niet. Weest sonder scandaliseringhe. den
ioden den grieken. eñ den kerken xp̄i Ende als ic in alle

dinghen hem allen behaghe en en socke niet dat mi nutte is mar dat veel menschen orbarlic is op datsi behouden moghen worden Het hadde syns selfs per soen sonder twivel orbarliker gheweest menich dinc te laten hadde hi sine crancke broederen salicheit niet niet in ghesocht xxii

Aldus moten wi des onses dienst vorgaen en doen om der menschen wille menichderhande die wi niet doen en souden. sochten wi alleen ons seluen Want ist dat wi enen dach op nemen te vasten. ende ons dan een broeder ouercoemt. ende vraghet ons of wi des anders ghegheten hebben. segghen wi ia op dat wi van onsen gueden werken ghien idel glorie ontfanghen en sellen soe lieghen wi Segghen wi neen soe openbaren wi onse guede werken den menschen, of soe wanneer ymmer demicken gheboden wort. ende dat weder seit dat hi slechts niet drincken en wil. ende die ander van nimmer niet of en laet Want hi hem anders ghien nimmen weet te bewisen en weet, weder sel hi bider strengicheit sijns eersten woorts bliuen. of waert beter dat hi sijns broeders minsamicheit yets wat ghenoch waer xxiii

Germanus vanden eersten exempel en is ghien twivel. die vasten beter waer heymelic ghehouden dan gheopenbaert. en om alsulke saken en moghen wi die loghen niet wel scuwen Inden anderen exempe len moghen wi der loghen ontgaen. want alsmen ons eerst drincken biet. soe moghen wijt wel weder segghen

mit alsulken ouermoede der woorden. ende onthelpen ons daer
mede. daer nae. dat wi onse eerste ghesproken woorde ymmer
niet breken en willen xxiiij

JOseph alsulke ouermoedighe sijn onder die moninken daer
en trouwelic mi niet an. daer ghi u eerste fundament. nae
dat ghi segt of ontfanghen hebt. die haren eighenen wille
bouen hoere broederen sachtmoedicheit pleghen te setten ende
vervolgheit mit groter hartnecticheit totten eynden toe
soe wat si eens begrepen hebben. Waer onse vaders dier
ghetughe der miraculen ghelike den apostelen omnis
horen toetyden hebben ghehat. Die plaghen al hoor
vonnisse veel meer wt onderscheide des gheests. ende wt sachtmoedic
heit den ionghen te gheuen dan wt enigher quaet hartnec
ticheit. Ende seiden dat si vele meer vruchten ontfenghen
die mitter broederen aenscheit hoen. dan die ghene die bi
haer settinghe. mit hartnecticheden pleghen te bliuen

DEn abt pynamon was nae vijf ende xxv
twintich iaren mer hi penitencie in gheteken hadde
van enen broeder een vonnisse ghesent. Die hi sonder be
raet ontfenc. ende hadse liever teghen sijnre ghewoen
te leuen dan die ioechde sijnre vasten mitten weder stoeren
te openbaren. Onse vaders alst gheuiel dat si onse ion
ghe ionghe broeders leren mosten. mit exempelen.
ende mit miraculen. die hem seluen ghescheit waren
so. vertelden si die. onder die ghedaente van anderen
personen Recht of sulke dinghe hem seluen niet. maer
ander lude ghescheit waer. Als sinte pauwels seit. Ic

weet enen mensche in xpo die inden derden hemel op ghe
grepen was weder dattet inden lichaem was. of buten den
lichaem des en weet ic niet Daer hi hemmelike woorden
hoorde die onmoghelic sijn uut te spreken Dit was hi selue
al sinnet sijt van enen anderen. wat schinet dit of des ge
lijt anders te wesen dan een loghen Nochtant en dorrē wijt
ons niet ontsien in alles ghelike loghen te vallen Want
het is beter mit alsulker ūwen der loghen onse guede
werken te decken. ende die sieke broederen te sterken Want
waer die waerheit te segghen of mit allen te swighen eñ
die broeders onghestichtet te laten xxvi

Het waer ons onmoghelic alte ūtrecken hoe dattie
patriarchen ende ꝓpheten eñ onghetelic veel heilighē
alsulke ūwe der loghene te hulpe ghenomen hebbē ghe
hadt Die sōmighe om dat leuen te beschermen. die sōmi
ghe om die benedictie te vercrighen Die sōmighe om ein
ghe heimelicheit ūborghen te houden Die sōmighe om
die waerheit te onder vinden. die sōmighen om enen an
anderen te leren. Die sōmighe om die godlike correxie
alsmen vanden heilighen ioseph vint Doe sijn broeders
in egipten tot hem ghecomen waren. leide hi hem onscul
dighe misdade op. ende swoor daer toe bi pharaons salich
datsi verspiers waren ende quamen daer om dat lant te
ūraden. ende deedse vanghen Nochtant dat hi wel wiste
datter alsoe niet en was. ende seide voort tot hem sendet
enen thuus die iu ionxste broeder hier brenghe
Ghi selt hier ghevanghen bliuen thent datter openbaer

is Weder dat iu woorde waerachtich sijn of niet. Doe ghi
tes niet bi pharaons salicheit so si di verraders. Dit dede hi
nochtant dat hi wel wiste. dat si des onsculdich waren
Want had hise niet met ontfermherticheiten loghen. alsoe
niet swaert. hi en hadde sinen vader. ende sinen broeders
niet moghen sien. noch haren hongher te hulpe moghen
comen. Noch sinen broeders consciencien die hem vercoft had
den ende lieten in egipten voeren van dien groter sonde des
vercopens niet moghen reynighen. Dit alsulken loghen hem
luden die wese te doen. en was also hinderlic niet als dat
hem nu orbaerlic was. Datsi van horen ouder sonden vaer of
creghen. Want si en verslaghedent niet datsi in dien tijt le
den. Mar datsi voortijts an horen broeder ghesondicht had
den. Ende seiden tot malcander, mit rechte liden wi dit. Want
wi teghen onsen broeder ghesondicht hebben. doe wi die
bangicheit sijnre sielen saghen ende hi ons bat. ende wi en hoor
dens niet. Sijn bloet wort ons nu gheeyschet daer om coemt
ons nu dese tribulacie. Dit beden en versoencse niet alleen mit
ioseph haren broeder. Mar oec mit onsen heren god. Doe salo
moen dien god mit groter wijsheit begauet hadde. sijn
eerste vonnisse gheuen sonde. was daer loghene mede
ghemenghet. Want doe die twien werf wiue. om dat
leuende kint voor hem te rechte quamen. seide hi breughet
mi een swaert. ende deelt dat leuende kint an twien stucken
ende gheeft die ene helft den enen wiue. ende die ander helft
den anderen wiue. Doe die ghemaecte wrede sentencie der
rechter moeder in aderen beweghet hadde. daert hem om.

ghedaen was seide hi gheeft deser dat leuende kint ende en
daets niet doot want dit is sijn moeder Op een tijt had
dauid die heilighe propheet ghesworen dat hi in nabals huse
niet te pisse soude laten Mar slaent al doot voor morghen
vroe Doe quam abigael nabals wijf en viel dauid oetmoe
delic te voete ende bat om ghenade Daer mede wort dauids
ghe gemoede also ghesaect ende ontwoemen. dat hi sijn sentencie
weder riep Ende hadde liever sijn ghesworen eet te breken
dan mit wreedicheide te doen als hi ghesworen had Ende
seide leeft die heer hadstu mi nu niet haestelic teghen ghe co
men nabal hadde voor daghe doot gheweest Sinte pou
wels dat wi lesen dat screef op een tijt die van corinthi
en ende louede hem dat hi tot hem comen soude Als hi ma
chedonien door ghewandert hadde. ende bliuen lichte bi hē
dien winter Op dat si hem voort mochten leiden waer hi
ghinghe ende hi en woude niet haestelic van hem scheiden
ende bliuen een dat tijts bi hem Manaels wort hi eens
beters te rade ende screef hem een epistel daer om dat hi sijn
onscout in dede datter hem tot gheenre lichticheit en quam
mar dat hijt om een beter dede Twie enghelen waren eens
in menschen ghelijc van gode ghesent om sodoma te doen
versinken. loth sachse als twee pilgrime an. ende noodse
minlike tot sijnre herberghe Si weigherdens hem ende
seiden wi en sellen niet mith ingaen Mar bliuen legghe
op die straten. loth en liet niet of. ende mit vele minlike
noedinghe dwanc hise. datsi die settinghe haers eerste
weigherens braken ende ghinghen mit hem in Wiste

die enghelen datse loth ẽ mit noden ōwinnen souden ten
lesten die herberghe van hem te nemen so venisten si hem
in dat weygheren. ende wisten sijs niet. soe hebben si ymmer
hoor woort te broken Wi vermoeden dat dit exempel om
ghiins dinghes wille anders inder heligher scrifturen aft
ghelaven is Dan dat wi bi onser sectinghe nymmermeer
mit hartnekkicheit souden bliuen Maer altoes tottē bedē
bereit staen Op een tijt sende god onse heer ysaiam den pro
pheet totten coninc ezechiam die mit ene swaer siec
ke op sijn bedde lach ende dede hem segghen Dit seit die
heer sacke dijn huus wanttu selte steruen eñ niet le
uen Doe keerde die coninc ezechias sijn aensicht om
me totter want. ende bat den here mit groten screyē
ende seide Here god ic bids di ghedenc hoe ic voor di
ghewandert hebbe inder waerheit ende in volcomē
herten. ende heb dat bede in dinen oghen ghedaen.
Cort daer nae seide onse hē god anderwerue tot ysaiā
den pphet keer weder ende seg den coninc ezechias Dit
seit die heer dijns vaders dauids god Ic heb dijn ghebet
ghehoort ende dijn tranen ghesien. ic sel di op dijn da
ghe vijftien iaer toe werpen. ende ūlossen di wt des co
ninc handen van assierien ende beschermen dese stat
om mijns selues wille ende om dauid minen knecht
Hoe claerlic vintmen hier dat die ontfermhertighe
guedertieren heer liever sijn woort hadde ōwandelt
ende verlanghen den coninc sijn leuen viertien iaer
lanc bouen der ghesetter woort. dan lieuer onbewe

ghelikeR sentencie te bliuen die men mit ghenen bidden
verwerken en soude moghen. Aldus ghelijc was op een ander
tijt die sentencie ouer niniue ghegheuen dat die stat in vier
tich daghe verderuet soude werden. si deden penitencie ende die
sentencie wort weder gheroepen. Als die heer selue door
den propheet ezechiel ghelouet heeft. al segghe ic dien ongherecht
tighen du selte steruen inder doot. Doet hi penitencie van
sinen sonden. ende doet hi oerdel ende gherechticheit hi sel le
uen inden leuen ende niet steruen. Aldus ghelijc seit hi me
de doer ieremias den propheet. doet dat volc penitencie van
den quade dat ic teghen hem ghesproken heb Ic sel peniten
cie doen van den quade dat ic hem ghedocht hadde te doen
Oec beual die heer ezechiel den propheet en wilden volke
dat woort der verspreckinghe niet ontrecken Si mochtet
licht horen ende een ygheliic mochte hem van sinen quaden
weghe bekeren. Ende ic sel of laten dat quade dat ic hem
hadde ghedocht te doen om hare quaetheit willen Aldus
en sel niemant bi sijnre sentencien te vaste bliuen. Mar
altoes nae redene totten besten bereit staen Want al ist
dat onse heer god eens menschen einde condich is. eer
hi gheboren wort Nochtant heeft hi elker mal sijnre
eyghenre vriheit ende hem seluen alsoe beuolen dat
hijs machtich is hem seluen te gode waert of van gode
te keren Ende nae dien dat hem die mensche daer in heeft
soe wort hi van gode verworpen of ontfanghen Saul
was van gode selue een coninc ouer israhel ghemaect ende
wt veel dusent menschen daer toe vercoren Nochtant

datte voorsichticheit gods sijn lachterlic eynde wel wiste
Nochtant beclaghede die heer sinen val ende seide Het
rouwet mi dat ic saul coninc heb ghemaect. Want hi
heeft mi ghelaten ende mijn woorde mitten werkē niet
volbrocht ende oec bescreyden samuel den prophet om dat
den heer berouwet was dat hi saul tot enen coninc ouer
isrł had ghesett. Onse heer mwandelt daghelix sijn sentē
cie mitten menschen. als hi door ezechiel den propheet tuucht
al seg ic den gherechtighen. dat hi myden leuen leuen sel
ende betruwet hi sijnre gherechticheit. ende doet quaet
al sijn gherechticheden sellen vergheten worden. ende in
sijnre quaetheit sel hi steruen. Ende al seg ic den onghe
rechtighen du selste steruen mder doot. doet hi peniten
cie van sinen sonden ende doet hi ordel eñ gherechticheit
Keert hi die pande ende dat hi gherooft heeft weder eñ
wandert in die ghebode des leuens. ende ghien onghe
rechticheit en doet. hi sel leuen mden leuen eñ niet ster
uen. alle die sonden die hi ghedaen heeft eñ sellen niet
gherekent worden. Aldus mwandelt hoor die sentencie
gods nae dien dat wi ons keren. xxvij
Ist dat wi ons wt toorn of wt passien tot enighen
dinghe mit beloften verbinden dat sumer van gheenen
vromer ghescien en moet. soe selmen dattet ghelofte is
in een rechte waghescael legghen ende weghen die ander
sake. mermen ons ghecrne toe brenghen sonde ende
doen dan wat den vaders beter dunct wesen. Want het
is behoorliker dat wi onse woort breken dan eens be

wat is swaren en seggh anders dan daer daer geseit is

ters dinghes scade te liden Ons en mochte niet ghedenc-
ken dat ietelike ende gheproefde vaders in aldusdaniger
eyghen settinghe hart ende onbeweghelic ghehouden
worden Maer recht als dat was dat vander sonne het-
ten ende warmte is. alsoe mochte mense altoes mit beter
reden winnen. ende weten altoes sonder twivel den
salichsten met der vaderen Maer wie bi sinen woorde niet
hartneckicheit bliuen woude. die hebben wi altoes ~~en~~
~~sonder~~ onredelic ende sonder onderscheit ghehouden xx

Germanus vrae deser reden die claerlic ghenoech viij
ende ouervloedelic bewijst is soe dunct mi dat een
monic niet eetlic beloven en moet. op dat hi niet een
willich noch gheen ouertreder sijnre beloften ghehouden
wort Waer laten wi dan des propheten woort daer hi seit
Ic heb ghesworen ende ghesett die oordele dijnre gherecht-
icheit te behoeden · xxix onbeweghelic te houden

Joseph wi hebben dit vanden groten ghebode gods niet
gheseit noch ghemeent Sonder welke ghebode niemen
salich werden mach Maer wi hebbent vanden dinghen
gheseit die wi sonder scade ons staets winnen of verne-
ren moghen als van strenghicheit van vasten. van
wijn te drincken. of niet te drincken. vleisch eten of
sonder vleisch te wesen. vter cellen te gaen. of altoes in der
cellen te bliven Dese dinghen of des ghelijc moghen wi
sonder scade onser professien ende ons eersten opsets sonder
begrijp ist vutte winnen of vernieren Maer die grote
principael ghebode gods seluen ewicheit louen en staen
ewelike

astelic houden Jae waert noot dat leuen daer voor met
te sparen daer selmen of segghen. Ic hebt ghesworen en̄
ghesecht die ghebode dijnre gheoerthicheit te houden. Noch
niet onder die behoetheit der caritaten. Daer alle dinge
om te versmaden sijn op dat die doeghede haerre eenvou
digher stilheit niet beweghet en worde. Aldus ghelijc sel
men setten sweren ende houden die machtelike reinicheit
ghelove hope minne. ende gheoerthicheit. Dese selmen
al onbeweghelic houden. want hem een luttel of ghe
sceiden te wesen is ondoenlic. vanden lichamelike oefe
ninghe die niet seer oerbaerliken en hieten te wesen. ist dat
men doen sel als wi voor ghesecht hebben. Daer niet alsoe
an te ghebonden staen ist oerbaerlic wi en moghen ons
valic tot beteren dughden keren. Want die ter tijt te laten
en is gheen wese. Mar vanden anderen principalen doechdē
te scheiden is verdoemelic. xxx
Daer sel ghi oec niet nauwer hoeden toe sien dat ghi
niet voort en wilt hebben ghebrocht dat ghi dat nie
ment en openbaert. Ende ist dat ghijt veniert segt dat ghi
die niet beloften niet en vbint dat te helen. Want dat ver
binden des swijghens maect een meerre becoringhe dat voort
te segghen dan of hijt ledichlike ghehoort hadde. die viant beroer
ten meer daer of op dat hi een twiinghe maken mach of op
datte gheen diet ghehoort heeft een overtreden der beloften
Ende hier om en sel ghien monic xxxi wert
conversienlic iet tonen sonderlinghe datten lichame
liken oefeninghe toe hoort. Want een ighelic die onder die

ghenade der vriheit ghelet is. die en sel hem onder ghien eive
sijnre settinghe hem seluen onwi maken. op dat hi oft ghe
niet ghien ouertreder en worde Want daer ghien eive en
is daer en is ghien ouertredinghe Doe wi vanders heilighē
iosephs leringhe ende onderscheit als van monic godes
aldus gheleert ende ghesticht waren hadden wi liever in
egipten ghebleuen Mar na seuen iaren keerden wi ~~ons~~ weder wt egipten
om onse beloften te volbrenghen Ende bewiseden onsen
eersten vaders eer ende reuerencie als behoorlic was
Daer nae haer ghemoeden die wi ommers haer gryter
minnen. mit ghienen brieuen binnen al dier tijt in noe
ghen en mochten Die worden nv doe wi ghecomen waren
alsoe ghesaet dattie eerste caritate weder gheheel wort. daer
nae doe wi gheheten oerlof van hem ontvanghen hadden to
ghen wi weder mit groter vroechden in die woestine totte
heilighen vaders Hier beghint des abts pyamons colla
cie van iij manieren van monike Dat eerste capittel
Daer nae wanderen wi in dat uterste van .i.
egipten daer noch veel meer volcomen heilighē
woenden die wi mit groter begheerten begheer
den te sien Ende doe wi recht als ghierighe coeplude van
vele vercraderinghe der heilighen die waren ouden na
deren waren ingheleet hadden [illegible] verhieyoert om
dien hope des meerren ghewinnes toghen wi derwaerts
ende onder die hoghe berghe der woestijn vonden wi den
abt pyamon. Die alle der ghemeint die daer woenden en
opwaerts [illegible] was vader ende priester was Dese

worden wi eerst ghewaer recht als een stat. daer dat euāgeliū
of seit. op enen hoghen berghe. met vmburghen mach bliuen
Wi en willen op dese tijt vanden wonder. ende vandē mira
culen die god om sijnre verdienten wille door hē wrochte nv
niet saruen. Maer alleen van sijnre aenwisinghe. ende onder
scheidinghe die ons noottruftich sijn die ghebreken mede wt
te roden. ende die doechden mede weder in te planten. eñ also tot
enen volcomen leuen mede te comen. Doe ons die helighe
piamon met ouer groter vrolicheit des gheests ontfan
ghen had ende seer goedertierlic ghehantiert. vraechde hi
van ons dat wi van dien lande niet en waren. ende
vraghede ons eerst van waen dat wi waren. eñ waer
om dat wi in egipten quamen. Doe hi van ons vnomē
hadde dat wi wt syrien wt begheerten der meerre vol
comenheit daer ghecomen waren seide hi aldus ¶
O kinder soe wat mensche eních ambocht begheert
te leren. gheeft hi hem mit alre sorchuoudicheit
ende alre wackerheit daer mit toe. ende hoort eñ hout
sijns meesters leringhe hi arbeit te verwerft. Wi heb
bent sommich wt iuwen lande hier weten comē ende
liepent al omme alleen om die cloesteren. ende om die
broederen leuen kennen. niet om die wise ende om die
insettinghe des leuens dat si daer saghen te onthouden
Ende dan in haerre cellekens te gaen sitten. ende pinen
hem dat nae te doen. Maer behilden haer seden ende haer
ghewoenten die si daer ghebrocht hadden. Also dat hē
somtijt inweten wort dat si om ghiens gheestelic voort

gaues wille, maer om nuwicheit te sien. ende om dē tijt
te verdriuen ende vanden broederen ghevoet ende wel ont
haelt te wesen die lande al omme liepen Ende want si
niet toe en namen. ende op een stede niet langhe dueren
Noch die ghewoente vanden vasten. noch vanden ghetidē
niet en hilden. noch haer seden niet en wandelden Wat
mochtmen dan anders van hem vermoeden. dat si anders
iet dan tijtlike noottruft onder die broederen sochten iij
Hier om sijt ghi als wi vermoeden van gode hier iiii
ghetoghen. soe moet ghi al u oude settinghe laten
ende soe wat ghi onse vaders siet doen of leren dat mit
groter oetmoedicheit te volghen Ende en latet u niet mo
ien noch of trecken. Al is u die redene ende die sake van
allen dinghen die ghi siet of diemen u doen niet ~~kenlike~~ met kaidic.
want soe wie hem van allen dinghen wel ende simpelic
beuoelen sel. die moet al dat die vaders doen ende leren meer
mit werken pinen te volghen dan die waer omme ende
die sake daer of te onder vinden Ende nemermeer wort
hi wel gheleert die alles dinghes waer omme ende sake
weten wil Ende want die bose gheest siet dat hi hem seluen
bet dan die vaders betruwet. soe brenghet hine lichtelic d'
toe dat hem veel oerberlike salighe dinghen onnootruftich
ende scadelic dunken te wesen Ende wort in sijnre wijsheit
alsoe bedroghen. dat hi ghien dinc voor recht ende goet en
hout dan dat sijnre verdwaelder goetdunken orbaerlic
dunct te wesen iiij
Hier om sel di ten eersten weten die beghinne ende die

ordinancie van onser wise Want dan mach een yghelic
te begheerliker dat leuen prisen te volghen als hi die
wortele ende die waerdicheit der eerster insetters bekennet
In egipten sijn drie manieren van moniken Die twie
eerste sijn seer goet die derde sijn te mael te scuwen Die
eerste manier is der ghemeine die in eenre vergaderinghe
te gader wonen ende nae gheordinierden eens vaders ghe
regiert worden. ende die manier van moniken is een
groot deel ouer al egipten Die ander manier van mon
ken wonen alleen ende heten anachoreten dat beduut
dat si dese nederste dinghen ghebruken als si minste mo
ghen ende altoes opwaerts pinghen Dese hebben eerst
onder ghehoorsamicheit inden broeders ghewoent
Ende die volcomenheit des werkeliken leuens al daer ver
creghen nae hebben si heimeliker steden in die woestine
ghesocht op dat si onghehindert altoes opwaerts moch
ten pinghen Ende wi begheren noch deelachtich hoors
leuens mit hem te worden Die derde verspelike manier
van moniken sijn gheheten sarabayten Wi sellen na
maels van elken besonderlinghe claerliker noch scriuen
Daer van waer dese drie voerseide manieren ghecomen
sijn of wie dat haer eerste insetters hebben ghewest dat
sel ghi eerst in merken Want daer wt sel di haer leuen
prisen te minnen ende te volghen of te haten ende te scu
wen Want elc wech treckt sinen volgher totten eynde. daer
sijn meester ende sijn eerste insetter toe ghecomen is b
Die eerste manier van moniken began biden apostele

tiden Want alle die ghene die eerst ghelooueden waren al
sulc als inden werke der apostelen ghescreuen staet. der
veelheit der ghelovigher was een hert ende een siel en̄ nie
mant van al dat hi besat en hiete yet sijn te wesen Mer alle
dinc waren hem ghemeen si vercoften hoer guet ende deelde̅
enen ygheliken nae dat hem noot was ende daer en was
niement onder hem die ghebreck hadde Want die besitters
der huse ende der ackere vercoftense ende brochten dat ghelt
voer der apostelen voeten Alsulc was alle die heilighe ker
ke dat is alle die ghene die ghelooueden in dier tijt Mer son
der nu niet veel alsulker cloesteren vinden Mer want nader
apostelen tiden die minne te vercoelen began Ommits dat
alre hande heidene totten ghelove xp̄i quamen. daer die
apostelen om hoere heidensche ghewoente ende crancheit
wolden eerst in mede liden. ende en begheerden niet meer
dan dat si hem wachten afgodien. ende datten afgoden ghe
offert wort, ende van ser onsuverheit wouden hoeden
Doe began dese vriheit die den heidene om haerre cranch
willen ghescheiden was der kerken volcomenheit allencke̅
te verliesen Want dat ghetal der ghelovigher began te
vermeeren en̄ die minne te vercoelen ende te vercrancken Al
soe dat haerre veel niet alleen die minste mer oec mede die
meeste exempel anden crancken name̅. ende meenden dat
het hem mede gheoorloft waer ende datter hem niet scaden
en soude al behielde elc dat hi hadde Mer die ghene die der
apostelen vriheit behilden ende bider eerster volcome̅
heit bliuen wouden. die sceiden hem uten steden en̄ uten

gheselscap der versaeder menschen ende sutten hem in
of ghesceiden steden te gader te wonen. daer si onghehin
dert vanden anderen hoor vrierheit mochten ghebruken
Ende om dat si buten der eechtscap in reinicheit bleuen
:· ander ende haere ander gheselscap sinweden. Ende sonderden
hem van deser werelt hantieringhe. soe worden si mo
niken. om dat si den afghesceiden leuen ghehieten Aldus
quam die eerste manier van monken ende duere
de tot paulus den eerste heremijt ende tot sinte Antho
nius tiden toe, ende tot noch toe sijn daer voetstappen
of ghebleuen vi

Ende vut desen volcomen mannen die als een vrucht
baer wortel hebben ghewest. sijn voort eensedelen.
dat is opwart praghers alse blomen eñ vruchte voort
vutghesproten Die eerste insetters daer of waren paul'
die eerste heremite ende sinte Anthonius Die niet vut
onlidelicheden mar vut begheerten eens hogheren voort
ganckx. ende der godscouwinghe alre eerst dat afghesceide
leuen in die woestine sochten Al waest dat dese paulus
inder tijt der veruolghinghe dit began Ende want si
hem niet alleen lieten ghenoeghen mitter victorie die
onder den menschen te verdienen is Mar wouden teghen
:· of die bose gheesten in die onghesceiden woestine striden. so
sijn si mit recht anachoreten dat is opwaerts praghers
gheheten nader manieren van sinte ian baptisten. die
al sijn leuen inder woestinen bleef. ende helyas ende heli
zeus. ende dier gheenre daer sinte pouwels aldus of

sayst. Si ghinghen in haren cleederen ende in gheiten
uelle omme. ende hadden bangicheit. en̄ druc. ende
armoede. si dwaelden in woestinen in berghen in speluu
ken in holen der aerden ende die werelt was haer niet waer
dich. Hier seit oec die prophete of. si hadden honger ende dorst
ende haer siel hadde ghebreet. Si riepen totten heer doe si
ghedruct worden ende die heer verloesse wt haer noot. Oec
seit ieremias aldus hier of salich is hi die dat iuc gods
van sinen kintschen daghen ghedraghen heeft. Die een
sate sel sitten ende swighen. Want hi heuet hem seluen
bouen hem seluen gheboort. Dese moghen mitten prophe
te segghen ic bin den pellicaen inder eenicheit ghelijc
ghe worden. ic hebbe ghewaket ende bin ghewoerden als
een mussche die alleen onder den dake is. vij

Doe dat korsten ghelone mit dese twie manieren van
moniken vermeert was ende hem seer verblijden be
gan allenken. een leit onghelouich gheslachte van
moniken op te [illegible]rijsen. Ende die snodelike plante van
ananias ende van saphiera began weder te spruten die
sinte pieter inden beghin der heligher kerken mit
enen scarper sententie of ghesneden hadde. Want hem
die moniken harde nauwe voor hoeden. also lang
als sinte pieters sententie inder menschen ghehuech
nisse was. ende ghedochtens dat sinte pieter mit ghee
ne penitencie. noch mit ghienen woldoen te vermoeghe
en was. Die iachterlike wortel der eighenre soekinghe
ende der eighenre besittinghe en mocht mitter haestigheit

doet of ghehouwen wesen Maer in langhen voer gaen
des tijts wort dit vergheten Ende doe stont die sonderlike geslacht
der monniken op die sarabaiten gheheten waren Dese
waren ghesceiden uten vergaderinghe der vaders ende een
yghelic besorchde allen hem selven Si pijnden hem der
euangelien volcomenheit om lof der menschen ende om ge
win der dinghen meer inden schijn te hebben dan inder wa
rheit ende prijsden die armoede xpi voer die rijcheit der we
relt mitten woorden Mer mitten werken lieten si hem ghenoe
ghen op dat si monniken mochten heten Nochtant dat si
van niemant berispet en wouden wesen noch nae niemants
rade leuen noch horen eighen wille in ghenen dinghen
verwinnen Want altoes wouden si hoer vrijheit houden
in te gaen ende uut te gaen te doen ende te laten nae hoere
ghenoechten Tusschen die rechte monniken ende dese omme
lopers is een groot onderscheit Want die monniken hebben
hoer ghedachten inden heer ghewoerpen ende sorghen va
den morghen niet Mer offeren die vrucht des arbeits gode
daghelix op Die ommelopers en sorghen niet alleen teghen
morghen maer teghen veel iaren te voren recht of god
hem van haren notruft op een ander tijt beswiken soud
Die monniken bliuen in inder eensaemheden bi haer eerste be
lusten ende en begheren nemmermeer hoer eyghen wille
te doen ende sijn deser werelt ghecruset ende verdienen
daghelix der martelaren loen Mer die lacheit des wil
les doet dese ommelopers dalen al leuende inder hellen
Dese twie namen van monniken sijn bi na euen veel

= si soekē of gescheidē cellē ēn begherē allēē te wesen
ende bi nae al dat lant veruolt viij

Noch hebben wi enen vierde manier van monkē
die schinen den eenselen van buten te ghelijken
eerst hadden si enen cortē vuericheit vanden monikē
die inden cloesteren sijn Mar cort daer nae en woudē
si haer oude ghewoenten noch haere ghebreke niet
of sinden. noch niement onderdanich wesen ēn op dat als
si van niement berespt en worden lijdsamich eñ sacht
moedich voer den menschen moghen schinen Ende soe
wie eens totter vrieheit ghecomen is. die sel nemmer
meer tot rechter volcomenheit connen gheraken. want
hoer ghebreke en worden in alsulker wijs niet verwonnē
Mar wassen altoes in een rijchen op. si hebben dat venij
van binnen. ende hoe dattet min gheroert wert hoe dat
tet meer inwart wast Ende om die eerbaerheit der cellen
en dar niement die ghebreke alsulcs eenseedels berespen
Die liuer heuet niet ghekennet te wesen dan te ghene
sen Want die doechden en werden niet ghebaert inder
verberghinghe Mar inder wtroedinghe der ghebreken

Hier om want ic sie dat ghi vten gueden ix
monniken v beghin ghenomen hebt. ende vten eer
baerliken cloesteren totten hoghen voetstappen des volco
men eenliken leuens begheert te comen. niet mitter
gheuenstheit van woorden. noch des schijns van butē
die die heilighe Serapion op een tijt ondervant Want
een broeder quam eens tot hem die seer grote verwor
penheit inden cleederen ende inden woorden bewijsden

Doe hem die oude vader vermaent hadde dat hi als ghe-
woenlic was soude gaen beden. ende en woude hijs niet
doen Ende seide dat hi also not breken was. dat hijs niet
waerdich en waer. deser ghemeenre lucht te ghebruken
hi en woude op gheen matte. mar op die eerde sitten In
gheenre wijs en woude hijs ghehenghen dat men sijn voe-
te hadde ghewasschen Doe die maeltijt ghedaen was
began hem dese vader mit collacien soetelic en gueder-
tierlic te vermanen Want hi wort ende staer was dat
hi niet ledich ende aldus onghetempert of ongheteemt
in onstadigher lichticheit achter lande woude dwalen mar
dat hi inder cellen liever ghinghe sitten. ende leesen nae den
ouder vader raden. want het beter waer dat hi van sijn eighe
hantwerc levede dan datten ander lude mosten voeden Als
sinte pouwels wel bewijst heeft. Want al waest hem
gheoerloft vanden ewangelien te leven Nochtan had
hi liever dach ende nacht te werken. daer hi hem selve
ende sinen broeders mede voede Hier in wort dese broed-
also ongheschicket dat hi die bitterheit sijns harten die hi
van binnen hadde. in sinen aensichte van buten niet
en conde verberghen Doe seide dese vader tot hem. o soen
die gherechtighe is int beghin sijnre woorden een wroe-
gher sijns selfs. nu en moghestu een cleine vermaninghe
daer ghien scarpe berispinghe in en is. mar wt minnen
coemt niet liden Ende du waerdeste van onwaerde beroert
Dat waer voor een recht oetmoedicheit des herten te hou-
den. die niet wt wise noch wt woorden des lichaems van

buten Mer uten innersten des herten van binnen
quame. die daer niet in ghelesghen en is. die eighen
ghebreken noch ander ander lude wt te spreken Mer
als ons onrechte standelike dinghe beteghen worden
daer wi ghien scout an en hebben die mit eenre ghe
satenre sachtmoedicheit te liden x
Germanus wi begheren te weten hoe wi alsulke
ghelike moedicheit vercrighen moghen ende behou
den. op dat als wi van buten onse ghelaet inden woor
den behoeden. dat wi oec alsoe die beweghinghe des
herten van binnen moghen bedwinghen. Want al
wort die tonghe van buten ghebreidelt. nochtant ver
liest dat harte sijn stadicheit van binnen Ende daer om
vermoeden wi dat niement die dochde der ghelijc moedic
heit behouden en mach. Het en si dat hi alleen buten
buten alle menschen wone xi
Pammon waerachtighe lijdsaemheit ende ghelijcmoe
dicheit van binnen. en wort sonder grondinghe oetmoe
dicheit des herten. noch vercreghen noch ghehouden. ende
comt si wt dien oerspronc. soe en selsi der afghesceidenre
cellen. noch der enicheit niet en behoeven. Want si en soe
ket ghiens dinghens van buten. die mitter dochden der oet hulp:
moedicheit. die haerre moeder ende haer behoester is van
binnen is ghesterct Ende worden wi alsmen ons oefent
vererret dats een teyken, dattie fondamenten der oetmoe
dicheit in ons noch niet vast ghenoech gheleit en sijn En
daer om wort al onse timmeringhe mit eenre cleinre

storminghe neder gheworpen. Want die ghelijcmoedich
en is niet te prisen. noch te verwonderen. die sonder einghe
anstotinghe ende in vreden te vreden blijft. Mer die is te
prisen ende te verwonderen. die in veel anstorminghe haer
onbeweghelic houden can. Want daer mense in moeien
ende breken waent daer wort si meer in ghesterct. Ouermits
liden leertmen lijdsaemheit. ouermits vernederinghe leert
men oetmoedicheit. Daer om en selmen niement ghelijc
moedich hieten het en si dat hi al dat hem op gheleit wor
te sonder onwaerdicheit leer[..] can. Hier of seit salomõ
daer hi den ghelijcmoedighen prijst. daer hi seit. een lid
saemich man is beter dan een starc man. ende die sinen
toorn bedwinghet sel die stat winnen. want een lanc
moedich man is seer groet inder wijsheit. Ende als yemet
vanden onrecht datmen hem doet verwonnen wort ende
en ist : ontfunct vanden vier des toorns. so [..] niet te verwoeden
datter alleen om sijnre sonden wille gheschiet is Maer oec
meer om die heimelike cranchheit die in hem is hem te ken
nen te gheuen. Als inden ewangelien van tween husen
ghescreuen staet. dat een was op enen vasten steen ghetim
mert. ende dat ander op dat sant. Daer quamen ghewelike
stormen van winde ende van vloede des waters op. dat
op den steen ghetimmert was bleef staende. Maer dat
inden sande stont dat viel enen swaren val. Nochtan
en vielt niet om der storminghe wille. maer want et
opten sande onwijslic ghetimmert was. Alsoe ghelijc
een ghehertich mensche. ende een sonder worden beide

+ ghetemptiert

~~+ghecummert~~ Maer daer die gherechtighe van groter be
coringhe niet verwonnen en wort, daer wort die onghe
rechtighe mit cleynre temptacien verwonnen. Het en
waer den gherechtighen lof noch prijs dat hi sonder temp tacie staende bleef. Mer alser ghescreuen staet het is een ghien :-
salich man die becoringhe lijt. Want als hi gheproeft
is sel hi die croen des leuens ontfanghen. die god den
ghenen beloeft heeft die hem minnen. Die doechde seit
sinte pouwels en wort niet in ledicheiden noch in weelden
mer in crancheiden volmaect. Ende god selue seit oec hier
of door enen prophete. Siet ic heb di huden ghegheuen te we
sen als een sterke ghemuerde stat. ende een yseren columme
ende een metalen muer op al der tijde. den coninghen van
iuda. ende haere ~~prioren~~ ende den priesteren ende alle den princen
volke der aerden. si selen teghen di vechten ende nochtant
ghene macht teghen di hebben. Want ic bin mitti ende
sel di verlossen. dit sprecket die almachtighe heer. Jer

Nu wil ic u twie exempelen vander lijdsamheit
voort brenghen. Inder stat van alexandrien was
een gheestelic deuoet wijf die ~~om~~ die doechde der lijdsamheit
mit behoedere ghenuchheit plach te begheren. Alsoe dat si niet
alleen die swaerheit der onrechtighe en plach te liden
Mer dicwijl oersaken daer toe te soeken. si was van edelen
ghe slachte ende plach in den huse dat haer van haeren ou
ders ghebleuen was den heren oetmoedelic te dienen. Ende quam
tot athanasium deen bisscop van alexandrien ende bat hem
dat hi haer een vanden weduen die vanden heilighen kerc

ken goede plaghen te leuen gaue. en̄ seide aldus. Ghi
nu een vanden susteren die ic haer ghenoech doen mach.
Die bisscop louede haer meninghe ende ghebot. op dat
si niet weder ghestoert en worde. datmen haer een va
ten sedichsten weduen soude gheuen. Doe si die thuus
hadde. ende haer mit alre vlitichheit goedertierenheit
bewisede. was die weduwe also ghenoechsam datter
haer alte veel duchte wesen datmen haer dede. Cort daer
nae ghinc si weder totten bisscop ende seide. Ic hadde di ghe
beden om een weduwe die ic oefenen mochte. Ende die bisscop
hadde ghewaent datter versumet hadde gheweest. Mar
doe hi verstont dat haer een vanden vreedelixten weduwē
we gheschicket was ende haer meninghe wiste. Gaf hi haer
een die die alre verdrietlichste was van hem allen in toer
nicheden in krimmnghe in dronckenscap in scelden en̄ in alre
onsedicheit. Doe si die te huus hadde ende haer nauwer
diende. dan si der ander te voren ghedaen hadde was die haer
dank datsi alden dach van haer ghescouden en̄ ghevloeket
was ende verweten mit achtersprake ende mit quaden
woorden. Ende dat sise om gheenre doechden wille. Mar
om haer te pinen ende te cruucen. vanden bisscop gheeyschet
hadde. ende dat ende dies ghelike was alte veel. dat sise nau
ghesclaghen en liet. Mar dat deuote wiuekijn verootmoe
dichde hoer noch meer onder dat verkeerde wijf ende en
wonde haer onwetenheit mit gheenen weder scelden
mer mit sachtmoedicheden verwinnen. Doe si in deser
oefeninghe volcomelic ghesticht was ende die doechde

der begheerder lijdsamicheit vercreghen hadde. Doe ghinc si
weder totten biscop ende dancte hem seer, dat hi haer alsulc
gueden meester lijdsamicheit ouden te leren hadde ghesent
Want sijt langhe begheert hadde. Dit heb ic van eens
vrouwen persoen lijdsamicheit gheseit. op dat wi niet al
leen hier in ghesticht worden. Mar scamen ons die die lijdsa
micheit niet leren en ~~[illegible]~~ willen: Ende en sie datmen ons in kou
wen ghelike den wilden beesten slaen. xiij

Dat ander exempel is vanden abt pafoncius die nv een
priester inden woestinen is ende seer vermaert over al
Dese plach wt in ghewoente begheerten die enicheit der
woestinen te minnen. ende also veel alleen te wesen dat
hem die ander heremiten een toe naem gaven ende seide dat
tet recht waer een hame der ossen. Dese was in sijnre ioncheit
nochtant van sulker ghenaden ende volcomenheit dat
hem die ander grote mannen in dien tijt om sijnre swaer
heit wilden. ende om sijnre onbeweghelike stantachticheit
wilden al was hi ionc. den groten vaders nader hi dienten
wouden gheliken. ende seiden datmen billic onder die va
ders setten souden. Mer die rechter nidicheit. die een vanden he
remiten op desen heilighen man hadde. pijnde hi. hoe dat
hi die scoenheit sijns naems in enigher maten mit valsche
den mochte bevlecken. op enen sonnen dach doe al die broe
ders te kerken waren. nam dese broeder sijn eighen boeck
Ende stac dat al heimelic onder des heilichs mans matte
Ende ghinc doe mede te kerken. doe die dienst vanden
hoechtijt wt was maecte hi grote claghe voorden priester

ende voor al die broeders Hoe dat hem sijn boec wt sijnre
cellen ghestolen waer. alle die dat hoorden v̄wonderden
hem seer. ende waren seer tamer. Want si nie alsulke on
nomme onder die broeders vernomen hadde Die medighe
broeder gaf den raet dat mense alle uwer kercken besluten
souden. ende laten drie vanden outsten haere alre cellen wel
nauwe besoecken Doe si dat boec in des heilichs mans celle
onder die matte ghenomen hadden daer die ander selue ghe
leit hadde v̄wonderden si hem alle seer Doch si brochtent
voer den priester ende voer alle die broeders in die kerke
Pafonnius die heilighe man. al kende hi hem seluen van
dier saken onscaldich ende vri Nochtans gaf hi hem seluē
ouer. gheerne penitencie daer voor te doen Ende om dattet
hem seluen allen also waerachtich scheen te wesen so en
woude hi hem seluen niet onsculd. ghen Want si mocht
ten hem licht oec totter diefte ouer enen loghenaer me
de ghehouden hebben Hi ghinc inder kerke ende dede sine
penitencie in beden in screien in vasten oetmoedelic voer
hem allen ende veel meer dan hem gheset was Doe hi
twie weken daer nae mit alre bedructheit des smorghē
ter kerken quam. niet om dat heilighe sacrament mitten
broederen te ontfanghē Mar om alle die broederen voor
die kerc dore te staen ende vergiffenisse te bidden Doe
en woude onse here god die een waerachtich ghetuuch
is ende alle herten kent. dien man niet langher in die
schande laten bliuen Want die ouerstelike broeder die
daer toe ghebrocht had Wort vanden seluen bosen gheest

die hem gheraden hadde swaerliken beseten Also dat hem
niement van alle den heilighen vaderen daer of verlos
sen mochten Want onse here god woude dese pafonni
us die een weder boden dat dat ommits sijn ghebede ende
verdiente ghesciede Aldus ontfenc die ondighe broeder sijn
loen Ende des heilich mans leven wort wide ghecundicht
Willen wi dan tot sinre volcomenheit gheraken soe mo
ten wi inden beghin alsulke fundamenten legghen xiiij

Om tween dinghen heb ic dit ghesect Ten eersten
mael so wanneer wi van veel nuwe dinghen an
ghevochten worden. dat wi om dies mans stantachticheit
ende onbeweghelicheit ghedencken ende pinen ons als
hi dede ghelijcmoedicheit te houden Ten anderen mael dat
wi die roechte der ghelijcmoedicheit. niet inden cloester ende
niet onder die gheselscap der heilighen. noch in ghenen
dinghen dat buten ons is Maer inden innersten menschen
sellen soeken. Want heten sie dat selve dat hi onse ghemoe
te mit sijnre bekeringhe te hulpe come die inden evan
gelien ghesproken heeft. dat rike gods binnen in iu is Nym lc:
mermeer en sellen wi des viants laghen mitter woestinen
noch mitten steden van buten te verkiesen noch mitter gue
der lude gheselscap moghen verwinnen Want al hadde dese
heilighe pafonnus alle dese voersaiden vordelen Nochtan
en sette hi sijn toeverlaet niet inder woestinen Noch inder
cellen. noch inden gheselscap der broeders Noch in ghenen
dinghen dat buten is Maer inden rechter die alle verbor
ghen kent. sette hi sijn hope alleen van binnen Ende mer

dinghen

en mochte die viant sijn ghelijcmoedicheit niet verstoren
Aldus ghelijc wat vaert den nidighen broeder dat hi inder
woestinen was. ende alleen in een afghesceiden celle woende
ende mitten heilighen gheselscap ommeghinc Maer want
ten die viant op dat sant ghetimmert vant. so en machte
om hijs niet alleen an maer hi warpen al om Hier en laet ons
die ghelijcmoedicheit niet van buten. maer van binnen
soeken Want alsoe dat rike gods binnen in ons is also heb
ben wi oec onse eighen huusghenoten in ons die onse viande
sijn Want meinent en is mi een meere viant dan mijn ey
ghen sinnen die mijn selfs huusghenoten sijn Ende daer om
behoeden wi ons voor die viande van binnen wi sellen onghe
quetset bliven Want wanneer ons die huusghenoten niet
en verwinnen so wort dat rike gods in ghelijcmoedicheit be
seten Ende niet ghijt te rechte ic en mach van ghiens men
schen quaetheit ghequetst worden bin ic niet in seluen van
binnen te vreden Ende word ic ghequetset dat is mijnre on
lijdsaemheit scout. ende des ghiens niet die mi aenvecht. Want
also die harde spise den ghesonden oerbaerlic is. also is si den
sieken overmits sijnre cranchheit scadelic Ende ist dat tot eenghe
tijt aldus ghelike cranchheit op staet onder die broeders laet
ons dat in gheenrewijs onder die werlike lude brenghen Het
en is niet te verwonderen dat inder heilgher mannen ghesel
scap. dicwijl verkeerde bose menschen sijn ghevonden. Want
dat caf moet altoes altoes mitten coern wesen. Lucifer was
onder die enghelen Judas was onder die apostelen. onder
die seuen eerste diakene was een ongheloviche Ende hier

om want die quade altoes onder die guede ghemenghet
hebben gheweest. soe en verwarghet iu anders nidighen
broeders exempel niet. Daer neemt des heilighen broeders
pafoncius exempel voer ende volghet sijn lijdsamheit. xv
Dat euel der nidicheit is onder alle die ander sonden
alre quaetste te ghenesen. Want soe wie eens van dien
venijn begallet is. daer is nauwe raet toe. hets een quael daer
[illegible] daer god door den propheet of seit. Ic sel in iu senden venijn
de serpenten. daer iu of niement ghenesen sel. die nidicheit
mach wel alsulke venijn ghelijken. daer alles venijns
die eerste meester ende princen. hem seluen eerst mede toe
een hi dat venijn in onsen eersten ouders stortede. Als ghe
screuen staet. Oueruints der nidicheit des viants is die doot
in die werelt ghecomen. Alle volghen si hem die van sijnre
partien sijn. Ende also als hi ghien medicijn der peniten
cien ontfanghen en wonde. Also en pleghen oec die nidi
ghe. die van anderlude doechden ghepijnict werden. hem
seluen selden die scout te gheuen op dat si mochten ghe
nesen. Want dat euel is alsulc datter uut guedertieren
hede meer ontfunct wort. ende uut dienstachticheit ver
meert wort. ende mit ghiften vlamet. Want hoe een ander
in die wederwerpinghe der oetmoedicheit ende in der lijdsa
micheit of in enigher ander weldaet meer voortgaet, hoe
hi meer in der nidicheit ontfunct wort. Want hi en can
anders niet begheren dan des gheens qualic varen of
doot. Daer hi toe ghesticket is. alst wel scheen van iosephs
elf broederen. die anders ghien sake der nidicheit op hem

en hadden dan datten sijn vader minde. en en mochte niet
ghienige doechde op hem versaket warden eer si en ūlost
hadden ende hem uten oghen ghevoert was Also dat si
namen der doot mitten verropen ontfinc Ende hier om
ghenecest men selden vander quade der nidicheit Want
die mensche meer ghenesen soude daer wort si of ghemeert
Exempel heeft een man seracte in sinen gheele ghelede men
mach hem niet weder gheven versoenen Is een mā door
nich ghemaect men mach en niet oetmoedicheit weder
te meden setten ende des ghelijc van allen anderen Maer
wat seldu den ghenen doen die mitti niet ūsoenen en wil
het en waer datti sinrieste of qualic voorde Alle and
vleischelike sonden sijn hier jeghen te rekenen lichtelic
te ghenesen Maer dat venijn der nidicheit heeft dat ghees
telike leven. ende die vrucht des gheloves uytghesloten
eermen die wonden inden lichaem voelen mach Want
die van sinen broeder anders niet dan guet en weet en hē
nochtant benijt. dese en verset hem jeghen ghene mensch
Maer als een blasphemiere jeghens god Hier om mach
dit wel die wortel der bitterheit wesen die altoes opwaert
bloiende is Ende meinent en ūwoendair hē dat onse
here god den ghenen die hem ūwoent hebben dreghet
dat hi onder hem venijnde serpentē senden sel Want al
sijn wi des seker dat god die eerste sake der nidicheit niet
en pleech te wesen Maer uten rechten oerdel gods die
den oetmoedighen ghenade gheeft. ende den houaerdi
ghen wederstaet Soe worden si om hoor quaetheit

willen als sinte pouwels seit in enen sikeeren sijn ouer
ghelevert. Mit deser collacien inwaertende die heilighe pia
mon onse begheerten hadde seer. omme dat wi nv eerst
inder scole der cloesteren quamen ende souden den anderen
graet des eenliken levens beghinnen op te climmen
Daer hi ons dat eerste fundament of gaf Hier beghint des
abts iohannes collacie van des monics en des heremites leuene cviii
c. I

Doe wi daer nae wt begheerten van meer te leren
quamen wi mit groter vrolicheit des gheestes
totten cloester des heilighen abts paulus al
woende daer meer dan twie hondert broeders Nochtant in die
eerder hoechtijt. die doe was quam daer een ongheteelde scaer
van moniken van anderen cloesteren daer toe want men
beghinc daer des eersten vaders iaertijt. die dat selue cloes
ter plach te regieren Daer om hebben wi van deser vergade
ringhe ghesect. op dat wi openbaren moghen die hijdskenisse
eens broeders. die voor alle dese vergaderinghe onbeweghe
lic vertoghet was. al hebben wi nv een ander menninghe
voer als vanden heilighen vaders iohannes leringhe. die
inder woestinen ghewonnen was Ende gaf ouer mit alre oet
moedicheit in dien cloester onder die broeders te leuen Noch
tant en macht met scaden dat wi dit exempel segghen Doe
die grote scaer der moniken in enen widen hof onder den
hemel. twalof ende twalof bi malcander in ordinancie wa
ren gaen sitten Ende een van dien broederen mit enen ghe
rechte. dat hem ghegheuen was te draghen een luttel lan
ge traechlic dat voor brochte. om dier oersaken wille. hief

item

lydsamme heit :.

die voirseide abt paulus die een vlitich mede dienre onder
die scaren was sijn hant op. ende gaf hem alsulke kinbac
slach dattet alle die scaren hoorde clappen. Dit dede hi daer
om op dat alle die ghene die daer vergadert waren ende
dit saghen van dien iongheline mochten leren. Want die
iongheline ontfenc dien slach also ende bewijsde alsulke
lijdsamheit daer in. Dat daer niet een woordekijn wt sine
monde ghehoort wort. noch murmeringhe mit heimelike
beweghinghe der lippen ghesien was. Noch sachtheit sijns
aensichts noch stilheit sijns wesen. noch verwe sijns aen
sichs en wort van die slaghe verwandelt. Dit exempel en
was ons. die wt siten ghecomen waren ende dit saghen
niet alleen een exempel. Maer alle den ghenen die sulker
lijdsamheit ongheworen waren. want also wonderlic te
sien datter grote mannen of ghesticht worden dattie ion
gheline vander vader castijnghe onbeweghet bleef. Ende
voer alle die scaren die verwe sijns aensichts niet en verloes

In desen cloester vonden wi enen seer
ouden man die iohannes gheheten was. Wies leuin
ghe ende oetmoedicheit daer hi alle die broeders mede over
ghinc niet te verswighen is. Want wi weten dat hi seer
groet was in deser volcomenheit. Ende want die oetmoe
dicheit een moeder alre doechden en een vast fundament
van alre gheestelike stichtinghe is. So sijn wi vander
volcomenheit noch verre. ende wat wonder ist dat wi tot
dier lude hoghe doghede niet op climmen en moghen
wi en willen. ic laet staen tot onsen ouden daghen toe

waer niet twie iaer lanc dat mi der bespottinghe ende d'
onderworpinghe onder die broeders draghen Maer wi willē
ons lieuer totten sindelijcken vriheit gheuen Ende nochtant
en willen wi ons die selue cortelijc onder die strenghicheit
der regule niet gheuen Maer willen na onsen goet dunckē
van onsen vaders ghereghiert werden Also dat wi niet die
vrucht der lydsamheit Maer ten tijt des oetmoets sauen te
wachten Doe wi lesen onsen man in des abts paulus cloes
ter ghesien hadden inwonende ons eerst der outheit. en
der ghewaden des mans daer hi mede verciert was Ende
niet verre gheslaghen aensichte begonden wi hem te biddē
Dat hi hem waerdighen woude ons te segghen om wat sa
ken willen dat hi inden woestinen vriheit. dat hoghe leuē
Daer hi alle mannen mede bouen ghinc ghelaten hadde
Ende hem weder onder dat iuc des cloesters gheuen woude
hi seide eerst dat hi den eenseedelen onghelijc waer, ende alsul
ker hogher volcomenheit onwaerdich Ende daer om
waer hi waer hi weder totter scolen der kinder ghecomē
Verstaende god dat hi der iongher lude insettinghe. na sijnre be
loften noch mochte veruolghen Doe wi hem niet deser oetmoe
digher antwoerde niet quijt en woude laten ende hem vaste
an laghen. seide hi den lesten aldus iij

Dat leuen der eenseedelen die altoes opwaerts prighen
daer ghi of verwondert. dat ic ghelaten schijn te heb
ben. dat en verwerpe ic noch en versmade ic Maer mit alre
waerdicheit begheer ic ende hebben minne toe Ic was dar
tich iaer in die vergaderinghe der broeders Ende daer na

twintich iaer inden eensliken leuen, also dat ic van ghenre
sonderlinghe waerheit bouen den anderen ghemeint en
was. Maer want die ghesmaecte puerheit des eensliken le
uens manden sorchuoudicheit der tijtliker dinghen onder
tiden beuuert wort. Hoe had ic liuer weder onder den broe
deren in dat cloester te comen. Ende op dat ic te lichtelike
tot minen eersten opset mochte gheraken ende ghien scade
mander vermetelheit des volcomens leuens en creghe.
Want het is beter cleine dinghen wel ende deuotelic te
doen. dan in groten dinghen versumelic ende sonder innich
ghevonden te worden. Ende hier om al spreec ic vrilic mit
iu. Ic bidde dat ghi dat uut ghenre ōmetelheit van mijn
re weghen. Mar om iuwer sekerheit willen ontfanghet.
Want om des willen dat ghi also vlitelic daer na vraghet
so wil ic iu niet mander waerheit verswighen. Ende ic ver
moede dattet iu tot sekerheit dienen sel. mit dat ic die oet
moedicheit een luttel an die een side set. Ende slechtelic
alle die waerheit mijnre meninghe openbare. want ic
bekenne iu dat ghi dese vrijheit mijnre ydelre glorien niet
toe legghen en selt. Noch dat mijn conscientie ghien mer
ke der loghen daer of ontfanghen en sel. iiij

Hoe wie dat inder oefeninghe des eensliken leuens ind
woestinen alsoe vermoeghet wort dat hi alre mensche
gheselscap vergheten mach. ende seghghen mitten propheet
Jheremias des menschen dach heb ic niet begheert. Heer
du weetstet die selue gheue ic. dat ic onuermits onse heren
gods ghenade vercreghen hadde. of licht ten minsten

ouermits die
pinen te verdrighen. Ende mi gheducht dat ic ghiederneicheit
gods in aldus daenighen oueryaue mijns selfs dicwijl alsoe
op ghetoghen was dat ic mijn lichamelike swaerheit ver
gat ende al mijn wtwendighe sinnen hoer beuoelen verloren
Ende was van allen materteliken dinghen also vremde
dat mijn oghen ende mijn oren hoer eighen ghesichte noch
horens niet en ghebrauckten. Ende mijn ghemoete was mit
godliken ghedachten ende mit godsschouwinghe also vervult
dat ic dicwijl des auonts ~~ghenomen~~ hadde. Om deser saken wille
plach men des saterdaghes seuen paer broederkins in ene
korf die daer toe ghemaect was teghen die toecomende we
ke te legghen. op dat die eenseidel als die weke omme quaem
weten mochte of hi sijns etens iet verghetent hadde. Van
veel ander oefeninghe ende doechden der woestinen wil ic swi
ghen. Ende segghen van des eenseidels ende van des moniics
meeste eynde daer si op ghestuert sullen wesen. Ende segghen
der om wat saken dat ic die woestine liet daer ghi na ghe
vraghet hebt. v

Der woestinen heimelike stilheit ende dat leuen dat der
enghelen salicheit gheliket vervolghede ic mit onuersadeliken
begheerten. Ende mit alre vuericheit des ghemoeds also
langhe alst ghetal der eenseidelen inder woestinen in dien tijt
clein was ende wi in die wilde woestine onse vriheit hebben
mochten so worden wi in dier afghesceidenheit der mensche
in dien groten heimelicheit der steden dicwijl in hemelscher
schouwinghe op ghegrepen. Mar doe daer een groet ghetal
der broederen inder woestinen om ons te versoeken began

: niet en
wyste of ic
des dages
niet gegeten

god

te comen Doe worden onse sinnen hoe wi die gasten ont
fanghen souden ende haer nootrurft te berechten also becō
mert ende die vriheit der vrier woestinen also benomen
Dat niet alleen dat vier der hemelscher godscouwinghe
in ons verdout en wort Maer oec mede soe wort mijn ge
moede van menichvoudighen banden. der tijtliker dingē
te besorghen also ghehindert. dat ic liever dat opset des
eersten levens inden cloester eens deels hadde te volghen
dan in dier hoghe godscouwinghe omme die sorghe der
vergancliker dinghen te verdraghen Want al wort mi
hier onder die broeders die vriheit ende die hemelsche godscou
winghe eens deels benomen Die volcomenheit der ewange
lien dat ic teghen den dach van morghen niet sorghen en der
troest mi weder Ende dat ic in die hoghe godscouwinghe
an die een side verliese dat wort mi onder die broeders in ge
hoorsaminghen onderwerpinghe an die ander side weder
ghegheven Ende het is wonder dat yement enighe const
of ambocht beghint te leren ende tot volcomenhedē dies
ambochts niet comen en wil vi

Daer om wil ic iu nu mit corten worden segghen hoe
veel ghenoeghes dat ic in desen leven mitten broede
ren ghebruke Want merct ghi selve ofmen dat ghewin
der eenlicheit inder woestinen teghen dese gave legghen
mach Hier in sel ghi oec proeven moghen weder dattet
uut verdrietlicheden ~~dier eenliker~~ puerheit coemt. dat
ic liever hebbe in die enicheit des cloesters bemuurt te
bewesen Want in desen leven en heb ic ghien vorr

of tot be
gheerliker.

sorghinghe des werts van buten. Noch becommeringhe van
copen of van vercopen. noch ghien sorghe des ghemoeds
wat broot dat ic altemael voor eten sal. Noch sorchvoudichey
tijtliken dinghen die wi niet alleen ons selven. Mar oec
veel toecomender gasten mede besorghen moeten. Daer
en is ghien vermetelheit der idelre glorien die in voorden
oghen gods inder woestinen noch alre onnutlicst is. Ende
grote arbeide der woestinen dicwijl te niet ghemaect.
Doch ic laet alle die scaden der idelre glorien ende der ver
metelheit staen. die inder eensedelen leven pleghen te
vallen ende keer weder totten laste daer een ighelic here
mijt mede beswaert is. Als sijn noottruft selve te besor
ghen. Welke sorchvoudicheit so langher so meere wort.
want bi onser voerre vader tiden en plachmen ghien olye te
besighen. dat bi unnen tiden in ghebroken wort. Doch mit
eenre maten olye. ende mit eenre maten sades pot spise of
te maken. had een heremijt voer hem ende voer den ghene
die hem over quamen een heel iaer ghenoch. Mar nu mo
ghen si mit twie werue also veel of mit drie werue alsoe
veel nauwe ghelden. Ende also seer is dese scadelike ghewoen
te mitten sommighen also inghebroken dat si den edic ende
den pekel die te gader ghemenghet is niet alleen een dropel
olie toe doen als onse voervaders pleghen te doen. Alleen
om die idel glorie te scuwen. dat si niet dunken en souden mit
allen sonder olie te wesen. Soe gieten si een dropelkijn olie
daer toe. Mar nu hebben si voor hoor sout kalc van egipten
ende ghieten daer toe olie meer dan(t) noot is. Ende eten twier

hande spise te gader ghemenghet om der ghenoechlijc
van enen smake Nochtant dat elc van dien twien spi
sen sinen smaec, ende sijn soeticheit bi hem seluē heeft
Ende smakelijc ghenoech waer elc bi hem seluen eñ
in sijnre tijt die monniken weerdelike ghenoech toe
voeden Ende also is die besittinghe der materiliken
in ghebroken. dat die eenseedelen om haer gasten ymmer
mimmer te ontfanghen in horen cellen. Dat ic sonder
scaemte niet segghen en mach beghinnen te hebben
:god Ic laet sinen. dat een eenseedel die altoes mitter selou
:soude winghe becōmert wesen. ter tijt verswaert si vand
versoeckinghe der broederen. Die te ontfanghen die te
dienen malcanderen te versoeken. ende die sorghe van
menigherhande clappinghe ende becōmeringhe te heb
ben Mer als dat schijnt ghedaen te wesen soe blijft
dat ghemoede des eenseedels vander ghewoenliker souch
voudicheit die gheleden is of toecomen sel nochtant
also verstrooit Dat sijn vriheit mit aldusdanighen
bande ghebonden wort Dat hi totter onsprekeliker
vroelicheit des herten niet op climmen en mach ende
verliest alsoe die vrucht vander eenseedelen leuen Ende
:so al wort mi die vrucht der woestinen onder die verga
deringhe der broederen ende onder die scaren des volcx
daer ic nv in bin ghewerghet Nochtant ruste der sielen
stilheit des herten ende van alle becōmernisse van butē
ontslaghen te wesen. en ghebreect nu niet. eñ is dit den
ghenen niet bereit die inder woestinen wonen Soe sellē

si der eenseedelen arbeit hebben. mar die vrucht dienen
anders niet. dan mit vredeliker stadicheit des ghemoeds
vercrighen en mach die sel hem ontbinen. Ende daer toe
al ontbreect mi inden cloester vander puerheit des herten
wat. soe heb ic daer weder teghen. dat ic voer den morghe
niet en der sorghen. Dat alle die eenseedelen van node mo
ten doen. ende totten eynde toe wil ic den abt onderdanich
wesen. op dat ic den ghenen eens deels mach schinen te
volghen. daer of ghescreven staet. hi heeft hem seluen
veroetmoedicht ende is totter doot toe ghehoorsam ghe
worden. Ende segghen oetmoedelic mit sinen worden dat
ic niet ghecomen bin om minen wille te doen. Mar des va
der die mi ghesendet heeft. vij

Germanus wanttet openbaer is. dattu van desen twien
leuenen der monniken ende der eenseedelen niet alleen
als veel menschen die beghinne angheheuen hebbe. Mer
oec mede op dat hoechste daer op ghecomen biste. Daer
om begheren wi te weten welc dat uterste eynde des mo
nics ende des eenseedels is daer si haer menighe op sinen
setten. Want sonder twivel niement en mach hier claer
liker of leren dan die ghene die mit langher oef
ninghe. die volcomenheit van desen twien leuenen
mit ondervinden vercreghen heeft. vij

Iohannes. Ic soude licht slechtelic hier toe gheant
woert hebben. datter onmoghelic waer. dat een
mensche in beide dese leuenen volcomen soude wesen
en hadet mi sommigher lude exempel niet verboden

Want yemant in een van desen twien volcomen te vin
den is groot veel te meer in beiden Ende al ghesaecht dat som
tijt men selt rechteuoert nochtant tot ghemeyne ghemeen
re regule trecken Want dat luttel van vordeel ghegheuē
wort. daer en machmen ghien ghemeen ghewoente of
maken Ende dat selden van luttel luden saerghen wort
ende bouen der ~~macht redelicheit~~ der ghemeenre aendachten
gaet. Daer en machmen ghien ghemeen ghebot of ma
ken Mer men selt nemen met voer een exempel elker
malc nae te volghen. mer niet ten vercaken Hier om daer
ghi nae vraghet dat wil ic v nae der cleinheit mijns
verstants corteliic openbaren Dat uterste eynde eens
monnics daer hi al sijn meninghe op sachten sel is dat
hi al sijn wil doen ende dode Ende naden salicheit ghe
bode der euangelien volcomenheit teghen den morghen
niet en sorghe Ende tis openbaer dat dese volcomenheit
van niement dan vanden monic ū wilt en mach worden
Die man die alsulc is bescriuet ysaias den propheet ende
heilichten ende loefsten daer hi seit. keerstu dinen voet
vanden sabbaoth ende dinen wille in minen heilighen
daghe te doen ende hem glorificierste alstu dijn weghe
niet en maecte. ende dijn wille niet ghevonden en wort
Dan salstu opten heere een vermoeghen hebben ende ic
sel di op boren op die hoecheit der aerden ende ic sel di
spisen mit iacob dijns vaders erue Dit heeft die mont
gods ghesproken Want een eensedels uterste eyn ende
volcomenheit is een gheheel ghemoede van allen

mogelic
heit

aertschen dinghen te hebben Ende also vre als die mē
scheinke armheit suverheit mit xpō te leuen Van desen
man scrivet ieremias die ppheet daer hi seit Het is een
salich man die dat iuc ons heren van sinen kintschen
daghen ghedraghen heeft Die eensedel sal sitten eñ swi
ghen Want hi heeft hem seluen bouen hem seluen op
gheboort Die ppheet seit oec inden souter hier of Ic bin
ghelijc ghewordē den pellicanen inder eenicheit Ic heb
ghewaect ende bin ghewordē als een enighe mussche
inden dake Ende heten sie dat elc van hem beiden tottien
uterste ~~eyn~~ come vanden leuen dat hi eerst vernam als eynde:
wi gheseit hebben Soe heeft die een der cloestere leuen
ende die ander der eensedelen leuen te sijghenes aenghenomē
Want haer ghien heeft en dat uterste eynde sijnre belof
ten vervullet ix
Maer nochtan en waer dat in allen dinghen ghien
gheheele volcomenheit Mer een deel daer of Want selden
ende luttel menschen wort ontfincs der ghenaden gods
alsulke volcomenheit ghegheuen Mar die is waerlic
gheheel ende met eens deels volcomen Die inder woestij
nen der eenlicheit ende inden cloester der aermoeder broedēn
armheit mit ghelijcmoedicheit liden can Ende hier om wort
selden yment volcomen in beiden ghevonden Want die
eensedel en mach dat besorghen der materielic dinghen
niet ouerwesen Noch die monic en mach totter puerheit
der [illegible] scouwinghe te volken met gheraken Al weet ic
wel dat die abt moyses eñ pafontius eñ die macharij

gad

in beide van dese levene also volcomen plaghē te wesen
dat si boven alle die oefenaers der woestinen. Also vier alst
in hem was ghienx menschen gheselscap ~~in hem~~ sochten
Want si inder afghesceidenheit vander heimelicheit der
woestinen ghenoech ghenoeghet waren. Nochtan leden si den
toeganc ende die ernsticheit der gheenre die tot hem om ghe
sticht te wesen bi groten scaren tot hem quamen. Alsoe
worden si stadelic meer of versocht. Si vernuengheden hem
met alsulker onbeweghelijker lijdsaemheit des ghemoeds
Recht of si al haer daghen niet gheleert en niet gheoefent
en hadden dan alleen alle den ghenen die tot hem quamē
te ontfanghen ende te dienen. Alsoe dat veel naders daer
an twivelden in welken van desen twien levenen si
meest volcomen waren, weder inder eensedelen afghescei
den puerheit of inden ghemeenen leven der broeders.

Sommighe menschen pleghen hem tot stadigher of
ghesceidenheit der woestinen also mit sonderlinghe
ten te gheven, dat si voir alre menschen gheselscap recht
mit eenrehande onwaerde vervaert sijn. Ende als si haer
eenvoudighe stilheit om der broederen wille die tot hem
comen. een luttelkijn moten breken so pleghen si mit mer
kelijker onlijdelicheit des ghemoets ende mit openbaren tei
kenen der cleinmoedicheit uut te barsten. Dat plach den
ghenen te ghescien die hem mit onriper begheerten ende
mit haren rauwen ongheknoeten ouden ghebreken totten
eenliken leven gheven. Ende te voren inden cloester ond
die broeders niet gheoefent en waren. Dese bliven an beide

liden altoes vaut ende onuolcomen ende hoe die wijt
waert daer worden si gheliic den nieden gheneyghet wāt
also als si onder die broeders mit claghen ende mit on
ledicheden pleghen te wesen also moghen si oec die
eenlicheit des swighens inder woestinen niet liden wāt
si en weten die redene ende die sake niet. waer om dat
men die eenlicheit der woestinen sel begheren. Waer
wanen datet daer mede al volcomen is. Als si buten
der broederen gheselscap moghen comen ende die men
schen van buten sauwen xi

Germanus Mit wat rade machmen dan ons ende
onser gheliic die mit dier seluer cranchheit becom
mert sijn te hulpe comen. Wi sijn wekelic eerst onder
die broeders ghesondiert. ende eer wi onse passien ghecro
ket ende verwonnen hadden begheerden wi alleen te
wesen. Of waer mede moghen wi onbeweghelike lijd
samheit. ende stantachticheit des onuerscheiden ghe
moedes vercrighen. Wi hebben die scole der oefeninge
daer wi die eerste fondamenten in gheleert souden hebbē
te vroe inden cloester ghelaten. Hoe sellen wi daer wi
alleen wonen volcomenheit der sachtmoedicheit ēn
der lijdsamicheit moghen verwerven. Of hoe sellen wijs
in onsen innersten ghevoel moghen weten weder
wi dese duechde binnen ons hebben. of niet en hebben
wi sijn vanden menschen ghescheiden ende worden vā
niement ghemoeit noch anghetast. wi sellen licht
mit valschen wanen bedroeghen worden Ende ver

moeden want ons meinent niet op en leit onbeweghe
like stilheit somwijls te hebben xij
Johannes vanden waerachtighen meester der sielen
en mach hem ghien medicine ghebreken die inder
waerheit raet soeken wil Sonderlinghe die ghene die sij
vermoeghen uut versumelheden. noch uut wanhopiche
den niet en versumet. noch sijn wonden niet en dekket
noch die medicine der penitencien uut onachtsomheit
niet en versmadet Mar totten hemelschen meester om
die quale sijnre sielen snel toe gaen maect Hier om so
sel wi weten ist dat wi totter woestinen. of tot heimeli
ken afghesceiden steden uut onverwonnen passien co
men. soe wort dat inwerken daer of Want wi ghien
wederwerken en hebben eens deels ghebreidelt Mar die
wortel eens noch niet uut ghewedet. mer si schuult en cru
pet heimelic in ons Ende also langhe als si niet uut ghero
det is soe mach daer noch alle quaetheit uutspruten. Ex
empel als wi inder woestinen der broederen toecoemst v
wachten ende om dat si een luttelkijn langher marren
dan wi ghewaent hadden. van binnen daer om vertoert
worden. daer bi moghen wi weten. dattie wortel der onlijd
samheit noch in ons levende is Of als wi die broeder die
wi sijn toecoemst hopen van noots weghen niet alsoe
haestelic coemt als wi wel waenden ende wi dan uut hei
melicker onwaerde van binnen. sijn maninghe verst
pen mit onghesaechtheden des ghemoets. soe moghen wi
claerlic merken dattie wortel des toorns ende der droeuich

in ons is Of als een broeder een boec te lesen of enich
ander dinc dat hi begheert van ons eyschet ende wi daer
in belast werden. Of dat wijt hem weygheren ende of
wisen. soe en isser ghien twivel an wi en sijn noch mit
ten bande der ghiericheit ende der ōminsamicheit ghe
bonden Of ist dat ons dat lesen der heiligher scriftueren
of een haestich ghedacht die ghedenkenisse vanden vrou
wen personen voor brenghet Ende wi ons daer in beuoe
len mit neighinghe aenghetast Soe en is dat vuer
der onsuuerheit in onsen leden noch niet al ghelesschet
Of ist dat wi ons ieghen ander broeder rekenen willen
ende ons dunct dat wi strengher leuen dan si Ende wi
ons yets wat daer in verheffen soe moghen wi weten
dat wi vanden euel der houerdien niet ghenesen en sijn
Als wi dese ghetughe aldusdanigher ghebreke in onser
herten ghewaer worden Soe moghen wi daer in beke
nen al en hebben wi dat werc der sonden niet dat wi die
begheerten ende die wortel der sonden noch niet vri en
sijn Want soe wanneer wi ons mitter menschen ghe
selscap vmmenghen ende ons ieghen onsen wille iet beie
ghent Soe pleghen die passien uten heimeliken holen
onser sinnen wt te barsten. ende bewisent dat si daer
langhe in ghescuwen hebben Ende nv wi wat anghe
stoten worden beghinnen si hem seluen te openbaren
ende springhen daer wt Aldus mach die eensedel mit
waerachtighen teikenen die wortel van allen ghe
breken leren kennen die in hem verburghen sijn Jae den

ghenen die sijn puerheit voorden menschen niet en
: diese begheert te toghen. Waer onbevlecket den ghenen
pijnt te bieden die alle heimelicheit des herten niet
verborghen en sijn. xiij
Germanus die teikenen der gheestelike siecten
die in ons verborghen sijn hoemen die bekennen
mach dat hebben wi claerlic ghenoech verstaen
Want wi wordens inder beweghinghe onser ghe
dachten niet dagheliex ondervinden. Aller gheseit is
wel ontwaer. Ende daer om waert oec guet: also als
wi die saken der evelen niet claren reden en hebben
leren kennen dat wi oec die medicine daer teghen
wisten. Want sonder twivel die mach alre best vander
medicinen der groter siecten leren die die sake ende die oer
spronghe der siecten eerst mitten ghetughe der conscien
cien ondervonden heeft. Ende daer om als die leringhe
dijnre heilicheit die heimelicheit onser wonden onder
leet heeft also hopen wi oec die medicine daer toe van
di te vercrighen. Want dat claer bewisen des evels he
vet ons die hope der medicinen beloeft. Ende want du
seyste dat dat beghin der salicheit inder vergaderinghe
vercreghen moet werden. Ende dat niemen eenliken leven
niement ghesont wesen en mach. hi en si eerst mitten
medicinen der cloesteren ghemeistert. Doe werp ons die
wanhope weder neder. Want wi noch onvolcomen
sijn ende die vergaderinghe der broederen ghelaten heb
ben dat wi licht nv inder woestinen ghiens sins volco

men moghen werden xiiij

Iohannes hem mach die salighe medicijn met
ghebreken die voor sijn eighen siecte sorchvoudich
wesen wil Ende daer om nae dier seluer manieren als
men die luttelkenen van elken ghebreke ondervinden
mach also selmen oec den met daer teghen soeken Want
also wi ghesect hebben dat den eensedelen menschelike
crancheden met en ghebreken also segghen wi oec dat die
ghene die uten menschen ghesceiden sijn. veel oersake der
doechden ende reschappe ghesont te warden moghen hebben
Daer om als die eensedel hem seluen inder woestine toor
nich ende onlijdsamich ende traech bevoelt Soe sel hi
hem seluen te hulpe comen. ende ontfanghen dat als een
oefeninghe recht of hem van enen anderen mensche veel
ghewelts ende onrechts ghedaen worde Ende wennen
sijn ghemoede daer toe. al dat hem op vallen mach mit
oetmoedicheit te liden Ende sel dicwijl alle scarpe onlie
like dinghe voer hem setten ende ghedencke mit alle be
nuwinghe des herten mit so sulker effenheit dat hi
ten liden het si van hem seluen of van enen anderen saul
dich is te moete te gaen ende als hi aldus totten liden der
heilighen ende sonderlinghe totten liden ons heren sijn
ghesichte van binnen keert Soe en sel hi niet alleen
smadelike woorde Mer alle manieren van pine die hem
op vallen minre rekenen dan hi verdient heeft Of als
hi onder dat ghesellscap der broederen ghevoedet of ghe
wepen wort. Alst ymmer onder tiden so of ghesceiden dat

si sijn inder woestinen ghevallen moet. Ende sijn ghe
moede om cleine lichte dinghen int heimelicheit sijnre
consciencien van toorne of van weder segghen beve
ghen vint, soe sel hi als een scarp rechter sijnre heime
liker beweghinghe van binnen hem selven rechte
voert vermanen. Hoe dat hi dicwijl hem selven ghe
oefent ende inneten heeft alle manieren van onrechts
te liden. Ende selt hem selven van buten ende berespen ende
segghen. bistu die goede man niet ende di vermaetste
al datti op quaem standachtelic te liden niet alleen
die scarpicheit der verwitinghe. Mar alle die pine
diemen di aen mochte doen. vermaetstu di staerc ghe
noech te wesen te draghen nae dinen wanen. Hoe
coemt dit dat ~~een clein windekijn~~ dijn onverwonnen
lijdsaemheit mit enen lichten woorde overwonnen wort
Hoe coemt dit dat een clein windekijn dijn huus dat
op enen vasten steen nae dinen duncken ghetimmert
was aldus lichtelic omme ghewoerpen wort. Waer
is dat nu dattu in dinen idelen beruven die wile dat
tu in vreden waerdste plachste al veghenen te segghen
Ic bin bereit ende niet vervaert. Ende du hebste dicke
mitten prophete ghesonghen proef mi ende ken mijn harte
vraech mi ende ken mijn weghe. Ende besich offer en
ghen wech der quaetheit in mi is. Hoe heeft alleen een
scherm des viants die grote bereidinghe totten strijde aldus
vervaert. Dit aldus dinghen overdenken sel hi hem
selven bewegen ende en laten die oude vermetelheit

: Die

sijns ghemoeds niet ongheivroken Maer castien sijn
vleisch mit scarpe bedwinghe des vastens ende des wa
kens ende criuen die mistaet sijn wandelbaerheit mit
stadighen arbeide hem seluen te onthouden Ende dat hi
die passien die hi inden cloester saeldich hadde ghewerct
te nossen te koken dat hi die inder woestinen inden
vier der oefeninghe verteer Om seluen onbeweghelic
ende stantachtelic om die temperlike stadighe peniten
ne te verkrighen houden dat ons vanden godlike ewē
niet alleen die wrake des onrechts verboden is Maer
oec is ons verboden die ghehoechnisse vanden scade tot
toorne beweghet te warden Wat swaer scade mach
der sielen ouer comen dan die onuersichtighe blintheit
des toorns Daer si vanden claerheit des waerachtighe
ewichs lichts of beroeft wort Ende van sijnre kennisse
scheidet Die daer saftmoedich ende oetmoedich van her
ten is Ende wat mach scadeliker wesen ende lachterlike
dan dat een die regule der eersamicheit ende des rechten
onderscheits verliese Ende dat doet mit ghesonden soberē
sinne dat een droncken of een dwaes mensche naeuwe
lic ghedaen soude hebben Ende hier om ist sake dat ymē
dese ende des ghelike scade merket hi en sel niet alleen die
woorde des onrechts. mar die werken mede lichtelic ver
gheuen ende achten niet scadelikers te wesen dan toorn
Ende niet beters te wesen dan stilheit des ghemoets eñ
temperlike puerheit des harten Daer men niet alleen
vleischelike maer oec mede dat gheestelike oerbare

schinen om versinnen sel ist sake dat mense anders
niet dan mit versmeringhe des harten vraghē en mach
Germanus ghelikert wijs als ons die medicijn xv
leghens die wonden des toorns der droevicheit ende
der ondanckelicheit bewijst is also begheren wi oec te leren
wat raet datmen best teghen den gheest der onsinnicheit
doen mach Of men dat vier der onkuuscheit mit meerre
inwerkinghe daer an te legghen yet mach lesschen dat ons
der reinicheit seer contrarie dunc wesen xvi
Johannes al had ghi ghesweghen nochtant souden
wi van deser questie ghesproken hebben Ende daer om
sel dise te lichtelicker verstaen Want ghi ons nutter vra
ghen daer of voor ghecomen sijt Want die duusterheit
van elcker vraghe wort sonder arbeit verclaert alsmen
nader questien te rechte vraghen can Totter medicinen
van allen qualen der sonden daer hier voor of ghesect
is en sijn der menschen gheselscap niet hinderlic Mar seer
vorderlic want hoe des menschen onlijdsamheit dicker ghe
openbaert wort ende als hi daer in invonnen wort berou
daer of vercrighet Hoe hi daer eer of ghenesen mach Ende
daer om die inder woestinen ontrunden den menschen die
vreescap vanden menschen daer toe niet en hebben die
sellen hem seluen die oersake daer toe maken Op dat als
si nutten ghedachten wadelic teghen die onlijdsamicheit
striden dat hem die medicine daer toe te eer ghegheuē wort
Mar nutter gheest der onsinnicheit en ist also niet Want
also als die natheit des vleischs vanden lichaem te sauwen

is also schinen der die ghehuechnisse vanden ghemoede
trecken Want het is den ghenen die noch vame eñ teder
syn scadelic ymmermeer daer nae te dencken. Als somtijt
ghesciet is dat si om heilighe vrouwen denckende worde
of inder historien hoorden lesen. daer mede ghehindert
waren Om deser saken wille plaghen onse vaders al
sulke lesen inder scrifturen ouer te slaen Die volcome
proefde mannen moghen hem seluen wten onderschei
te der onbetrespender consciencien ondersoken ende nemen
ondertiden een beelde hier of voor Dan sellen si wel ghe
waer worden of die wortel van desen euele noch yet wt
gheroidet is maer den crancken ende den onuolcomen en ist
in ghenenrewijs nutte hem seluen mit alsulke ghedachte
te ondersoecken Ende ist dat yment tot dien omwinne sine
kende ghedachten. ghien toe neyghen des ghemoets noch
ghien mede consentieren des vleischs in hem ghewaer wort
dat is een teiken dat hi op die rechte puerheit ghefondiert
staet Niet alleen inder sielen van binnen maer oec me
te inden lichaem van buten Hier mede besloet die abt
iohannes syn collacie Want het tijt was vander noen
te gaen eten Dits des abts pynufius collacie vanden
eynde eñ vanden volden der penitencien .I. capitel

Hoe dat een sonderlinghe claer ouer man was
den abt pynufius ende vanden eersten eyn
der penitencien gheleert heeft dat willen wi
nu voor hande nemen Want een groet deel vander materi
en dunct mi dat ic achter laet. ist sake dat ic dat lof syme

oetmoedicheit. Daer ic in enen anderen boec of ghescreuē
hebbe onder rocheit willen verswighe eñ op datter den
leser te min verdriet ouerslae. Mar want vele menschen
dies boecs conscap niet en hebben. Soe mach ic hier een
luttel vanden loue synre oetmoedicheit segghen. Want
alle leringhe der leraers is te min gheacht, ist dat sake dat
men van synre doghede niet en weet. Doe dese vader in
egipten een abt ende een vader van enen ouer groten cloes
ter was. ende hem die eere synre doechde. ende die miracu
len die god door hem wrochte in al dat lantscap also be
gan te verheffen. Ende dochte dat hi in deser tijt voor sinen ar
beit der menschen lof te loen ontfinc. soe had hi oec anxt
dat die ydelheit der menschen gonste. syn ewighen loen ver
minren soude. Daer om soe liet hi syn h cloester al heime
lic. ende vloech op dat uterste vanden lande onder monkē
die hem niet en kenden. Daer en begheerde hi den heimelics
der woestinen niet noch ghien sonderlincheit van leuen
Dat nochtant vele onvolcomene menschen die den ar
beit der ghehoorsamicheit inden cloester niet liden moghē
wt onnetelheit somtijt soeken. Mar hi hadde liever in
onderdanicheden eens cloesters hem te gheuen. Dat hi niet
waerliken dede. op dat hi ouermits syn abijt niet en
bekent en worde sochte. Ende lach menighen dach buten
der poorten des cloesters. eñ begheerde den ingane tuss
vele vrauwen. als daer die ghewoente is eñ knielde voer
hem allen. Nae dat hise langhe alsoe ghemoeit hadde eñ
sinen groten begheerte vernamen. Ende saghen datter een

ael out man was. seiden si hem toe dat hi niet wt vn̄
nen. maer van armoede daer toe ghedwonghen waer
op dat hi die wtwendighe nootruft mochte ghecrighē
so begheerde hi monic te worden Nochtant vertrech
hijt dat hi ten lesten ontfanghen wort Ende enen ion
ghe broeder die den hof te bewaren beuolen was om
hem te hulpe te comen toe ghesacket wort Daer en
dede hi niet alleen mit groter oetmoedicheit al dat hem
die ionghe broeder beual of dat sijn beuelinghe eische
te Mer oec mede plach hi sonnighe oetmoedighe verwor
pen werken die ander broeders scuweden des nachts al
heimelic te doen Dat alle die versamelinghe der broeders
des morghens hem van den oetmoedighen werke verwon
derden Mer si en wisten niet wiet ghedaen hadde Doe hi
bina daer naer mit groter vrolicheit in alsulken verworpē
arbeit toe ghebrocht hadde ghevielt dat een broeder diene
kende al daer quam en̄ was ende was oec vten seluē lan
de van egipten daer hi wt ghecomen was Dese broeder al
was dat sake dat hine wel kende. nochtant om der cledin
ghe wille. ende om der oetmoedigher offinen wille soe
twiuelde hi langhe Mer doe hine claerlike sach viel hi
hem te voete daer alle den broederen eerst seer of verwonder
den Ende daer nae doe si wiste hoe hi hiete hadden sijs gro
ten rou Want si van sijnre heilicheit veel hadden horen
segghen. ende si alsulken man totten alre verworpensten
werken des cloesters hadden ghesacket Mer doe dese hei
lighe man sach dat sijn naem daer kundich was seide

hi ouermoedeliken seer Ende meende datten die bose
gheest swaerlic bereden hadde Doe wort hi van dien
broederen eerlic weder tot sinen cloester ghebrocht daer
hi een luttelkijn tijts doe bleef Maer cort daer nae Want
hi die ere ende dat vordel datmen hem dede niet liden en
mochte soe ghinc hi weder al heimeliken van daen Ende
voer mit enen scepe in enen anderen lande. daer was hi in
dat selue cloester daer wi in woenden in onser cellen recht
als een beghinnende nouitius vanden abt ontfanghen
Daer en mocht oec die verdienste sijnre doechden niet langh
verholen bliuen Want ghelikerwijs als hi te voren was
ende weder tot sinen cloester ghebrocht Ende ten lesten
wort hi daer toe ghedwonghen te wesen daer hi was
Niet langhe daer nae quamen wi wt begheerte h
der heiligher stichticheit in egipten ende sochten we
groter minnen desen heilighen vader ende vonden Daer
wi van sijnre doechden ende van sijnre goedertierenheit
also minlic ontfanghen worden recht of wi als nyeste broe
.: herberghe de ders in eenre cellen voortijts hadden ghewoent Ende ~~begheer~~
~~de~~ ons in sijn cellekijn dat hi op dat uterste einde vanden
houe ghetimmert hadde Daer hi enen broeder die die reghel
vanden cloester begheerde te houden, voor alle die broeders
inder vergaderinghe harde hoghe ghebode gaf als wi op
enen ander stat ghesait hebben Die ons also wonderlic ende
also onbegripelic groet duchten wesen den menschen eens
mede te proeuen eer men ontfenc. datter ons niet moghe
lic en waer te liden Ende worden daer om also ansmoedich

dat wi die droevicheit der ghedachten in onsen aensicht
niet verberghen en conden Ende ghinghen droevelic ghe
noech tot desen heilighen man Doe hi ons om die sake
des bedroefs ghevraghet had antwoerde hem germanus
aldus al swaerlic versuchtende iij
Hoe dattu ons den wech ons selfs inden beghinne gron
delic te versaken volcomeliker ende merkeliker be
wijst hebste Ende die duusterheit onser oghen verclaert
hebste dat ons dunct dat die hoecheit dijnre leringhe
inden hemel verhanghen is hoe dat wi meer bedruct sijn
Want als wi die cleinheit onser crachten ende onsen
snootheit daer jeghen legghen dunct ons dat wi so langh
soe vorder daer of sijn Ende oimmus onser cleinmoedicheit
vanden laghen noch lagher gliden Mar een dinc soude
ons noch wel sonderlinghe te hulpe comen Mochten
wi vanden ütersten eynde ende vanden voldoen der pe
nitencien noch wat leren Op dat als wi wisten dat die
voerleden sonden vergheven waren. dat wi dan totter
volcomenheit wat moets mochten hebben iiij
Pynufius die overvloyende trachten uwer oetmoe
dicheit vernederinghe ghenoeghen mi seer wel
Ic hebse oec voortijts wel ghemercket ende ic verblide
mi alte seer dat ghi dat cleyne dat ghi van ons die die
minsten van allen kersten sijn alleen vten woorden
ghehoort hebt mit alsulker dancsamicheit ontfanghet
Dat ghise hoep ic bet mitten werken selt volbrenghe
dan ghijt van ons ghehoort hebt Ende als nu ghelert

soe hebdijt sonder arbeit uwer werken volbrocht eer
ghijt van ons hoorde. Ende verberghet die verdiente uwer
oetmoedicheit also recht of ghi van dier volcomenheit
die ghi dagheliix beleeft niet ghehoort en hadt. Maer
het is te pasen dat ghijt alsoe segt. ende daer om ende om
der ouder contsap willen. so willen wi van dat ghi eis
chet uwe begheerten bouen onse vermoghen ghehoorsa
mich wesen. Vanden toe vaert totter penitencien. ende
van haren loen. so hebben veel lude veel dinghes ghescre
ven ende gheleert hoe groot dat die ghenade ende die wer
dicheit daer of is. Ende hoe dat si die hant der wraken
godes als hi van onsen sonden vertoernt is al vergaet
te segghen. Mar wi en twivelt met al dese dinghe en sijn
wt natuerliker wijsheit of wtuercoerne const also
condich. Dat ghi daer mede van uwen eersten beghinne
in op ghewennet sijt. Ende want ghi niet en vraghet
hoe sulc die penitencie wesen sel. Mar sorchuoudich sijt
van haren vtersten eynde ende van haren volden dat
van ander lude achter ghebleuen is. So willen wi uwer
alre sotheit uwer begheerten prisen ghenoech te wesen

Dat is een volcomen ende een hele penitencie v
Dat wi die sonden daer wi berou of hebben ende
onse consciencie of ~~bewon~~ wort voort an niet meer
en doen. ende dat is een volden der penitencien ende een
bewisen der vergiffenisse der sonden dat wi den wille
sonde meer te doen wt onsen harten sluten. Ende dan
mach elc mensche weten dat hi van sinen sonden ont

gewrocht

werlede

vonden is. als hi dat voorspelende beelde der sonden niet
mit ghenoechten maer mit onwaerde siet an. Ende
daer om soe woent in onser conscientien een waerach
tich rechter die voor den daghe des ordels die wile dat
wi noch in desen vleische leuen. die verghiffenisse ende
dat ende des vonnis ons openbaert. ende dat wi be moghen
waerliken gheloven als ons die begheerten der vlesche
woerdigheit wellust. Ende die passien wt onser harten
verdreuen sijn. vi

Germanus ende hoe sellen wi an dat heilighe sali
ghe beweghinghe des berouwes best moghen comen
Daer die prophet in ons eens rouwenden menschen
persoen aldus of sprect. Ic heb di mijn sonden gheopen
baert. ende mijn bosheit niet verborghen. Ic hebt
ghesecht dat ic teghen mi seluen mijn ongherechticheit
den here vertellen wil. Op dat wi ten lesten noch waer
mochten segghen dat daer nae volghet ende du hebste
die bosheit mijnre herten vergheuen. Of hoe sonden
wi in onsen ghebede om onse sonden moghen screien en
die verghiffenisse der sonden daer mede verwerue aller
ghescreuen staet. Ic sal alle nacht mijn bedde mit tranen
wasschen ende nat maken. Ist dat wi die ghedachtnisse
onser sonden wt onser harten sluten. Ende doch die heer
ghebieden heeft dat wiet ghedencken souden. daer hi
seit dijnre sonden en sel ic niet ghedencken. Ic dan
selue daer om dencse. Om desen saken wille werke ic.
bede ic. so pine ic mi mit voor rade die ghedachtnisse

mijnre sonden in mijnre herten te draghen op dat ic
te bet tot rechter vernederinghe ende vermorwinghe
des herten mochte comen ende dorren segghen mitten
propheet. Sich an mijn vernederinghe ende mijn arbeit
ende vergheef mi al mijn sonden. vii

Primus in vraghen alser gheseit is en was niet
hoe sulc die penitencie wesen soude. Mer vanden
uutersten eynde ende vanden litteikenen des ghenoech
doens daer of. ende daer toe als ic wane is redelic ghe
noech toe gheantwoerd. Ende die ghehoechnisse vanden
sonden daer ghi nu of ghewoent hebt die is oec nutte ende
noot. Mer dat is den ghenen die nu eerst penitencie beghin
nen te doen op dat si stadelic mit trouwicheden segghen mo
ghen. Ic kenne mijn sonden ende mijn boesheit is altoes
jeghen mi ende ic sel om mijnen sonden dencken. Ende hier
om die wile dat wi eerst penitencie doen. ende vanden over
denken onser boser werken ghepijnicht worden. soe ist noet
dattet vier onser consciencien vanden water der tranen dat
mer ghedruckenisse der sonden coemt ghelesschet worde.
Mer soe wanneer een in dese vernederinghe des herten ende
bedruckinghe des gheests ende mit versuchtinghe langhe
ghearbeit heeft. Ende die ghehoechnisse sijnre sonden ont
slaep is gheworden ende die doren der sondigher consciencien
overmits der ghenaden des ontfarmherticheyden gods inden [?]
innichsten [?] der sielen ghetoghen is dan mach hi hopen dat
hi totten eynde des ghenoech doens ende vergiffenisse ghe
comen is. ende van alre vlecken der sonden ghereinicht

Tot aldusdanigher verghetelheit der sonden en sel hē
nochtans niement vermeten te comen. Het en si mit
enen starcken of wasken der sonden ende der ouder be
gheerlicheden ende ommers gheheele volcomen puerheit
des herten. Dat niemant sonder twivel mit laecheden
noch mit versumelheden sijns levens vercrighen en
mach. Het en sy dat hi mit stadicheden claghe ende suchte
alle die vlecken der ouder sonden te vollen ghedwoghen heb
be ende mit woorden ende mit werken gheropen totten
heer. mijn ontbinnen heb ic di cundich ghemaket ende
mijn ongherechticheit niet bedect ende mijn tranen heb
ben my dach ende nacht broet ghewest. Op dat hi daer na
verdienen mochte te horen. laet dijn tranen rusten van
den screyen ende dijn oghen vanden tranen. Ende oec dat die
heer op een ander stede seit. Ic heb dijn bosheden verdelighet
als een wolcken ende dijn sonden recht als een nevel. Ende ic
bin die dijn sonden om mijns sels wille verdelighe. eñ dijnre
sonden en sel ic voort an niet ghedencken. Ende soe wie
vanden banden der sonden daer hi mede ghebonden was
aldus ontbonden wort. Die mach mit alre danckberheit
den heer loven ende segghen. du hebste mijn bande ghe
scoert ic sel di offeren een offerhande des loves viij

Behalvē die ghemeen ghenade des doepsels ende die o
verwaerdighe verdienste der martelaren diemē mit
bloetstortinghe vercrighet. soe sijn noch menigherhande
vruchte der penitencien daer mede die verlatenisse der sonden
mede vercrighet. Want die ewighe salicheit en is niet

alleen ghelouet inden slechten woorden der penitencie
Daer sinte pieter of seit doet penitencie ende bekeert
u. op dat u sonden vergheuen worden Ende als die
heer selue door sinte Jan baptista sprac doet penitencie
dat rike gods sel u ghenaken Mar die last der sonden
wart mede in menighen ander wise of ghelegt Som
tijt ouermits begheerte der caritaten alser ghescreuen
staet die caritate decket veelheit der sonden Somtijt
ouermits die vruchten der aelmosen alser ghescreuen
staet. recht als dat water dat vier lesschet also lesschet
die aelmose die sonden Somtijt ouermits die wtstortinghe
der tranen als die propheet seit Ic sal alle nacht mijn bed
de mit tranen wasschen ende nat maken Ende daer nae
bewijst hi dat hi se niet te vergheues ghestort en heeft
daer hi seit. sceidet van mi alle die ghene die boesheit
werken Want die here heuet die stemme mijns screyens
ghehoort Somtijt ouermits biechten der sonden als
die propheet seit Ic hebbe gheseit dat ic teghen mi seluen
mijn ongherechticheit vertellen sel Ende du hebste die
boesheit mijnre sonden vergheuen Ende siet du eerst di
ne boesheit op dattu gherechtueerdicht moechste werden
Somtijt ouermits castijnghe des herten ende des lichaems
als die propheet seit heer sich mijn vernedringhe an ende mi
nen arbeit ende vergheef mi alle minen sonden Somtijt
ouermits wandelinghe ende beteringhe der ~~sonden~~ seden
als die heer door een propheet seit Doet dat quade uwer
ghedachten van minen oghen. rust van quaet doen

ende leert wel doen. veghet rechtuaerdicheit. comet den
bedructen te hulpe Doet den weeskijns recht. beschermet
den weduwen Ende comet ende proeft mi seit die here. Al waer
iu sonden ghelijc si selen wit warden als die snee. en̄ al wa
ren si root als die verwe si selen wit warden als die wolle
Sommijt oēmits tghebet der vrienden gods als sinte ian
in sijnre epistolen seit. soe wie sinen broeder weet dat hi
sondighet een sonde die niet totter doot en is hi bidde ende
god sel hem dat leuen gheuen Jae die ghien doodlike sonde
en doet ende sint iacop seit is yemant siec onder iu die
sel die priester vander kerken halen. op dat si voer hem bid
den. ende saluen hem inden naem des heren mitter helligher
olie Ende tghebet des gheloues sel den sieken behouden ende
die heer sellen verlichten ende is hi in sonden si sellen hem
vergheuen worden Sommijt oēmits vdiente der ontfermher
ticheit ende des gheloues alser ghescreuen staet. oēmits der
ontfermherticheit ende den gheloue worden die sonden
ghereinicht Sommijt ouermits der biechten en̄ oēmits
der ghemeinre salicheit die van onser vermaninghe ende
aenwisinghe behouden worden. alser ghescreuen staet
soe wie enen sondaer vanden dwalinghe sijns weghes
bekeren doet. die behout sijn siel vander doot ende bedect
die veelheit vanden sonden Sommijt oēmits onse vergheue
nisse ende quijtscheldinghe dat ons misdaen is. alser ghescre
uen staet ist sake dat ghi den mensche haer misdaden quijtscel
det die hemelsche vader sal voort iu sonden vergheuen Siet
ghi nv wel hoe menighe weeh dat ons die guedertieren god

wt sijnre ontfarmherticheit ghewijst heuet. op dat menent
die selue wil van wanhope mismoedich werden en der. Als
hi siet dat hi also menichsins totten leuen ghenodet wort. Wat
ist dattu claghes te. dattu ouermits cranchheit der naturen
~~met~~ vasten en mit waken ende mit alsulker penitencien : mit
die sonden niet of doen en moghes te soe moghestuse doch
verlossen mit aelmoesen den armen te gheuen. Ende hebstu
niet te gheuen dat nochtant d' menent te arm toe en is
want der armer weduen twie penninghe worden bouen
alle der riker lude scat ghepriist. Ende die een kelc couts waters
ghift sel sijn loen daer of ontfaen. so moghestu noch sonder
dat mit verbeteringhe dijnre seden ghereinicht worden. En
moechstu tot volcomenheit der doechden mit verwinninghe
dijnre wanseden niet gheraken. soe heb sorghe voor dinen
euen menschen salicheit. Ende claghestu dattu tot dien dienst
niet wiis ghenoech en bist so moghestu noch mit begheer
ten der caritaten dijn sonden decken. Ende ist sake datti enighe
laenheit des harten hier te cranc in maect. Soe bid oetmoe
delic datti die heilighen mit horen ghebede te hulpe willen
comen. Ende alst al ghesecht is die niet oetmoedelic en soude
moghen segghen Heer ic heb di minen sonden kundich
ghemaect ende minen ongherechticheit niet bedecket. Op
dat hi oitmoets desen belien ten lesten verdienen mocht te
horen ende du hebste die boesheit mijns herten vergheuen.
Ende ist datti die scaemte dinghet voor veel menschen di al
dusdanich te openbaren. soe belie di den ghenen die niet
verbrughen en is voor euen mensche ende secht ic bekenne

mijn boesheit ende mijn sonden sijn altoes teghens mi
Ende ic heb di alleen misdaen ende quaet voor di ghewro
cht ende het sel di vergheuen worden. Bouen al dit heeft
ons die godlike guedertierenheit noch een lichter medici
ne ghewijst. Ende die is onse eyghene vriheit beuolen
dat wi dat ons misdaen is vergheuen sonden ende ons sel weder
~~tamen~~ vergheuen warden. ende dat selue heeft hi ons seluen
leren bidden. vergheef ons onse misdaet ~~dat~~ als wi den ghenen
vergheuen die teghen ons misdadich sijn Ende hier om soe
wie vergheuenisse sijnre sonden begheert te vercrighen.
die pinen hem seluen hier toe te gheuen. ende en keer hem
niet hartneckicheden van dier saligher medicinen ende
van der fonteinen alsulker guedertierenheit niet. Want
al deden wi dat al dat hier te voren ghesecht is Nochtant
en hadden wi die verlatenisse onser sonden van verdien
ten weghen niet verdient. Het en waer dat si van der gue
dertierenheit gods verdelghet worden Mar als hi siet dat
wi oetmoedelike onse cleine vermoghen daer toe bieden
dan coemt hi ons mit sijnre onghemetenre goetheit
te hulpe. ende seit ic bin die dijn boesheit om mijns
selues willen verdelue ende dijn sonden en sel ic noch
an niet ghedencken. Ende hier om soe wie tot desen staet
als wi ghesecht hebben op ghecommen is die sel die ghe
nade des ghenoech doens mitter cortinghe der begheerlicheit
sijns lichaems ende sijns herten. ende mit dagheliker peni
tencien vercrighen. Want sinte pouwels seit dat sonder
vutstortinghe des bloets die vergheuenisse niet en ghe

schiet. ende dat is niet onbillic Want vleesch en̄ bloet
en moghen dat rike gods niet besitten Ende daer om soe
wie van deser wtstortinghe des bloets dat swaert des ghees
tes dat is dat woert gods ŭbreden wil daer sel sondertwi
uel die maledixie opuallen Daer ieremias die ꝓpheet of
seit Soe wie syn swaert vanden bloede ophout die is ver
malediet Want dit is dat swaert dat dat sondelike bloet
salichliken stort daer die materie der sonden in groeit Ende
houtet ontwie ende suuert of. soe watter vleischelix of
aertsch in onsen leden ghegroeit vint Ende doet ons den son
ghode den steruen ende ghuede leuen ende in alle gheestelike doech
den voert gaen Ende dan sellen wi niet wt ghedenckenis
se der ouder misdaden mar van hope der toe comender
vroechden beghinnen te screien Ende dan sellen die tranen
niet vanden voorleden quade Mer vanden toe comende
guede niet wt rouwicheden der sonden mar wt vroechden
der ewigher blijscap wtghestort warden Ende dan sellen
wi vergheten die dinghen die afterwaert syn dat syn die
vleischelike sonden ende streken ons totten dinghen die
voorwaert syn Dat is tot gheestelike gauen ende doechdē
Voert hebben een luttel hier te voren ghesciet ix
taen die ghehoechnissen der sonden niet voorghesettē
wille pleghede ouer te denken. dat en moet in ghienre wijs
alsoe ghescien Mer als die ghehoechnisse der sonden niet
ghewelde in breken wil. soe selmense pinen wt te keren
Want het is den ghemoede vanden scouwen der puerheit
seer hinderlic Sonderlinghe die in einicheden wonē niet

ner vuliniſſe becõmert te weſen ende inden ſtanc der ſondē
ſtaerlic te verſtincken Want alſoe der ſonden die gheleden
ſijn ghedenckſe al wordſi niet ghevende ghenoechten ind'
ghedachten daer toe ghetoghen. nochtant ſoe wort dijn
ghemoede niet enen vulen ſtancke der onder vuliniſſe be
commert Ende ſoe vanden ſoeten roke der dogheden ende
der godliker dinghen beroeft ¶

Ende hier om ſoe wanneer die ghedenckeniſſe der
onder ſonden di anſtoet. ſoe ſelſtu di daer of keren
recht als een wijs eerſamich man eens onſamels wijfs ne
de ſpraeke ende hanteringhe ſcuwet Want het en ſi dat
ſake dat hi hem daer of keer al wort hi inden conſciencien
conſenteringhe niet verwonnen Nochtant ſel hi van alle
den ghenen die dat ſien ſcande en̄ berespinghe daer of liden
Alles ghelijc ſoe wanneer dat wi met des ghelike ſondeliken
ghedachten becommert ſijn. ſoe ſellen wi ons rechtevoert
daer of keren als ſalomoen ſeit Want wi en̄ en wil in
dier ſtede niet marren Noch en ſichſe mitten oghen niet
an. op dat als ons die engelen in dier vuriner becõmer
niſſe becommert ſien niet onwaerde noch gaen en̄ en ſegghē
niet die benedictie des heren ſie op u. wi hebben u inden
name des heren ghebenedijet Want het is den ghemoede
onmoghelic in goeden ghedachten te merren. als die me
ninghe totten leliken ghesichte der ſonden ghekeert ſtaet
als ſalomon ſeit. als dijn oghen vreemde dinghen ſien
dan ſal die mont quaet ſprecken Ende du ſelſte legghen
recht als inden gront vander ſee. ende als een ſtier man

in enen groten storme. ende du seidste segghen si hebben mi
gheslaghen. mer het en deerde mi niet seer. si hebben mi be-
spot ende ic en wistet niet. Men sel altoes pinen met allen
die ledighe ghedachten mar alle aertsche ghedachten after
te laten. Ende heffen die meninghe des ghemoets opwaert
tot hemelschen dinghen. als onse heer seit. Hoe waer ic
bin daer sel oec mijn dienre sijn. Want het pleecht dicwijl
te gheschien. als een sijn eighen sonden of ander lude son-
den. nochtant mit mede doghen vele ouerhalen wil.
Dat hi mit enen subtilen scutte des mede consentierens
van binnen ghescoten wort. Ende dat hi naden schijn eens
goeds begheerns een onreyn sadelic eynde crighet. Want het
sijn weghe die den menschen recht scinen. Mar die eynde
daer of comen totten afgronde der hellen. Hier om sellen wi
ons selven pinen beweghelicheit te crighen veel meer wt
begheerten der duechden ende van verlanghen des hemelrijcs
dan wter ghedenckenisse der voorledenre sonden. Want van
node so moet een ygheliic vanden sadelicken stancke der dei-
nen verstonken werden also langhe als hi daer ouer staen
wil of den dreck roeren. xi
Dan sellen wi weten dat voor die voorleden sonden ghe-
noech ghedaen is. als die beweghinghe ende die begheer-
licheden. daer of wt onser harten verdreuen sijn. Dat nochtan
niemant crighen mach. die die sake ende die redscappe. daer
hi omme in den sonden ghevallen is. niet alre vlietelicheit
des gheestes niet eerst of ghesneden heeft. Exempel ist dat yemant
in onsuuerheden. of in ouerspul omme geselscap der on-

ghelijker persoenen ghevallen is. soe moet hi mit alre eenvuldic-
heit haer ghesichte sauwen Of heeft hi hem in dronckenschap
ontgaen soe moet hi hem vander overtollicheit des wijns
ende der spisen mit groter bescheidenheit hem seluen castien
of is hi om ghelts willen meenedich. of dief of manslach-
tich. of blasphemere gheworden.. soe moet hi die ghierich-
eerst ouerwinnen Of pleech hi wt passien der houerdien die-
ke woerdich te worden dat moet hi mit oetmoedicheide ver-
winnen Ende aldus mach elke sonde eerst ouerwonne(n) wer-
den ist datmen die sake of die oersake. daer si wt ghecomen is
eerst verdreven heeft Ende mit deser medicinen machmen
sonder twivel tot vergheetelheiden der voorleden sonden come(n)
Mar dese vergheetelheit daer of ghesproken xij
is Is te verstaen vanden groten doetliken sonden die
in moeyses ewe verdoemt was. sim Mar vanden dagheliix
en cleinen sonden daer die gherechtighe seuen warf in vallet
ende of opstaet schine altoes berouwicheit ende leet wesen
of hebben Want wi alle daghe willens of onwillens
mit vergheetelheden of mit versumicheden of mit onbe-
kentheit. of mit ghedachten of mit woorden. ende van
node ouermits cranchheit onser naturen daer in valle(n)
Daer dauid den heer voor bat en(de) begheerde suueringhe
ende vergiffenisse daer of Doe hi seide wie sel die versu-
menisse bekennen Heer make mi reyn van minen heime-
like sonden en(de) spaer dinen knecht vanden vreemden sonde(n)
Paulus Dat guede dat ic wil en doe ic niet Mar dat ic hate
doe ic Ic onsalich mensche wie sal mi verlossen vanden

lichaem deser doot. Want also lichtelic recht van een
te natuerliker ewe ghiden wi daer in mit hoe sulker
hoede ende voorsichticheden dat wise ꝑsonen te schuwen
Dat si nochtant te vollen niet ghelaten en moghen
werden Als een der iongheren dien ihesus minde sprac In
dat wi segghen dat wi ghene sonden en hebben wi be
drieghen ons seluen ende die waerheit en is in ons niet
Hier om soe wie totter volcomenheit comen wil die en
is niet ghenoech totten uutersten eynde der penitencien
ghecomen te wesen ende die onghecorloofde dinghe te laten
het en si dat hi vanden doechden voort gae daer men mede
totten ghenoech doen comen mach Want het en is niet
ghenoech. die stinckende vulnisse der sonden die die heer
= soete versmadet te schuwen Het en sie datmen die ~~soecke~~ weke
der doechden die die here in die puerheit des harten beghe
ret ende die volcomen caritate besittet Hier toe leert
ons pynufius vanden litteiken des ghenoechdoens en
vanden uutersten eynde der penitencien Ende al wast
dat hi wt ellinghen [illegible] van ons begheerde of wi
in sijnre gheselscap wouden bliuen Nochtant want
ons nae eenre ander woestinen eenlanghede ende ons
niet houden en mochte. Doe gaf hi ons ouer. Hier beghint
des abts collacie theonas Dat eerste capitel..

Eer wi des heilighen mans theonas collacie
beghinnen soe ist nut dat wi vanden beghinne
sijnre bekeringhe eerst wat segghen Want
daer wi sullen die ghene die dat horen die verdiente ende

die ghenade dies mans te claerliker moghen kennen.
Doe hi een ionc iongheline was wart hi wt ghewelde en
wt ghebode sijnre ouders mitten bande der echtscap ghe
bonden. Want doe si sijn sedighe ioncheit mercten die mer
licht totten val ghebrocht wart. hadden sise liever mitten
gheoorlofder echtscap te voor comen. Ende doe hi vijf iaer
mitten wive gheleeft hadde quam hi totten abt iohannes
Die doe ter tijt om die verdiente sijnre heilicheit ander
broeders te regeren ghecoren was. Doe dese iongheline tot
desen heilighen iohannes wt innicheit der devocien ghe co
men was ende wat ghiften ghebrocht hadde mit ander be
ginsels der dinghen wanner tijt die hoer tienden ende hoer
eerste vruchten van horen gueden den voorseiden ouden
man te striden plaghen te brenghen Ende doe dese oude man
sach dat si mit veel gauen mit groten hopen tot hem
quamen. begheerde hi haire innicheit ende haire weerdicheit
wat weder te gheven Ende began hem als sinte pouwels
leert gheestliken dinghen te saien dien hi haer vleische
like dinghen plach te mayen ende in sette sijn sermoen.

aldus in iij

Mijn alre liefste kinder ic hebbe grote ghenoechte in
die guedertieren mildicheit uwer gauen. ende die innich
deser offerhande. daer mi die scenkinghe of bewiset is:
ontfanghe ic seer danckelic. dat ghi u vruchten ende u
tienden den hoechsten recht als een sacrificie der gue
dertierenheit den heer aldus vrolicke offert ende hopet
dat alle u vruchten ende u substancien Want ghi dit den

heer ghoffert hebt vruchtbaerlic ghebenedien sellen werden
allen ghescreven staet Eer den heer van dinen gherechtighen
arbeide. ende offer hem vanden vruchten dijnre gherech
ticheit Op dat dijn scueren mit ouervloedicheit der tar
wen veruollet werden ende dijn persen vanden wijne
ouerlopen moten Maer ghi die dese ynnicheit gheheelic
al volbrocht hebt soe weet dat ghi anders niet veruolt
en hebt dan die gherechticheit der ouder ewen die daer
onder gheset waren. ende die dit ouer traden misdaden gro
telic. ende die dit veruolden en mochten nochtant totter
hoecheit der volcomenheit niet raken ij

Die heer hadder gheboden datmen die tiende des dien
stes inden tempel soude gheuen Maer die offerhande
ende die eerste vruchten waren den priesters toe ghesta
tet Ende die manieren vanden eersten vruchten was dat
men dat vijftichsten deel dat opter aerden ghewassen was
of der weesten den tempel of den priesteren soude gheuen
Die laeuwe ende onghetrouwe onder ewen gods en ga
uen maer tsestichsten deel Maer die gheestelichste ende die
minnres der ewen gods gauen dat vijftichsten deel haer
vruchten Die gherechtichste die ghene ewe ghesett en is
worden ghesproken dat si onder die ewe niet en sijn Want
si niet alleen die ghebode der ewen en veruolden Maer oec
mede daer bouen pinen te doen ende also is haer deuocie
meerre dan dat ghebot der ewen Want si houden al
datter gheboden is ende willichlic doen si meer dan daer
si toe verbonden sijn iiij

Alsoe dede abraham die voor die ghesaruen ewe
was meer dan die toecomende ewe ghebot. Doe
hi die vier coninghen verwonnen hadde ende hem al dat
ten ghero(o)ft was van sodoma weder recht als een verwin
re toe behoerde. Ende hem een coninc alle die ghewonnen
dinghen oetmoedeliken boet. en wonde hi niet met
daer of an tasten. Ende riep onder die ghetughenisse des
namen gods. Ic sel mijn hant wt recken totten hoghe
gode die hemel ende aerde ghemaect heuet dat ic alsoe
veel niet als een draedekijn. of een nathchinc van alle
dien dinghen nemen sel die dijn sijn. Alsoe ghelijc wete
wi dat dauid bouen die ghebode der ewen ghedaen heeft.
Doe hem moyses ghebot dat hi op sijn viande wrake
soude doen. ende hi die wrake niet alleen after en liet. mer
oec mede sijn vermolghers wt minnen ontfenc. ende
batter den here oetmoedeliken voor en besareidse droe
ueht die verslaghen waren. Alsoe ghelijc en waren
helias ende iheremias onder die ewe niet. doe si die ghe
oerloefde echtscap sonder berespen ghebruken mochten
hebben. ende nochtant hemer maghede hadden te bliuen
Alsoe ghelijc helias ende veel ander mannen vander sel
uer menighe traden bouen moyses ghebode. Daer
sinte pouwels of seit. si ghinghe omme in verworpen
cledinghe in gheiten vellen. ende waren bedrucket en
ghepinicht ende hadden hongher. dwalende in woestine
in berghen. ende in spelunken in holen der eerden. en
die werelt en was haers niet waerdich. Ende wat sel

ic segghen van ionadabs rechabs soens kinder. Die
therenmaels den prophete antwoerden. doe hi hem uten be
kieren gods wijn woude gheuen te drincken. Ende seide
aldus wi en drincken gheenen wijn want ionadap
rechabs soen onse vader gheboet ons ende seide. ghi en
selt ghienen wijn drincken noch iu kinder nymmermeer
ghi en selt ghien huse timmeren. ghi en sult ghien saet
saeien. ghi en sult ghienen wijngaert planten noch
hebben. Mer ghi selt in tabernakelen. dat is in tenten
ende in pauwlioenen alle iu daghe wonen. Hier om uerdien
den sijt van den seluen prophete van gods weghen aldus te
horen. Dit seide die here god van sabaoth god van israhel van
ionadap rechabs soens gheslachte en sel nemmermeer man
ghebreken ewelike in mijnre teghenwoerdicheit te staen
Alle dese voirseiden kinder en lieten hem daer mede niet
ghenoeghen dat si dat tiende deel van al haere besittinghe
offerden. Mar al haer erue was hem te clein te gheuen. Ende
daer om hadden si lieuer hem seluen ende haer sielen gode
te offeren daer men gheen wissel voer gheuen mach. Als on
se heer inden euangelien seit. Wat wissel sel die mensche
voer sijn siel gheuen. b

Hier om sijn wi sculdich te weten. Mar wi daer die ghe
bode der ouder ee niet of gheeyschet en worden. dien
die ewangelie eyghentlic ghecundighet woert en seit wiltu
volcomen wesen. soe vercoep al datu hebste ende ghift den
armen ende du selste den scat inden hemel hebben en com
ende volch mi na. Als wi die tiende van onser substancien

gode offeren Noch sijn wi onder die oude ewe en tot
der volcomenheit der ewangelien niet ghecomen Daer
wi niet alleen in desen leven. mar oec mede inden tocome
den leven of ghelovet sellen warden Want die oude ewe
en hevet haer houders dat hemelrijc niet ghelovet mar alle
voetsel van tijtliken dinghen Daer si seit die dit doet of dat
doet sel sijn wille in desen leven hebben Mar die heer heeft
sijn navolghers gheseit Salich sijn die arme van gheeste
want dat hemelrijc is haer luden Ende soe wie acter laet
huus. of broederen of susteren. of kinder of acker om mine
naem. die sel hondertvout loen in desen leven ontfanghen
ende daer toe dat ewighe leven besitten Want het is niet al
leen lovelic verboden dinghen te laten Mar het is vele ver
dienliker ons van gheoerlofden dinghen te op houden en
daer om sijn waerdicheit willen niet te ghebruken die se
ons om onser crancheit willen gheoerloft heeft Aldus mo
ghedi claerlic kennen dattie ghene die die tiende haerre
vruchten ghetrouwelic offeren der ouder ewen dienen.
Die en moghen alsoe totter volcomenheit der ewangelien
niet comen Want hoe souden si der gracien der ewange
lien deelachtich moghen ~~werden~~. die dat minste dat der ou werde:
der ewen toe hoort versmaden te houden. van wies on
salicheit aldus inder ewangelien ghescreven staet. ver
maledijt is hi die daer niet en blivet in al dat daer inden
boec der ~~ewangelien~~ ghescreven staet om dat te volbren ewen:
ghen Want om dat die groter volcomenheit der ewangelie
staet ghescreven. diet ontfanghen mach die ontfaet

Die oude ewe om haerre lichtheit wille is gheboden als
daer in ghescreuen staet. Ic vermaen u huden op desen dach
biden hemel ende bider eerden. houd ghi die gheboden uwes
gods niet ghi selt alle verderuen. Mar die nuwe ewe om die
grote volcomenheit en is niet gheboden mar gheraden als
daer in ghescreuen staet. wiltu volcomen wesen soe doch dit
ende dat. Die oude ewe niet te houden daer en mochte hem
niement voor moyses ontsculdighen. Mar soe wie totter
volcomenheit der ewangelien haesten wil. Dien gheuet
sinte pouwels raet. Want die volcomenheit der ewange
lien en is int ghemeen niet gheboden. Noch en sel van alle
menschen niet gheeyschet warden. Wantse alle menschen
om hoer wonderliker hogher volcomenheit niet en mo
ghen begripen. Mar alle die volcomen wesen willen. wor
den daer toe mit rade ende mit gheraden toe ghetoghen. Op
datte grote mitter doechde der volcomenheit ghecroent mo
ghen warden. ende die cleine die die mate der vollicheide der
outheide xpi niet veruollen en connen. al schinnē si beiden
te sculen ende buten der malediyen moghen bliuen. Aldus
en ghebiet xp̄us niement van node totter hoechster volco
menheit. Mar radet ende settet in een yghelix vrie wille. Want
soe waer ghebot is daer is noot. daer noet is daer is swaer
heit. daer swaerheit is daer is versumelheit. daer versu
melheit is daer is sonde. daer sonde is daer sal pine nae
volghen. Aldus die die ongheoerlofde dinghen van ghe
bodes weghen laten ontulien meer die pine dan si loen
verdienen. VI

Alsoe als dit ewangelium die starcke tot onse gro
ten dinghen volcomen op voert. alsoe en laet
oec die armeken niet totten laechsten neder sinken en̄
gheeft den volcomen vollicheit der salicheit ende doet
den armeken ghenade. Mar die oude ewe set hoor hou
ders recht als in enen middel tusschen die verdoemse
der ouertreders ende der volcomenre menschen glorie
Hoe cranc ende hoe armelic dat dat is alsoe te staen dat
dat wercket vten staet van desen ieghenwoerdighen
leuen. Daert een arm onsalich dinc ghemerkent wart
ist dattie mensche daer om alleen pijn ende arbeit ond
eersaemheit nu broekich te hieten. Hier en si dat hi
der mede tijt ende voorder pijn te waren vij
Hier om ist in onser macht ghesetet in die volcomē
heit der ewangelien te staen. of onder den bant der
ouder ewen te bliuen Want die daer meer doen dan
die oude ewe in hout die ontfanghet die ghenade xpi
Ende die daer min doet die blijft onder die ewe broekich
ghevanghen. en̄ en sel totter volcomenheit der ewange
lien in ghenerewijs connen gheraken. al vermet hi hem
netheffelic een korsten te wesen ende vander ghenaden
xpi verlost Want hi en niet alleen onder die ewe ghe
vanghen. die die niet en vervollet Mar oec mede die hem
mitten gheboden der ewen laet ghenoeghen Ende sen roep
der ghenaden xpi ghien waerachtighe vrucht en pijnt te bie
den Daer niet in ghescreuen staet du selste dijn tiende
ende dijn eerste vruchten dinen heer dinen god offeren

Maer ganc ende vercoep al dattu hebstu ende ghift den ar-
men dan selste den scat inden hemel hebben. Com en volch
mi nae daer om om der groter volcomenheit willen den
ionghen dies begheerde een corte vre tijts vor te maken om
sinen vader te grauen niet ghegheuen en wort. viij

Doe die heilighe thomas dit ghehoort hadde wort hi
mitten onuersceliken vier der euangelien volcomen-
heit ontsteket. Ende begroef dat ontfanghen woert
gods inden vruchtbaren harte. recht als onder diepe vore-
ren Indien dat hem die oude vader bewijsde dat hi noch
niet alleen totter ewangelien volcomenheit niet ghe-
comen en waer. Mer vanwelc tot noch toe die oude
ewe hadde veruollet. Ende ghi niet droeuich weder thuus
niet twiuelende van hem seluen. hi en wonde voort an
sijn volcomenste veruolghen. Ende pijnde hem mit
alre vlitcheit sijn wijf totter seluer vuericheit daer hi
of ontfunct was niede te vermanen dat si te gader in
heilicheit ende in reinicheit souden dienen god. Ende en
liet niet of dach noch nachts mit screyen en mit bidde
datmen die bekeringhe eens beteren leuens in ghien
rewijs en sel vertrecken. Want die onuersiene doot
noch oude lude noch iongelinghe noch kinder en ple-
ghet te sparen ix

Hoe veel hi haer mit aldusdanighen smekinghe
en vermaninghe an leide si was seer hart ende en wou-
de dat niet consentieren. Ende seide dat si mans troest en
ghesel scap om haerre ioncheit willen alte mael niet

en mocht ontberen Ende waert dat si iet misdede want
hi den bant der echtscap eerst te broken hadde niement
hem meer dan haer soude toe scriuen Die heilighe theo
nas ansach die crancheit d' menschelijker broscher natu
ren Ende ho vreselijken dattet waer den vleischeliken begheer
ten te langhe te volghen Ende dattet niement gheoerloft
en waer vanden goede dat hi gheleert hadde hem seluen
daer of te vervreemden Want die bekeende doechden te ver
smaken waer meerre sonde dan onbekeende doechden niet
te minnen Ende hi soude voor enen groten ouertreder ghe
oordelt warden waert dat hi aertsche stinckende dinghen bo
uen die ouerclaer hemelsche gauen die hi ghevonden had
de wonde setten Want die hoghe volcomenheit der ewange
lien mannen ēn vrouwen ionc ende out voor worden gheleit
te vercriesen of si willen Ende sinte pouwels troch alle die
lede der heiligher kerken op die hoocheit der volcomenre
verdienten vermaent te clymmen Daer hi seit loept also
dat ghijt begrijpt Noch dat oec die wacker ende bereit sijn
om der lauwer ende om der versumeliker menschen crancheit
willen niet en sellen bliuen maer wachten daer nae Want
het is beter recht dat die traghe vanden voortlopers ver
maent warden dan die dappere vanden verbleuen mens
chen ghehindert souden bliuen Ende want et in hem ghe
sloten was die werlt te versaken ende der werelt te steruē
op dat hi gode mocht leuen Waert dat sake dat hi dese salich
heit sijnre ghesellinnen niet en mocht bringhen ēn also
mit sinen wiue totter ghesellscap xpi comen Doe hadde

hi lieuer sinnen verliese van enen lede behouden te werden eñ
als een arme ofte cropel in dat hemelrijc te gaen dan met ene
gheheelen lichame verdoemt te warden ende seide voort. heeft
moyses om die hardicheit des harten die wiue ghehenghet te
laten Waer om en soude dan dat xpc niet henghen om die
begheerten der reinicheit Ende al heuet die selue here ghebo
den inder ewen datmen vader ende moeder ende kinder min
nen sel ende alle reuerencie bewisen Nochtant hi soe heeft hijt
selue inden nuwen testament bescheiden datmen om sijns
namen willen ende om die begheerte der volcomenheit
die voorghenoemde ende ander meer. niet alleen eenuou
delic laten en sel Mar oec meer haten Daer hi den naem
des wijfs mede onder rekent Daer hi seit ende soe wie af
ter laet huus of broeder of susteren of vader of moeder
of wijf of kinder of acker in minen naem. die sel hondert
vont ontfanghen eñ dat ewighe leuen besitten Dese vol
comenheit sette hi alsoe hoghe datmen dat ghebot va
der ende moeder te eren dat onder alle die ander ghebode
hier inder aerden eerst ghelooft wort daer teghen niet en
mach ghelijken Ende ghelikerwijs also als dat ewangeliū
die ghene die die bande der echtscap om des ouerspeels wille
te breken prijset also heeftet oec den ghenen die onder minne
xpi ende begheerte der reinicheit dat vleischelike uut der
echtscap verworpen hondertuout loen ghelooft Hier om
machet ghescien dattu tot dijnre reden coemste ende dattu tot
desen deel. dat ic voor alle dinc begheerlicste minne ghenei
ghet wardste Dat wi den here te gader moghen dienen eñ

die helle leuwen. soe en verwerp ic die minne der echtscap
niet. Jae ic wilse van der noch niet meerre minnē besitten
Want ic kenne di ende wil di als mijn mede hulpster vā
den sentencien gods toe gheschicket waerdicheit ende reueren
cie bewisen Ende ic en versmade des niet mit enen ongebro
kenen bant der minnen in xpō di an te hanghen Noch en
wils niet van di scheiden. want mi die heer inder eerster eiven
der sceppinghe heeft toe gheuoeghet op dattu selue allene
sijnde als hi scepper begheert te wesen Ende wiltu mi daer toe
ghien hulpe wesen mar een hinder ende niet mit mi mar
mit minen weder saken te perten Ende wanen dat daer om
dat sacrament der echtscap gheordineert is datmi van
deser salicheit ende vanden naeuolghen des behouders soude
de moghen hinderen. Soe sel ic des abts iohannes sentencie
Jae die uten monde xpī ghesproken is. also manlic angri
pen. dat mi ghien vleischelike anhanghinghe vanden gheest
teliken gōde sel moghe storen. Want die sinen vader niet en
haet spreect die behouder ēn moeder ēn kinder ende broeder
ende suster ende wijf ende ackers. ende daer toe sijn siel die
en mach mijn iongher niet wesen. Doe hi mit desen ende
mit des gheliken woorden sijns wijfs meninghe niet bu
ghen en mochte. ende euen stijf in haerre hartheit woude
bliuen seide die heilighe thomas Ist dat ic di vander doot
niet of trecken mach. soe en selstu mi van xpō niet scheiden
Want het is mi scheerre een ghesceit mitten menschen te
hebben dan mit gode Doe en wanrede hi niet langher hi en
began craftelic sijn vuericheit mitten werken te volghen

die hi begrepen hadde Want hi ontblote hem rechteuoert
van alle tijtliken besittinghe Ende haeste hem totten cloes
ter daer hi in corter tijt mit sulken schijnsel der helicheit
ende der oetmoedicheit verscheen dat hi van twien hei
lighen vaderen, die si namen bouen alle die anderen ghe
coren was ouer die diacone een ouerste te wesen x
Niement en wane dat wi dese dinghen om die echt
scap te scheiden vertellet hebben Want wi en ver
werpen die echtscap niet alleen mer prisense mit sinte
pouwels Ende op dat wi den ghenen die dit leest dat be
ghin des heilighen mans bekeringhe te weten mochten
doen Ende beghere soe wie dat dit behaghet of niet en beha
ghet dat hi im van dancke en van ondancke of late Want
ic selue ghien sententie hier of ghegheuen en heb Mer die
historie vertellet also alst ghescheit is Daer om heb een
ighelic sijns selfs beuolen daer of ende bedwinghen
die sententie sijns oerdels also dat hi hem seluen ver
rechtueerdigher of heiligher oerdele te wesen dan die
sententie gods ende der heiligher vaderen mit menen
nigen en mit ghetughe niet alleen desen heilighen man
daer om ghelachtert en hebbe mer ghepraiset ende bouen
anderen hoghen mannen inden dienst der diaconen ghe
set Ende ic vermoede dat also veel gheestelicker mannen
guetdunckenn. dat van gode oec mit vermaninghe gheuet
licht wert ghien twiuelinghe en is xi
Het is nu tijt dat wi die eerste materie veruolghen
Doe die abt theonas binnen dien vijftich daghen tusschen

paschen ende pinxteren ons in onser cellen gheconsentiert
hadde ende wi vaden ghebede des avonts een luttelkijn
beneden op die aerde waren gaen sitten te samen. Be
gonnen wi vlitelic te onder vraghen. Waer om dat si
niet also groten waer nemen sauweden. Dat mement
tusschen pasche ende pinxter binnen alle dien daghen
inden ghebede die knien moste bughen noch vasten tot
ter noene. Ende daer om ondersochten wijt te naernelic.
Want wi des ghelijc inden cloester van syrien niet ghe
sien en hadden. xij

Hier toe began die heylighe vader theonas aldus te
antwoerden wi moten die ghebode der vaderen
ende die ghewoenten der ouersten die also menich iaer
lanc. al tot onser tijt toe ghehouden is. al verstaen
wi die waeromme daer niet of consenteren. Ende
die oude ghewoenten der vaderen mit waerdicheden
nae volghen. Mar nochtant want ghi die sake ende
dat onderscheit hier of gaerne soudet bekennen. Soe
verstaet mit corten woorden wat wi ouden vaders
hier of hebben ghevonden. Maer eer wi die vesticheit
der godliker scrifturen hier in voert brenghen. Soe
laet ons een luttel oft iv ghenoegheit vanden naturen
ende vander ghedaente der vasten eerst seggen. Op dat
wi daer nae dat te bet mitter scrifturen moghen bewise.
Die godlike wijsheit spreect door den wisen man dat alle
dinc onder den hemel heeft sie ghelic heeft sie weder stoet
sinen tijt heeft. Het is een tijt der gheboorten ende een

tijt des steruens Het is een tijt te planten ende een tijt op
te roden datter gheplant is Het is een tijt doot te slaen eñ
een tijt weder te ghenesen Het is een tijt te uerderuen eñ
een tijt te stichten. Het is een tijt te screien ende een tijt te
lachen Het is een tijt te wenen ende een tijt te springhē
Het is een tijt die stenen te werpen. eñ een tijt weder te
uersamenen. Het is een tijt omme te helsen. ende een tijt
uerre of te wesen Het is een tijt te uercrighen. eñ een tijt
weder te uerliesen Het is een tijt te behoeden eñ een
tijt wt te uerderuen Het is een tijt te scoeren eñ een
tijt te naeien Het is een tijt te swighen eñ een tijt
te spreken Het is een tijt te minnen ende een tijt te ha
ten Het is een tijt des strijts ende een tijt des vreeds
Ende want elc tijt. ende elc weet sinen tijt heuet
soe en is daer van alle dien niet goets of altoes bliuē
de Het en si datter bequamelic in sinre behoorliker
tijt uervult warde Also dat sommighe dinghe die nv
in haerre behoorliker tijt ghedaen waren goet sijn
ende wel uergaen Ende doetmen die selue dinghe in
onbequamer eñ in onbehoorliker tijt. si wart ōnut
te ende scadelic gheuonden Wtghenomen dinghen
die van hoors selfs naturen ende wesen goet of quaet
in hem seluen sijn Ende te gheenre tijt anders niet
wandelen moghen Alse gherechticheit wijsheit starcheit
maticheit ende des ghelike doechden die te gheenre tijt
scadelic en moghen wesen. of sonde daer weder teghens
die an die goede side niet en wandelt en moghē wesen

Maer soe wat ommus den ghebruuc in ouerlicheide uut
goede of uut quade ouerwandelt mach worden. dat en is van
sijns selfs naturen ende wesen goet noch quaet maer nae
dien dattment ghebruuct xiij

Nu is te vraghen wat men vanden vasten houden sel
oft des ghelijc in hem seluen guet is. Alse ghestichticheit vroet
scap starcheit of maticheit. ende ander doechde des ghelike
sijn die ghien tijt int quade ouerwandelen moghen. Of dat
tet vasten in dat middel staet. dattet somtijt vordert en
somtijt niet en vordert. en dan nemmermeer beuelspelic is
ende somtijt niet te vasten te prisen. Die doechde des vas
tens is in dat middel also ghesett dat si in dat guede en
in dat quade. nae dien dat die vaster is dienen mach
Ende ist dat wi in dier meninghe vasten en wachten dat
in dier spise die sonde gheleghen is: Soe en sellen wi niet alleen
ghien vruchte daer of ontfanghen maer grote sonde doen
als sinte pouwels. Dat wi ons hoeden vander spise die
god gheschapen heeft te ontfanghen mit dancsamicheden
den ghelouighen ende den ghenen die: waerheit kennen. Wat
alle die creaturen gods sijn guet ende daer en is niet of te
verwerpen. dat men mit dancberheit ontfanghet. Want
die yet ~~[illegible]~~ voer: onreyn hout dat is hem onreyn. Ende daer om en
lesen wi niet dat yement alleen om der spisen wille verdoemt
is. Het en si dat daer wat anders bi ghesciet of daer nae
volghede daer hi die verdoemenisse mede verdiende xiiij

Aldus soe ist openbaerlic verclaert dat dat vasten in
dat middel staet. Want al hout ment het en is rechtuerdich niet

eñ breett ment het en verdwēt niet Het en si dat die ouer
tredinghe des ghebodes meer dan die ontfanghenisse der
spisen ghepijnicht, want Dat guede dat natueren van
ende van sijns selfs wesen goethede is dat en is niement tot
ghienre tijt gheoerloeft te derven Want soe wie daer of op
hout en versummet is die moet van node in sonden vallen
Ende die werken die van haers selues natuern quaet sijn
ende van haers selfs wesen quaet sijn. en sijn niemēt te ghien
re tijt gheoerloft Want nemmermeer en machmense son
der sonde werken of in die guede side ontschuldighen Mar die
werken die naden loep vanden tijt oerberlic of onorberlic
moghen wesen eñ al laetmense niet en verlecke die
sijn in dat middel ghelet Alse echtscap lantbouwinghe
goet te hebben. die sorchvoudicheit der werelt ledich
te wesen waken die heilighe scriftuer ouen te denckē
boecken te lesen ende dat vasten selue daer wijt mede be
gonnen Alle dese dinghen ende desghelijc en sijn also
niet gheboden eenperlic altoes te houden. dat mense
sonder sonde niet laten en mach Want wat slecht ghe
boden is dat brenghet sonde in houtment niet Mar wat
meer gheraden is dan gheboden houtment soe brenghet
vruchte m. hout mens niet d' en volcht ghien wrake
nae Ende daer om leerden ons die oude vaders dat men
aldusdanighe werken die int middel staen te doen, nae
steden nae stonden nae gheiden nae saken bescheidelikē
sonde waer nemen Want doetmense nae behoerliker
tijt soe sijn si nut. doetmense nae onbehoerliker tijt

onnut ende scadelic. Exempel wil ymen om die stren
ghicheit sijnre vasten te houden sinen broeder niet ont
fanghen. noch herberghen als hi hem over coemt.
Daer hi xpc selve in ontfanghen mochte veriaghet hi
daer niet meer sonde an dan hi daer verdient. Of als
yemens rechte tederheit der naturen onmatighe der
nachten inder spisen begheert ende die eyghenscap der
vasten niet breken en wil mach hi niet bet een wreet
manslachter sijns eighens lichaems hieten dan een
voorsorgher sijnre salicheit. Ende des ghelijc soe wan
neer coninghe hoechtiden na behoorlicheden wat and'
notruften eischen. Hoe wie dan die strengheit sijnre
vasten even stijf houden wil die en sel blijc niet gheel
telic. mar een onghesonten ontreckt mensche ghehe
ten worden. Die coninghe waren vander edele glorie
in die strencheit der vasten ghehouden. op dat si bleec
ende onghedaen voor die menschen mochten schinen
ende dese als dat ewangelium seit hebben hoor loen ontfan
ghen. Inden persoen van aldusdanighen vasters staet
in enen pphete ghescreven. Waer om hebben wi ghevast
eñ du en hebst niet anghesien en hebste ende onse lichaem verne
dert ende du en wistes niet. Siet antwoorde hi uw eyghen uw:
wille wert inden daghen uwer vasten ghevonden
ende alle uw schuldenaers eysschet ghi in. Siet ghi vas
tet mit twedrachte ende mit kivinghe ende slaet onghe
nadelic mitter vuist. En wilt niet vasten als ghi tot
noch toe ghedaen hebt. Op dat uw roepen inden hemel

ghehoort mach warden. Dit is dat vasten spreect hi noot
dat ic wtuercoren hebbe. breect die bande der loosheit ner
ontbint die bedructe borden laetse quijt die te broken
sijn. breec den hongherighen dijn broot. Ende leit die ar
me ende die vreemde in dijn huus. alstu den naecten
siets so cleet hem ende versmaet dijn vleisch niet. dan
sal dijn licht wt bersten recht als een dagheraet. Ende
dijn ghesontheit sal haestelic ghebaert warden dijn
gherechticheit sel voor dijn aensicht gaen ende die glo
rie gods sel di ontfanghen. dan saltu bidden ende die
heer selt horen du selste roepen. ende die here sel segghen
siet ic bin hier. Die ghi nu wel dattet vasten van sijns
selues weghen vanden heer niet goets toe gherekent en
is. Hoe en sie dattet ommers ander guede werken gode
behaechlic worde ende dattet somtijt niet alleen sonder
vrucht en is. Mer ommers een eighen wille van gode
ghehatet. als die heer seit Ghi sellet vasten ende ic en sel
haer ghebet niet horen xv

Onser vrienherticheit lijdsamheit goedertierenheit mi
ne ende des ghelike duechden die van haers selfs nature
guet sijn en selmen niet pinen te houden omder vasten
willen. Mer men sel vasten om alsulke duechde te verri
ghen. Want dat vasten en is alsulker duechden vrucht niet.
Mer dat vasten sel tot sulken duechden dienen. Daer om
is soberheit goet ist datmen totter caritaten daer mede te
bet gheraken can. een ambochts man en leert die consts
sijns ambochts niet om der instrumente ende reetscap

willen die daer toe hoeren Mer die instrumenten bereit
hi ende behoert hi om sijn ambocht daer mede te doen ende
sijn broot also te winnen Ende soe wie sijns ambochts
meister is die sijn die instrumenten orberlic en nutte Mer
can hi sijn ambocht niet ende laet hem daer mede ghenoe
ghen om dat hi die instrumenten heeft Ende in die besittin
ghe der instrumenten gloriert ende sijn ambocht niet en
leert soe sijnse hem harde onnutte Aldus ghelijc en selmen
niet vasten om des vastens willen Mer men sel vasten
om ander doechden te bet te vercrighen xvi
Ist dat enich dinc ommers hem seluen sonder toeval goet
is ende om sijns selfs willen noottruftich is ende altoes
onwandelbaerlic goet blijft Ende men sonder scade sijn
contrarie niet werken en mach soe machmen wel van sijns
selues wesen goet hieten Ende dat en machmen der vasten
niet toe scriuen Want het en is van sijns selfs weghen
niet goet noch om sijns selfs willen niet noottruftich.
Mer men selt oefenen om die puerheit des lichaems
ende des harten te bet te vercrighen Dat vasten en is oec
niet goet altoes sonder onderlaet ghehouden Want soe
wanner ment niet mit maten en doet soe verderftet die
natuer Ende die contrarie des vastens alse dat ontfanghen
der spisen en is van sijns selfs weghen niet quaet Het
en si dat daer om sijnre onghetemperheit willen ander
sonden nae volghen Want dat inden mont gaet en be
vlect den mensche Mer dat uter herten coemt dat
beulect den mensche xvii

-: niet

Alsulken onderscheit des vastens sellen wi mit allen
aachten pinen te houden ende dan selt ons dienen
ist dat wi daer die tijt die waer omme die macht eñ die
sake in merken ende dat uterste onser hopen daer met
in en setten Daer op dat wi ommermeer ter vasten tot puer
heit des herten totter apostelen caritate te bet moghen
comen Aldus is dat vasten in dat middel ghesett ende
mach nae dien dattie vasten is tot doechden ghecoefent
warden. of tot ondoechden ende somtijt ghehouden eñ
somtijt ghelaten Mer die doechden die van haers selfs
naturen altoes goet sijn. alse gherechticheit. mildsam
heit soberheit scamelheit eñ minne. dese en sijn tot
gheenre tijt ghe oerlooft te laten Ende die ondoechden die
van haers selues naturen altoes quaet sijn als onghe
rechticheit onlijdsamheit toornicheit onscamelheit
moedicheit houerdie en sijn nimmermeer noch tot gheen
re tijt ghe oerlooft te doen xviij
Men macht ommer ewangelien proeuen datmē
altoes niet en mach noch sculdich en is te vasten:
Ende die apostelen xp̄i als vriende ende tafel ghenote
des hemelschen bruidegoms niet en vasteden quamē tot
sint ians baptisten iongheren Die alte grote doechdē
inden vasten waenden te verkrighen Want si waren
nae volghers ende iongheers des groten predicaers der
penitencien. ende die phariseen. ende sint ians baptis
ten iongheren stadelic plaghē te vasten die niet allē
van alrehande spise. die die menschen gheoorloft is

en vasteden Maer oec mede vanden smaec des ghemenen
broots met en wilsen Ende claghteden den here ende seiden
Waer om vasten ende die phariseen altoes ende dijn ionghe
ren en vasten niet Die hē antwoerde ende bewijsde hem
datter altoes ghien vastens tijt en is ende noot te vasten
Somtijt om der hoechtijt willen somtijt om der caritaten
oersake willen ende seiden Moghen die kinder des brudegō
wenen also langhe als die brudegom mit hem is die daghe
sellen comen dat hem die brudegom ghenomen sel worden
ende dan sellen si vasten Al sprac hi woorde dese van die ver
risenisse sijns lichaems Nochtant betekenen si properlic
die naeste viertich daghe nae sijn v̄rrisenisse Daer sijn ion
gheren ōmmers vroechden want si somtijt mit hem aten
met vastenen mosten· xix
Germanus Waer om verlichten wi dan die strengheit
der abstinencien mit eten vijftich daghe lanc Ende
onse here ihūs xp̄us nae sijn v̄rrisenisse mar viertich
daghe mit sinen iongheren was xx
Theonas In waghe heeftet verdient die reden van
deser waerheit te bekennen Doe hi opten viertichste
dach na sijn verrisenisse tot sinen vader daer sijn aposte
len aensaghen te hemel ghevaren was beval hi si weten
tot iherusalem ende verbeiden tien daghe lanc den toecomste des
heilighen gheests Die si mit vrochten opten vijftichsten
dach ontfenghen Ende aldus ōmmers tesen so wart int
gheetal der hoechtijt van vijftighen vervolt Daer sijn inden
ouden testament een figuer of hebben Die ghebode dat die

priesteren nae seuen weken een broet vanden eerstē vruch
ten den heer offeren souden Welc gheestelic broet inden
nuwen testament ghebacken vanden eersten vruchten des
heilighen gheests ominus den apostelen als een nuwe
leringhe den volke also opten vijftichsten dach alsoe te
broken was datter vijf dusent menschen of versadet wor
den Ende daer om selmen dese tien daghen tusschen ons he
ren hemeluaerts dach ende pinxten als die viertich daghe
daer toe voeren in ghelijker waerdicheit eñ blijscap vieren
Ende hier om en selmen in desen daghen inden ghebede die
knien niet bughen Want dat een teiken der penitenciē
ende der wenninghe is ende houdense in ghelijker weerdich
mitten sonnen daghen Daer wi om der reuerencien der
verrisenisse ons heren noch vasten noch knien bughen en
onder die vaders niet en moten xxij
Germanus maect dat vleisch niet ominus die an
lockinghe der spisen in dier langher hoechtijt
Dat scadeliker weruen der beroringhe beghinnen te
bloeien Of wort dat ghemoede vander spisen niet ver
swaert alst bouen sijn ghewoenheit gaet. ende te trecken
den knecht des lichaems tot scadeliken wellen Ouer
mits die groene ioechet in ons die lede totter wederspā
nicheit lichtelic brenghen maect het dat wi die onghe
woenlike spise te ouermoedelic nemen of oec die ghe
woenlike spise te nuchter ontfanghen xxiij
Thomas ist dat wi alle dinc niet eenen redeliken
ondersoeken des ghemoeds doen eñ niet na ander lude

oerdel Maer wi puerheden des harten ons selfs consciencie
altoes te rade gaen. Hoe en mach alsulken vermakin
ghe onse soberheit niet recht met hinderen ist dat wi niet
ghelijken saken in eten ende in vasten die rechte mate wil
len houden. dattet verlichte ghemoede die veelheit verbei
de ende merke of die last der weelden onsen gheest yet bedwin
ke. of oec ande ander side des lichaems die strengicheit der ab
stinencien iet te onbescheiden si. Ende draghen aldus tusschē
te veel ende te luttel een rechte mate des onderscheits. Want
god onse heer en wil ghien dinc tot sinen dienst ende tot
sijnre eren sonder ghelijc onderscheit ghedaen hebben. Als
die propheet seit die ere des conincx minnet gherechticheit. En
hier om vermaent die wise man salomon dat wi in ghien
re siden te verre in gaen. Daer hi seit eer den heere van di
nen gherechtighen arbeide ende offer hem vanden vruch
ten dijnre gherechticheit. want in onser consciencie woet
een over scale warachtighe rechter. Die allene vern
mer weer vanden ghestande onser puerheit al dwalen si
alle bedroghen. want laet ons niet alle behendicheit
in die waech scael te rechte weghen. Ende legghen in die
een scael die puerheit der sielen ende inder ander scale des
lichaems crachten. Ende hanghen die waech scael an dat
oerdel der consciencien. Also dat ghien side vanden ghewich
te die ander en verweghe. Want dat smet ghescreven al
offerstu te rechte ende du die offerhande te recht niet en
deelste du misdoeste wi wanen so luttel niet der offerhande
der vasten die wi niet ghewelde onbescheidelic iterlinghe

weinte persen den heer seer wel behaghen Die hi noch
mit verwerpt als hi seit door den prophete Ic minne ghe
rechticheit ende hate alle roef goet in die offerhande Com
tijt besorghen wi ons selfs natuer in al onse werken ons
seluen te soeken dat wi den heer nauwe gheuen datter
ouerloept Ende offeren hem als bedrieghers dat minste
deel ende worden vanden heer besculdicht Daer hi seit hi
is vermaledijt die dat werck des heren bedrieghelike
doet Mit rechte wort hi vanden heer berispt die aldus hem
seluen bedrieghet Daer hi seit die kinder der menschen sijn
ydel. die kinder der menschen sijn loghenachtich in haer
wichten malcander te bedrieghen Sinte pouwels leert
ons rechte ghewichte te hebben daer hi seit iu dienst sel
redelic wesen Moyses die ghebot oec Dijn waech scalen
sellen gherechtich wesen ende dinen ghewichte ghelijc .
Salomoen gaf des ghelike sentencie daer hi seit een groot
ghewichte ende een clein ende twierhande mate sijn beide
onreyn voer gode Ende diese heeft sel in sijnre boesheit ghe
vanghen wesen Aldus en sellen wi niet hanteren die on
rechte mate als wi gheseit hebben van buten scuwen
Maer oec meer daer om pinen dat wi ghien ongherech
tighe ~~on~~ghewichte in onser harten noch ghien twier
hande maten inder scrinen onser conscientien hebben
Dat is so wat dat wi ander lude laden dat wi dat ons
seluen an nemen Want doe wi des niet so meten wi
ende weghen in die waghe der gheboden gods mit
twierhande ghewichte ende valsche mate Daer salo

moeten of seit. een dubbelt ghewichte is van gode v
smaect Ende een onrechte waghe scael en is niet goet
in sinen oghen In die sonde der onrechter wechten
vallen wi ist dat wi ofghesceidenre van buten voor die ons
broeders houden dan wi in die celle bi ons seluen plegen
te sijn Ende begheren sobere ende heilighe voor die
menschen te schinen dan wi voor gode sijn Dit sijn
wat te vele vander eerster questien of ghedwaelt
late ons weder daer toe keren xxiii

Alsoe salmen der voerseider daghen hoechtijt vieren
datte guedertierenheit der spisen die daer in verhe-
ghet is der oefeninghe des lichaems ende der sielen meer
baten dan scaden Want die blijscap van ghiente hoech
tijt en mach der naturen onmacht verdrauen Noch die
ongheuadighe wedersaec en can niet ghiente veneiene
der daghen ghesaten waren Ende op dat die ghewoente
der ghesetten hoechtijt binnen feest daghen ghehouden
warden ende die salighe wise der soberheit niet ouerghe
treden en worde soe ist ghenoech dat die guedertierenheit
der spisen diemen ter noentijt nemen soude om der hoech
tijt willen te sexte ontfanghen Dit sulker voorwarde
Nochtant dat die ghewoenlicheit der spisen noch die
ghemeente niet ghewandelt en worden. op datte puerheit
des lichaems ende die gheheelheit des ghemoeds Die
mit soberheden vercreghen is in alsulken hoechtiden
mit eten niet verloren en worde Ende hier om op dat
onse wedersaec die vianten mder gulsicheit meinent

en verwinne. Hoe en selmen totter ghedachten der ghe
woenliker spisen opten alre meesten hoechtiden niet te
doen. Op dat die vrolicheit der feesten ons in gheenen wenē
verwandelt en worde. Ende datter ghescreven staet van ons
niet ghesproken en worde. Iu hoechtiden heb ic ghehatet.
Mar dat op een ander stat ghescreven staet. Omme vier dijn
hoechtiden ende ghif god dijn begheerten. xxiiij

Germanus wat is die dese sake datmen ses weken
die viertich daghe der vasten hout. Ende men in cō
nighen lande seven weken daer toe doet. Want gheen nā
desen ghetale alsmen den sonnendach en dē den sabbath of
doet die somme van viertighen en vervolt. Want in ses
weken en sijn maer dertich daghe besloten xxv

van dese dinghen

Theonas al ist dat sommigher lude simpelheit een vraghe
maket. Onse voor vaders en hebben nochtant sonder
sake niet aldusdaenighe dinghen ghetermineert. Mar want
ghi die waerheit hier of begheert te weten soe merct. Moy
ses ewe hadde alle den volke gheboden dat selste dijn tien
de deel van dijre substancien ende van dijre vruchten.

offeren en was

gheboden ~~sijn~~ gode te gheven. Hoe ist vele meer noet dat
wi hem offeren dat tienden deel van al onse leven ende
van al onse werken. Dat inden ghetale van viertich da
ghe vervolt wart. xxvi

Wat mach ic segghen vanden eersten vruchten. Die
alle die gheene die cristo dienen daghelix pleghen te
offeren. Want wanneer si vanden slaep ontwaken
werden ende naden waken recht als met levender vroe

lichaem op staen Ende in haerre memorien ghien sor
ghe van tijtliken dinghen ontfanghen Ende die be
ghinne haerre ghedachten ende die beweghinghe haer
re sinnen alre eerst onder die godlike offerhand brenghē
Dat doen dese anders dan datsi ouermits den ouersten
priester ihesum xpistum voor dat ghebrunc des leuens ende
voor dat beelde der dagheliker vernisenisse die eersten
vrucht aldus betalen Ende offeren oec gode een offerhan
de haerre volhertelijker blijscap als si naden slaep op ū
wert sijn. eerst aen roepen si hem mitten beweghinghe [illegible] haerre
tonghen Ende vieren sinen naem ende sijn lof. ende als si
sijn die lippen op doen om die ghestelike sanghe te sin
ghen Soe offeren si gode den dienst haers monts Ende
als si naden opstaen hem tot hare bede keren Ende tot
haren eyghenen saken hem niet eerst en keren Maer
tot sijnre eren tot sinen loue ghekeert staen in al haer
ren voortganc inden vutrecken der handen in die bu
ghende der knien ende in nederwerpinghe al des lichaems
so betalen si die eerste vruchte Want anders en moch
ten wijs niet volbrenghen Daer die prophete of seit Jc
voor quam in die rijpicheit des morghens Ende riep mijn
oghen sijn voor ghecomen totti des morghens vroe het
en waer dat wi als wi naden rusten des slapes. vter
duusternisse weder ten lichte ghecomen sijn van allen
dienst des lichaems ende der sielen tot onsen orbaer niet
en vermeten te saken Want daer en is niement anders
die die prophete morghens voor quam of die wi des ghelijc

op dat ic dijn wtspraken soude gedencken en mijn
gebede sel voer comē des morghens vroe

voor comen sellen dan ons seluen. dat is onse becomer
nisse ende neighinghe ende sterflike sorghe daer wi niet
sonder wesen en moghen. of die subtile inraedinghe des
viants die hi ons als wi rusten ende wakich sijn ouermits
fantasien der ydelre droeminghe pijnt in te draghen. op
dat hi ons als wi ontwaken worden sijn. daer mede be
commeren ende verbeelden mach. Ende plocken alsoe
eerst selue die bloemen onser eersten vruchten of. Hier
om staet ons nauwe toe te sien willen wi des prophetēn
voerscreuen woorde mitten werken veruollen. Dat wi
die eerste opgaenghe der ghedachten inder morghen stont
te behoeden. op dat die viant die eerste vrucht niet en be
:. laben — vlecke. Want voorcomen wi hem also niet. Soe en sel
hi des merghens mit sijnre boesheit dagheliix te voor comē
Ende daer om willen wi dat onse eerste vruchten gode
ontfanclic sijn. Soe en behoeuen wi des morghens vroe
ghien cleine sorchuoudicheit te hebben. Op dat wi alle
die sinnen ons lichaems des morghens vroe als een
heilighe offerhande in allen dinghen onbeulect moghē
houden. Dat oec onder vele wereltliker liede ghewoen
lic is die inde voer daghe opstaen. Ende hem pinen vā
alle sorchuoudicheit deser werelt te ledighen. op dat si
die eerste vruchten van al haren leuen. ende van al hae
ren werken voer den aenschijn gods waerdelic moe
ghen bieden. xxvij

:. die vastē — Voert segdi datmen in twierhande wijs dat is in
ses weken inden eenen lande. ende in seuen weken inden

anderen pleech te houden daer is al een wijn toe eñ
een manier van vasten al sijn die weken ongheliic
Die vasten hiet een beloep te wesen xxviij
van viertich daghen ommits dat moyses helias
ende onse here ihūs xp̄us seluen viertich daghen vas
ten Oec soe waren die kinder van isrl' viertich iaer
inder woestinen ende hadden daer viertich woninghe
die deser vasten euen veel sijn Also dat dese viertich
daghe recht euen tollen ghelijken die wi den hemelschē
coninc sculdich sijn Maer dat en is niet sonder sake al
hoe wel tot deser questie niet dat alle manier van mo
niken als ons die heilighe vaders ghemeenlic seggē
in desen daghen alre meest bevoert waren eñ aenghenoch
ten ander steden te besoeken Recht naden ghelikenisse
als dat volc van egiptē die kinder van isrl' mit ghewel
te plaghen te drucken Also wart nv dat warachtighe
isrlsche volc vanden bosen gheesten die biden volke
van egipten beteikent sijn swaerlike bevoert Op dat
die gherechte monken overmits der ruden die gods
waerdinne is dat lant van egipten niet en laten noch
totter woestinen der salicheit wechten niet en comē also
dattie coninc pharao al verwoedende van hem seit si sijn
te ledich daer om roepen si ende segghen laet ons inder
woestinen gaen ende doen onse gode sacrificie Aen bedruc
se mit swaren werke inden slijc ende inden steenplaetsen
Op dat si dese ydele woerden vergheten Want die ongherech
tighe rekent die heilighe sacrificie gods Die vergheten dan

inder woestinen des vrien heiten gheoffert wort recht
als een grote idelheit te wesen Want alle gheestelike
is hem onmaer xxix

Die gherechtighe ende die volcomene en sijn vander
euen deser vasten niet verbonden Want si en laet
hem niet alsoe luttel verbants niet ghenoeghen Mar
den ghenen die al dat iaer door in rijcheden en weelden
in menichvoudighen nevringhe deser werelt becommert
sijn hebben die prinsen der helighen kerken ghesett
dat si doch ommus deser settinghe van verbants weghe
in desen daghen ten minsten Dat tienden deel hares le
vens den heer souden offeren Mar die gherechtighe die
ghien ewe ghesett en is. en laten hem mitten tienden deel
ghelijc den anderen niet ghenoeghen Want si hem selue
ende al dat si hebben willichlic tot enen mael den heer ghe
offert hebben Hier bi machmen claerlic proeuen dat
een knecht der ewen die dat doet ommus datter hem ghe
boden is. ende laet wantet hem verboden is niet vol
comen wesen en mach Mar die knechten der gracien
sijn waerlike volcomen. die daer niet en ghebruken
dat hem vander ewen weghen ghecoerloft is Ende om
deser reden wille al ist dat moyses ewe niement tot vol
comenheit en brenghet Nochtant lesen wi dat sommighe
helighen oec inden ouden testament volcomen hebben
ghewest Want si deden meer dan hem die ewe gheboet
ende leefden onder der ewangelien volcomenheit Ende
wisten wel dattie ewe den gherechtighen niet ghesett en

was maer den onghehoorsaemheit en onghenadighe
den sonders den misdadighen ende den bevleckten xxx

Alse die tijt dat die volcomenheit die men eersten
beghinne der heilgher kerken was ongebroken
bleef Doe en was desen vasten van desen viertich daghe
altemael niet Want wat behoeften si mit desen cleine
bande ghebonden te wesen Die al dat iaer door in vasten
ende in soberheden leefden Maer doe die beelheit der ghe
louigher mitten vutwendighen guede onledich waren
ende nae enen ighelike nae sijnre noottrufticheit nae
apostelen insettinghe deelden Ende begonsten daghelix
van der eerster devocien neder te dalen ende hem seluen
~~besonder~~ als ananias ende saphiera te soeken Doe wor bewousten
ter ouerdraghen datte menschen die mitter sorghen
deser werelt ghebonden waren ende van devocien ende
van hem seluen te dwinghen en te op houden met en
wisten Datte van dwanghes weghen altier vasten
tiende van haren leuen souden gheuen ende dat den
sieken guet is dat mach den ghesonden niet scaden. die
daer onder der ewangelien ghesetet sijn ende die ewe niet
devocien willichliken ontfanghen. Op datsi totter sa
licheit daer sinte pouwels of seit mochte comen. die son
de en sel in u ghien heerscappie driuen Want ghi en
sijt onder die ewen niet maer onder die gracie Want
waerlike die sonde en mach in niement heerscappie
driuen die ~~die~~ der toe losinghe der sonden mach ghe
bieden xxxi

Germanus sire pouwels sentencie dunct mi seer
duuster wesen. Want hi niet alleen den monken
mar oec alle kersten uut ghemeen die den ewangelien
ghelouen vanden wet ende vander heerscapie der sonde
van hier te wesen. Hoe ist dan dat binnen in al den ghedo-
genē die : pet sijn die heerscapie der sonden leeft. Nae ons heren
gods sentencie daer hi seit. Hoe wie sonde doet die is
een knecht der sonden. xxxii

Theonas nu heeft in vraghe een grote questie
echter op ghebrocht. die vanden onbesochten noch
gheleert noch onthouden en mach warden. Nochtan
also verre als ic mit woorden mach. wil ics pinen
te ontbinden. ic dat u verstant dat seluen dat wi sey-
ghen mitten werken wil vervolghen. Want soe wat
niet omnius leringhe mar omnius ondersoekinghe
bekent wart. also alse dat ghien onbesocht mensche
leren en mach. also en macht oec niemant verstaen dan
die ghene die op die selue insettinghe ghefondiert staen.
Daer om ist noot dat wi eerst vlitelic vernemen dat
die meninghe ende die wille der ewen is. Ende wat die
leringhe ende die volcomenheit der ghenaden si. op dat
wi daer uut die heerscappie der sonden ende die wt drin-
ghen der heerscappie moghen kennen. Die ewe ghebiet
aldus tatuen aldus die echtscap an se nemen. Daer
hi seit. hi is salich die kinder in syon ende huusghesin-
den in iherusalem achterlaet. en vermaledijt is hi die
ghien kinder in israel en laet. Ende daer teghen voiet

ons die ghenade der ewangelien tot puerheit der ewi
gher onghebrokenheit ende tot kuuscheden der saligher
maechdelicheit. Als er ghescreven staet. Salich is die buke
die niet en droech ende die borsten die nie en soghen. Ēn
salich is die onvruchtbaer. Want haer sijn meer kinder
dan der gheenre die den man heeft. Ende die vader ende
moeder ende wijf niet en haet en mach mijn iongher niet
wesen. Ende die wive hebben sellense hebben of sise niet en
hadden. Die ewe ghebiet datmen die tiende ende die eerste
vruchten offeren sel. Die ghenade raet. Wiltu volcomē we
sen gane vercoep al datstu hebste ende ghift den armen en
volc mi nae. Die ewe en verbiet niet ghien wrake als
met onrecht ghedaen is. Want si seit oghe om oghe
tant om tant lit om lit. Die ghenade wil dat wijt onrech
te ende mit slaghen onse lijdsaemheit ghepruoft worde
Ende ghebiet dat wi totten helfte meer onrechts ons be
reit maken. Daer hi seit slaet di yemant an dijn rechter
kinbac biet hem die ander. Ende den ghenen die mit
hem dat ghereghte striden wil ende nemen di dinen
rok ghif hem dijn mantel toe. Die ewe heet die vi
ande te haten. Die ghenade raet datmense minne ende
goede altoes voer hem bidde. xxxiij

Daer om soe wie op dese hoechheit der ewangelicē
volcomenheit ghecomen is. Dese is ommers ver
diende alsulker doechden boven alle ghesette ewe
vertheven ende al dat ommers moises ewe ghebodē
is. dat rekent hi recht clein te wesen. Want hi bekēt

dat alleen onder die ghenade des h. behouders staet. Ende
weet dat hi ommers sijn hulpe tot enen hogheren staet ghe
comen is. Hier omme en heeft die sonde in hem ghene heerscap
pie. Want die minne gods die ommers den heilighen gheest
ons ghegheuen is ende ghestort in onser herten sluten alle
ander dinghen anhanghinghen wt hem. Ende en mach dat
verboden is niet begheren noch dat gheboden is niet ver
sumen. Al sijn herte ende al sijn begheerte is altoes alsoe
vlach in die minne sijns gods. Dat hi niet alleen van
ghenen anlockinghe der snoder dinghen niet ghevan
ghen en wort. Maer oec mede veel der gheoerlofder din
ghen niet ghebruken wil. Al is niet euen die die echte
scap ghehiet gheboden bi enen wive te bliven ende ghenen
overspel te doen. Nochtan en warden in ghenre wijs
die vleischelike begheerten niet mede ghedoot. Ende het
is harde swaer datmen dat vier daer also veel barnin
ghe bi gheleit wort sonde moghen besluten dattet niet
en vonde dat hem ghenakede ende dat bi hem quame.
Ende al wordet also altoes bedwonghen dattet van bu
ten niet bernen en mach. so bernet also veel te meer van
binnen. Want als men hem dat bernen verbieden wil soe
bernet also veel te meer. Want die wille is selue ghe
breclic. ende wort ommers ghewoonte des vleischeliken le
vens lichtelic tot verboden begheerlicheden ghetoghen.
Maer die die ghenade des h. behouders mitter heilighe
minnen der reinicheit begauet heeft die verwinnen al
le die doornen der vleischeliker begheerten also dattet

niet en clein vonxken werltscheliker begheerten steet en
hout. Hier om want die knechten der ewen gheoerlof
te dinghen willen ghebruken. Soe vallen si lichtelic
in dat daer ongheoerloft is. Maer die knechten der gnaden
Want si gheoerlofde dinghen versmaden. soe en worden si van
den gheoerlofden dinghen niet verwonnen. Ende dat minder mi
nen der echtscap sonder leeft soe toetet der minder ghenen
die hem laet ghenoeghen dat hi sijn tiende ende sijn eerste
vruchten gheeft. Want daer lichtelic overmits als hi te
langhe marret. of in te veel of in te luttel. of in ander ver
sumenisse sonde in valle. Want die vanden sinen ghebo
ten is den behoeftighen te gheuen al doet hijt mit groter
innicheit. Nochtant valt daer lichtelic crancheit inden
ghenen. Maer inden ghenen die den raet gods willen die in echtscap sijn
volghen ende al dat si hebben den armen gheuen ende
haer cruus op boeren ende volghen xp̄m nae en mach die
sonde niet lichtelic heerscappie hebben. Want overmits
dat hi al sijn goet xp̄o gheoffert heeft soe en ist sijn niet
Noch hi en heeft daer ghien overvloedighe sorghe voor ende son
der wese ghebrec te hebben. soe en behout hi ghien ster
felike besittichet daer in. Want hi es seker dat hi tot
bloetheit comen dat sijn god hem alsoe gaerne voeden sel
als die voghelen des hemels. Ende daer teghens die sijn tijt
like substancie besittic behout ende sijn tiende ende sijn eerste
vruchten ghift ende een deel van sinen ghelde gheeft die
blijft noch onder den bant der ouder ewen ghebonden. Ende
al mach hi dat vier sijnre sonden alre best lesschen mit

aelmoesen die hi gheuet. Nochtant ist hem onmoghe
lic vanden heerscapie der sonden ghelost te warden. Het
en si dat hijt ontfaet der ghenaden gods of sel doen die
minne der besittinghe sijnre inniger dueghden. Alres ghelijc
soe en mach hi buten den bloedighen ghebode der sonden
gode niet dienen. Soe wie heuet oghe om oghe tant
om tant wtghehenghenisse der ewen slaen wil. Ende
sijn viande lieuer haten dan minnen. Want van noot
moet hi mit versmaringhe des doots beghauet warden
soe wie sijn onrecht wreken wil ende bitterheit op sijne
viande houden. Mer soe wie mer lieuer aen ewangelien
ghenade wandert eñ dat quade niet mit weder staen.
mar mit liden verwinnet. Ende als die rechter kaec bat
gheslaghen is. die ander rechte noch willichlike biet.
Ende peinent vertien hem om sinen roc lauen wil dat
hi hem die mantel toe late. Ende die sijn viande mint
ende bit voor die ghene die hem onrecht doen. die heeft
die bande der sonden ghebroken. eñ dat iuc der ewen
van sinen halse ghewarpen. Mer die die oersake der
sonden niet of ghesnacht en heeft die staet noch onder die
ewe ghebonden. Daer sinte pouwels of sprac doe hi
seide. die ewe en heeft ghien dinc totter volcomenheit
suyt: ghebrocht. Mar die ghenade der ewangelien eñ snijt niet
alleen die telghe der sonden of. mar roeit die wortelen
des sondeliken willes mit allen wt. xxxiiij
Soe wie die volcomenheit der ewangelien leeren
ghe houden wil die is onder die genade geset.

onghedruckt ende vander heerscapie der sonden Want
dat hier onder die gracie te wesen te doen dat die ghe
biet te volbrenghen Ende wie soe die vollicheit der
ewangelien volcomenheit niet onderdanich en beghe
ren te wesen Die en twivel daer niet an. al is hi ghedo
pet al schijnt hi een [illegible] te wesen dat hi onder die
gracie ver is. mar hi is mitten bande der ewen noch
ghebundert en mitten last der sonden seer beswaert Het
en is der gracien meninghe noch wert niet datme ghe
ne die onder ~~dat~~ leven haer moyses ewen verderuen
sellen. mar altoes heylighen niet tot delen maer altoes
veruollen Dat sonderlinghe ommerwandel mensche tot
vervuetelike vriheit trecken ende vergheten die rade xpi
also dat si tot sinen gheboden niet en ghesraken Jae
die ghebode die moyses den minsten beginnenden men
schen ghebiet versmaden si te houden Ende vallen in
die sceddelike vriheit daer sinte pouwels dicwil over
claghet Dese en sijn onder die gracie niet Want si clim
men totter volcomenre puerheit der ewangelien niet op
Noch en sijn oec onder die ewe niet Want si en houden der
ewen minste ghebode niet Daer om sijn si onder twie
rehande ghebot der sonden beleghen. ende wanen die gra
cie gods daer om alleen ontfanghen hebben. Op dat si
ommits der scadeliken vriheit vrilic mochten doen dat hem
lust Van welker vriheit sinte pieter ons waerschuwet
daer hi seit wesen vri Mar en hebt die vriheit niet recht
als een deckel der quaetheit paulus seit oec daer of broe

ders ghi sijt totter vriheit gheroepen dat is ghi sijt
ontbonden vanden vercheringhe der sonden Mer en
ghebruuct die vriheit niet in enighen oersaken des
vleisches Dat is al sidi onder die ghebode der ewen
niet dat iu mer om te sondighen ver gheorloft is
Sinte pouwels leert datte vriheit der gracien niet
ghent en is. dan alleen daer die heer woent Ende seit
die here is een gheest ende daer die gheest des heren is
daer is die rechte vriheit xxxv

Germanus du hebste een harde duuster questie
die veel menschen na onsen vermoeden on
bekent is seer daer in gheopenbaert Mer noch
bidden wi noch wat meer om ons voortgancs
wille dattu ons leren wilste Want om als wi som
tijt soberre sijn ende meest vasten ende wi verteert
sijn. Dat dan in ons die alre starcste stucke des lichaems
verwecket warden Want als wi des nachts inden
slaep vanden lichameliken venijn des lichaems
bevlecket sijn ende op sessen staen Soe worden wi
in onser consciencien also neder gheslaghen dat wi
nauwe tot onsen ghebeden dorren gaen xxxvi

Theonas in wiitecheit daer ghi niet totter vra
ghe der volcomenheit niet naden schine van
buten Mer inder waerheit van binnen volcome
lic begheert te ghecrighen dwinghet ons bi deser
questien te wat bliuen Want ghi en maghet ernae
der inwendigher cuuscheit noch nader openbare

besnidenisse niet die van buten is Mar die daer in
dat heimelic van binnen is Ghi en mogher nader
kuuscheit niet die inden wtwendighen vleische niet
volcomen wesen en mach. die comtijt van node com
tijt van ghewoenheit oec comtijt die heiden pleghē
te hebben Mar het is in nader willigher ommeineme
liker puerheit des harten daer ghi na mogher die
sinte pouwels pasen Niet die int openbaer een iode
is. noch openbaer besnidinghe inden vleische Mar
die in dat heimelic een iode is. ende die besnidinghe
des harten inden gheeste. niet inder letteren. sijn lof
en is vanden menschen niet mar van gode die alleen
die heimelicheit der harten ondersoect Mar want ic u
wel begheerten niet en mach ghenoech ghescriven.
Dat druckende nachts dat noch voir handen is Is te cort
dese duuster questie te verclaren Ic waen dattet goet
is dat wi dat op een ander tijt verlegghen Want die
harten moten van alre onledicheit vri wesen sellen
si dit bevolen volbrenghen of verstaen Want hier
en wart ghien constelicheit der ydelre woorden inghe
socht. mar wat die inwendighe ghelove der consa
enaen ende die grote cracht der waerheit van binnen
in mach planten Ende hier om en machmen vander
onbesochten dese leringhe der puerheit van binnen
niet ontsaughen Ende soe wie ghien vlitich ende
gheneich minnere der soetheden en is ende waenese mit
bloten ydelen woorden leren die en machse niet begripē

Seuen daghen binnen naer der hoechtijt, inden
eersten beghinne des nachtes naden vesper
singhen, wi in des heilighen vaders the
onas celle. Ende verwachten die bedudinghe der voir
seider questien mit groten verlanghen. Doe sprac
ons die oude vader mit enen blijen vroliken aensich
te. eerst toe ende seide. Ic verwonder mi van uwer groter
begheerten dat ghi uwer [illegible] vander voir
seider questien dese seuen daghe hebt moghen beiden.
Ende u sculdenaer die u des langhe borghens met en
bat also langhe dach hebt ghegheuen. Ende want u
u goedertierenheit ouer den dach heeft verbeit. Soe
en wil ic niet merren mijn scout u te quiten. Het
is een ghenoechlicke woekeringhe die daer ouer betaelt
ende niet alleen den ontfangher rijc en maect. Mar oec
mede daer die wtreiker niet te min of en behout. Want
in gheesteliken dinghen te scaffen sijn ii. hande ouwin
cvxxi ninghe gheleghen. Want die gheue die hoort ende diet
ontfeet winnen daer beide an. Hier om is u vuericheit
mijn voortganc. ende u sorchuoudicheit mijn bemoru in
ghe van binnen. Want waerlike ic soude inden seluen
ghemoede verlanghen ende daer of dat ghi begheert mijn
harte ledich houden het en waer dat u minne ende u
verlanghen mi uten slape tot gheesteliken dinghen ver
wecket. Daer om duncht u goet, bereghet voort u questie

daer wi laersten om toerheit der tijt die bedudinghe of
[I]nteroghen. ¶
[I]c waen dat dit in vraghe was waer om dat
wi somtijt als wi minste vasten minste van vleische
liker begheerlicheit bevoert worden. Ende somtijt als
wi in strangher abstinencien sijn ende den lichaem casti
en vanden vleische alre scarpeliste worden ghequellet
Jae dat ghi recht als ghi gheseit hebt ons van nae
merliker nochtlicheit bevlect vinden. ¶
[O]nse oude vaders hebben gheseit dat alsulke vul
nisse om drierhande saken wt mach barsten
Ten eersten mael overmits overtollicheit van eten
ende van drincken. Ten anderen mael overmits onbe
hoetheit des ghemoedes of onwonnenen des herten
Ten derden mael overmits bedrieghenisse des viants
ende verleidinghe inden fantasien. Ten eersten mael
mach alsulke pollucie overmits gulsicheit comen. Dat
als een mensche in die tijt der meester soberheit daer
of bevlect wort dat en coemt hem niet vander teghen
wordighen vasten. Mer vander voerleden overtol
licheit. Want dat inden maghen ende inden marghe
overmits gulsicheit te voren ghesamet was, dat moet
van node hoe seer datter lichaem castiet wort al weer
den die mensche selue niet also wtghewrocht wor
den. Daer om en sellen wi niet alleen costelike spi
se scuwen. Mer alle gulsicheit hoe snode datte spi
se is of die dranc. Ende al ist dat die sommighe onder

tiden ouermits ghestadicheit des ghemoeds lichaems of
outheit der daghen van aldus langheit wi mense sel
den of niet ghewaer en worden. Daer leeft ander
verdiente toe alsmen mede in traecheden besit of
alsmen die gloriose victorie uut striden innicheit
ende waer waerdich een mierakel te hieten. Die
ander sake der onpuerre bevleckinghe is. Als des
menschen ghemoede van gheesteliker oefeninghe
ledich staet. Ende daer ghien toe sien noden ynnicheit men
schen en is so valt hi in certe ghevoelike traecheit.
Ende want die lichaem dan ongheoefent blivet
so wasset daer duvel ende worm in. of soe wanneer
men die clein pertikelkijn der ioke ghedachten her
berghet of traechlic verdrijft. soe vallet die men
sche in alsulker traecheit dat hi hem vanter weer
dighet reinicheit des lichaems laet ghevoelghen
Ende ute deser dwalinghe ende laeuheit tijtheit pleghet
te comen dat niet alleen menichvoudighe dwalin
ghe der ghedachten onstaen mer oec in dat heymelic des
ghemoeds in dringhen. Mar oec mede alle die vor
leden passien daer die menschelike nodrufte mede vleesc
niet heeft ghewekt ende daer dienen moghen die
staen in hem op en wanden weder te live. Ende alsoe
langhe als si in dat heymelike van binnen aldus
sullen. Ho seer dat hi den lichaem castiet mit vasten
Nochtant wort hi van den vulen fantasien in
sinen slaep ghequellet. aldus dat dit niet alleen

ommits onbehoetheit des lichaems en ghesichte
Maer oec mede ommits onwinnen des ghemoeds
van binnen Hier om selmen voer alle dinc die
vijf dwalende sinnen van buten bedwinghen
Op dat dat ghemoede totter anlockinghe der on
suverheit inden slaep niet ghetoghen en wort Die
derde sake coemt ommits werkinghe ende indrucs
des bosen gheestes Want als wi niet vlitighen
toe sien des lichaems ende des harten die overste
puerheit begheren te vercrighen Ende sijn aenvechten
daer in niet verwinnen en mach. soe pijnt hi
hem dat betruven onser consciencien Recht als mit
eenre ghedaenten eens groten ghebreecs neder te sw
pen. ende te bedrucken sonderlinghe in dier der tijt
als wi mitten meesten devocien op hoechtiden dat hei
lighe sacrament begheren te ontfanghen Dat hi
ons dan sonder enich consentieringhe of bevoelicheit
inden vleische sonder enich beelde inder fantasien
als wi slapen mit pollucien mach bevlecken op dat
hi ons swaren mach ende vanden heilighen sacra
mente houden Ende werpen ons ten lesten in clein
moedicheden. als wi sien dat ons soberheit ende
vasten daer voer niet en bescheermt Daer om en
selen wi ons niet alleen voer elke sonde hoeden
Want si selve ons scadelic is. mar oec mede want
ghien sonde alleen binnen en wil si en trecket alle
ander sonden tot haer die si mach Hier om en

selmen die gulsicheit niet alleen om haers selues wil
len Want si ons lasteli is te verwinnen Mar oec
mede want si dat vier der vleischeliker begheerten in
ons ontsteken Ende voort toornicheit droeuicheit
nidicheit en alle ander passien beghert si tot haren ghe
sinde te hebben Want als ons spise of dranc te luttel
of te laet of onachtsamlic anghedient wort Sijn
wi vander gulsicheit verheert soe worden wi toor
nich. Ende voort en moghen wi vanden wellusti
ghen smake der spisen lecker ghiericheit niet ghe
bruken Aldus soe volghet vander gulsicheit onsuuer
heit. vander onsuuerheit ghiericheit. vander ghieric
heit houerdie. vander houerdie ydel glorie. Vander
ydelre glorien toorn ende nidicheit ende onghestierde
veelheit alre sonden vergaderē recht als een ghe
sinde vij

Germanus dat dese questie voort ghebrocht is
hopen wi is vter voorsienicheit gods ghesciet
Op dat wi nu want dit aldus te werke coemt voort
vraghen moghen die wi te voren van sinnelheden
niet vraghen en dorsten Daer om als die tijt eischet
totten heilighen sacrament te gaen ēn wi ons dan
inden slape van polluacien bevlect vinden of wi
dan daer toe dorren gaen of niet v

Theonas mit alre bescheidicheit also vele als
in ons is sellen wi pinen onbevlecte puerheit
van harten ende van lichaem te hebben Ende sō

in dier tijt als wi dat weerde heilighe sacrament
ontfanghen willen ende wilt wacken toe sien hoede
dattie ruuscheit des lichaems in dier nacht onbeuleckt
bliue als wi ons tot dien heilighen waerscap bereide
Maer nochtant ist dattie bose gheest dat slapende ghe
moede also verleidet. dat die mensche sonder consent
ende sonder begripelike vrolicheit der onsuuerheden be
vleckinghe crighet van natuerliker nootruftecheit
of van aenvechtinghe des viants sonder beuoelen des
willen op dat hi ons die hemelsche medicine ontrecke
mach soe moghen wi ende soe sellen wi vrilic gaen tot
der ghenaden der salighen spisen Maer ist dat wi als
voorseit is die scout daer of hebben Soe sellen wi on
ser consciencien toe spreken Ende wesen dat [illegible] sin
te pouwels seit of Soe wie des heren kelc onwaer
delic et ende drinct die sel des heren lichaem en bloet
scaldich wesen Die mensche sel eerste hem seluen proe
uen. ende soe eten van dien brode. ende drincken van
dien kelc Want soe wie dattet onwaerdelic et ende en
drinct die et ende drinct hem dat oerdel Ende onderscei
det dat lichaem des heren niet. dat is hi en heeft ghien
onderscheit tusschen die hemelsche vader ende die sno
de natuerlike spise Ende en merket niet dat sijn
lichaem sonder puerheit des ghemoeds niet ghe
oerloft en is te ontfanghen Vont seit sinte pou
wels daer om isser vele onder u sieke siec ende cranc
ende veel ghestoruen isser Dat is die daer onwaerdelic

toe ghinghen worden siec inden ghelove ende
cranc inden ghemoede mitten verdrietelken arbei
de van allen passien becommert. Ende slapen inden
slape der sonden. ende en pinen hem vanden dootli
ken vaken vake niet weder op te staen. Hier om
vinden wi inden ouden testament claerlic ghebo
den. Soe wie reyn was die soude vleische der sam
finen eten. Ende soe wat mensche daer onreinicheit
in waer ende vanden vleische der samfinen ate
datten heer toe hoorde die soude ghepinighet ende ver
torniet worden. Het staet enen anderen boec van moy
ses boeken ghescreven. Ist datter enich mensche on
der iu is die des nachts inden slape van pollucien
vervlect bevlect wort. die sel wt der vergaderinghe
des volcs gaen ende en keren voer avont niet we
der. Ende als hi den mit water ghewosschen is soe
mach hi nader sonnen onderganc weder onder die
lude comen. vi

Maer op datmen te claerliker proeven mach dat
alsulke onreinicheit onder tiden wt des viants
werkinghe coemt. Soe kennen wi enen broeder die
die volcomen reinicheit des lichaems ende des harten
mit oetmoedicheit wachteren toe sien. hadde ver
arghen ende van sulker nacht droevinghe nem
mermeer ghemoeit. en wort dan alleen in dier
nacht als hi des daghes daer nae die hemelsche
spise ende dat levende broot begheerde tontfaen.

Ende doe hi langhe tijt hem seluen dat hemelsche
voetsel onttoghen hadde sochte hi ten lesten raet hier
toe ouer die heilighe vaders Ende hopede dat hi eerh
te medecijn ende verstoertinghe sijns rouwes in haer
wide raet soude vinden Doe die gheestelike meisters
vader eenrehande sake sijns euels ondervraghet hadde
Die ouermits oneeruoedicheit der spisen pleecht te co
men Ende alsulken der sake in hem niet en vonde
om des willen dat hi hem in ghienen dinghen in
gulsicheit en onthielt Ende sonderlinghe in dien tijt
alre soberste plach te wesen als hem die vorsarcnen
onpuerheit ouer quam Doe vragheden si vader ander
sake die ouermits onbehoetheit des ghemoeds ende
onwaernemen des harten pleecht te wesen Of hi in
versumicheden hem yet onttrocken hadde Dat hi eert
sijns selfs naersten huuslicheit buten die sonderlinge
ghenade gods waende houden Maer om dat som
mighe harde strenghe menschen om haere verme
telheit neder te setten alsulke onpuerheit duiwijl
plecht te vallen Daer toe antwoerde als die wise
man seit dat hi niet alleen in dien daghe onthou
den en mochten god en gaven Doe droeghen die ou
de vaders ouer een datter der saken scout was die
die bose gheest heimelic pleghet te werken Ende prae
ueden wel datter der sielen en des lichaems anwaer
nemen scout niet en was Ende gauen die sententie
ende rieden hem dat hi die salighe hemelsche media

ne daer om niet laten en soude op dat als hi vand'
hemelscher spisen also verouet worde Ende met die
per uden strecke des bosen gheests en worde ghebonden
Doe dat ghedaen was wort alle die bedreghenisse
der viantliker werkinghe alsoe onderseet Ende wort
verghenoeit vander cracht des heilighen lichaems
ons heren also beschermt Dat hi vander onderghe
woenliker onpuerheit niet meer ghequellet en was
Hier in wort des bosen gheests bedriechenisse claerlic
gheopenbaert Ende die sentencie der heiligher leraers
ghesproken dat dicwijl dese onpuren bevleckinghe
der pollucien niet wt ghebreke des vleisches noch
der sielen maer wt bedrieghelicker werkinghe ons
viants saets pleghet te comen Hier om willen wi hier
of verlost wesen soe moeten wi ten eersten mael mit
allen crachten die sonde des onsuveren levens uutwin
nen, als sinte pouwels seit. en laet die sonde der on
suverheit in uwen sterfeliken lichaem niet regnie
ren Haren begheerlicheden ghehoorsamich te wesen
Ten anderen mael dat wi onse lichaem alsoe be
dwinghen ende alsoe tot ghesaetheden brenghen
Dat wi van onsen leden der sonden ghene wapen d'
boesheit en maken Ten derden mael dat wi onsen in
menschen van alre neyghinghe totter onpuerheit te
gronde alsoe doden dat wi ons selven recht als die
ghene die doot hebben ghewesen Gode weder leve
te in eenre salighen offerhande weder moghe bied'

Ende aldus sellen wi moghen comen totten ewighen
vrede ons lichaems ende staen inder puerheit alsoe
ghesondiert dat die sonde voortmeer in ons ghien
heerscappie en sel moghen hebben. Want die met
ond[illegible] ende [illegible] sijn. Al eest dat
[illegible] prijst. Nochtan
soe [illegible] selven brant daer
men die [illegible] mede bedu
uet. [illegible] sijn ende die ma
ghe[illegible] Ende [illegible] alleen den
[illegible] den wille
[illegible] Ende [illegible] moghen die
lovelike [illegible] knechten als si haerre onpuerheit
verlost sijn die salicheit vernemen die hem die
heer [illegible] ysaias ghelovet heeft te besitten
Want hi seit [illegible] totten [illegible] onvruchtbaren
[illegible] die minen sabboth vieren
sellen. Ende [illegible] dat ic begheert hebbe ende mijn
verbont houden. Den sel ic in minen huse ende
binnen minen muren ene stede gheven ende enen be
teren naem dan der sonen ende der dochteren. Enen ewi
ghen naem sel ic hem gheven die nemmermeer vergaen
en sel. Wie sijn dese sonen ende dochteren daer die ghe
palede onvruchtbaer knechten also verre worden
boven ghesett dat si een beter stede ende enen beteren
naem ontfanghen sellen dan die heilighen die in
den ouden testament inder echtscap waren ende die

ghebode gods hilden. Ende sijn alte recht is ind'
witverkiesinghe der kinder gods ghecomen
Ende wat is die naem die hem recht als een sonder
linghe loen ghelouet wort dan den naem der
reynicheit. Want si reynicheit des lichaems ende
des harten ghehouden hebben soe selen si die son
derlinghe woerde der salicheit ghebruken. dat si
den sanc alleen selen singhen die ghien ander
heilich singhen en mach. Daer om sellen die die
lampen volghen toe suken daer gheen gracie.
Want si maechden sijn ende hem niet wouen niet
verliest en hebben. Hier om willen wi totter hoghe
glorien ~~gaen~~ der maechden comen. Soe laet ons
mit allen machten die kuuscheit des lichaems en
des harten behoeden. Op dat wi mitten onwisen ma
ghden ghetal niet ghetellet en worden. Want daer
om haer maechdelicheit niet ghecroent en is
Want si hem niet alleen dat vleisch reyn
en hilden. daer om bleuen si met den [illegible] maer
a maech dwaes. Want omme dat si die olie der inwen
den dighen puerheit in haren vaten niet en hadden
Soe was die claerheit ende dat blenkende schijn
sel der reynicheit niet ghecleert. Want mitter olie der
innen noetsel der puerheit des harten van binnen
soe moet die kuuscheit des inwendighen men
schen van buten ghedient wesen. Ende alsoe
moghen die lampaden ewelic bernen ende blinc

ghen maech den

Ende daer om en mochten die dwaese maechden in
die gloriose camer des brudegoms mitten wisen ma
ghedem niet verdienen in te gaen Want si haer
gheest ende die siele ende die lichaem tot inden mynghe
ons heren ihesu xpi sonder claghen niet gheheel
ghehouden en hadden Want dat sijn waerachtighe
maghden ons heren ihesu xpi Ende dat sijn wonderli
ke edel onwaerdeerlike brueden gods ghehieten niet
die voer dat [illegible] ween Maer si waert
ghevoeghet [illegible] hulp Ende niet die hem sel
ven niet ghewone [illegible] ende [illegible] houden Maer
die al dat daer toe trecken of [illegible] mach nemen

W[illegible] vii

Wi sijn sculdich onse herte van alsulker hoeghe
der oetmoedicheit te bewaren ende behouden
dese sentencie [illegible] ons vermetenheit tot sulk
plechticheit te maken want al hadden wi ouer
tens der ghenaden gods al ghenomen dat hier voer
ghesecht is Want [illegible] tiden waren wi onverdie
nes weghen den heilighen lichaem xpi waerdich
wesen te ontfanghen Ten eersten mael want die
waerdicheit des hemelschen broots is also ouer
groet dat niemant die mit desen sterfliken vleische
behanghen is omminus sine verdienten Maer ouer
mits die ontfarmighe mildheit die spise ontfinghen
mach Ten anderen mael want men en mach
ne stervlighe deser werelt also vonsichtich wesen

hi en wort onder tiden van menigherhande ghe
breke of van dagheliXe sonden ghevert. Want het
en is niet moghelic die mensche ~~en moet~~ en moet
onder tiden vallen in onbekentheit of in versu
menheden of in ydelheden of dat hi belopen wort
eer hijt weet. of in ghedachten of van noots wegē
of in vergheteltheden Want al waert dat yement
op dat hoghe der dochteren domme dat hi uut sinte
pouwels. nochtant niet wt ōvaerdicheden segghen
mochte. Het is mi dat cleynste dat ic van u
gheordelt worde of vanden menscheliken daghe en
noch ic en ordel mi seluen niet. Want bin ic
sculdich dat en weet ic niet Al mochte een mensche
also mit sinte pouwels spreken. Nochtant mach
hi nonwaer weten dat hi sonder sonde niet
wesen en mach. Want sinte pouwels seit
daer nae Want niet en bin ic nochtant ghe
rechtueerdighet. Dat is al en waen ic rechtueerdich
te wesen. daer om en sel ic die glorie niet rechte
voert besitten Of al weet ic niet in mijn consci
encie van ghiener sonde. Nochtant en bin ic niet
sonder sonde Want daer sijn vele dinghen die
dinghen in mijnre consciencien al sijn die mi
onbekent ende duuster si sijn gode kundich
ende openbaer. Daer om seide sinte pouwels
voort Die mi te rechte onderscheidet dat is
die here Dat is van dien die alleen die heime

lichceden der harten kennet daer wort dat waer
achtighe vonnisse of ghegheuen in iiii viij

Germanus het is hier voorghesciit dat nie
mant dan die reine der hemelscher sacra
menten deelachtich sel wesen. Nv wort hier be
wijst dattet onmoghelic is yemant mit allen son
der sonde te wesen. Ende en is niemant daer of vri
soe en is oec niemant rein. Ende aldus volcht hier
nae ist dat die mensche niet heilich of rein en is
soe en mach hi der verborghen gauen xpi niet deel
achtich wesen. Hi en is oec niet sculdich dat rike
der hemelen te hopen. Want god heeftet den hei
lighen alleen ghereeft xix

Theonas wi en moghen daer niet yeghen seg
ghen men vint vele heilighen ende gherechtigher
menschen. Mer het is een groet onderscheit tus
schen heilich te wesen ende die naem der heilicheit
dat en hoort niet alleen den menschen toe. Mer
oec mede den dieren den husen ende alle die reescap
der husen gods daer men sinen dienst mede doet.
Mer het is een ander dinc sonder sonde te wesen
Dat daer alleen der ~~[illegible]~~ moghentheit des heren ouerste:
ihu xpi mit sonderheden toe behoort. Daer sinte
pouwels secht. als men wat sonderlinghe voer
teis of seit hi en heeft ghien sonde ghedaen. Mochte

wi dan een onbeulect leuen sonder alle sonde leidē
Doe had sinte pouwels onse heer ihū xp̄o enen naē
ken prijs toe gheleit doe hi seide dat hi ghien sonde
ghedaen hadde Ende op een ander stat daer hi seit wi
en hebben alsulken biscop niet die niet onse cranc
hede niet liden en mach Hi was ouer al ghetempteert
nader ghelikenisse des vleisches maer sonder son
de Hadden wi mitten ouersten godliken biscop
also veel gheliix dat wi sonder sonde ghetempteert
∴ sonde mochten warden Daer om ~~seit~~ sinte pouwels
onsen heer ihū xp̄o als niet enen sonderlinghe vor
del wt allen menschen ghesceiden hebben Want
hi sonder sonde was ghetempteert dat allen an
deren menschen onmoghelic is Want wat mē
sche vintmen hoe stark hi is hoe vromelic dat
hi strijt hi wort onderwilen mit des viants scutte
ghewaet Ende wie leeft daer in desen broschen leue
die sonder sonde door alle die strijt deser werelt ghe
raect heeft Dan alleen die ghene die bouen allen
kinderen der menschen die scoenste was ende die
menschelike sterflike natuer anghenomē hadde
Ende sonder alle vlecke der sonden bleef
Hi was nae onsen ghelikenisse eerst in vā
der sonden der gulsicheit ghetempteert Doe
hem dat scalke serpent honghern sach Ende ghe

likerwijs als hi adam daer in verleide soe had
de hi den soen gods gaerne bedroeghen Doe hi
seide bistu den sone gods soe seg dat dese stenen
broot worden Mar hi wort en in desen temptierin
ghe niet ghevonden sonde bevlect Doe hi die spise
die hem die meester der bedriegheniss voor broch
te versmade ende seide. die mensche en levet mē
brode niet alleen. mar in allen woorden dat uten
monde gods gaen Hi wart oec vander ydelre glo
rien ghetempteert nae onser ghelikenisse Doe hem
toe ghesproken wort. bistu die sone gods so werp
di seluen neder Maer hi en wort van dier valscher
inradinghe niet ghevanghen Doe hi den bosen
bedrieghere mitten ghetughe der heiligher scriftu
ren mit confuse van hem wijsde Doe hi seide du
en selste dinen heer dinen god niet tempteren
Hi was oec vander hoverdien ghetempteert na
onser wisen doe hem vanden viant alle die conic
rike vander werelt ende hoer glorie belovet wor
den Mar hi en wort daer niet of bevlect. Doe hi
die scalcheit des bosen gheestes weder stont ende
seide ganc achterwaerts sathanas Want het is
ghescreven dinen heer dinen god selstu aenbeden
ende hem alleen dienen Hier in worden wi ghe
leert dat wi alle bedrieghelike inradinghe des

bosen gheests uutten ghenughe der heiligher scrif
turen des ghelijcs sellen weder staen. Daer nae
wart hi nae onser ghelikenisse vander houerdi
en noch ghetempteert. doe hem die selue meester der
bedrieghenisse ouermits den mensche tot enen co
ninc als dat ewangelium hout wolde doen kiesen
Maer sonder vlecke der sonden brac hi door die la
ghen des bedrieghers. Want doe ihesus wiste dat
tet volc soude comen ende gripen hem ende maken
coninc. Doe vloech hi al weder in dat ghebergthe al
leen. Hi was oec nae onser ghelikenisse ghetemp
teert. doe hi mit ghesellen ende mit handen gheslagē
was. Doe hi ersten bespoghen was. doe hi ten lesten
mit wtghesochten pinen des cruces leet. Mer niet
dat hi van alle dier confusien ende van alle dier pine
also veel niet. als tot enen lichten wandelbaren woor
de ontghinc. Want doe hi ander galghen des cruces
stont. riep hi ontfarmelic vader vergheef hem want
si en weten niet wat si doen. xi
Want hoe soudement anders nemen. Dat sinte
pouwels seit dat hi in die ghelikenisse des vleysches
ghecomen is. dan dat hi alleen sonder sonde was
Ende dat wi sonder vlecke der sonden niet wesen
en moghen. Want dit heeft alleen vanden ghenē
die sonder sonde is sinte pouwels sonderlinghe

ghesproken God heeft sinen soen in ghelikenisse
des vleisches ghesent Want hi menschelike na
tuer waerachtelic ende gheheelic angheno͞me heeft
Niet die sonde die daer in was mar die ghelikenisse
der sonden Want syn lichaem scheen ghelijc den ande
ren ghemenen menschen ghelikenisse der sonden te heb
ben Hi hadde ghelikenisse des vleisches der sonden als
een mensche dies niet en wiste Doe hi voor die lutiven
dighe spise sorchvoudich scheen te wesen eñ vraechde
hoe veel brode hebben wi Mer also als syn lichaem son
der alle vlecke der sonden was also wist te voren syn
siel alle dinc Want dat ewangeliū hout voort dat
ihesus dat seide om philippum te tempteren Ende hi
wiste selve wel wat hi doen soude. Hi hadde ghelikenisse
der sonden. doe hi recht als een dorstich man vanden
samaritaenschen wivekijn drincken eischede. Maer
hi en was van gheenre vlecke der sonden besmet. In
dien dat hi den wive levende water beloefde Dat haer
nemmermeer dorsten en soude laten Mer worden
in haer een fonteine des springhenden waters mach
ewighen leven Hi bewijsde waerachticheit der men
schelijker naturen. doe hi inden scepe lach ende sliep Mer
op dat die sciplude niet en verdwinen so stont hi op
ende ghebodt den winde ende der see ende doe wort daer
een grote stilheit Hier scheen oec dat hi uut alle mensche͞

die ghelikenisse der sonden onderdanich was Doe
men van hem seide waer dese mensche een prophete
hi soude wel weten wie ende hoe sulc dat dat wijf
is die sijn voeten roert Mar hi en hadde niet die waer
heit ghien vlecke der sonden Want hi die onbehoer
like ghedachten des phariseen versprede Ende voort daer
nae den wive haer sonden vergaf Hi scheen oec mit
alle anderen menschen een sondich lichaem te heb
ben Doe hi recht als een mensche in des doots noot
was ende inder anxtelijker pinen stont die hem
nakende was Ende seide vader oft mogheliic is soe
neem desen kelc van mi Ende mijn siel is totter doot
toe bedroeft Men van gheenre vlecke der sonden
en wiste hi. die een meester des levens is en mochte
dese doot niet ontsien Want hi seide niemen en
neemter mijn siel van mi Mer ic selse gheven
van mi selven ende ic hebbe machte mijn siel te
gheven Ende ic hebbe macht mijn siel weder te ne
Daer in scheelt xpus van allen xij men
anderen menschen dat wi alle wat onser is
niet nae ghelikenisse Mer nae waerheiden die
sonden inden vleische draghen Mer hi en heeft
die waerheit der sonden niet Mar die ghelike
nisse daer of ende dat an venen des vleisches waer
achtelic ontfanghen Ende al waest datte phariseen

claerliken wisten dat inden prophete ysaias claer
lic ghesproken was van hem Dat hi ghien son
de ghedaen en hadde noch boesheit in sinen mon
de ghevonden was Nochtant worden si in die
ghelikenisse des vleisches der sonden bedroeghen
doe si seiden Siet dese mensche is een verslinder en
een wijn drincker ende der publicanen ende der son
daren vrient Ende doe si seiden totten blinden man
die siende was ghemaect Ghif gode glorie Want
wi weten dat dese mensche een sondaer is Ende doe
si tot pilatus spraken Waer dese mensche ghien son
daer wi en haddens di niet over ghelevert xii
Voert dat die gherechtighe helighe mannen niet
al van sonden vri en sijn dat bewijst ons claer
lic die helighe scrift daer si seit die gherechtighe valt
seven warue des daghes wat is vallen anders dan son
dighen Ende al staet daer seven warue te vallen noch
tant staet daer bi dat hi gherechtich is Want van me
schelike crancheit te vallen en verliesert sijn gherech
ticheit niet Het is een groot onderscheit tusschen tusschen
des gherechtichs menschen val ende den val des sondaers
Want het is een ander dinc dootlike sonde te doen en
een ander dinc van ghedachten die niet sonder sonde en
sijn belopen of voor ghecomen te warden Of ommits
onwetenheden of vergheteltheden of versumelheden

eens ydels woerts of een cort in val van eni
nelachticheit inden ghelove. of vanden ydelre
glorien een cort in val te hebben Of ommits no
trufticheit der naturen vander oversten volcomen
heit een luttel te gaen Dat sijn die sevenvalle daer
een heilich mensche somtijt in valt ende nochtant
heilich ende gherechtich blijft Ende al schinen si
licht ende clein te wesen. nochtant doen si dat hi
niet sonder sonde en is Alons heeft die gherechtige
mensche een oersake altoes berou te hebben en
een waerachtighe ghenade van sinen sonden te be
gheren. ende segghen vergheef ons onse scout als
wi den ghenen doen die teghen ons misdadich sijn
Dat sommighe menschen ghesondicht hebben ende
nochtant van haer gherechticheit niet en scheiden
Dat moghen wi mit openbaren exempelen proeuē
Wat was sinte pieter der apostelen overste an
ders te vermoeden dan heilich te wesen Sonderlin
ghe in dier tijt doe hem vanden heer toe ghesprokē
was. salich bistu symon bariona Want vleisch
ende bloet en heeft di niet gheopenbaert mar mijn
vader die inden hemel is Ic sel di gheven die slotel
des hemelrijcx ende soe wat du opter aerden bindeste
dat sel inden hemel ghebonden wesen Ende soe wat
du onbindeste opter aerden dat sal oec ontbonden

-: beholdinge

wesen inden hemel Wat mach sconre wesen dan
aldus vanden heer seluen ghepriist te wesen Of wat
is hogher dan aldusdaenghe macht ende salicheit
Ende nochtant wort daer vare. doe hi die verbinghen
salicheit die mit passien ons heren totter menschen
~~behoef~~ gheleghen was niet en bedochte. weder stont
hi den here ende seide Heer dat si verre van di dattu dat
dinc doen soudste Doe verdiende hi te horen. sathanas
ganc van mi du biste mi een scande Want tu en sma
keste die dinghen niet die gode toe horen mar den
menschen Hier om is te vermoeden al wort hi mit
aldusdaenghen woorden vanden here berispet dat
hi daer om niet heilicheit ende niet gherechticheit
vet gheuallen is Viel hi oec niet in dien tijt open
baerlic enen groten val Doe hi ouermits vreese der
veruolghers den heer driewarue versakede Mar
wanter hem rechteuoert berouwede ende mit bitteren
tranen die vlecke der sonden of wessche. soe en ver
loes hi die verdiente der heilicheit ende der gherech
ticheit niet Hier om selmen dat dauid sayt van
hem ende van sijns ghelike heilighen nemen daer
hi seit. des menschen voort ganc wort vanden hē
ghestuert ende sinen wech sal hi seer begheren Als
die gherechtighe vallet en sal hi niet ghequetset
worden Want die heer hondet sijn hant onder

-: beholdinge

Wie soude anders moghen wesen dan die ghenedi
ghe Die sijn weghe ghestiert worden vanden heer
ende nochtant van dien seluen ghesproken is. als
hi valle en sel hi hem niet seer doen. dat is als hi in
menschelikey crancheit ghegleden is Doe en sel hi ouer
mits der hulpe gods niet langhe bliuen legghen. mar
haestelike opstaen Want die heilighe en verliest sijn
heilicheit niet naden vallen die bekent dat hi ouer
mits den betrouwen sijnre eyghenre werken niet ghe
rechtuaerdicht en mach werden ende alleen vander
ghenaden gods ontbonden vanden bande sijnre son
den Ende roepen sonder op houden mit sinte pouwels
Ic onsalich mensche wie sel mi verlossen vanden lic
haem deser doot Die gracie gods ouermits ihesum
xpristum onse here xiiij
Want doe sinte pouwels ghemeent hadde dat me
mensche ouermits den oueren der wederstaenden ghe
dachten totten onsprekeliken afgront der puerheit
niet comen en conde ende gheseit hadde Doe hi langhe
recht als in die afgrondicheit sijnre ghebreke ghe
worpen lach ic en doe dat guede niet. dat ic wil doen
mar ic doe dat quade dat ic hate Mer doe ic dat
ic niet en wil. soe en doe ic dat niet Mer die sonde
doet dat die in mi woent Naden inre mensche heb
ic een mede ghenoechen mitter ewen gods Mer

ic bevoele een ander ewe in minen leden. die teghens
die ewe mijns ghemoeds vecht. ende leit mi ghevan-
ghen in die ewe der sonden die in minen leden is.
Doe sinte pouwels alle sijnre naturen armheit
doorghesien hadde. ende vanden afgrondicheit sijnre
ghebreken vervaert was. Doe pijnde hi hem tot
sekere haven der godliker ghenaden te comen als
een die van hem seluen wanhopede Want hi van
den leste der sterfliker naturen sijn scip te gronde la-
ten sach Doe begheerde hi tot sijnre scipbrakinghe
hulp vanden ghenen die ghien dinc onmoghelic is
Ende riep mit enen ontfarmeliken ghelude ende seide
Ic onsalich mensche wie sal mi verlossen vanden
lichaem des doots Corteli daer nae wort hi vanden
moetwelde sijnre cranker naturen. vanden gueder-
tierenheit gods ghetroest. doe hi mit groter vroech-
den vernam. dattet die gracie gods overmits ihesum
cristum soude doen xv

Germanus sommighe menschen wanen dat sin-
te pouwels dese woorde van sijns selfs persoen niet
ghesproken en heeft Maer van sommighen sondaers
die hem seluen vanden vleischeliken weelden ende dies
ghewoenliken passien niet of breken en connen
als si vanden ouden ghewoenten der sonden ghevan-
ghen ende alsoe verheert sijn dat si der vaer puerlic

niet en conden ghenaken. Want hoe souder dien
heilighen apostel die tot sulker volcomenheit ghe
comen was moghe ghenaken. dat hi seit. ic en doe
dat gode niet dat ic wil. Maer ic doe dat quade dat ic
niet en wil. maer doe ic dat ic niet en wil. soe en werke
ic dat niet. maer die sonde die in mi woent. Naden
inre menschen heb ic een mede ghenoeghen mitter ewe
gods. Maer ic bevoel een ander ewe in minen leden die
ieghens die ewe mijns ghemoedes vechten. ende leit
mi ghevanghen in die ewe der sonden die in minen
leden is. Waer mi soud men dese woorde sinte pouwels
persoen moghen toe voeghen. Want wat is dat
goede gode dat hi niet volbrenghen en mochte of wat is
dat quade dat dat hi hate ende niet en woude. Ende noch
want vander naturen dwanc tot sijns ondanckes mos
te doen. of tot wat ewe der sonden mochte dat ver
ven vat daer xpus in sprac als een ghevanghen ghe
leit warde. Want hi alle onghehoorsamicheit ende
alle verhessinghe teghen des heren hoocheit selve ghe
vanghen hadde als hi van hem selven seit. Ic heb
enen goeden strijt ghestreden ende ic hebbe dien totten
eynde toe ghebrocht. Ic hebbe ghelove behouden. van
den anderen is mi die croen der gherechticheit op ghe
leit. die mi die heer weder gheven sel in dien daghe
die gherechtighe rechter. xvi

Theonas ic hadde ghedacht in die alre sekerste
haven des swighens te varen nu treckt ghi mi
in die afgrondighe see van swaren questien weder
maer want wi een langhe vaert mitter voerledene
stillaten ghevaren hebben. soe laet ons nu den anc-
ker des swighens werpen. op dat wi morghen vri dat
tet ons ghien storm en beneemt ende die wint des
heilighen gheests waeyen wil dat sel onder questien
weder moghen op trecken

Des anderen daghes doe wi die afgrondicheit
van sinte pouwels sentencie te weten den
heilighen vader uut groter begheerten of ghedwon-
ghen hadden seide hi aldus Die ghetughe daer ghi me
de proeven wilt dat sinte pouwels niet van sijns sel-
ves persoenen. maer vanden sonders persoenen weghe
ghesproken heeft daer hi seit dat goede dat ic wil en
doe ic niet maer dat quade dat ic hate dat doe ic Ende
dit ist dat ic doe dat ic niet en wil soe en doe ic dat
niet maer die sonde die in minen leden woent Ende
dit ic hebbe een mede behaghen mitter ewen gods
nader inre menschen maer ic sie enen ander ewe in
minen leden die die ewe mijns ghemoeds weder vechtet
ende leit mi ghevanghen in die ewe der sonden die in

minen leden is Dese woorden betughen claerlic dat
den persoen der sonders niet toe behoeren en mogē
maer alleen den volcomen ende den gheenen die die
apostelen inden nyendienten ghehieten moghen in
wat manieren sonde dit den persoen der sonders mo
ghen ghehieten Daer hi seit dat goede dat ic wil en doe
ic niet Ende dit oec Ist dat ic doe dat ic niet en wil. so
en doe ic dat niet mer die sonde die in mi woent. Wat
wat mensche mach onwillens van overspel of van
onsinnicheden bevlect worden of wat mensche leit
sinen even kersten laghe dan mit sinen wille Of
wat noet mach pinen dwinghen dat hi mit valschē
ghetughe sinen even mensche belast. of mit dieften
bedrieghe. of yemants goet beghere of bloet storte
Jae alle gheschapenen naer des menschen sinnen sijn
vander ioeghet op tot quaetheden bereit Want also
sere pinen die sondaers te verwoesten dat si begheren
dat si mit groter sorchvoudicheit die oersake der
sonden waer nemen Ende verblijden hem van ha
ren scanden ende van veecheit der sonden als sinte
pouwels seit Van confusien hebben si een verni
wen ghegrepen Ende iheremias die propheet seit. si
arbeiden op dat si quaet mochten doen Wie sonde
oec segghen dat dese woorde den sonders toe mochtē
horen. Mer hi seit ic sel dienen mitten ghemoede

den ewen gods ende mitten vleische die ewe der son
den. Want het openbaer is dat die sondaers noch mitten
ghemoede noch mitten vleische gode en dienen. Of hoe
souden si gode dienen mitten ghemoede die mitten lic
haem sonde doen. Want dat vleische ontfanghet dat
beghin der sonden uter harten. Ende die meester selve
die gheest ende naturen ghemaect heeft. bewijst dattie
oersprone der sonden daer of coemt daer hi seit uter
harten comen quade ghedachten onsuverheit over
spel ende des ghelijc. Hier in wort claerlic bewijst. dat
die voirscreven woorden niet te verstaen en sijn van
den personen der sondaers die niet alleen dat quade
haten mar minnen. Ende en dienen gode niet noch
mitten ghemoede noch mitten vleische. Mer si doen een
sonde mitten ghemoede dan mitten lichaem. Want eer
si die wille des vleisches volbrenghen sijn si mitten
sonden des ghemoeds en̄ der ghedachten voircomen

Hier om moeten wi uten merkliken
bevoelen des gheens die die woorde ~~des~~ ghespro
ken heeft die crachte sijnre sentencien weghen wat
dat goede of dat quade is daer hi of seit niet mit blo
ter beduudinghe der woorden. Mar ondersoekent mittē
selven ghesichte. daer hi mede sach. ende ondervinden
sijn verstant. nae waerdicheden. ende nae verdientē
daer hi wt ghesproken heeft. Want dan moghen wi

eerst die sentencie Die vander ingheestinghe gods ge
sproken sijn nae sijnre meninghe ende nae sinen wille
begripen Als wi den staet ende die verdienten der ghene
re daer si of ghesproken sijn merken. niet mit woorden
Mer mit ondervindinghe een ghelijc bevoelen mit hē
anmerken Daer sonder twivel alle sentencien nae ghe
sproken sijn ende alle sinnen nae ontfanghen worden
Hier om laet ons eernstelic ondervinden Wat dat son
derlinghe goet was dat sinte pouwels niet volbren
ghen en mochte Wi kennen wel goede die sinte pou
wels ende alle mannen die van sijnre verdienten wa
ren van naturen hadden ende van ghenaden ouercreghen
Want die goede reinicheit die loveclike onthoudin
ghe die wonderlike wijsheit. die milde oetmoedicheit
die bescheiden soberheit. die ghesatte maticheit die gue
tertieren ontfarmherticheit die heilighe ghrechtic
heit ende des ghelijc Alle dese hebben in sinte pouwels
ende in sijns ghelijc sonder twivel also vol ende
also volcomen gheweest dat si meer overmits der
doechden des levens dan mit meesterscap der woor
den van hem gheleert sijn Hoe groten goet der ont
farmherticheit wast mit eenperliker sorchvoudic
heit van allen kerken becommert te wesen Hoe
groten volcomenheit wast voer die ghene die ghe
scandeliseert worden van sceemten te bernen Ende

·:· goedes

nutten armoeden arme te wesen Ende of sinte pou
wels in alsoe veel ouervloedich was Wat was
dan dat goede daer hi die volcomenheit of leernen mol
te Dat en moghen wi niet bekennen. het en sie dat wi
in dat selue beuoele comen. daer hi wt sprac Al sijn die
voerscreuen doechden die sinte pouwels hadde. recht als
een blenckende ende costelike gemme Nochtant ist dat
men yeghens die dierbaer margariete leit Daer
dat ewangelium of leert. die coepman die dese marga
rete soect ende vint. soe sel hi vercopen al dat hi heeft
op dat hi dese margarete mach behouden iij

Dat is dan dat een dat ieghens alsoe veel goets ghe
leit wort ende daer bouen ghesedt Daer men alle
dinc om versmaden sel om dat allene te besitten Dit
is dat beste deel dat maria magdalena vercoes Wies
grootheit ende duerende ewicheit aldus vanden heer
ghelouet wort Martha martha du biste in veel din
ghen sorchuoudich. maer een is noet Maria heeft dat
beste deel vercoren dat haer niet of ghenomen sel wor
den Dat is alleen dat scouwinghe gods die bouen
alle ander goede ende doechden te setten is. Exempel dat
tijn dat bi hem seluen goet is. ende oec veel schoen
te wesen. alsment bi den siluer brenct ist suuerre En
dat siluer al ist costelic dat gout gaet verre daer bo
uen ende die gemme bouen den goude ende die coste
like margarete gaet verre bouen den gemme Alsoe

sijn alle die voerscreuen dochteren niet alleen goet en
oerberlic inder teghenwoerdigher tijt Mar oec sien
dienen si dat ewighe loen Nochtan ist datmen se te
ghens dat godscouwende leuen legghen wil si sellen
snode ende vule gheachtet warden Ende dese selue ghe
lijckenisse bewijst ons die heilighe scrifturen dat al dat
van gode ghescapen was seer goet is. Ende en is niet al
leen inder teghenwoerdigher tijt slechtelic goet ghehe
ten mar seer goet Want die creaturen sijn ons totte
ghebruuc des leuens. of totter nootruften des lichaems
of tot enigher ander onbekender notruften in deser
werelt verleent. daer om hieten si goet te wesen Ende
want wi ouermits den creaturen der werelt die ghe
maect sijn die onsienlike dinghe gods moghen verstaen
soe hieten si seer goet te wesen Nochtant sellen alle
dese dinghen die naem des goets verliesen Ist datmen
se teghen der toecomender werelt leit Daer ghienes
goets verwandelinghe en is ghien salicheit te verliesen
en is van welker werelt salicheit ghescreuen is dat
licht der manen sel wesen als dat licht der sonnen. Se
uen voldich als dat licht van seuen daghen Dit is groet
ende harde clere. ende wonderlic inden ghelichte Mar
ist datmen teghens der toecomender beloften legghen
wil. het sel clein ende wel scijnen Als dauid seit Alle din
ghen sellen verouderen als een cleet ende als een omme
cleet selstuse verwandelen. ende si sellen verwandelt

warden. mar du selue vrihede dat selue ende dyn ime
sellen niet vercrijghen. Hier om en mach ghien dinc ouer
mits hem seluen. noch staentachtich noch onwandel
baer noch guet en is dan die godlicheit alleen soe en
moghen die creatueren ouermits haerre naturen die e
wighe salicheit ende onwandelbaerheit niet vercrighen
het en sie ouermits ghenade ende deelachticheit des
sceppers. iiij
Ende ist dat wi dese sentencien niet meere ghetughe
willen bewisen. so vinden wi inder ewangelien vele goe
de. enen goeden boem enen goeden scat. enen gueden
knecht. Want een goet boem en mach ghien quade
vrucht maken. Ende een guet mensche brenghet uten
gueden scat synes herten guede dinghen voort. Ende een
guet knecht ende ghetruwe sonder twiuel alle dese syn
goet. Mar ist dat mense teghens die guetheit gods re
kent soe en sel haerre ghien goet hieten als die heer
selue seit. niement en is goet dan god alleen. Ende o
uermits desen so syn die apostelen die die goetheit
der menschen in menighen delen bouen ghinghen
van den heer quaet ghehieten daer hi seit. Ist dat ghi die
quaet syt bekennet uwen kinderen goede gauen te
gheuen. veel te meer so sel u die vader die inden hemel
is enen gueden gheest gheuen die hem bidden. Ende
ghelikerwys als onse guetheit teghens die hemelsche

guetheit gheleit schijnt in quaetheden in wandelt te we
sen Also wort oec onse gherechticheit alsmense ieghens
die godlike gherechticheit rekenen wil den besmetten on
reinen cleede ghelijket Ende om dit noch claerliker te be
wisen die gheboden der ouder ewen Die ouermits den
enghelen inder hant des middelaers gheordineert is
Daer seit sinte pouwels of dat die ewe helich is ende
dat ghebot heilich ende gherechtich ende goet Mar ist
dat die gheboden ieghens die volcomenheit der ewange
lien gheleit worden. soe en worden si niet goet ghehete
vanden heer daer hi seit. Hi gaf hem gheboden die niet
goet en waren ende gherechticheden daer si niet in leve
en sellen Ende hier of seit sinte pouwels dat die glorie der
ouder ewen vanden lichte des nuwen testaments ver
duustert is ouermits der ouergaender glorien der ewa
gelien volcomenheit Des ghelike ghelikenisse bewijst
ons die scriftuer inden staet der sonders hoe dat si die
cleine sonders ieghen die grote sonders rechtuaerdicht
scelt Daer si seit. Sodoma is van di gherechtuaerdicht
Ende wederspannighe israel heeft mijn siel gherechtuaer
dicht als si ieghens die ouertreedinge iuda gheleit
wort Aldus sijn alle dese werchden daer ic voor of ghe
sproken heb goet ende costelic Mar si worden ver
duustert alsmense ieghens die claerheit der god
scouwinghe leit ende of treken en beletten veel hei

lighen Die nochtant mit goeden werken becommert
sijn vander scouwinghe des oversten gods ·V·

Want wie mach den behoeftighen verlossen van
der macht der ghener die starker sijn dan hi
ende den armen ende den ellendighen vanden ghenen die
hem ghewelt doen Of wie mach den quaden berechte
ende dat si ghewrocht hebben weder wt haren handen
breken Ende in dien seluen tijt die ghenade der god
liker moghentheit mit enen vreedsamighen stillen
ghemoede ontfanghen Of wie mach den armen spise
berechten. of alle die gasten die comen goetwillighen mit
goedertierenheit ontfanghen Ende in dien seluen tijt
als hi om dier broeder nootrufticheit mit sorchuol
dicheit des herten becommert is Ende scouwen dan
die onghemeten hemelsche salicheit Ende als hi van
sorghen ende van ~~baghcheden~~ des teghenwoerdighen baghlicheden
leuens ghesloten wort Dat hi dan mit enen verheve
nen harte van alre vlecke ende smet der toecomender
werelt soude moghen scouwen Welke scouwinghe
die heilighe dauid alleen begheerde doe hi sprac Gode
an te hanghen is mi goet ende mijn hope in den heer
te setten Mar dat menighe gherechtigheit sonder
claghe dat altoes volbrenghen mach bewijst bewijst
ons die wise man daer hi seit Die gherechtighe men
sche is op aertrike die altoes goet doet ende niet en
niet

sondicht Want wie soude also gherechtich of alsoe
heilich moghen wesen. die wile dat hi inden bande
des lichaems ghebonden waer dat hi dat ouerste
goet also souden moghen ghebruken Dat hi vander
godscouwinghe een corte tijt mit aertschen ghedachten
niet of ghetoghen en worde Die nymermeer om die
dinghe. of om ander tijtlike dinghen. of om broeders
te ontfanghen. of om die cellen te vermaken of men
schelike hulpe te begheren of voor die onvruchtberheit
der aerden soude moeten sorghen Ende vallen alsoe in
die sentencie der godliker berispinghe Daer hi seit
en weest uwen leuen niet sorchuoudich wat ghi ete
selt Noch uwen lichaem wat ghi antrecken selt Die
en vermaent hem sinte pouwels niet die alre heilighe
arbeit ende liden ouerclam in ghemenerwijs te volbrē
ghen Als hi seit ghi weet hoe dese handen dat mi noot
durftich was ende den ghenen die mit mi sijn ghewō
nen hebben Ende op eenre stat tughet hi dat hi in
arbeide. ende in moetheden nacht ende dach plach te
arbeiden te werken. al wast dat hi daer veel in ver
diende Nochtant wart sijn ghemoede al wast hei
lich ende verheuen Somtijt ouermits den aertschen
werken vander hemelscher scouwinghe of ghetoghē
Ten lesten toe hi an die een side die grote nutchte merc
te Ende an die ander side die anscouwinghe der hemel

scheer dinghen ouer dochte Ende seide dese twie leghēs
malcander . recht als in twien waechscalen Ende
beuer hem langhe hier op . an die een side sach hi an
die grote vruchte sijns arbeits An die ander side die
begheerte der vereninghe mit cristo onuerscheidē te
wesen daer hi die doot gheerne om begheert hadde
Ten lesten barst hi mit weenen wt ende seide Ic en
weet niet wat ic kiesen sel ic wane an beide siden
benauwet Ic begheer te steruen en mit xpo te wesen
dat veel beter is . of inden vleische te bliuen dat om
iuwen wille meer noottorftich is All was dat hi die
eerlicheit mit xpo te wesen bouen alle vruchten sijns
predikens sette Nochtant liet hi hem onder die broe
derlike minne Sonder welken niement gode scouwen
en sel Ende der gheerner wille die hi noch als een moeder om:
die melke mitten borsten der ewangelien gaf . en
weder seide hi dat of bliuen van xpo niet All was hē
scadelic het was sinen broederen noottorftich Want
van ouer groter minnen der guedertierenheit . wort
hi ghedwonghen om sinen broederen salicheit had
der moghelic gheweest die uterste pine der verworpin
ghe an te gaen Doe hi seide ic selue begheer een verwor
pinghe van xpo te wesen om mine broederen die mij
maghe sijn nae den vleische die van israel sijn als ic
ben Dat en niet alleen inder tijt . maer inder ewich

scade te liden Op dat alle menschen waert moghelic
can gheselscap xpi mochten ghebruken Ygen dat is
ten ghemoede onmoeghelic altoes te doen dat mit me
nichuoudighen sorghen ende mit lastighen banghe
ten becommert is Hoe soude dat offer der heilighen
also groet moghen wesen, of die ulitichheit also teer
Dat daer die viant die starcke laghe legghen onder
tiden ghien hinder in en soude moghen setten Wie heeft
ye die heimelicheit der woestinen also veruolghet
Ende alle werltlike menschen also ghescuwet. hi en
moet somtijt in onnutten ghedachten vaen of vallen
Ende ouermits dien menscheit of becommernisse der aert
scher werken van dien hemelschen scouwinghe gheuan
wat gheest mochte ye alsulke vuericheit houden hi en
most onder tiden in om eenen ghedachten gliden Wie
ist van ons veel wtdwalinghe ouer gheslaghen. die
niet somtijt als hi mit enen verheuenen ghemoede
gode soude bidden niet mit vreemden dinghen neder
en glidet ende misdoet onwillens inden seluen daer hi
ghenade of begheerde Of wie is also wakende ende al
so wacker als hi gode enen psalm leset dat sijn ghemoe
de ghien tijt vanden sin der scrifturen of gheleit en wort
Of wie is gode also heimelic. ende also toe ghevoechlic
die hem onthouden mach Dat hi sinte pouwels vermanin
ghe eens veruolt heeft daer hi seit Ammen sonder onder

laet vinden sal. Al ist dat alle dughden wese een sonnighe
die mit groven ghebreken becommert is hem mach ende
bina sonder sonde schinen te wesen. Mer men ten ghene
die die guede der volcomenheit te crighen hebben veel lich-
te dinghen hare sonden. VI

Recht als een guet huus dat al vol vensteren is en een
camerkijn is daer twee menschen inne wonen ende die
een heeft een goet claer ghesichte ende die ander is half
blint. Als die mitten crancken ghesichte besien wil wat
inden huse is, die en neemt niet dan banken ende
stoelen ende bedden ende des ghelijc dat men
niet alleen mitten oghen sien mach mer oec mede mit
den handen tasten. Mer die dat claer ghesichte heeft
wort daer veel cleynre dinghen ghewaer die men niet
tellen en soude connen. Ende waert dat hi alle die cleine
in een hoep vergaderde so soude die grote dinghen mitten
ghetale overgaen. Aldus begripen en merken die heili-
ghen ende die een ghesichte hebben ende vroetheit tot vol-
comenheden. Dat dat duuster ghesichte ons ghemoe-
des niet sien en can ende wasschen of dat wi niet en
achten. Alsoe datter een clein vleckelkijn der sonden
die scoenheit der puere consciencien niet verduusteren
en mach. Ende laten hem duncken dat si niet veel vlec-
ken ontreint sijn. Daer teghen die oprechticheit der ...
ghedachten binnen den hove des ghemoedes quamen

of alleen enen psalm lesen Waert dattie meninghe der
bescheiden met yet of ghetoghen woorde Want si segghen
waert dat wi enen groten mensche niet voor onse leuen
noch voor onse behoudenisse maer om ghewin van onsen
cleinen dinghen baden Wi souden al dat ghesichte ons lich-
aems ende ons ghemoeds tot hem waerts keren Ende nie-
mens niet vresen nauwe waer dat wi noch woert en
spraken noch wise en hadden die hem mishaghen mochte
Of waer dat wi voor dat waerlike gherecht teghens
onsen weder sake mosten dadinghen. Wi en souden ons
van hoesten. noch van niesen noch van lachen. noch
van gheeuwen. noch van slapen laten ouerwinnen Veel
te meer als wi voor den gheeren staen die alle heimelike
dinghen kent ende bescheiden die ewighe doot te ontgaen
Ende die scalke bedrieghere ende wroeghere teghen ons en
dinghen Hoe eernstelic behoeuen wi dan die goedertie-
renheit des rechters an te roepen Hi en mishoert niemen
mar grotelic die sijn ghebet te gode waert slaet Ende hem
rechteuoert van sijnre teghenwoordicheit keert recht
of hi die ydelheit des harten niet en saghe noch en hoor-
de Die ghene die die oghen des harten mit enen grouwen
deckel der sonden decken ende nader scrifturen woords al
siende niet en sien. ende al horende niet en horen noch en
verstaen. die moghen in dat heimelic hoors harten
die grote dootlike sonden nauwe bekennen Ende van

ghieuue onder tscheppinghe der ghedachten noch van hei
meliker anxeme ketelinghe die dat ghemoede sub
tijlic verleiden en weten si niet te segghen. Waer altoes
dwalen si uut onsedeliken ghedachten wt. ende en
konnen niet beuoelen. Al worden si vander godsvrou
winghe of ghetoghen. Noch en connen ghien verlies
claghen. Want die haer ghemoede na ghenoechten
ygghen alle in vallende ghedachten wtrecken. Die en heb
ben sonderlinghe ghien vernieuwen. dat si eeuelic beghe
ren of houden willen vij

Dit is die sake die ons in deser dwalinghe brenghen
Want wi die crafte der onsedelicheit niet en kenne
Ende wanen dat wi in desen ledighen en losen rondwa
linghe der ghedachten ghien sonde en moghen doen
Ende worden van plomheden vergrouet ende mit blint
heden der oghen gheslaghen. Dat wi niet dan grote hoeft
sonden in ons besien en moghen. Ende wanen datmen
anders niet schuwen en sel dan met dat waerlike recht
ofte ordeel. Ende als wi ons daer of onscoudich vinden
soe wanen wi datter ghien sonde in ons en is viij

Hier om wi die vten gheselscap der ghecreue sijn
daer ghesiede hebben. Want wi cleine stuckelkein
ende veel vlecken die in ons vergadert sijn niet en sien
Hoe en worden wi van dien salighen beweghinghe
niet beroert. Ende ist dat wi van droeuicheden ders

hanten crane worden . of vanden ideler glorien subtilic
ghescoten worden ten rouwet ons niet. Noch en besar
ien die traecheit niet ende die laeuheit ons ghebeeds
Ende als wi singhen of bidden ist dat ons yet an
ders voer coemt dan dat ghebet of die psalm in heeft
dat en rekenen wi ghien ghebrec te wesen. Noch en ont
sien ons veel dinghen niet die wi ons scamen souden
voer die menschen te segghen of te doen dat wi noch sat
wel weten datter der godliker teghenwoerdicheit open
baer is. Noch en besarien die beuleckinghe der leliker
droeminghe niet. Noch en beclaghen die bitter verbei
dinghe niet. Die die puerheit onser vrolicheit ver
duustert. Als wi die almoesen te gheuen ende der broe XIV
ge tertierenheit te bewisen vertrecken. Noch en achten
voer ghiene scade als wi die ghehoechnisse goods verghe
ten. Ende denken om tijtlike lichamelike dinghen. Dat
van ons die wise man ghesproken mach hebben. Si
sloeghen mi mar ic en ghevoeldes niet. Si bespotten mi
ende ic en woudes niet. Hier teghens die haer overste
weelde . ende vroech den ende salicheit alleen in die scon
inghe der gheestelijker dinghen gheset hebben. Soe
wanneer si daer van mit gheweldighen ghedachten
onwillens een luttel of ghetoghen worden. Dat bekla
ghen si een groet ourblijven te wesen . dat dat corumme
ghesichte haers ghemoeds . die snode creaturen bove

ten sceppere heeft gheleert. Ende want si die oghen haers
ghemoeds uut alre vrolicheit ghekeert hebben om die
claerheit der godliker glorien te begheren. Soe en
moghen si ghien duusternisse der vleischeliker ghedach
ten liden hoe cort dat si sijn. ende verwerpen al dat dat
der ghesichte des ghemoeds vanden waerachtighen lichte
trekken mach. Dit was dat begheerlike neighen dat sijn ke
ran alle menschen begheerde in te storten. Doe hi seide mijn
kinderkijn en wilt die werelt niet minnen. Noch die din minnt
ghen die in die werelt sijn. Soe wie die werelt die min
ne gods en is in hem niet. Want al dat in die werelt is dat is
begheerlicheit des vleisches. Ende begheerlicheit der oghē
ende hovaerdie des levens. vanden vader niet en is maer die
vander werelt. ende die werelt die vergaet ende haer be
gheerlicheden. Mer die den wille gods doet die blijft ewe
lic. Hier om verdriet den heilighen al dattie werelt han
teert. Mer het waer onmoghelic somtijt niet enen cor
ten ghedachte daer toe niet ghetoghen te warden. uut
ghenomen onse behouder ihū xpō. soe en mochte ghiē
mensche die natuerlike wtdwalinghe des ghemoeds
inder scouwinghe gods. altoes ghebonden houden dat
hi ghien tijt niet ghenoechten eneghes tijtlic dinghes niet
traec of ghetoghen wort. Als die scriftuer seit. Onder die
heilighen gods en is niement onwandelbaer ende die
hemelen en sijn niet reyn in sijnre teghenwoordich.

Hier om soe machmen die heilighen die die ix
ghehuechnisse gods stantachtelic houden Ende
op die op gheuerckede sinnen in dat hoghe wanderen
recht den ghenen ghelijken die op die repe pleghen te
spelen Ende hoor leuen in auenture setten Want waer
dat sake dat si die voetelinghe iet misseden soe waren
si ouermids den val op die aerde den doot verwachten
de Ende die aerde die alle dinc een seker en̄ en vast fon
dament is Is hem ou̅mits den val een sake des doots
niet dat haer natuer verwandelt wort Mar want si niet
swaerheit des lichaems vanden hoghen daer op vallen
Also is oec die onuerwoeyde goedheit gods een onwan
delbaer fundament die niement en quetset Mar wi die
vanden hoghen ~~daer op vallen~~ neder gliden ~~saken~~ ons
seluen die doot Jae die neder glidinghe is den gliden die
doot Alser ghescreuen staet Wee hem want si van mi ghe
sceiden sijn Si sellen verloren warden want si in mi ouer
ghetreden hebben Ende wee hem als ic van hem scheiden
sel Want dijn quaetheit sel di vroeghen ende dijn ofkeer
sel di berispen Keer ende sich hoe quaet hoe bitter dattet
is dinen heer dinen god ghelaten te hebben Want een
ighelic wort mitten reep sijnre sonden ghebonden Dit
seide die heer op een ander stat. siet ghi hebt al dat vier
ontsteken en̄ die vlamme ontfunct Wandert in dat
licht uwes viers ende in die vlammen die ghi selue

make

ontsteken hebt. Ende soe wie sprac die here dat die
quaetheit onsteect die sel daer in verdinen.

Hier om als die heilighen hem seluen van aertsche
ghedachten daghelix ghevoelen beswaert ende si
onwillens ia onwetende van dier hoechheit des ghemoe
des vallen. ende in die ewe der sonden ende doet verleit
worden Ende niet mitten goeden gherechtighen werke(n)
Daer hier nou of ghesecht is mar mit aertscheiden of
gheroepen worden vander teghenwoerdicheit gods
Dan hebben si waerlic daer si stadelic dorste here om
moghen roepen ende versuchten dan hebben si daer
om meer waerheit niet mit woorden mar inden bevoe
len hem seluen sonders moghen beten Dan hebben si als
si aldus daghelix van crancheiden des vleisches verwon
nen worden daer si om die ghenade gods moghen beghe
ren ende waerachtighe penitencie doen Ende altoes mit
anxtvondigher oetmoedicheit den he(m) bidden want si he(m)
seluen in dat selue daer si nou baden totten eynde haers
leuens ghebrekelic vinden Hier om als si des ghewaer
worden dat si ouermids lasticheit des vleisches totten
begheerden eynde niet gheraken en connen Noch den
ouersten gode nae begheerten haers herten niet toe
ghenoeghet en moghen warden. Mar van dier scouwin
ghe als ghevanghene tot waerliken dinghen gheleit
Dan maken si haer toe vlucht totter gratien gods die
die onghereechtighe ghereechtich maect ende segghen mit

meiste
uut sinte pouwels Ic onsalich ~~menschte~~ mensche wie
sal mi verlossen vanden lichaem deser doot die ghenade
gods ouermits ihesu xpistum onsen heer Want si beuoelen
dat si dat gode dat si willen niet volbrenghen en moghen
mer dat quade dat si haten ende niet en willen dat is die
beweghinghe der ghedachten Ende die sorghe der tijtli
ker dinghen daer si hem altoes mede becommeren vinden
Dese hebben een mede behaghen mitter ewen
gods naden [illegible] menschen. die al datmen sien mach
ouerclimmet Ende pijnt hem altoes mit gode te vereni
ghen. mar si sien een ander ewe in haren lede Dat is inder
menscheliker naturen ghesclacht die die ewe haers ghemoe
des wederstaet ende vanghet haer beuoelen mitter ghewel
dighen ewe der sonden ende dwinghet dat ouerste goet te
laten ende hem onder die aertsche ghedachten te gheuen
Waerlic dit is die ewe der sonden ouermits den ouertreet
deo
der eersten menschen op dat menschelike gheslachte ghe
vallen is Daer des gherechtighen rechters sentencie toe
ghesproken heeft die aerde sel vermaledijt wesen in dine
werken Si sel di distel ende doorn voortbrenghen ende du
selve dijn broot in dat sweets dijns aensichts eten Dit is
die ewe die alle sterfliker menschen leden in gheplant is
ende wederstaet onse ghemoede ende dwinghet mit ghewel
de vander scouwinghe gods ouermits deser ewen. die
vander vermaledider aerden in onser werken nader be
kennisse goets ende quaets. doorn ende distel der ghedach

ten voortbrenghen Dat was scarpe prickelinghe
die natuerlike sake der lochten also verdruckt wer
den Dat wi onse broot dat vanden hemel neder comen
is. ende des menschen harte staerc maect sonder sweet
ons aensichts niet eten en moghen Hier om so sijn alle
menschen. niement wtnomen onder dese ewe ghewer
ghewerden Want niement hoe heilich dat hi is en mach gheworpen
dat voorgheseit broot sonder sweets sijns aensichts ende
sonder sorchvoudighe meninghe ontfanghen Maer wi
sien wel dat rike lude sonder sweet hoors aensichts van
den ghemenen materliken brode ghevoedt werden

Dese ewe hiet sinte pouwels ghe.eestelic xvj
te wesen Daer hi seit wi weten datti ewe gheeste
lic is Maer ic ben vleischelic vercoft onder die sonden De
se gheestelic ewe ghebiet ons dat wi inden sweet ons
aensichts eten sellen dat waerachtighe broot dat
vanden hemel neder ghedaelt is Maer die vercopinghe
der sonden heeft ons ~~ghemeene~~ ghemaect Je bidas wies ~~vleyschelic~~
scout is dat sonden twivel adams van wies smaclike
ouertredinghe wi alle onder die eighenscap der sonde
vercoft sijn Want dese manier plegthet tusschen den
coper ende den vercoper te wesen datti vercoper voir
den ~~brien~~ eighen toem sijns dinghes dat hi ouer
gheeft loen vanden copman weder ontfanghen
Ende alsoe ghescheedet tusschen adam en den serpent

vleyschelic

want doe adam verloos sijn vriheit die vrucht der verbode
boems vanden serpente loen ontfinc Doe seide hi van sij
re in gheboerenre ~~vriheit~~ natuerlike vriheit en wort vort
an mit al dat van hem quam In des viants ewighe eighe
scap bestricket Want wat mach die eighenscap anders
winnen of baren dan eighen knechten Hier om dese scal
ke coepman die bose gheests sijns rechts heren heerscapie
alsoe niet of ghewonnen hi en is selue al is hi voorwluch
tich ende wederspannich onder die eighenscap gods ghebleuen
uen Ende want die sceppere alre dinghen den redeliken
creaturen vriheit des willen heeft ghegheuen Soude hi
dan den ghenen die hem seluen teghens dat recht inden o
uerwerden der beruenden begheerlicheit vercoft hebben tot
haerre in gheboerenre vriheit niet weder moghen brenghe
Jae hi. maer het en hadde niet goet gheweest den mensche
sinen vrien wille weder te benemen Noch ten hadde niet
recht gheweest den vrien menschen mit macht ghewelt
te doen Aldus mochte hi doe die noitheit der tijt ghero
men was mit sinen vrien wille hem tot sijnre salich
keren Maer also langhe moste adam mit al sinen gheslach
te onder die eighenscap des viants bliuen hent dat hi o
uerwints den ghenaden des bloets des heren Weder man
staet sijnre ouder vriheit worde gheset Ende al mochte
hi en doe alleen mit enen in ghenen sijnre guedertieren
heit behouden hebben hi en wondes niet doen Want

sijn gherechticheit en verhenghe des niet Wiltu die sa
ke des vercopens bekennen soe hoer hoe dijn behouder
openbaerlic door den prophete ysaias roept daer hi seit
Wat boec des ghescheits van uwer moeder is dit daer
icse mede ghelaten hebbe Of wie is mijn coepman die ic
iu vercoft hebbe Siet ghi siet in uwer boesheit vercoft
Ende in iu sonden heb ic iu moeder ghelaten Wiltu oec
claerlike weten waer om hi di uter eighenscap des bosen
gheests niet ghewelde niet verlossen en wonde Soe hoor
hoe hi den seluen knechten der sonden die sake hoors ver
copens verweet daer hi seide Is mijn hant nu cort en
clein gheworden dat ic iu niet vri en soude maken moghen
Of en is er in mi gheen cracht te verlossen Mar wat sijn
machtighe ontfarmherticheit altoes wederstaen heeft
dat bewijst die selue prophete daer hi seit Siet des heren
hant en is niet vercort hi en soude wel behouden mogen
Noch sijn oer en is also niet verstopt hi en soude wel horen
Mer uwe boesheden hebben een ghescheit ghemaect tus
schen iu ende uwen god Ende iu sonden hebben sijn aen
sicht van iu verburghen dat hi niet en hoorde xiij
Ende want ons die eerste maledixie gods vleischelic
ghemaect heeft Ende onder doot ende duuel ghewiset
ende onse eerste vaders der bosen gemeenscap ouergheleuert
heeft dat wi dat goede dat wi willen niet doen en mogen
Als wi dan vander ghehuechnisse des oversten gods of

ghetoghen en worden Soe worden wi mit ghewelde ghe
dwonghen om die dinghen te dencken die menscheliker
crancheit toe behoeren Ende al hebben wi nimme tot puer
heden wi worden tot aniocringhe der naturen Maer wi gaen
niet of en willen mit ghewelde tot ons ontreckens die
wijl toe ghedwonghen Want wi weten dat in onse vleis
che dat goede niet en woent Dat is die temperlike scon
ringhe gods ende ewighe puerheit ende stadighe effe
ne stilheit daer wi of ghesproken hebben en is in ons
niet Mar dat berlaghelike bose ghelecheit is in ons ghe
scheit als wi mitter ewen gods te dienen begheren en
nimmermeer onse ghesichte van sijnre godliker clarheit ~~nimmer~~
~~meer~~ te trecken Soe worden wi mitter ewe der sonde
ende mit vleischeliken duusternissen also al om ende
om bestort Dat wi van dien grote dat wi kennen mit
ghewelde warden of ghetoghen ende tot sorghen ende
tot aertschen ghedachten ghewijset Ende vallen van der
hoecheit des ghemoeds neder daer ons die ewe der son
den in ghebrocht heeft Ende al eer dat sinte pouwels
·:· hi tughet dat selue noch ghien der heilighen van deser
sonde vri en was Nochtant soe bewijst hi dat niement om
deser sonden wille verdoemt en sel warden Daer hi volcomelic
spreect ende seit ghien verdoemenisse en is den ghenen die in
xpristo ihu is Want die ewe des levens in xpo ihu heeft
mi verlost vanden ewe der sonden ende der doot dat is die

daghelix ghenade xpristi verlost den sinen Van deser ewe
der sonden ende der doot. Maer die menschen onwillens
daghelix in vallen was dat sinte pouwels uut verlate
nisse sijnre sonden begheerde vanden heer ontbonden te
wesen Die di nu wel dat hi dese sentencie niet inden per
soen des sonders Mer der gherechtigher ende der volcomen
ic manne ghesproken heeft daer hi seit dat goede dat ic
wil dat en doe ic niet Mar dat quade dat ic hate dat doe
ic Ende ic sie een ander ewe in minen leden wederspanich
der ewen mijns ghemoeds ende leit mi ghevanghen
in die ewe der sonden die in minen leden is xiiij

Germanus ons dunct dat dit vanden ghenen die
in doetliken sonden sijn noch vanden apostelen of
die haers ghelijc sijn niet te verstaen en is Mar vanden
ghenen die nader ghenaden gods ende nae kennisse der
waerheit in vleiscelijken sonden ghevallen sijn Ende
hem daer of begheeren te hoeden datme wi onder ghewoen
ten recht als van eenre natuerliker ewen die in haren leden
gheweldich is totter ghewoenliker begheerlicheit der pas
sien ghetoghen worden Want die ghewoente ende hanterin
ghe te sondighen wort recht als een natuerlike ewe die inden
leden der menscheliker cranchheit gheplant is Ende also lan
ghe als die begheerte der sielen uut vliticheden der doechden
niet vervolt en is Mar noch weec ende teder is soe waer
si lichtelic ghevanghen ende vander ouder ewen onder dat

uut der sonden ghebrocht. Ende dat goede der puerheit
dat si begheert en wort haer niet verheughet te vernu
ghen. Maer lichtelike dat quade dat si hatet. xv

Theonas is vermoeden en wondert niet luttel als ghi
selue thamus begont te segghen. Dattet den gheenen
die altemael sonders sijn niet toe en hoort. Mer den ghe
nen die hem van vleischeliken sonden pinen te houden
Ende want ghi dese thamus uten gheheel der grooter son
ders hebt ghesondert. Soe behoortet dat ghise alleenlic
onder dat gheselscap der gheloughen ende der heilighen
mede rekent. Want wat manieren van sonden segdi
dat dese moghen bedriuen. Daer si naden ghenaden des
doepsels mede becommert sijn. Ende vanden daghelix
schen ghenaden xpi ander werue verlost warden. Of
van wat lichaem des doots is te vermoeden dat sinte pou
wels seide. Die selue verlossen vanden lichaem deser doot
Die ghenade gods ouermits ihu xpo onsen heer. Jst
niet heel openbaer als die waerheit is seluen ghedwō
ghen heeft te ghelien dattet vanden hoeft sonden daer mē
die ewighe doot mede verdient niet te verstaen en is. Alse
manslachte. onsuuerheit. ouerspul. dronkenscap. dieffte
roeuinghe ende des ghelijc. Maer vanden vorseiden lich
aem die die daghelix ghenade xpi te hulpe coemt. Want
soe wie naden doepsel ende nader kennisse gods in dat lich
aem der dootliker sonden vallet. Die en pleghet v ander

daghelixscher ghenaden xpi Dat is van lichtelikeren
verghevinghe niet te ghenesen Mar hi moet mit lan
gher penitencien en mit pijnliken viuwe ghepurgiert
worden Of hier van der pinen des ewighen viers toe ghe
wijst Als die selve apostel sprac en wilt niet bedroghen
worden Want noch overspeelres noch der afgoden dien
res. noch onkuuschers. noch die stomme sonden bedriuē
noch dieue noch ghierighe. noch die dronkene noch die
quaetsprekers. noch die rouers en sellen dat rike gods
niet besitten Of wan ewe is dit die in onsen leden strijdet
ende vechtet jeghens die ewe ons ghemoeds Al brenghet
si ons al wederstaende ghevanghen in die ewe der sondē
ende der doot Ende doet ons mit ghewelde dien ewen
mitten vleische dienen Nochtan verhenghet si dat mē
mitten ghemoede der ewen gods dienen mach Ic en ver
moede niet dat dootlike sonden die ewe der sonden hier
betekent of datter van alsulken sonden te verstaen is
soe wie die doet Dat hi mitten ghemoede der ewen gods
niet en dient Want in alsulken sonden moet hi eerst
vander ewen gods mitten ghemoede ghesceiden wesen
eer hise mitten werken volbrenct Want wat ist der e
we der sonden te dienen dan dat vander sonden ghebodē
wort te volbrenghen Wat is die manier der sonden daer
hem alsoe heilighen ende volcomen man in beuoelde
ghevanghen te wesen Nochtan en twivelde hem niet

vanden gracien gods verlost te warden doe hi seide
Ic onsalich mensche wie sel mi verlossen vanden
lichaem deser doot die ghenade gods ons mits ihesum
xpm onsen heer Dat ewe segdi dat in onsen leden is
die ons trecket vanden ewen gods ende vanghet ons
in die ewe der sonden Ende maer ons meer ghebreclic
dan onnosel op dat wi niet verdoemt en worden Mar
hopen totter onvergancliker salicheit te comen Ende
soeken een hulpe die ons daer toe trecket Of roepen mit
sinte pouwels Ic onsalich mensche wie sel mi verlossen
vanden lichaem deser doot Want ghevanghen in
die ewe der sonden gheleit te werden Wat is dat an
ders dan in dat werc der sonden te bliven Of wat an
der sonderlinghe goet sere ghegheven warden Dat
die heilighen niet volbrenghen en moghen dan dat e
wighe goet Daer alle goede ieghens gherekent als
wi hier voer ghesecht hebben niet en sijn Wi weten
wel datter veel goets inder werelt is Sonderlinghe
alse scoonheit reinicheit ontfarmherticheit mil
ticheit ende goedertierenheit Mar alle dese en mogen
ten oversten goede niet gheliken al moghense niet
alleen die apostelen ende haers ghelijc Maer oec die
minre sijn moghense verkrighen Ende soe wiese niet
verworven en heeft die moet als voer ghesecht is mit
groter penitencien verlost werden of ewelic daer

om ghepinicht. Hier om moeten wi sinte pouwels
sentencie den persoen der heilighe toe scriuen. Die ac
ghelike in die ewe der sonden. mar niet der wortliker
sonden als wi gheseit hebben vallen. Ende nochtan we
ker sijn vanden meer hoerre salicheit. Mar als si vand
godliker scouwinghe in die onsalicheit der vleschelike
ghedachten comen dan worden si des goets der salicheit
die wijl beroeft. Want vonden si hem seluen in die ewe
haerre leden mit wortliken sonden ghebonden. Si en sou
den hem niet vanden verliese dier iegheliwordigher scou
winghe. Mar van meerre verliese beclaghen. Ende sinte
pouwels en hadde niet gheseit. Ic onsalich mensche. mar
ic onpuer ende sondich mensche. Noch hi en hadde niet
gheseit wie sel mi verlossen vanden dat is vanden sterf
liken. mar vanden groten sonden des vleischs. Hier
om dat die ewe der sonden. die dorn ende distel der ghe
dachten ende der sterfliker sorghen in des apostels
aertrijc doet wassen dat wordet te hant die ewe der gra
cien wt. als hi seit die ewe des gheests des leuens in xpo
ihu. heeft mi verlost vander ewen der sonden ende der doot

lichaem deser doot

Dat lichaem der doot dat niemen ontflien xvi
mach. Want alle die volcomen mannen die ghe
smaect hebben hoe soet die heer is bevoelen mitten
propheet hoe quaet ende hoe bitter datter hem is van
horen heere god te sceiden. Dit is dat lichaem datse vand

ghemeenscher scouwinghe treckt ende brenghetse totten
hemelsch. Ende wetse in haer oefeninghe ende in heren
ghebade der menschen ghedachte of onnutte ghedach
ten ouer trecken. Dit is dat lichaem der doot datme ghe
ne die der enghelen reinicheit minnen. Ende den heere stade
lic willen an hanghen die volcomenheit des goets niet
laten vinden. Want si doen dat quade dat si niet en wille.
Dat is si warden mitten gheuoele ghelet totten din
ghen die totter voortganc der duechden ende totter volco
menheit niet toe en behoeren. Doe sinte pouwels dit
vanden heilighen ende volcomen ende sijns ghelijc ghe
seit hadde. Dus seide hi recht mitten vinghen op hem
seluen doe hi seide aldus. Ic selue die dit segghe open
baer die heimelicheit mijnre consciencien ende niet
eens anders. Alsulken manier van spreken plach sin
te pouwels hebben. als hi hem seluen meende daer hi
sprac. Ic selue paulus bid iu biden sachtmoedicheit
ende sachtheit xpi. ende ic selue en heb iu niet beswaert
ende al waert dat ic selue iu beswaert hadde. Ende op
een ander stat. ic paulus segghe. want ghi besneden
xpus en vordert iu niet. Ende ic selue begheerde. verban
net te wesen van xpo voor minen broeders. Of men
mochtet aldus nemen. Ic selue dien ghi weet datter
een apostel xpi is. dien ghi mit alre vlitichheit eerwaer
dich. dien ghi groet ende volcomen vermodet te wesen

Ende daer xpūs in spreect al dien ic uuten ghemoede der
ewen gods Nochtant so ghelike ic mi die ewe der son
den uuten vleische te dienen Dats ommus der vleische
liker armicheit worde ic van hemelschen dinghen tot
aertschen dinghen ghetoghen Ende die hoecheit mijns
ghemoeds glidet neder tot sorchvoudicheit der snoder din
ghen Ende ic bevoel mi overmits der ewen der sonden in
allen tiden al ghevanghen al wolharde ic mit eenre onbe
weghelikes begheerten bider ewen gods Nochtant be
oel ic dat ic in gheenrewijs dat ghewelt deser vanghenis
sen ontgaen en mach het en si dat ic altoes mijn toevlucht
totter ghenaden xpi hebbe xviii

Hier om hebben alle die heilighen mit dagheliken ver
suchten vander broecheit haers lichaems anxtelijck
dich gheweest als si die menigherhande ghedachten ha
res harten Ende die heimelike winckelen en voorsichtic
heden haerre consciencie voer saghen Dan riepen si oec
moedelic. Heer en gaet niet in dat oerdel mit dinen knecht
te Want al dat leeft en sel in dinen aensichte niet ghe
rechtuaerdicht warden Die sel hem vermeten een rein
harte te hebben. of betruwen dat. dat hi rein van sonde
is Ghien mensche en is also gherechtich op aertrijc die
goet doet ende niet en sondicht Die heilighen ~~heb~~ der hebbē
menschen gherechticheit altoes. alsoe eermt en onvolco
men. ende onwaerdich der ontfarmherticheden gods ghe

oerdeln Dat een van hem Dies sonden god purgierde
mitten gloyenden colen shus woorts die vanden outaer
ghenomen was Doe hi die wonderlike scouwinghe
gods ende dat aensien der hogher cherubhinnen ende die
onderscheinghe der hemelscher sacramenten ghescouwet
hadde Doe seide hi wee mi Want ic een man bin. die be
vlecht is mijn lippen ende ic woen inden middel des volcs
dat bevlecte lippen heeft Ic vermoede dat hi die onpuerheit
sijnre lippen tothen tijt toe licht niet bevoelt en soude heb
ben. hadde hi die waerachtighe ende die heilighe puer
volcomenheit inder aenscouwinghe gods niet bekent
In welker scouwinghe hi sine bevleckinghe. die hi te
voren niet en kende kennende wart Doe hi seide wee
mi want ic een man van bevlecten lippen bin. dat
hi dat vander bevleckinghe sijns selfs lippen ende niet
des volcs beliede. dat bewisen die naevolghende woorde
Ende ic woen onder dat volc dat bevlecte lippen heeft
bat ∵ bar Ende als hi ~~bn~~ beliede hi die onreinicheit van allen
sonden niet alleen der bosen Mar oec niede der gherech
tigher menschen vergaerde hi al in enen bande. als
hi seide sich heer du biste toornich ende wi hebben ghe
sondicht al wat onser is Ende sijn als een onrein
mensche ghewordén Ende al onse gherechticheden sijn
recht als een onrein bevlect cleet Ic bids iu wat mach
claerre wesen dan dese sentencie Daer die prophete niet

∵ selves lippen

alleen een. mar al onse gherechticheden te gader bruut
Ende ghelijctse den alre onreynsten cleede dat wesen mach
Hier om wort die hatelike starpicheit des doorns te
verghetens lest heus die openbaer waerheit gheseet als
ghi een luttel hier te voren of seiden. Is niement sonder
sonde soe en is niement heilich Ende niement heilich
soe en sel niement behouden worden Niet alleen Sinte
pauwels Mar oec mede alle die heilighen hebben hem
sonders bekent te wesen Nochtant en wanhoepen si
van hoerre salicheit niet. Want die ghenade die si
ouermits broesheit hoerre naturen mitten vermoe
den te verdienen Die hopeden si ouermits der ghena
den xpi te vercrighen xviii

Dat oec niement in desen leuen so heilich hi is sond̄
sonde [illegible]en en mach. dat bewijst onse here ons sel
uen Daer hi sijn iongheren een rechte forme des volco
men ghebeeds inden ewangelien gaf ende seide. Ver
ghif ons onse scout als wi onse sculdenaers verghevē
Is dan dit der apostelen ende der heilighen waerachti
ghe ghebet alsmen sonder twivel ghelouen moet Wie
sel dan also houaerdich vermetel wesen hem seluen
sonder sonde te wesen Ende niet alleen hem seluen bouē
den apostelen te rekenen Mar xp̄m selue te berispen
recht of hi dat ghebet niet te recht gheleert en hadde
Want waer yemant sonder sonde ende niet en behoue

v wesen

de dat sijn scout vergheuen worde Die sake die pertikel te vergheuen vergheef ons onse scout als wi den ghene doen die iegheens ons misdadich sijn Dat niement sonder sonde is bewijst ons die wise man Die alle werken der menschen doorlopen hadde daer hi seide Op aertrijc en is niet so gherechtighen mensche die goet doet en niet en sondicht Dat is niement en mach op aertrijck soe heilich soe vlitich so nauwe toe siende nemmermeer ghewonden warden. die den waerachtighen oeversten gode also temperlic an mach hanghen hi en worde daer mede dagheliix of ghetoghen Ende beuoele hem seluen in onblinde al mach hi niet sonder sonde wesen. nochtant mach hi wel gherechtich wesen xix

Hier om so wie hem seluen onsondelicheit der menschelijcker naturen toe wil scriuen die laet die idel woorde staen. ende gae tot sijnre eyghenre consciencien Ende ist dat hi hem seluen vanden oeversten gode niet of ghekeert en beuoelt Of dat hi een god scouwinghe sonder vermenghinghe van woorden van werken of van ghedachten alloes ghehat heeft Hoe mach hi segghen dat hi sonder sonde is Ende ist dat wi onsen ghemoede sonder vloopen inden dinghen niet op houden en moghen Hoe moeten wi oec vanden node belien dat wi niet sonder sonde en sijn Want niet hoe nauwe toe sien een ighelic sijn herte pijnt te bewaren Noch

daer en mach hi ouermits crancheit des vleisches
hem nae des gheests begheren nemmermeer bewaren
Ende hoe datter menschelike ghemoede meer wordet
ende tot naire puerheden der ghescouwinghe comt hoe
datter hem seluen inden spieghel der puerheit omme
vint. Want het is noot soe wanneer dat ghemoede hem
seluen tot hogher ghesichte vrh: Ende meere
dinghen dan het heeft ghewaer wort ende beghert dan
datter die dinghen daer hi in is alse snode ende veden om-
ghen versmade. Een rein ghesichte merct vele dinghe
een onberispelic leuen merct veel berespinghe in hē
seluen. Ende een verbeteringhe der seden ende vlitighe
minne totten dochden vermenichvoudicht versuch-
ten ende verlanghen. Want menich en laet hem ghe-
noeghen inden grade daer hi in is. Ende ho hi reine va
herten wort ho hi hem seluen vuilre siet. Ende vint
daer meer oersaken hem te vernederen dan te verhef-
fen. Ende ho hi snelliker tot ~~begheren~~ dinghen tiet hoe hogheren:
hi meer ghewaer wort wat in hem ghebreect. Die ho-
ghe apostel die xpus minde. ende op sijn borst rustede
toech dese sentencie daer wt. Segghen wi dat wi ghien
sonden en hebben. wi bedrieghen ons seluen ende die
waerheit dat is xpus en is in ons niet. xx
Vullen wi dat noch bet ondersoeken. Dat der men-
schelijker naturen moghelic is sonder sonde te

wesen van wien moghen wi dat beter leren dan van
den ghenen die dat vleisch mitten sonden ende mitten be
gheerlicheden hebben ghecruust Ende dien die werelt
ghecruust is al hebben die niet alleen die sonden gron
delic wt haren harten ghewortelt Maer oec mede pinen si
hem die ghedachten der sonden wt te sluten Nochtant
ghelien si oetmoedelic dat si sonder vlecke der sonden niet
en sijn xxi

Al bekennen wi ons sonders te wesen Nochtant
en sellen wi ons van den ontfanghen sacraments
meer om niet op houden Maer techtom als een me
decijn der sielen ende een suveringhe des gheests.
meer ende meer begheerlike daer toe haesten Maer
mit sulker oetmoedicheit des ghemoeds ende ghelo
ue dat wi die grote ghenade onwaerdich sijn Maer
dat wijt begheren als noottruftighe medicijn onser
wonden Anders en machmen niet [illegible]
tenis daer toe gaen Als die soninghe doen. die die
waerdicheit ende heilicheit der hemelscher sacramen
ten ende haer verdienten te sauen wegen ende
waren dat dien menen dat die heilighen en die
onbesmette toe sellen gaen Ende en weten niet dat
niemant daer om ontfanghen sel dat wi van haere
ghenaden gheheilicht ende ghereinicht moghen
worden Dien luden ist niet een behulp in meest

te vraghen dan of te legghen. Want si hem des eens
des iaers waerdich rekenen te wesen. Mer deser oetmoe
dicheit des harten dat wi ghelouen ende behen die heili
ghe sacramenten nymmermeer waerdich te moghen
werden, waer beter alle sonnen daghe om onser cranc
heit willen daer toe gaen. Dan of wi tenden des iaers
uerbeiden ende ons dan laten duncken dat wijs waer
dich waren. Hier om op dat wi dese dinghen beken
nen ende vruchtbaerlic behoeden moghen, soe laet
ons die ontfarmherticheit des heren dat hi ons hier
toe helpen moet ernstelike anroepen. Welke ken
nisse niet mit voergaenden woorden ghelijc ander
kunsten, maer mit voorgaenden werken ende onder
vindinghe gheleert warden. Ende ten si dat si under
gheesteliker mannen collacien ende mit dagheliken
ondervinden, also wel als mit leringhe ouer ghe
haelt wort, si gaet vanden onachtsomheit te niete
of si verderuet vander ledigher vergheteltheit. Hier
beghint des heilighen uaders abrahams collacie
uander gheesteliker steruinghe. ¶

Mit gods ghenaden wort nu dese vier ende
twintichste collacie voort ghebrocht. Ende
is des heilighen abts abrahams die alle
der voirseider ouder uaders leringhe besluut. Ende
soe wanneer dese ouer vnuts uerdienten uwes ghe

bedes uolbrocht wort nadien ghetael der vierendetwin
tich ouden die in apocalipsi haer cronen den lamme of
ferden. soe vermoeden wi van dat wi iu loueden ons
ghequijt te hebben Ist dat dese vier ende twintich die
ons toe horen om die verdiente haer leringhe mit glo
rien ghecroent waren. Ende mit neder gheslaghen hoef
den nauden lamme verciert dat voer der werelt salich
gheoffert is Want dat lam heeft om die eer sijns na
mes ghewaerdicht te gheuen hem dat hoghe beuoe
len ander sin ende ons maen worden Daer die ghron
dicheit haere leringhe mede voortghebrocht is Het
is noot dattie verdiente haere gauen weder ghebroch
ter worden totten gheuer alles goets Want hoemen
hem meer betaelt hoe men hem meer sculdich is Hier
om brochten wi die aenrechtinghe onser ghedachten
mit ganx moudighen beden tot desen abraham voort
Want mit dagheliken groten verlanghe begheerden
wi onsen lantscap te sien Ende onse ouders weder te sien
Ende die meeste sake deser begheerten quam hier wt
dat onse ouders also ghestelic waren ende also god dienst
achtich waren dat si onse opset in gheenre wijs en sou
den willen hinderen Ende dochten dat wi bi haren bi we
sen enen meren voortganc souden ontfanghen Want
si ons alle sorchvoudicheit der tijtliker dinghen Ende
der lichameliker notrusten ende alle becommernisse of

namen. Oec hadden wi ghehoept grote vruchten te
ontfanghen van vele menschen hanteringhe die wi
ghesien hebben Die mit exempelen ende mit leringe
ons totten weghe der salicheit souden leiden Oec
wort ons die leghenisse der steden daer onse vaders
in woenden ende ghen oerthlicheit lants des voor die
oghen teghenwoerdich ghehouden Hoe ontfanclic ende
hoe bequamelic datter in dier woestinen was te wesen
alsoe datmen heimelicheit der woestinen niet alleen den
monic ghenoechlic maer oec mede mit cleinen arbeide
goede notrufte gaf Doe wi alle dese dinghen naden
ghelove onser consciencien den voorseiden ouden abra
ham slechtelic gheopenbaert hadden Ende mit wt
ghestorten tranen voor hem ghetughet hadden dat wi dat
ghewel digghe anvechten der ghedachten niet langher
liden en mochten Het en waer dat ons die ghenade gods
voor sijn medecijn te hulpe quaem Doe sweech hi al stil
le ende beide langhe ten lesten versuchte hi swaerlic
ende sprac ¶
Die cranchheit uwer ghedachten bewijset dat ghi
tot noch toe der werelt begheerten niet overgheven en
hebt, noch die oude begheerlicheden niet ghedoot Want
also die omme dwalinghe uwer begheerten die laeu
heit uwes harten betughet Hoe hebdi dese pilgrimaed
se ende dat of sceiden van uwes ouders Dat ghi inden

ghemoede sauldicht hadden gheweest te hebben Dat heb
di alleen inden lichaem van buten ghehat Want had
ghi die waer omme der versalzinghe of die principael
sake der woestinen daer wi in sijn ontfanghen Alle dese
dinghe waren alreide wt nuwer harten verdreuen ende daer
toe beghinnen Hier om vermeen ic dat ghi vander steden
der ledicheit graue sijt Daer die wise man of seit Elc ledich
mensche is in menigher hande begheerten Die begheerten
verslaen den traghen Want al dat lichamelike ghemac
dat ghi priset en had ons niet moghen ghebreken hadden
wi vermoedet dattet onse opset hadde moghen dienen.
Of hadden wi alsulken vruchten van dien ghenoechliken
werelden ghehoept te ontfanghen als wi van desen onghe
noechliker steden mit pinen des lichaems vermoeden te
onsen verdraghen Wi en sijn van desen ouders onderstant also
niet of gheset daer en souden sommich wesen die ons
gaerne voeden Het en waer dat ons die sentencie gods
te ghemoete quam Ende wt sloet al dat totten voetsel
des vleisches behoert Daer hi seit Soe wie niet after en
laet vader ende moeder ende kinderen ende broeder die en
mach mijn iongher niet wesen Al waren wi van onsen
ouders ghelaten. der riker machtigher luden dienst en
mochte ons niet ghebreken. Die mit groter mildicheit
onser notrusten gheerne souden te hulpe comen Dat
wi inder woestinen niet en behoefden te sorghen waert

dat ons des propheten maledictie niet en vervaerde. Daer
hi seit vermaledijt is die mensche die sijn hope inden
mensche set Ende en wilt den princen niet betruwen. Wi m:
hadden onse cellekijns oec wel opten over vanden rivie
ren gheset Ende dat water voor die doer ghehaelt dat wijs
over vier milen op onse scouderen niet en hadden behoe
ven te halen En hadde ons tijdsamicheit des arbeits
niet vertroest als sinte pouwels seit Een eighelic sal
sijn eighen loen ontfanghen nae sinen arbeide Wi
weten oec wel dat in nuwen lande somighe ghenoech
like heimelike steden sijn te vercrighen Daer veel appe
len ende vruchten der hoven ende ander notdruften des
lichaems mit cleinen arbeide te winnen sijn Ware
dat verwijt voor onsen oghen niet ghemaect dat
den riken man inder ewangelien verweten was
Soen du hebste dinen troest in dinen leven ontfan
ghen All dit over gheslaghen ende alle die weelden
der werelt hebben wi in deser armoede onse ghenoecht
Ende setten die vermaerlike woesticheit der woestine
boven alle weelden deser werelt Ende die dorheit van
desen lande boven alle rijcdom des vruchtbaren
lants Want wi soeken dat ghewin des lichaems
niet Mer dat ewighe ghewin des gheests begheren
wi Het is een clein dinc dat een monic eens inden be
ghinne sijnre bekeringhe die teghenwoerdighe din

ghen versmaedt. Het en si dat hi alle daghe totter
doot toe op een versaken stae. Want in desen leven
behoort ons dit te segghen mitten prophete. Heer du
weetste dat ic des menschen dach niet begheert en
hebbe. Ende hier of staet inden ewangelien. Soe
wie nae mi comen wil die versake hem selven eñ
boer daghelix op sijn cruus ende volghe mi nae

Ende hier om soe wie vander puerheit iij
des innen menschen een wacker sorchvoudich
heeft. Die moet steden uutkiesen die sijn ghemoede
onder vruchtbarheit willen niet sorchvoudich en
maken. Noch vander onbeweghelicker staetachticheit
der zielen niet en trecken tot te veel uutwendighes
werx van buten. Ende alle die ghedachten also ut
ghestort sijn dat dan alle die beroeringhe des ghe
moeds ende dat subtijl ghesichte dier toe leidinghe
in veel dinghen niet verstroeit en warden. Dat mã
niemant altemael hoe vlitich ende hoe wacker
dat hi is ghehoert en wort. Dan die sinen lichaem
ende sijn ghemoede staenachtelic op een blivende
stede besluut. Die mach dan als een edel visscher
in die stille afgrondicheit sijns herten sien. Ende hi
mach onbeweghelic die scaren der ghedachten van
ghen die daer swemmen. Ende sien vanden hoghẽ
sorchvoudicheit neder in dat diepe. Wat visch hi

uutten salighen hoe sculdich is tot hem te werken
Ende wat scadelike visschen uut scarpen onder steine
hi achter wil laten bliuen iiij

Doe wie in deser wachten scadeliken noch varet Die
sel uutten werken vernomen dat die propheet aba
cuc sprac. daer hi seit Ic sel op mijn wake staen ende
dunnen opten steen ende scouwen ende sien wat hi
in mi spreect Ende wat ic antwoerden sel totten ghe
nen die mi berispen Hoe groot die arbeit ende die swaer
heit is die daer toe hoort wort ons van onderuindin
ghe coninghen broederen bewijst Die vere vader woes
tinen van alle steden ende woninghe der menschen
ghescheiden waren Want si mosten inder wilder woes
tinen mit veel werkelicheden haer notdurfte soeken
Dat si nauwe totter heimelicheit haerre cellen moch
ten ghenaken Want si acker bouwinghe deden ende
inden cloesteren niet besloten en stonden Doe die broe
ders tot desen versaluden steden quamen daer tot in
wonen Worden si mit also groten brande der ghedach
ten ende mit alsoe groten anxtvoudicheit des harten
ghemoeit Dat si recht als onbesochte lude ende recht
als die ghene die die oefeninghe der woestinen niet
begonnen en hadden Ende en mochten dat ghebet
der cellen ende die stilheit der rusten niet ghelijden
Ende worden rechteuoert daer tot verdrieten ende

verstoert als onversochte leeri kinder. Want si en hadden
die beweghinghe des inren menschen ende die stormin
ghe haerre ghedachten mit stadigher sorchvoudich
ende bi blivende meninghe niet leren inwinnen. Dat
si die versmoelike werken van buten niet alleen mit
ten lichaem, mar oec mede mitten ghemoede alleen dach
mit ledicheiden toe brochten. Ende worden haer ghedach
ten mit lichamelike onghestadicheit uut. Ende hier om
bevoelden si den menichvoudighen ydelen wille haers
ghemoeds ende en conden sijn vervluchtinghe niet be
dwinghen noch die bedructheit des gheests niet ghehel
den. Ende wanen dat hem die stadighe stilheit niet mo
ghelic en is te liden. Ende setten inden arbeideliken werken
des velds nutte ende in ledicheiden ende in rusten wanden si moe

Hetten si ghien wonder als een v de
nder tellen sit ende alle sijn ghedachten mit hem
recht als in een enghe slot versadert sijn dat hi dan mit
menichvoudigher anxtvoudicheden onder ghinnen wt
Welke ghedachten mitten mensche weten kranken recht
verwoert wt barsten rechte als onghebreidelde paerde
ende vlieghen in dat wilde. Ende als si in dien ieghenwor
dicheit recht als wt vallen wt dwalen. Dan neemt nie
rechtevoert een co[illegible] ende een droeve vermaninghe aver
als die lichaem weder totter cellen keert. Ende alle die
scaren der ghedachten weder tot hem versaderen soe

wort si swaerliker daer of ghepinicht die die neighin
ghe haers willen niet en moghen noch en willen we
derstaen Ende hem van tijtcheiden maer setten baughe
wort gaen si dan om vermakinghe wt Si sellen te
ghens hem seluen swaer temptacien daer of verwer
ken Recht als ionghe lude wanen den barnenden
saghe mit couden water lesschen Die nochtant daer
meer of ontfunket wort dan vercouet Ende die corte
ghenoechte volghet een swaerre pine nae vi

Hier om sel des monincs meninghe altoes tot enen
draghen Ende die beweghinghe ende die ommegan
ghe alle sijnre ghedachten ~~in dachten~~ in dat selue dat is
totter ghedenckenisse gods strengheliker weder roepen
Recht ghelikerwijs of een dat rechte middel van enen
ronden dinghe wonden socken Dat moste hi mit e
nen passer nader rechter linien weten puncte des mid
dels socken Anders hoe kundich dat hi waer hi en soude
dat rechte middel niet connen vinden Aldus gheiijt het en
sie dat onse ghemoede alleen ander nummen gods recht
als an haer middel onbeweghelic cleue Ende in allen
werken mitten passer ter hulpen gods die goede ghe
dachten behouden ende die quade verwerpen Hi en sel die
tymmeringhe der gheestelike stichtinghe Daer sinte
pouwels een timmermeester of is in ghenre wijs
moghen vercrighen noch die scoenheit dies huus besitte

Dattie heilighe dauid den heer in sijnre harten begeer
de te bereiden Daer hi seit heer ic heb die scoenheit
dijns huus ghemint. ende die stede der wooninghe dijn
re glorien Mar hi sel een onuersiert huus ende een hei
lighen gheest onghemaect in sijnre herten op rechten
Dat wonderlic ner mallen scandelic is vij

Germanus die manier van weerlicheden diemē
binnen der cellen doen mach dat is oerbaerlic ende
niet alsoe ghedaen Want dat en hebben wi niet alleen
wt uwen exempel Mar selue dicwijl onder vonden
hoe orberlic dat het was Mar het en is ons niet slech
ghenoech waer om wi die naeheit der ouders alsoe
verre sculdich sijn te scuwen Daer ghi selue niet alte
verre of ghewoeghen en sijt Want ghi die nu den we
ghe alre volcomenheit ouerscepelic wandert En
woent niet alleen in uwen eighenen lande Mar wi
sien dat uwer sōmich niet verre van uwen eighenen
steden ghesceiden en sien Ende dat u niet scadelic en is
Waer om is ons dat also hinderlic viij

Abraham wi sien dat somtijt wt goeden dinghen
quaet exempel ghenomen warden Want wil ye
ment dat selue doen dat een ander doet met wt ghelijker
meninghe ende opset. of met ongheliken vermoeden
hi sel daer om in een strijt der bedrieghenissen en der doot
ghevallen Daer een ander die vrucht des ewichs leuens

of arghet Dat ons des conincx dauids exempel bewijst
Doe hi teghens goliam die grote gygant te stride soude
gaen hadde hi sauls starke wapene daer hi te ione toe
was an ghehouden hi hadde sonder twivel den camp
verloren Mer wt vroeden onderscheide nam hi een slin
gher ende steenkens daer Welke manier van wapene toe:
sijnre ioncheit ghelijken ende daer mede verwan hi den
gygant Hier om moet een yghelic die mate sijnre crach
ten eerstelic te voren weghen ende nemen daer nae
een manier van wise an Ende al ist vel goet noch
tant en sijnse alle. Alle menschen mer eysen niet den
eensedelen leuen is goet Nochtant en prisen wijt alle
menschen niet Want het en waer den somighen niet
alleen onvruchtbaer mer een sake der doot Ende al
beleuen wi dat die insettinghe der cloosteren ende der broe
deren sorghe te draghen heilich ende goet is Nochtant
en segghen wi daer om niet dat hem alle menschen
daer toe keren sellen Alles gheliic in grauwe husen is
grote vruchte te verdienen Mer alle menschen en
moghense sonder scade der lijdsamheit niet verdra
ghen Hier om selmen eerst die insettinghe van inwoe
lande ende van desen lande legghens malcander legghe
daer nae selmen die crachten der menschen Die in
doechden of in ondoechden ghewennet sijn teghens
malcander wrachten Want het mach ghescien dat

den enen mensche uten enen lande hart ende onmoghe
lic is dattet enen anderen mensche wt enen anderen lan
de ommits langhen ghewoenten licht ende recht natuer
lic is alsmen sommighe gheslachten vint die vre van
malcander sijn ghesceiden die een mach groten coude of
groten brant der sonnen ommits ghewoenten sonder
cleder des lichaems liden Dat den anderen hoe starc dat
hi is ommits onghewoenten niet moghelic en waer
Alder ghelijc ghi die mit groter naersticheit des ghemoe
tes ende des lichaems in desen lande ghecomen sijt Ende
die natuer uwes lants in veel duechden pijnt weder
te staen Seghet selue of ghi in dien onghestuerden lande
Dat alsmen seit van couden des groten onghelooues
recht bevroren is Dese blote naectheit die hier is son
der moghen liden die oude heilicheit des salighen leuens
heeft ons liden van beghinne dese starcheit des opsets
recht natuerlic in ghepreint Waer ghi dien liden in star
ker standachticheit der doghheden ghelijc Soe en behoefde
ghi oec dat bi wesen uwer ouders ende uwer broeders
niet te scuwen ix

Maer op dat ghi die mate uwer crachten te rechte be
kennen moghet Soe sel ic u vertellen wat die
heilighe vader apollo dede ende ist dat ghi u seluen al
so ghetemmert vint inder waerheit Soe moechdi son
der vresen in uwen lande ende bi uwen ouders wel

bliuen Tot desen man daer wi of segghen quam sijn
broeder inder nacht. ende bat hem dat hi een luttel wt
sinen cloester ghinghe. ende holpe hem sinen os uten
sloet trecken dien hi allene niet wt trecken en mochte
Die abt apollo antwoerde hem eernstelic ende seide.
waer om en baetstu dinen ionghesten broeder niet die
du nu bi ghinghes ende nare hadste dan mi Hi ant
woerde hem. hoe soude ic hem uten graue ropen die ouer
vijftien iaer starf Ende waende dat hijt vergheten had
de dat sijn broeder ouer menich iaer begrauen was
Ende dat hi ouermits hardheit des leuens niet macht
ich sijnre sinnen en had gheweest Die abt apollo ant
woerde hem en weetstu niet dat ic ouer twintich iaren
hier te voren der werelt ghestoruen bin Ende dat ic di
uten graue deser cellen tot ghenen dinghe die totten
staet des ieghenwoerdichs leuens behoren troest doe
en mach Titus en wonde den ionghelinc niet oerlo
uen een corte tijt weder te keren ende sinen vader te
grauen dat veel haestelijker en eerliker en gheestelic
had gheweest Onder soecket nu die heimelicheit uwer
borsten ende peinst wijsliken of ghi bi uwen ouders
tot alsulken strengicheit sout moghen houden Ende
ist dat ghi in inder coudenghe des ghemoeds sijns ge
lijc beuoelt te wesen Dan moghedi bi uwen ouders
aldus ghelijc sonder scade al nae bi wel bliuen op dat

ghi hem voort sijt hem gheuen troest vander werelt te
doen. Noch van haren onderstant niet verlicht en want
Germanus van deser questien hebstu ons
Nu allen tomael of ghenomen want wi sijn seker
dat wi suodicheit van desen abijt. Ende dese dusghelijke
oetmoedighe hanteringhe bi hem in ghiener wijs
en souden moghen hebben. Ende oec en souden wi
onsen nootruft niet aldus langhen arbeide al daer
niet moghen verwerven als wi al hier dat water
over dese uulen uut onsen halse van node moeten
halen. Want dat en souden si ons daer sijn saghen
in ghiener wijs ghehenghen. Maer wat mochter
scaden dat si buten onse toe doen van alre nootruften
ons besorchde. Ende wi ons alleen tot lesen ende tot be
den ende tot anderen gheestelijken oefeninghe souden
enich verstroeide wert van buten heerden.
Abraham daer teghens en wil ic iu niet mijn
maer des heilighen anthonius sentencie voort
halen daer hi eens leeus broeders traecheit mede ver
wan ende heeft oec iu questie daer mede ontbonden
Een broeder quam eens totten voerseiden heilighe man
ende en achtede der eensedelen strencheit niet groet te we
sen, mer datter veel meerre waer onder die menschen
volcomelic te leven dan inder woestinen. Doe vraghe
de hem sinte anthonius waer hi plach te wonen. hi ant

woende bi minen ouders ende die nemen mi mit haer
te sorghen alle becommernisse van buten of dat ic mi tot
gheenen dinghen dan tot lesen ende tot beden. ende tot
anderen gheestelijken dinghen of oefeninghe te gheuen
en pleghen Doe vraghede hem sinte anthonius weder
segghe mi leuit plaghestu in haren scaden ende in haeren
wederspoede iet bedruct te warden Of pleechstu des ghe
lijc van haren wel varen ende voerspoedicheit niet te
verbliden Hi ghelede dat hi beide dese saken sculdich was
Doe seide hem die oude vader kenne ende wete dattu inder
toecomender werelt in haer gheval sonderlinghe ghereckent
warden daerstu mede in desen leuen in ghewin ende in
verliese in blijscap of in drucke di mede beuolen hebs
te Hier mede en liet hem sinte anthonius niet ghenoeghen
hi en seide daer meer toe. dat dat leuen. dat die alre laeu
ste staet is di groten scade doet al en beuoelstu mi niet
als die wise man in een ghelikenisse seit Si sloeghen
mi ende ic en ghevoeldes niet. si bespotten mi ende ic
en wistes niet Ende aller gheschreuen staet die vrem
den hebben sijn macht ghegheten ende hi en wistes
niet Dat is die menigherhande gheuallen daer dijn
ghemoede nae volghet. die in aertschen dinghen alle
daghe verdrucket Het wordstu die vruchten dijnre
handen ende dijns gheerichtighen arbeits beroeuet
Want dijn ouders laten di dijn daghelix nootrufte

uut onsen handen met winnen. nae sinte pouwels
reghel daer hi seit Ghi weet dat nu ende den ghenē
die mit mi sijn nootrufticht was dattet dese handen
ghewonnen hebben Dat hi ons tot enen leringhe
heeft ghedaen als hi op enen ander stede seit Wi en
waren niet ledich onder u. noch niemants broot
om niet gheghetten Mer in arbeide eñ in moeynisse
nacht ende dach werkende op dat wi niement van
u verswaren en souden Niet wi en hadden die macht
te vanden ewangelien te leven of wi wouden Mar
op dat wi u ons selven tot eenre formen souden
gheven ons te volghen

Ende al mochten wi wel van onsen ouders on
derhaut ghehat hebben Nochtant setten wi
boven alle rijcdom dese armoede Ende hadden lie
ver die dagheliix voetsel des lichaems uut onsen
sweetighen arbeit te winnen Dan van onsen on
ders besorcht te wesen Ende setten dese arbeidelike
armoede boven dat ledighe lesen der scrifturen
daer om of segghede. ende boven dat couse ghebet
dat wi souden twivel lever ghedaen hadden Had
den ons sinte pouwels of die insettinghe der ons
vaders tot enen exempel after ghelaten Beken
ne oec dattu enen anderen scade daer of verwacht
tende bist [illegible] die niet minne en is dan daer wi

of ghesproken hebben Want du biste ghesont ende
starc van lichaem ende du leefste di van vreemden
aelmoesen woeten die mit rechte alleen den crancken
toe behoort Want alle ghesclachten der menschen wt
ghenomen die manier van monken die nae sinte pou
wels ghebot van haren dagheliken hantwerke leven
die verwachten caritate van vreemden arbeit Ende
hier om niet alleen die van haers ouders goede of van
den arbeit haer knechten of van den renten haers lants
leven Mer oec mede die coninghen deser werelt worde
van vreemden arbeide ghevoet Want dit is der ouder
sentencien Soe watmen totter dagheliicher noottrufte
neemt dat wtten werken onser handen niet ghewon
nen ende bereit en is Dat is van vreemden arbeide ghe
nomen Als sinte pouwels seit die den ledicheit ende den
vreemden aelmoesen verbiet daer hi seit die niet en
arbeit die en sel niet eten Dese woorde hadde sinte an
thonius teghen enen broeder Daer hi ons oec in
leert ende exempel gheeft dat wi die bedriechelike
smekinghe ouders onser Ende alle der ghemeinte die mit
vreemden arbeide onser noottruft vorseghen ende oec
mede daer toe die bequaemheit der woninghe sonder
scuwen Ende setten voor die versalude sande die van
naturen bitter sijn ende die lande die van coutic
heit verbrant sijn boven alle rijcdom deser werelt

Om dat wi om dier dinghen willen niemants
eyghen en worden Ende niet alleen dat nerstich der
lude mar oec meer die vruchtbaerheit des lants daer
die naturen toe gheneyghet is mochten sauwen Op
dat dat ghemoede van vechten wandelinghe des
herten niet vertoghen en worden ende nander gheest
telijker vruchten soeken xiij
Dat ghi ander lude vernoeden te houden ende op
die hope van meerre gheuwinne Weder tot iuwē
eighenen lande haestelijc Hoort daer of een bortellike
fabule die die abt macharius euen die des gheest
ghetempteert wort. onder anderen reden voortbrochte
Hoe dat in een stat een baert seer was. die nan el
ken mensche die hi scoer drie penninghen nam Ende
al was hi een goet meester. Hi en dochte bouen
sinen noottruften daer niet ouer winnen Doe hoor
de hi segghen hoe datmen in eenre stat die verre van
daen gheleghen was. van elken mensche diemen
scoer enen scellinc te nemen plach Doe hi dat verno
men hadde seide. hoe langhe set ic mi in desen ar
moede mit drie penninghe loens laten ghenoeghen
Ic mochte wel in dier stat enen scellinc nemen ende
graderen groten winninghe ouer bouen cost Hi
nam sijn rescap ende dat selue dat hi langhe ver
gadert hadde verteerde hi onder weghe. Hi quam

totter stat ende nam van euen ighelikẽ euen scellinc
also dat hi des auonts vele ghelts vergadert hadde
hi ghinc blidelic totter merct om sijn nootrust te
copen. Daer vant hi al dat hi behoefde also goedcoep.
dat hi al sijn scellinghe wt most legghen ende een pen
ninc mer en behilt. Doe hi sach dat hi al sijn ghewin da
ghelix most verteren weder ende niet alleen mer ouer
en wan mar nauwelic sijn nootrufte mochte crighen
dochte hi in hem seluen ic wil weder keren in minen stat
ende laten mij mijnre cleine winninghe ghenoeghen
Want hoe clein ende hoe snode daer die neringhe schi
net te wesen ic wan daer meer ouer mitten drien pen
ninghe dan ic hier doe mitten scellinghe. Ende hier om
ist ons beter een cleine vruchte in deser woestinen da
ghelix te vercrighen. dan mit dusent sorghen onder
die werelt mit meerre vrucht schinen te werken daer
ons die idel glorie ende dusent daghelix beroringhe
weder nemen. Want een luttel dat die gherechtighe
heeft. gaet bouen veel rijcdoen der sonders. Ende wat
batet veel grote ghewinne te doen datmen al weder
verteren moet. Want het is beter. als die wise man
seit een hantuol mit rusten dan twie hantuol mit
verslavinghe des gheests. Vele crancke menschen
sijn van desen euel siec. Want al waen si van haers sel
ves salicheit [illegible] Ende aenwisinghe van

ander menschen behoeuen. nochtant wt dyaueliker
uerleidinghe worden si ghetempteert ander lude te
bekeren ende te regieren Ende al mochten si wat ghe
wins van sommigher mensche bekeringhe uercri
ghen mit hare ontydsamicheit ende mit haren on
ghesatten seden verliesen sijt weder dattet ghewon
nen was Ende hem ghesciet als die prophete seit hi ver
gadert sweel loens ende worpet in enen bodemlosen
sac Waer hi die werpt sijn loen in enen sac sonder
bodem diem ander lude bekeringhe wat samet te ver
crighen ende dat mit ongheseetheden sijns ghemoe
tes ende mit daghelix verstroyinghe weder verliest
Aldus ghesciet als si toeuerre ghewin ouermits an
der lude bekeringhe wanen vercrighen dat si van hare
res seluer beteringhe wanden bedroeft Want die so
mighe wanen rijc wesen ende en hebben niet Ende
die sommighen houden hem veel in rijcheden seluer arm
ende die man is beter die sonder eer hem seluen dient
dan die veel eren verrighet ende broets behoeft

Germanus dijn leringhe heeft ons mit xiiij
deser ghenkenissen die dwalinghe onser ghedach
ten bequamelic ghenoech gheopenbaert Mer die oer
sake der dwalinghe waen si ons coemt ende die bose
te hoemen se ghenesen sel begheren wi te samen van
di te leren Want niemen en twiuelt daer an dat ymen

grote siecten ghenesen mach dan die die oersaken daer
dat euel of ghecomen is te voren weet. xv
Abraham Alle sonden hebben enen oersprone ende
enen beghin naer vader ghedachten dies sels dat
is nae dien datmen lede inder sielen veruult sijn. soe heeft
die passie. of die veruullinghe menigherhande naem
Dat men oec mitten exempel van lichamelijken euelen
prouen mach. al hebben si een sake nochtans hebben
si menigherhande naem. Oueremits menigherhande
wise der siecten ende der leden daer si in comen Want
soe wanneer die stadelike vochticheit inden houede
blijft daer comt swermighe ende swindelinghe des ho
uets of Als si totten oren of totten oghen coemt daer
coemt daer coemt dobbe of tuitinghe Als si inden leden
of inden handen neder daelt daer coemt die gicht of.
Als si neder totten voeten daelt daer coemt die [illegible]
of Een oersprone der sprone der stadeliker vuchticheit
werdt al dit maer nae dien datte leden sijn. soe heuet
dat euel sinen naem Aldus gheliic alse in siecten van
buten is soe sijn die siecten inden leden der sielen onder
scheiden elc nae sinen wise Dat eerste lit van reden is
die redelike cracht. dat ander die toornlike cracht. dat
derde die begheerlike cracht Soe wanneer die redeli
ke cracht van enigher quader saken van binnen ver
vult. soe comen daer menigherhande euelen of. als

idel glorie verheffinghe des ghemoeds Sudicheit ho
uerdie vermetelheit stridinghe onghelove Ende is
die toornlike cracht ghequetset. soe coemt daer ven
bolghenheit onlijdsaemheit droevicheit traecheit
cleynmoedicheit ende wreetheit wt Maer is die begheer
like cracht vervult. soe coemt daer gulsicheit onsuver
heit ghiericheit vartkicheit en aertsche ~~sondelike~~ son
delike begheerten of xvi

Ende hier om wil di die oersaken des evel kennē
soe weet dat die redelike cracht recht als een deel
of een lit der sielen vervult is. daer dat evel der verme
telheit ende der idelre glorien pleecht of te comen Ende
dat moet ghi mitter medicinen des rechten onderscheits
ende der oetmoedicheit alre eerst ghenesen. soe en wrent
tot ghi niet der alre hoghester volcomenheit ghewaker te we
sen Maer oec mede dat ghi wijs ende bequaem ghe
noech daer toe sijt ander lude te leren Ende wort oner
mits dreenderleen verheffen dat in u is tot ommuiten
wtdwalinghe der sinnen ghetoghen Die ghi sonder
grote swaerheit wel verwinnen soudt waer ghi op
die oetmoedicheit des waerachtighen onderscheits daer
ic of ghesproken hebbe te rechte ghefondeert Ende ghi
ho kende so arbeidelic hoe swaer datter is een ighelic van
ons sijn eighen siel te behouden Hier om doet die
waerachtighe medicijn alre eerst tot desen ghewondē

leden der sielen Want ouermits dat dit deel der sielen in
io crancste schijnt te wesen Soe wartet van des viants
anuechtinghe eerst verwonnen xxiij

Recht ghelikerwijs alsoe wort dat cranchste lit in
des menschen lichaem vander onghesonder lichte
Of van anderen toe vallenden arbeide of van ongheual
eerst verwint ende verwonnen Ende alst dan yet langhe
verwint blijft soe beuanct die ander lede des lichaems
mitten seluen euel voort Aldus ghelijc soe wanneer die
siel eensighelic van ons mit passien ende mitten euel
der sonden anghevochten wort Soe wort si in dat cranc
ste deel. of in dat tederste lit. ende daer verwint hoede in is
eerst verwonnen Also dede balaam die propheet mitten kin
deren van israel. doe hi se in sonden wonden doen vallen
ende den toorn gods op hem brenghen Want hise an
ders niet verwinnen en mochte. gaf hi den raet datmē
veel vercierder wiuē onder die kinder van israel soude
brenghen Daer hem niet an en twivelde si en souden
daer mede vallen Want hi wiste wel dat daer die cranc
ste side was Ende dat dat deel der begheerliker crachten ÷ haer sielē
verwint ende cranc was Also pleghen oec die gheestelike
boesheden mit stalken laghen enen ighelicken van ons
an te vechten. ende legghen haer heimelike strike in dien
neighen der sielen. daer si ons alre cranctste voelen Al
dus soe wanneer die redelike cracht onser sielen verwint

16. soe wen si ons lichtelic ghelouen Ende niet van
waerachtigher guedertierenheit Maer wi willen loue
ontfarmherticheit te hebben. daer wise niet hebben
en sonden Aldus ghelijc deden si mitter toornliker macht
der sielen herodes alle die kinder doden want si wilden
datme macht alre meest in hem vervult was Die bose
gheest vermoede oec dit selue van onsen here. doe hine
in desen drien begheerten der sielen temptierde Daer
hi al dat menschelike gheslachte mede verwonnen wert
Nochtan en worde hi niet. hi temptierde sijn begheer
like macht doe hi sprac seg dat desen steen broot worde
Sijn toornlike macht. doe hi hem alle die rijcheit der
werelt vertoghede Sijn redelike macht. doe hi seide
bistu den sone gods soe val neder In alle dese becorin
ghe en mochte hi niet vorderen Want hi en vant
niet als hi ghewaent hadde inden here dat vervult
was. daer om en was ghien deel sijnre sielen Datter
becoringhe des viants consentierde als hi seide Siet
die prince deser werelt is ghecomen ende in mi en he
uet hi niet ghevonden xvij
Germanus onder alle ander manieren onser dwa
linghe ende onser verleidinghe die ons van on
sen eighenen lande doet verlanghen als dijn heilicheit
claerlic voor siet Dats een idel hope des gheestelike
ghemoeds Oec heeft dit een grote sake ghewest dat

wi ouder vaderen onser stadicheit inde en onsen daghe
lix swighen vanden broederen al hier nae onser begheer
ten niet ghebruken en moghen Daer moeten wi na no van:
te den loep ende die maet onser daghelixer oefeninghe
Die wi altoes gheerne ongebroken souden houden
of laten om sommigher broederen wille die ons dicwijl over
comen dat ons sonder twivel in gheenre wijs in onsen lan
de soude ghevallen Want men daer selden of nemmermeer
man van sulker meninghe en vint xix

Abraham het is een teiken van onredeliken en van
onbescheidenre strenghicheit Jae het is een bewisen
van alte groter lacuheit vanden menschen niet verlicht
te willen wesen Want soe wie desen wech an heeft ghe
nomen ende nu seer traghen voetstappen voort treet En
naden ouden mensche sijn wanderinghe heeft het is rede
dat tot hem niet alleen die devote broeders mar oec mee
menichte der ghemeenre menschen tot hem en come
Ist dat ghi vander waerachtigher volcomenre liefden
ons heren ihu xpi ontfunckelt sijt Ende gode die waerlic
die minne is mit volre vurichheit des gheests nae vol
ghet Soe sellen wi van node die menschen volghen tot hoe
hem werken steden ghi vliet Want hoe wi die vurich
ter godliker minnen god nae volghen hoe datter een
meerre ghetal der devoter broeders tot wi sel vergaderen
Want nae ons heren sentencie en mach die stat die op

den berch staet met verdurrighen bliven. Want die heer
seit die mi eert die sel ic eren maer die mi versmaet die
sellen ongheeert bliven. Nochtant sel di weten dat dit
een harde subtijl scalcheit des viants is. ende een heimme
lic put. daer hi alle die onversichtighe onsalighen in
werpt als hi hem meerre vruchten beloeft ende dat ghewi
ter dagheliker vruchten ontneemt. Ende radet hem dat si
heimeliker ende of ghescedenre enicheden sellen soeken
ende maect hem in haer harte dattie steden recht mit won
derliker soeticheden beset sijn Ende onbekende steden die
men nerghent en vint. maect hi hem inwoet dat sise recht
wel kennen. ende sise wel vercrighen sellen. ende sonder
swaerheit besitten Ende seghet voort dat die menschen
van dien lande bequaem sijn in haren biwesen Ende
seer volchsam totten weghe der salicheit Op dat als
hi daer meerre vruchten der sielen beloeft. dat teghen
wordighe ghewin bedrieghelike mach over trekken
Want als een yghelic mit deser ydelre hope vanden sa
lighen ghesellscap der vaders ghesceiden is Ende al dat hi
hem selven te verghevens in sijn harte ghemaect hadde
verloren heeft Ende op staet recht als wt enen swaren
slaep. of ontwaken wort van dien dat hem droemde
Dan sal hem die viant in meerre bekommerlicheden des
levens vinden. ende verswaert in stricken dienen niet
ontbreken en mach Noch en verheughet hem niet dat

hi eens derwaert sien mach tot dien dinghen die hi hem
beloefde Ende daer hi te voren dat versoec der gheestelike
broeder sauwede daer vliet hi hem nu weder tot waerliken
lude oploep hem seluen verbonden Dat is te voren wort
hi van gheesteliken luden selden versocht Ende nu wort hi
alden dach versocht van waerliken luden Also dat hi totter
minsten luden des eenliken leuens niet weder en mach
gheraken .xx.

Al ist dat die goede ouderde die broeders te ontfanghen
als si comen ende hem goedertierenheit te bewisen so si waen
dunct ende schijnt datse te sauwen is Nochtant hoe oer
baerlic ende hoe salich si den lichaem ende oec der sielen is
dat merct hi dicwile niet luttel worden Het ghevalt dic
wile ic en segghe niet den ionghen ende den cranken. mar
oec mede den volcomen. ende den besochten Het en waer
dat die strenghicheit haers ghemoeds ondertiden mit
se[illegible]ngher vermakelicheit wat of ghehouden worden
si souden in lauheit des gheests. of in sandeliker cranch el
des lichaems vallen Ende daer om en is dat versoec der
broederen al comen si dicke vanden broeden ende vande
volcomen niet alleen verduldelic te liden Mer oec me
de[illegible]lic te ontfanghen Ten eersten want die on
lede der mede verwackert ons die heimelicheide der woes
tinen altoes te begheerliken te ~~ontfa~~ begheren Want
alsmen onsen loep schijnt te hinderen. dan wort hi de

meer tot lopen verwackert Ende word hi somtijt naerghē
mede ghindert hi en mochtes in dier snelheit totten eynde toe
niet vollharden Een anderen mael wort dat lichaem uut
ter vruchten der ghoedertierenheit wat vermaket van
welker vermakinghe dattet ons meer vruchten bren
ghet dan mit stadigher strengicheit waer te vernughē
Waer of ic iu hier onder historien een bequaem ghe
lijckenisse sel vertellen xxi ccii
Men seit doe sinte iohan ewangelista ~~heet~~ patrise
mitten handen sachtelic streec quam daer tot hem een
iagher die dat sach ende verwonderde dattie heilighe
man van also groten naem hem tot also cleinre ver
tma kinghe keerde Ende seide bistu niet die iohannes wies
grote heilighe gheruchte nu mit groter begheerten
te kennen hier ghetughen heeft Waer om becommerst
tu di mit also cleinre vermakinghe Doe vraghede hē
sinte iohan. wat draghestu in dinen hant. hi seide het
is mijn boghe. ende waer om draghede hi voert en
draghestu niet altoes ghespannen Hi antwoer
de hem het en hoort also niet Waer hi altoes ghespā
nen si soude te slap waren ende verderven Ende alsmē
te einen tijt op leide hi en soude niet verre noch hem
slaen Doe seide sinte iohan iongheline wes daer om
niet verwondert dat onse ghemoede een clein ende een
corte vermakinghe heeft Want waer dat men dattie

dreughicheit onder tiden wat verlicht worde die cranch
des menschen en souden niet liden moghen. lxxii

Germanus wantmen ons die boeke leghens alle
verscheidinghe hebbe ghewijst. Ende want die vi
antlike laghen daer wi in gheweest waren mit gods
hulp overwinnende dijnre leringhe ons ondecket sijn. Hoe
bidden wi noch des ghelijc gheclaert te warden dat inden
evangelien ghescreven staet. Mijn iuc is soet mijn bor
den sijn licht. Want dit schijnt des propheten sentencie
contrarie te wesen daer hi seit. Om die woorde dijnre
lippen. heb ic die harde weghe behoet. Oec seit sinte pou
wels alle die ghene die goddienstich leven willen in
xpristo ihesu die sellen vervolghende liden. Dat hart is
ende vol vervolghenges is. dat en mach niet licht noch
soet wesen. lxxiii

Abraham mit lichteliken bewisinghe ende onder
vindinghe sellen wi proeven dat ons heren ende ons be
houders sentencie waerachtich is. Ist dat wi den wech
der rechter volcomenheit naden willen xpi hebben an
ghegrepen. Ende doden al onse begheerten ende of sniden
onsen scadeliken willen ende niet alleen dat ons niet
en blive vander substancien deser werelt. Daer die
viant allen ons nae luste macht in vint ons te ver
woesten. ende te verstoren. Maer dat wi oec meer be
voelen dat wi ons selves heren niet en sijn. Ende niet

wilste

wollen inder waerheit dat sinte pouwels seit Ic leue
ic nu niet mar xpristus leuet in mi Want wat mach
den ghenen swaer wesen. wat mach hem hart wesen
die dat nu mit ghehelen moede heeft anghenomen die
op die waerachtighe oetmoedicheit ghefondiert staet
ende dat ghesicht alvoes totten heer heeft die verblijt
hem in allen onrecht dat hem ghedaen wort ende seit
mit sinte pouwels Daer om behaghe ic mi in minen
crancheden in liden in banghicheden in xpo Want als
ic siec bin. dan bin ic stark ende machtich Of van wat
saken der dinghen sel hi bedroeft warden. die mit vol
comenre aendacht alle die substancien deser werelt om
xpus willen edelken versmaet heeft Ende alle haer be
gheerlicheden over al gherekent alse misse. op dat hi
xpm mochte ghewinnen ende overmits die gheboden
der ewangelien alle begheerlicheden der dinghen ver
smaden. ende wt hem sluut Want wat vordert dat den
mensche. of hi alle die werelt wonne ende sijn siel sca
de lede Of wat wissel sel die mensche voor sijn siel ghe
uen Wat mach men hem nemen daer hi hem om
bedroeuen sel die al dat men ymant nemen mach be
kennet datter sijn niet en is Ende roept mit onver
winliker crachten wi en hebben in deser werelt niet
ghebrocht ende sonder twivel wi en moghen daer
niet wt draghen Ende wie sal nan ghebreke eni

gheer dinghen in armcheden vallen. die noch scarp
noch staf noch ghelt noch overtollicheit van cleder en
hebben en wil. Maer verbliden hem mit sinte pouwels
in vasten in hongher in dorst in coude in naectheden
Wat arbeit of wat ghebot des oversten hoe groet
dattet waer soude die vrelicheit des harten moghen
storen. die in gheenen dinghe eighen wille en heeft
Maer al dat hem gheboden is. niet alleen ghoersamheit mit
in en mit groten danckbaerheit teghen loept. Ende nae
exemplaer ons behouders. niet sinen wille mer des
gheens wille die hem ghesent heeft begheert te doen
Ende seit oec tot sinen vader niet als ic wil mer alstu
Want wat onrecht. of van wat vervolghinghe sel
hi vervaert wesen Of wat pine mach hem niet vro
lic wesen Die in allen verdriet altoes hem verblijt en
begheert mitten apostel waerdich te wesen om xpristus
naem onrecht te liden ende scande xxviii
Meer ic dat hier teghens ons dat iuc xpi niet licht
ende soet schijnt te wesen dat is onser hovaerdigher
hartneckicheit niet rechte toe scriven Want wi in wan
truwelheden ende onghelovicheden teghens sijn ghebot
Jae teghens sijn gheraet neder gheworpen sijn des ghe
nes die ghesecht heeft volcomen wesen soe ganc ende
vercoop al dattu hebste ende ghif den armen ende com
ende volch mi nae Also ~~als~~ langhe als wie die ma
wilste

tertike aertsche dinghe mit minnen besitten soe sinden
wi mit eenre onhebbeliker verkeertheit. Want hout
die viant onse ghemoede mit dien banden dien dinghe
ghebonden. Wat sijn wi anders verwachtende dan
dat hi ons soe wanneer dat hi wil van gheertelijker blijs
ap scheiden mach. ende inden of gaen. ende in die vernin
neringhe dies gheests bedroeuen. Dit arbeit hi met scalke
verleidinghe op dat hi als die soetheit des iucx xpus
ende die lichticheit sijnre borden wi ons mitter smakelike
begheerlicheit versmaert is. Dat hi ons dan mitten
banden der aertscher materien daer wi onsen troest en
mede seluen ghewidet houden mach. ende trecke ons al
toes mitten brande der wereltliker sorghen. Ende ghroeter
wi ons seluen daer wi van binnen mede verscheiselt
werde want een yghelic wort mitten repekijns sijnre sonde
bestrickt. Het seit een prophet. siet ghi alle hebbet dat
vier ontsteken. ende sijt mitten vlammen ghegordet
wandert in dat licht iuwes viers ende inden vlamme
die ghi ontsteken hebt. Hier is oec salomoen een ghe
Daer hi in seit tuuch of een ighelic sel in dat selue ghepinicht warden
daer hi in ghesondicht heeft. Want onse eyghen wille
ende die ghenoechte des vleisches die wi ghebruken
sijn selue onse tormenten. Ende die weelden des vleische
liken leuens selen in haren weer man ghepinicht
warden. Want soe wie die rijcheden der werelt niet

onghewinnet laten en wil. die mach die rechte oetmoe
dicheit des herten. noch die volidinghe des scadeliken
willes in ghienre wijs vercrighen. Maer alsmen dese
twie instrumenten der doechden te hulpe heeft. soe war
ren alle die banghicheden des leuens ende al dat verdriet
dat ons die viant anden mach. niet alleen lijdsamlic
maer oec mede seer wolic gheleden. Ende die dese twie voer
seit instrumenten. alse oetmoedicheit ende ghelatenheit
des willen niet en heeft. Dan waster daer alsoe scadelike
verheffinghe des ghe[illegible]moeds dat wi om een clein ouerthe
nisse dootliken wonden der onlijdsamheit ghewont
warden. Ende ons wort door den propheet iheremias toe
ghesproken. ende wat wilstu nu inden weghe van e
gipten omghemuddert water te drincken. Ende wat
wilstu inden weghe van assirien om dat water der
riuieren te drincken. Dijn quaetheit sel di straffen
ende dijn afkeer sel di berispen. ken ende sich hoe quaet
ende [illegible] bitter dattet is. dinen heer dinen ghelaten god
te h[illegible] ende sijn vreese niet bi di te wesen. Ende
wa[illegible] duncket ons die wonderlike soeticheit
des [illegible] bitter te wesen. dan dat die bitterheit
ons [illegible] dat verbittert heeft. Ende wat is dat
dan die wonlike lichticheit des heren niet ons also
swaer schijnt dan dat wi den ghenen daer wi of
gheleert worden mit versmadeliker vermetelheit

versmaden Als die scriftuer claerliken seit hadden si
die rechte toe paden ghewandert si hadden seker die
rechte toe paden der ghererechticheit ghevonden Het is o
penbaer dat wi harde licht sijn die die rechte ende die lich
te toe pade des heren mitten quaden verharden begheer
ten versmaden Ende die den conincliken wech die mitten
voetstappen der apostelen ende der propheten. eñ alre hei
lighen. ende oec ons heren ihū xpī betreden is. Alse on
sinnighen lude laten Ende volghen alle doornighe onwe
ghe. ende sijn mitter ghevoechte der teghenwordigher
dinghen also verblint dat wi inden duusteren derom
merden weghe die mit doornen beset sijn crupen Daer
ons die bene in te reten worden. ende onse barvoets cleer
ghescoert Daer wi niet allene mit scarpen doornen
ghesteken en sijn. mer oec mede vanden venijnden ser
penten. eñ scorpione. die daer heimelic verburghen sijn
ghewont sellen warden Want inden onrechten weghe
sijn distel. ende doorne ende stricke. Maer die den heer
ontsiet sel hem daer voer hoeden Daer of [illegible]
heer op een ander stede. mijn volc heeft [illegible]
si offerden te vergheues. si stoten hem in haer[illegible] weghe
inden toe paden der werelt ende wanderen [illegible] in enen
wech die niet ghetreden en is Die wise man seit dat die
weghe der gheenre die niet en arbeiden sijn mit door
nen ghewassen ende der starker lude weghe sijn [illegible]

den Ende die alsoe vanden coninclijken weghe dwalen
en moghen totten hoeft niet gheraken Daer onsen
loep sonder omme sien altoes ghesterket soude mo
ghen wesen als die wise man seit Die arbeit der onwi
ser luden selse pinighen. die niet bekent en hebben in
die stat te gaen. dat is in dat hemelsche iherusalem ende
die onser alre moeder is Ende soe wie inder waerheit
dese werelt versaket. ende boert dat cruce xpi op. en leert
uut daghelijken oefeninghe des onrechts liden dat hi
sachtmoedich ende oetmoedich van herten is Die sel in
allen becoringhe altoes onverwinlic bliven Ende alle
dinghen sellen hem int goede mede ghewrocht werden
Want die woorden goods. als die prophete abdias seit
sijn goet mitten ghenen die recht wt wandert Want
die weghe des heren sijn recht ende daer nae wanderen die
gherechtighe. mar die overtreders sellen daer in vallen

Die goedertierenheit des behouders xxv

Heeft ons oversints den strijt der becoringhe meer
te loe[illegible] sorghet. dan of hi ons allen strijt of ghe
nomen hadde Want het is een hoghe edel doechde mit
pacientien mit armoeden al om beleghen te wesen Ende al
toes onverwinlic te bliven daer in Ende als alle dinge
ver~~woeden~~ teghen hem verwoeden ende hi inder hulpen
goods betruwet. ende onversaghet blivet Ende als hi
alle anvechtinghe der menschen. recht of hi ghewapent

waert mit lydsamicheden edeliken verwinnet. Ende ver
cighet recht wt crancheden cracht. Want die crachten
worden in crancheden volbrocht. Hier of seit die here sel
ue. ic heb di ghegheuen tot enen iseren columpne. ende in
een metalen muer op al aertriken den coninghen ende den
princen van iuda ende alle den volcke des lants. Si sellen te
ghens di striden ende niet verwinnen. Want ic bin mit
di seit die heer. Hier om nader waerachtigher leringhe
des heren. soe is des coninc[illegible] wech lichte ende soet. al schijnt
hi hart ende scarp te wesen. Want als die guedertieren
ende die ghetruwe dieners dat wt des heren op ghevoert
hebben. ende van hem gheleert dat hi sachtmoedich ende
oetmoedich van harten is. Dan hebben si al trede den last
der aertscher besittinghe of ghelet. Ende sellen ouermits
hulpe des heren ghenen arbeit. mer ruste haere sielen
vinden. Als die prophete ieremias seit. Staet op die weghe
ende siet. ende vraghet vanden ouden toe paden welc die
guede wech is. ende wandert daer in. ghi selt vercoelnisse
uwer sielen vinden. Want dat oneffen sel [illegible] rechte
wort effen worden. ende dat scarpe in slecht[illegible]ghe.
Ende al smakende sellen si sien hoe soet dat die heere is
ende horen xp̄m inder ewangelium roepen. Coemt tot
mi alle die ghene die arbeit ende verlast sijt. eñ ic sel
iu vermaken. Als aldus die borden der sonden of ghe
leit sijn dan sellen si versmaen dat daer nae volghet.

Want mijn iuc is soet en̄ mijn borden sijn licht. Hier
om heeft die wech des heren een uerwoelnisse is dat
sake dat men nae sijnre eiven wandert. Mer wi sijn
selue die ons dat uerdriet ende pine mitter uerstorin
ten becommernisse maken Als wi die bose uerkeerde
weghe deser werelt mit groten uerliese ende swaerhe
uen hebben te uolghen Ende als wi aldus ons dat
iuc des heren swaer ende hart ghemaect hebben dan
claghen wi mitten gheest der blasphemen ouer die
hardicheit ende scarpheit sijns iucs. Dus onser xp̄m sel
ue die ons dat op gheleit heeft Ende als wi mit die p
pheet aggeus seit ons beclaghen dat des heren wech
niet recht en leit. dan wort ons uanden here gheant
woort. Seit mijn wech niet recht. iu weghe sijn quade
weghe Ende waer sie wondsin die blenkende bloemē
der maechdelicheit. ende soet rukende kruusche sca
melheit leggthen ieghens die duuster stinckende on
reinicheit. den vrede ende den vriheit der monniken ye
ghens die vrese. ende ieghens die armoede daer die
meesten deser werelt mede beringhelt sijn Den
vreden onser armoeden ieghens die bitende droeuich
Ende dan ighe sorchuoudicheit der riken lude daer si
al haren tijt in uersliten Dan saltu lichteliken proe
uen dat dat iuc xp̄i seer soet is ende sijn borden seer
licht sijn \iiic/ xxvi

Ende oec sal dan weder loen dat die heer hondert
voudich sinen gherechtighen nae volghers in
desen leuen ghelooft heeft te rechte ende waerachtelic
moet sekuer sijn sonder twiuel sekerheit des gheloofs
dan ontfanghen worden daer hi seit. Ende soe wie ach
terlaet huus of broeders. of susteren of vader of moe
der of wijf of kinder of acker om minen naem
die sel hondertvout in deser teghenwoerdigher tijt
ontfanghen ende dat ewighe leuen besitten. Welke
sentencie die sommighe ouermits horen grouen vetten
verstande niet begripen en connen. dat soe wie om
gods willen die dinghen deser werelt ende haer anhan
ghe ende minne. als voer seit is achterlaet. Dat hi van
den broederen susteren mede ghesellen sijnre meninghe
die met hem in gheesteliker minnen verbonden sijn
hondert warue meere ghenoechlic in desen leuen
ontfanghen sel. Want het is openbaer dat die ghe
nochte cort ende crane is. die tusschen den ouders ende
den kinderen. tusschen manne ende wiue. tusschen ma
ghe ende vrienden is. Want het ghevallet wel als
quade kinder op ghewassen sijn. dat si somtijt wt
haer ouders husen ende van haren goede vtghesto
ten warden. Die echtscap wort somtijt om sake
willen ghescheiden. Die minne ouder die broeders
wort somtijt ghedoot om den dinghen willen. Ende

Die alle dinghe te rechte ghelaten hebben behouden ē
welic die nimme staende. ende besitten alle dinghen om̄i
scheiden. Want al dat haren broederen toehoert dat is
hoor luden. ende al dat si hebben hoort horen broederen
toe. Wilmen dan die gheestelike minne teghens die vleis
chelike minne legghen. men selt vinden dat hi hondert
warven ghenoechliker is ende beter is. Die reinicheit
inder echtscap is hondert warve ghenoechliker dan of
si naden vleische leveden. Ende toe wie acker of een huus
laet h aller ghenoechten die hi meer of hadde. Die sel hon
dert warve meer ghenoechte der rijcdom ghebruken.
Als hi in die wtverkiesinghe der kinderen gods coemt
ende al dat den ewighen vader toe behoert besitten sel als
sijn eighen goet. Ende legghen als een waerachtich kint
het is al mijn dat mijn vader heeft. Dan sal hi met pijnlik
anxtuoudicheit daer vri ende vrolic als in sijn eighen
goet gaen sitten. Ende horen van sinte pouwels alle din
ghe sijn u. het si dese werelt. het si teghenwoerdich het si
toecomende. Ende horen der vanden wisen man alle die
rijcdomen der werelt horen den ghetruwen man toe
Aldus hebstu dese hondertvoudighe weder gheuinghe
in groetheden der verdienten ende in onderscheide der on
ghelikere ghenoechlicheden bedudet recht of men di nv
een pont oudtstellincs ysers een pont fijns gouts weder
gauen. Dunct di dan niet dattet meer dan hondertvout

veraelt is Also ist recht als voor die versmadinghe
der aertscher dinghen ende der vleischeliker weelden
gheestelike vruchte ende invoelicheit der godleliker
minnen gods weder ghegheuen wort Ende op dat
men dit nut dinc wille te verhalen te claerliker ver
staen mach Ic hadde een wijf die ic te voren in vleis
cheliker eenicheit besat Maer nu minne ic dat selue
wijf in reinicheiden ende in die waerachtighe liefte xpi
Het is een wijf mar die verdienste der minnen is hon
dervout ghewassen Ende ist dattu stadighe bi -sam
heit verdraghelde. voor toornighe verwoetheit ende
rust ende in vrede van banghe sorchvoudicheit Ende
die salighe droevicheit dijnre sonden van deser we
relt onvruchtber druckicheit. ende gheestelike vroech
de voor die idel tijtlike blijscap Dan saltu dat honder
voudighe loen dat in desen leuen belouet is wel ghe
waert warden Aldus selmen die vrolike ghenoechte
der doechden jeghen die zotheit elker sonden ende hoor
ghenoechte legghen Hoe machmen vinden dat hondert
voudighe loen. daer marcus of seit Want soe wie
die minne eens vaders of eenre moeder of eens kints om
minen naem laet Die treet weder in die ombeharighe
minne al der ghenre die xpristo dienen ende vinder hon
dert voor een in vuerigheit vruchtbaerheit der min
nen die hem toe ghenoecht sijn Ende soe wie voor xpi

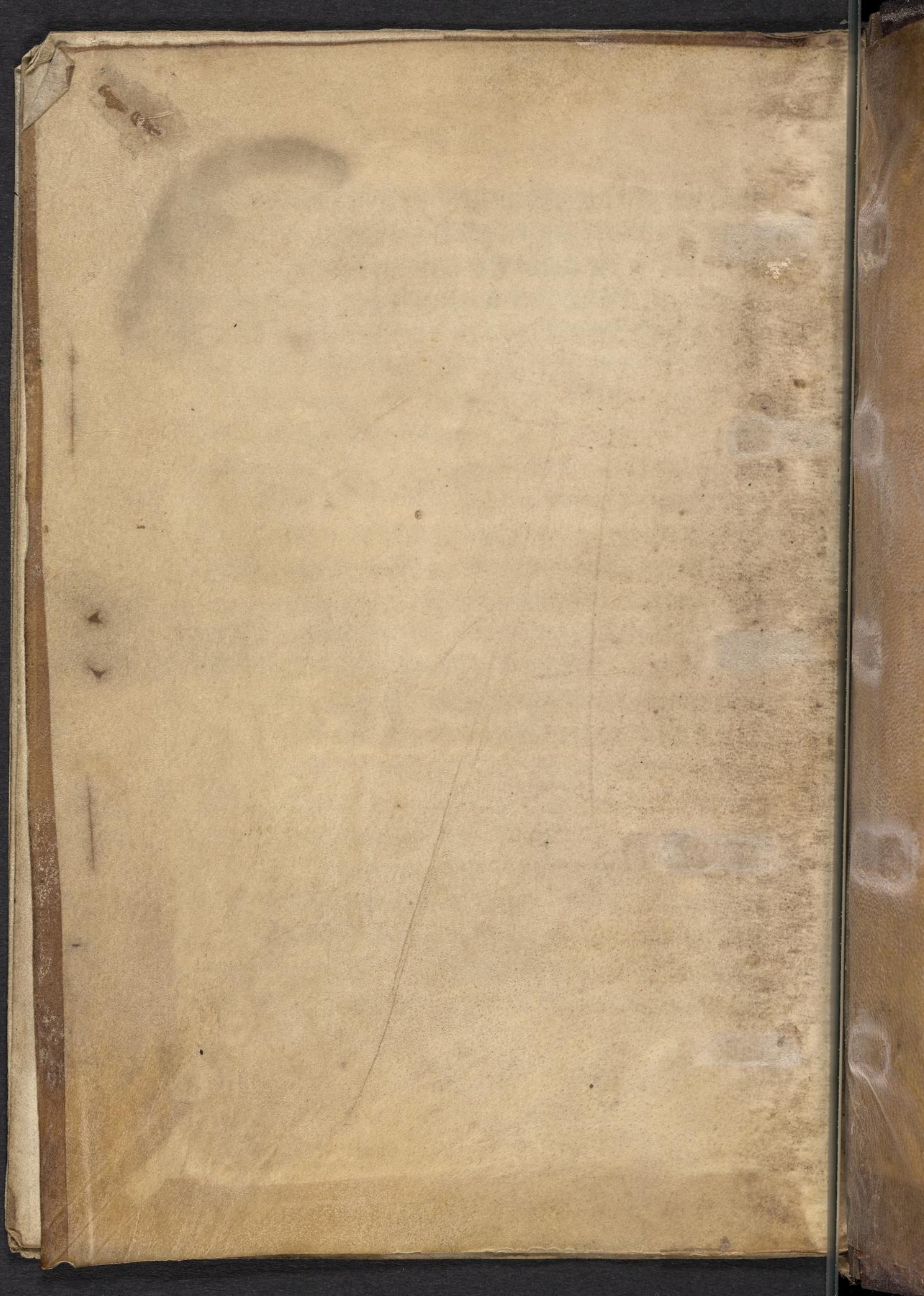
uimme een huus laet die sel mit veel husen ende ackeren
rijc ghemaect warden. Want ouer al daer hi coemt
daer gods vriende sijn daer comt hi als in sijn eighen
goet. Jae bouen ons heren sentencie ontfanghet hi meer
dan hondertuont loen die den onghetrouwen bedwon
ghen dienst. van tienen of van twintighen huuringe een
laet. Ende weder also veel dienstes van edelen wel ghebo
ren knechten mit ghewilligher mildicheiden ontfanghet.
Dat ghi mit uwes selues ondervinden proeuen moghet.
Die vader ende moeder. ende huus ghelaten hebt in soe
wat eynde der werelt dat ghi coemt. ghi vindet daer va
ders ende broeders sonder ghetal ende huse ende ackeren
ende ghetruwe knechten buten uwer sorghen. Die u
oetmoedelic ontfanghen. omme gripen. moeden eerwaer
dighen mit haren dienst recht als eighen heren. Ende het is
grote reden dat die heilighen mit alsulken dienst ghetru
welic ghedient sellen warden. Die eerst hem seluen ende
al dat si hadden mit ghewilligher innicheit inden dienst
der broeders hebben ouer ghegheuen. Ende sellen vader
sentencien gods dat si ander lude bewijst hebben dat
selue walijc weder ontfanghen. Mar soe wie den broederen
lieuer ontfanghet dan den dienst ende lieuer dient dan
ghedient te wesen. Die en mach dat van sinen mede
ghesellen mit meer oetmoedicheit mit lydsaemicheden
niet wel ghedoghen. Nochtant also ghenaket en sel hi

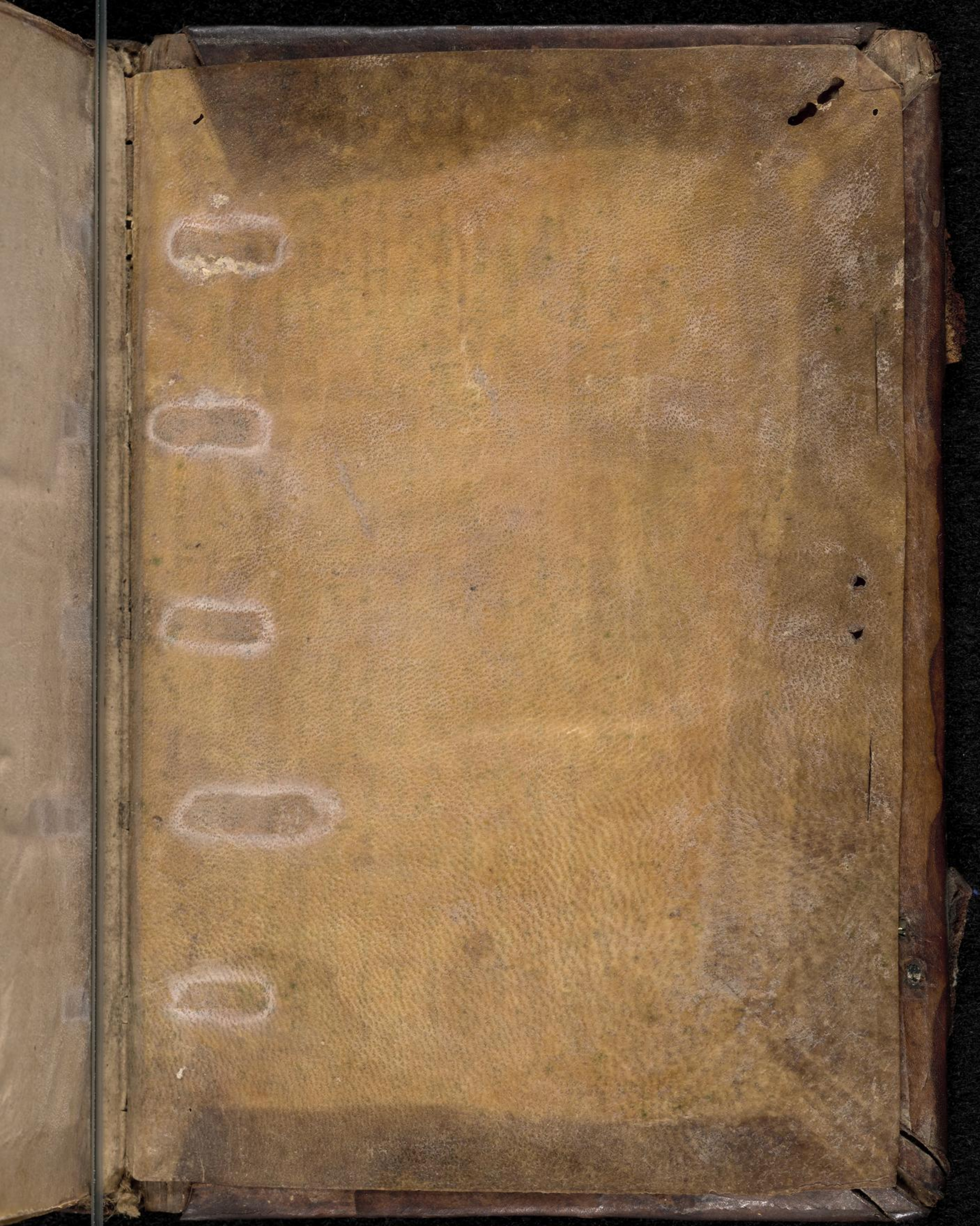
dese dinghe. mit ghiene verlaetender sekerheit noch on
wetender ghenoechlicheit ontfanghen Mar naden woor
den des heren mit veruolghinghe dat is mit druckicheden
deser werelt. ende mit groter benauwinghe des lidens.
Want als die wise man seit. die ghesont is. ende sonder
einghe droeuighe serichheit is die sel in armoeden wesen
Want dat rike der hemelen en gripen die traghe. noch
die verlaetende. noch die verkeerde. noch die teder menschē
niet Maer die ghewel dighe of die craftighe. dat sijn die ghe
ne die niet anderen liden. mar haren eighen wille dat
ende ghewelt doen. ende lossen hem seluen mitter loueliker
verwinninghe vanden wille alre teghenwordigher din
ghen Ende sijn mitden woorden des heren edel roeuers
ghehieten Ende ouermids aldusdanighen wech gaen si
in dat hemelrijc ghewelt. ende die ghewel dighen en gri
pen dat. waerlic dat sijn die loueliker ghewel dighe
menschen Die haer verderfnisse ghewelt doen Wan
allen ghescreuenen staet. die mensche arbeit in sijn droe
vinghe seer ende doet sijnre verderfnisse ghewelt Des
teghenwordighen leuens ghenoechlicheit ende dat
veruolghen onser begheerten ende ons willen is on
se verderffenisse ende soe wie die sijnre sielen ontrec
ket ende todet. die dodet sijnre sielen verderfnisse een
deel. ende waerlic ~~en~~ een dorbaerlic ghewelt Ende
weighert hem alleen den lustighen wille. die hem

die heer woorden. ppheet. dit wille neemt daer hi seit
Inden daghe uwer vasten wort u wille ghevonden
Ende treckstu dinen voet vanden sabbaoth dinen wille te
doen in minen heilighen daghen. ende die een doechte dat
tu ghesichtet. alstu dinen weghe niet en volderste Ende
dijn wille niet ghevonden wort grote salicheit hem ghe
louet wort. Dat seit die ppheet voort. dan saltu een
vermoeghen hebben op dinen heer. ende ic sel di op bo
ren op die hoocheden der aerden. Ende spisen di mitter erf
fenisse iacobs dijns vaders. Dit heeft die mont des heren
ghesproken. ende hier om heeft ons onse heer ende onse
behouder een forme ghegheven onse eighen wille of te snij
den daer hi seit. Ic en bin niet ghecomen om minen wille
te doen. mar des ghenen wille die mi ghesent heeft. Oec
seit hi op een ander stat. Niet als ic wil mar alstu wilste
Wel exempelaer ondersinghe die ghene volghen
die inden cloesteren wonen ende wt haers selues vrie
wille niet en doen Mar van haren oversten ghereghiert
warden. Want haren wille hanghet an haers vaders
wille Ic bidde op dat dese collacie altoes besloten
mach warden Die ghenen die xpo vrywillich dienen
verkrighen si niet een hondertvout loen in desen
leuen. als si vanden oversten prince deser werelt om
xpus naem gheeert warden Ende al ist dat si selue die
glorie der menschen niet en begheren. Nochtant war

den si in veruolghe. ende in vanghnisseden voor alle rech
ters ende moghentheden eersamich gheerkent. Wies suo
dicheit ouermits haren gheslachte. of ouermits haerre
knechteliker eighenscap van cleynen luden licht versma
det mochten gheweest hebben. Hadden si in die werelth
ken hantieringhe ghebleuen. Mar ouermits der ewighe vro
derscap aldus soe en dorst hem niement haren adel of suo
dicheit haers gheslachtes confuselijcken verwiten. Mar
inden seluen lachter des snoden staets. daer ander luden
meer ghescendet ende gheconfondeert pleghen te warden .
Daer sijn die knechten xp̄i. gloriosen ~~ende~~ gheeert of:
Datmen mitten abt iohannes die van cleenen nederen
ouders gheboren was claerlic bewisen mach. Hoe dat
hi om xpistus naem bina van allen menschelijken ghe
slachten gheeert ende gheminnet was. Also dat hem die
heren der ieghenwoerdigher dinghen selue. die oec die
sorghe der werelt ende des keiserrijcs bewaren. Ende daer
oec alle princen ende alle coninghen voer veruaert sijn
Dese eerwaerdighen. desen abt recht als een here. Ende
begheerden also wt verren lande des seluen ouden va
ters antwoerde ende raet. also dat si dat hoghheste haers
keiserrijcs. ende den staet haire salicheit. Ende dat be
hulp der crude sinen ghebede ende sijnre verdienten be
valen. Mit aldusdanigher onderwisinghe leerde ons
die heilighe vader abraham. onse becoringhe vā haer

verspronge Ende nander medicinen die daer toe hoeren
ende openbaerde onsen oghen die laghen onser ghe
dachten Die die viant die een [illegible] daer of is in ons
ghedraghen hadde Ende ontstaect ons [illegible] begheerte
des waerachtighen stervens Daer over wi of vermoe
ten dat veel menschen of ontfunct sellen warden Al
is dat sake dat alle dese dinghen mit onuercierden woor
den vergadert sijn Ende die vierighe sinne der hogher
vaders. die laeuwe vonken ons wtsprekens te gader
gheseerghevet Nochtant hopen wi dat sommighe men
schen roricheit die vercoelt sijn vertwarmet sellen warden
die die levendicheit der heimeliker sinnen over [illegible]schen
der woorden willen verwecken Maer oghi helighe broe
ders. mer dat ic dat vinen dat die heer mi [illegible] gheseint
heeft ende begheert dattet seer barne mitten gheest der ver
metelheit, also totghesien hebbe dat ic iu vierigher op
set mit toe doen deser wa[illegible] yet [illegible]meken woude
Maer op dat iu leringhe ander iu kinder te vercieren ende te
ghe[illegible]oefliker soude wesen als dat selue dat ghi mer mitte
doden ghelude der woorden Maer mit den levenden exem
pel des leens [illegible] meest mitten groten ander vaders lerin
ghe werk [illegible] Nu en is anders niet over ghebli
ven dan dat mi [illegible] noch toe maken [illegible] storme
ghewest hebbe. die wi mit [illegible] ghebedes [illegible] totten
alre scheiden hauen der gheesteliker stilheit helpe Amen

[illegible]drage mit vnlanc[illegible] der conuent der zuster van sinte agathen [illegible] binne delff mit heren jan [illegible]
[illegible] bejaerts [illegible] als [illegible] lambrechts dochter [illegible] zuster die [illegible]
[illegible] sallen [illegible] [illegible] beders erfnisse [illegible] houde [illegible]
[illegible]
[illegible] listen [illegible] willem [illegible]
[illegible] erfnisse van lysbeth [illegible]
[illegible] ende [illegible] [illegible] vander helft [illegible] willems [illegible]
[illegible] erfnisse [illegible] erfnisse [illegible] [illegible]
[illegible] ghehouden sec [illegible] [illegible]
erfnis [illegible] als [illegible] dat [illegible] heer jan ende kathrine [illegible]
[illegible] alle [illegible] [illegible] broeder of [illegible]
[illegible] alsulke erfnisse [illegible]
[illegible] [illegible] spreker [illegible] ende [illegible] met [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] van [illegible]
[illegible] ende van [illegible] ende [illegible] [illegible]
[illegible] als [illegible] [illegible] desen brieue [illegible] van [illegible]
[illegible] van [illegible] [illegible] [illegible] ende [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ende [illegible]
[illegible] brief [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dach van [illegible]

